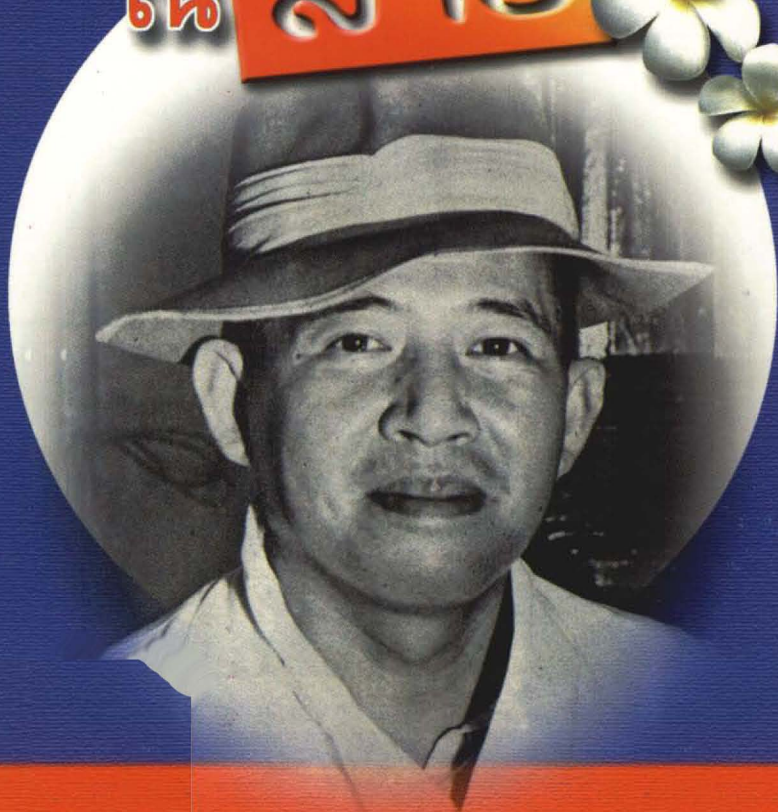

ปรีดี พนมยงค์ กับ

ชบวนการก่อกองราช

ใน **ลาว**

อุดร วงษ์ทับทิม

ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการกู้เอกราชในลาว

อุตร วงษ์ทับทิม

PRIDI-PHOONSUK
ปรีดี - พนมยงค์

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันกับเนื้อหายุ่งงานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการกู้เอกราชในลาว

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

อุดร วงษ์ทับทิม

คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล

นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

(๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๓)

และในวาระที่องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ใน

ปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญของโลก (ค.ศ. ๒๐๐๐ - ๒๐๐๑)

หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการกู้เอกราชในลาว

อุดร วงษ์ทับทิม

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ 974-8269-95-7

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กันยายน ๒๕๕๓

จำนวน : ๒,๐๐๐ เล่ม

ผู้จัดพิมพ์ : คณะกรรมการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล
นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ภาคเอกชน
http://www.pridi.or.th E-mail : pridi@ffc.or.th

ประธานกรรมการ : สุลักษณ์ ศิวรักษ์

กรรมการและเลขานุการ : พิกพ ชงไชย

ผู้จัดพิมพ์ร่วม : สถาบันปรีดี พนมยงค์
๖๕/๑ สุขุมวิท ๕๕ (ซอยทองหล่อ) เขตวัฒนา (ปณ. สันติสุข)
กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐ โทรศัพท์ ๓๘๑-๓๘๖๐-๑ โทรสาร ๓๘๑-๓๘๕๕
E-mail : pridi_institute@hotmail.com

ดำเนินการผลิต : โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ
นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับเด็กและเยาวชน

ประธาน : พิกพ ชงไชย

บรรณาธิการ : สันติสุข โสภณศิริ

กองบรรณาธิการ : กานต์ ชงไชย สุดใจ พรหมเกิด

แบบปกและรูปเล่ม : ปาจริย์ พุทธเจริญ

ปกหลัง : ใบประกาศเกียรติคุณอสิริยาภรณ์เมธีธรรมาภพที่สาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาวมอบแด่ครอบครัวนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

ดำเนินการผลิตร่วม : สำนักพิมพ์มูลนิธิเด็ก
๑๘๔๕/๓๒๘ ซ. จรัสลาภ ถ. สิรินคร แขวงบางบำหรุ เขตบางพลัด
กรุงเทพฯ ๑๐๗๐๐ โทรศัพท์ ๘๘๑-๑๗๓๔ โทรสาร ๔๒๔-๖๒๘๐
E-mail : cpublish@ffc.or.th. http://www.ffc.or.th

พิมพ์ที่ : เรือนแก้วการพิมพ์ โทรศัพท์ ๔๑๒-๖๕๕๒, ๔๑๑-๑๕๒๓

จัดจำหน่ายโดย : บริษัทเคล็ดไทย จำกัด โทรศัพท์ ๒๒๕-๔๕๓๖-๔๐

คำปรารภ

ผู้เขียนสนใจเรื่องการขับเคลื่อนทางสังคมของประเทศในอินโดจีน โดยเฉพาะบทบาทของนายปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราชของลาว

ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๘ ผู้เขียนร่วมอยู่ในคณะทำงาน “โครงการอนุรักษ์เมืองเก่าหลวงพระบางให้เป็นมรดกโลก” ในเชิงปฏิบัติได้ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อาทิ กระทรวงคมนาคมขนส่ง ไปรษณีย์ และก่อสร้าง ฝ่ายโยธาธิการเมืองหลวงพระบาง การท่องเที่ยวแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี กรมพิพิธภัณฑสถาน วัตถุโบราณ และสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม

ช่วงทำงานอยู่ในเมืองหลวงพระบาง ผู้เขียนได้เสวนากับผู้อาวุโสหลายท่านที่ร่วมอยู่ในคณะกู้เอกราช ซึ่งมีเจ้าเพ็ดชะลาดเป็นผู้นำ อาทิ ลุงสิงคำ สิริวัฒนา ลุงโมเนียงค์ ขัตติยราช ลุงคำเหล็ก และลุงวิริติ บุพพะสิริ ฯลฯ รวมทั้งได้สืบค้นข้อมูลเอกสารในหอสมุดแห่งชาติ นครเวียงจันทน์

พร้อมกันนี้ เพื่อให้การนำเสนอบทบาทของนายปรีดี พนมยงค์ เกี่ยวกับการต่อสู้เพื่อเอกราชและอิสรภาพของลาวเป็นไปอย่างถูกต้อง ผู้เขียนได้สัมภาษณ์ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ ผู้มีส่วนอย่างสำคัญในการให้ความช่วยเหลือเจ้าเพ็ดชะลาด เจ้าสุพานวง เจ้าสุวรรณพума และบรรดาผู้รักชาติชาวลาวที่ร่วมกันตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นที่กรุงเทพฯ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณ รศ. ดร. แถมสุข นุ่มนนท์ ครูประวัติศาสตร์ ผู้ก่อแรงบันดาลใจให้สนใจในประวัติศาสตร์สังคม อันนำไปสู่ต้นธารความคิดในการเขียนหนังสือเล่มนี้ และคุณสุพจน์ ด้านตระกูล ที่กรุณาตรวจแก้ปรับปรุงต้นฉบับ รวมทั้ง ศ. ดร. ชัยอนันต์ สมุทวณิช ประธาน “โครงการอนุรักษ์เมืองเก่าหลวงพระบางให้เป็นมรดกโลก” พร้อมทั้งขอขอบพระคุณท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ ที่ให้ความกรุณาตอบคำถามอันหลากหลายและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์

เนื่องในวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล รัชบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ผู้
เขียนขอใช้หนังสือเล่มนี้เป็นการ “บูชาครู” และน้อมจิตคารวะต่อผู้มีคุณูปการอย่าง
ใหญ่หลวงต่อสังคมไทยและลาว

ด้วยจิตคารวะ

อุดร วงษ์ทับทิม

คำนำสำนักพิมพ์

“สมาคมสหชาติเอเชียอาคเนย์” เป็นความพยายามของรัฐบาลอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ในการดำเนินภารกิจปลดปล่อยประชาชาติในภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังจากภารกิจกอบกู้เอกราชชาติไทยของกระบวนการเสรีไทยได้สำเร็จเสร็จสิ้นลงแล้ว

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลง นอกจากไทยแล้ว ประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ยังตกเป็นเมืองในอารักขาของมหาอำนาจตะวันตก เช่น เวียดนาม กัมพูชา ลาวเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส พม่าและแหลมมลายูยังอยู่ในความครอบครองของอังกฤษ อินโดนีเซียยังอยู่ในอาณัติของเนเธอร์แลนด์ ขณะที่ฟิลิปปินส์ก็กลายเป็นรัฐที่ ๕๒ ของสหรัฐอเมริกา

บรรดาผู้นำรักชาติในภูมิภาคนี้ได้เคลื่อนไหวต่อสู้อย่างทรหด เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ของประชาชาติ ท่านปรีดีรู้สึกเห็นใจบรรดาผู้นำรักชาติเหล่านี้ ซึ่งหลายคนเคยเป็นเพื่อนแลกเปลี่ยนอุดมการณ์กันมาตั้งแต่สมัยยังเป็นนักเรียนฝรั่งเศสเมื่อสองทศวรรษก่อน ท่านปรีดีเห็นว่า เป็นความชอบธรรมที่ประชาชาติเล็กๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์จะรวมตัวกันเพื่อสร้างแนวร่วมกู้ชาติขึ้น

ท่านปรีดีได้ริเริ่มก่อตั้ง “สมาคมสหชาติเอเชียอาคเนย์” ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยได้รับการสนับสนุนเห็นชอบจากเพื่อนผู้นำรักชาติในอินโดจีนหลายท่าน ได้แก่ ท่านอู่อองซานแห่งพม่า ท่านโฮจิมินห์แห่งเวียดนาม รวมทั้งผู้นำกัวชาติลาวทุกฝ่ายตั้งแต่ฝ่ายซ้าย ฝ่ายกลาง จนถึงฝ่ายขวา

จุดมุ่งหมายของสมาคมสหชาติ ฯ ก็เพื่อเคลื่อนไหวให้ประชาชนในภูมิภาคนี้ได้ตัดสินใจชะตากรรมของชาติตนโดยไม่มีจักรวรรดินิยมทั้งเก่าและใหม่เข้ามาแทรกแซง เมื่อแรกเริ่มก่อตั้ง ผู้แทนจากประเทศไทยได้รับเลือกเป็นประธานสมาคม ฯ ซึ่งก็คือ นายเตียง ศิริขันธ์ ผู้นำเสรีไทยคนสำคัญในสายอีสาน และเป็นนักการเมือง

คนสำคัญของพรรคสหชีพ

อย่างไรก็ตาม การก่อตั้งสมาคมสหชาติ ฯ ตกอยู่ในการเฝ้ามองอย่างระแวดระวังของมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ซึ่งกลายมาเป็นตำรวจโลกหลังมหาสงครามอเมริกา รวมทั้งชาติพันธมิตรอื่นๆ หวาดระแวงว่า สมาคมดังกล่าวจะกลายเป็นองค์การจัดตั้งของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่จะเข้ามาครอบงำภูมิภาคนี้ แม้ท่านปรีดีจะมีได้เป็นประธานสมาคมสหชาติ ฯ แต่อเมริกาก็รู้ว่า ท่านรัฐบุรุษอาวุโสของไทยผู้นี้เป็นผู้ให้การสนับสนุนกิจการของสมาคมสหชาติ ฯ อย่างแข็งขัน

ประเด็นที่มหาอำนาจตะวันตกเข้าใจผิดเกี่ยวกับท่านปรีดี หรือ “รัฐ” หัวหน้าขบวนการเสรีไทย ผู้เคยร่วมกอบกู้สันติภาพของโลกกับสัมพันธมิตร ก็คือคิดว่า ท่านปรีดีเป็นผู้ฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ ทั้งที่อุดมการณ์แห่งชาติในทางการเมืองนั้น ท่านปรีดียึดถือระบอบเสรีประชาธิปไตยอย่างมั่นคง เห็นได้จากในคราวที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี ได้ผลักดันให้มีการพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๕ ซึ่งเปิดให้มีพรรคการเมืองหลายพรรค ทั้งยังให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) และสมาชิกพฤฒิสภา (สว.ในปัจจุบัน) มาจากการเลือกตั้งของประชาชนโดยตรง

โดยที่ก่อนหน้านี้ ท่านปรีดีได้เคยแสดงท่าทีอย่างเปิดเผยเสนอให้ฝรั่งเศสร่วมกับไทยเป็นผู้อุปถัมภ์สหภาพเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในระยะแรกจะประกอบด้วยประเทศสมาชิกที่อยู่ในสหภาพฝรั่งเศส ได้แก่ เวียดนาม ลาว และ กัมพูชา แต่ฝรั่งเศสกลับปฏิเสธแผนการสร้างสรรค์สันติภาพในภูมิภาคนี้อย่างไม่มีเยื่อใย

โดยจุดยืนแล้ว ท่านปรีดีมิได้มุ่งหมายจะให้สมาคมสหชาติ ฯ เป็นเวทีของคอมมิวนิสต์แม้แต่น้อย หากต้องการให้บรรดาผู้นำรักชาติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชน ไม่ว่าฝ่ายกลาง ฝ่ายขวา หรือฝ่ายซ้ายใช้เวทีนี้สร้างแนวร่วมระดับภูมิภาคเพื่อต่อรองกับมหาอำนาจที่ครอบงำภูมิภาคนี้อยู่

แต่องค์การทางการเมืองระหว่างประเทศนี้ตั้งอยู่ได้เพียงไม่กี่เดือนก็ต้องมีอันสิ้นสุดลง หลังรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ และการที่การรัฐประหารของกลุ่มทหารเผด็จการประสบความสำเร็จอย่างราบรื่น ก็เพราะได้รับการรับรองจาก

มหาอำนาจตะวันตกที่ต้องการกีดกันรัฐบุรุษอาวุโสปริตี้ พนมยงค์ ออกจากวงการเมืองระหว่างประเทศ ที่ขัดต่อผลประโยชน์ของลัทธิจักรวรรดินิยมใหม่ของพวกตน

น่าเสียดาย หาก “สมาคมสหชาติเอเชียอาคเนย์” ได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ที่ตามแนวทางที่วางเอาไว้ โดยที่มหาอำนาจตะวันตกเปิดโอกาสหรือสนับสนุนให้ประชาชนในภูมิภาคนี้ตกลงแก้ไขปัญหามาตามความต้องการของตนเอง ปัญหาอินโดจีนคงจะยุติด้วยวิถีทางที่สันติและเสียเลือดเนื้อน้อยกว่าที่ได้เป็นไปแล้วในสงครามเวียดนาม สงครามในลาว และสงครามในกัมพูชา

หนังสือ *ปริตี้ พนมยงค์ กับขบวนการกู้เอกราชในลาว* โดย อุดร วงษ์ทับทิม เป็นความอุตสาหะพยายามในการค้นคว้าศึกษาและให้ข้อมูลเพื่อแสดงความกระจ่างชัดในบทบาทของท่านรัฐบุรุษอาวุโสเกี่ยวกับสมาคมสหชาติเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับบรรดาผู้นำรักชาติลาวทุกฝ่าย และตามความเป็นจริงนั้น ฝ่ายลาวก็มีคุณูปการต่อฝ่ายไทยอย่างมาก ในช่วงที่ขบวนการผู้รักชาติลาวได้ร่วมกับขบวนการเสรีไทยสายอีสานต่อสู้กับกองกำลังของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒

โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปริตี้ พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ฯ ขอขอบคุณ คุณอุดร วงษ์ทับทิม ที่ได้มอบลิขสิทธิ์ในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ในครั้งนี้ และขอขอบคุณ คุณสุนทร จันทรังษี แห่งหนังสือพิมพ์โคราชรายวัน ที่ได้เปิดโอกาสให้โครงการจัดทำสื่อ ฯ ได้รับลิขสิทธิ์ในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ก่อนหน้านี้เพื่อให้ได้รวมอยู่ใน “หนังสือชุดครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาล นายปริตี้ พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส” อันเป็นส่วนหนึ่งของการจัดงานฉลองและเชิดชูเกียรติคุณของท่านรัฐบุรุษอาวุโสให้เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

โครงการจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ

นายปริตี้ พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับเด็กและเยาวชน

สารบัญ

๑

ภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศส.....๑

๒

เจ้าพิศชะลาด..... ๑๗

๓

ญี่ปุ่นยึดครองลาว..... ๒๘

๔

ขบวนการชาตินิยม..... ๓๕

๕

คณะราษฎรประกาศเอกราช..... ๕๓

๖

การกลับมาของฝรั่งเศส..... ๖๖

๗

รัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่น..... ๗๒

๘

สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์..... ๘๗

๙

คุณูปการของปรีดี พนมยงค์..... ๙๕

๑๐

การครอบครองโลกของสหรัฐอเมริกา..... ๑๐๕

บทส่งท้าย..... ๑๑๗

เอกสารอ้างอิง..... ๑๒๔

ภาคผนวก..... ๑๒๙

จุดบรรจบ - พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

ภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศส

ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙ ได้มีการแข่งขันกันครอบครองดินแดนที่อุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติของมณฑลยูนนานทางตอนใต้ของจีน ระหว่างฝรั่งเศสกับสหราชอาณาจักร ในการนี้ฝรั่งเศสได้ยึดตอนใต้ของเวียดนาม คือแคว้นโคชินไชน่าเป็นอาณานิคม แล้วขยายขึ้นมายังแคว้นด่งเกียในเวียดนามตอนเหนือ แล้วเข้ายึดกัมพูชาและลาวเป็นอันดับต่อมา ส่วนสหราชอาณาจักรนั้นยึดครองมาลายู อินเดีย และพม่า ทั้งนี้โดยมีราชอาณาจักรสยามหรือไทยเป็นรัฐกันชน

ดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงในอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลาวซึ่งเป็นประเทศขนาดเล็ก แม้จะไม่มีพรมแดนติดทะเลแต่ก็มั่งคั่งด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อีกทั้งยังตั้งอยู่ในตำแหน่งจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เมื่อพิจารณาในด้านภูมิรัฐศาสตร์จะเห็นว่า ลาวมีพรมแดนเชื่อมต่อกับทั้งจีน พม่า ไทย เวียดนาม และกัมพูชา ด้วยเหตุนี้ดินแดนลาวจึงเป็นที่สนใจของฝรั่งเศส ซึ่งกำลังแผ่ขยายอาณานิคมอยู่ในภูมิภาคแถบนี้เป็นอย่างมาก

ปัญหาในอดีตของลาวก็คือถูกชนาบ้างไว้ด้วยประเทศใหญ่ที่มีอำนาจเหนือ

กว่า คือ เวียดนามและไทย จึงมีสถานะไม่ต่างอะไรกับอยู่ระหว่างเขาคาย ต้องพยายามรักษาไว้ซึ่งดุลอำนาจของทั้งสองฝ่าย เมื่อใดก็ตามที่ไม่อาจรักษาดุลอำนาจไว้ได้ ก็อาจถูกโน้มน้ำหนักตกอยู่ภายใต้อำนาจการครอบงำหรือตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศใดประเทศหนึ่ง ประวัติศาสตร์ของลาวระบุไว้ว่า ลาวเคยตกอยู่ใต้อำนาจหรือเป็นเมืองขึ้นของประเทศเพื่อนบ้าน อันได้แก่ เวียดนาม ไทย และพม่า แล้วแต่ว่าอำนาจทางการเมืองการทหารของอาณาจักรใดจะมีความเข้มแข็งกว่ากัน

กระนั้นก็ไม่เลวร้ายเท่าในช่วงยุคสมัยการล่าอาณานิคม ที่ลาวต้องตกอยู่ใต้อำนาจอันเข้มงวดของฝรั่งเศสเป็นระยะเวลาเกือบหนึ่งศตวรรษ ในฐานะแคว้นหนึ่งของสหภาพฝรั่งเศสในดินแดนอาณานิคมอินโดจีน อันนำไปสู่การรวมตัวกันของประชาชนลาวรวมทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชาติม้งและชนชาติชาซึ่งกระจายอยู่ในภาคเหนือและภาคใต้ ต่อสู้กับกองทหารฝรั่งเศสอย่างต่อเนื่อง กระทั่งได้มาซึ่งเอกราช เสมอภาค ภารตภาพ อธิปไตย และประชาธิปไตย

เมื่อมองถึงประวัติศาสตร์ของดินแดนอินโดจีน จะเห็นว่า มีนักสำรวจชาวฝรั่งเศสหลายคนเดินทางเข้ามาสำรวจดินแดนแถบนี้ และสร้างตำนานนักสำรวจไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา ไม่ว่าจะเป็น อองรี มูโฮต์ (Henri Mouhot) ที่แล่นเรือมาถึงเมืองหลวงพระบาง ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๔ และได้บันทึกสภาพวิถีชีวิตผู้คนธรรมชาติแวดล้อมในช่วงนั้นไว้ด้วยภาพวาดลายเส้นที่งดงามประณีต

ในปี พ.ศ. ๒๔๐๙ ดูดา เดอ ลาเกร (Doudat de Lagree) พร้อมคณะนักสำรวจแม่น้ำโขงชุดใหญ่ได้แล่นเรือ ๒ ลำ มาจากไซ่ง่อน จากนั้นแล่นเรือสำรวจแม่น้ำโขงขึ้นไปจนถึงดินแดนสิบสองปันนาในประเทศจีน

นักสำรวจชาวฝรั่งเศสอีกคนที่เข้ามาสำรวจในดินแดนของลาว คือ ฟร็องซี กรานีเยร์ (Francise Granier) ผู้ซึ่งในช่วงต่อมาได้หันมาสวมเครื่องแบบเป็นทหารในกองทัพฝรั่งเศส

ในบรรดานักสำรวจชาวฝรั่งเศสเหล่านี้ ผู้มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางคือ ออกุส ปาวิ (Auguste Pavie) ผู้เข้ามาทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ในกองทหารฝรั่งเศสประจำอินโดจีน ขณะอายุยังไม่ถึง ๒๐ ปี พออายุได้ ๒๑ ปีจึงเปลี่ยนมาทำงานเป็น

พนักงานประจำกรมไปรษณีย์แห่งแคว้นโคชินไชน่า (เวียดนามใต้) แล้วย้ายไปทำงานอยู่ที่เมืองกำบ็อตในกัมพูชาเป็นเวลาถึง ๑๑ ปี

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๖ ขณะอายุได้ ๓๕ ปี ปาวีได้ย้ายเข้ามาทำงานเป็น “ลูกจ้างชั่วคราว” โครงการวางสายโทรเลขของรัฐบาลไทย ในตำแหน่งนายช่างใหญ่ฝ่ายอำนวยความสะดวกการวางสายโทรเลขจากเมืองพระตะบองมายังปราจีนบุรี และรับผิดชอบในด้านเทคนิคจนถึงกรุงเทพฯ

หลังเสร็จโครงการ ปาวีได้กลับไปยังสำนักงานศูนย์การปกครองอินโดจีนที่ไซ่ง่อน แล้วรับหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะสำรวจปาวี (Pavie Mission) นำคณะผู้ชำนาญการชาวฝรั่งเศสหลากหลายสาขากว่า ๑๐ คน มาสำรวจดินแดนลาวในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๓๐ - พ.ศ. ๒๔๓๒ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เตรียมวางแผนยึดครองลาวเป็นอาณานิคม

การเป็นผู้มีนิสัยใคร่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาช่วยให้ปาวีสามารถพูด อ่าน เขียน ภาษาในดินแดนอินโดจีนได้ทุกภาษา ๑๑ ปี ในเขมร และ ๕ ปี ในเวียดนาม ช่วยให้เขาใช้ภาษาเขมรและเวียดนามได้คล่องแคล่ว รวมทั้งภาษาลาวและไทย ที่สำคัญคือ ปาวีมีความรอบรู้ในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ภาษา และวัฒนธรรมของดินแดนอินโดจีนเป็นอย่างดี

ในช่วงเวลานั้น สหภาพฝรั่งเศส (Union Francaise) ใช้ชานอยเป็นเมืองศูนย์กลางในการปกครองอินโดจีนทั้งหมด การที่ลาวแบ่งออกเป็น ๓ อาณาจักร คือ อาณาจักรล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง อาณาจักรเวียงจันทน์ และอาณาจักรสະຫວັນນະເຂດ ฝรั่งเศสจึงพยายามคานอำนาจของทั้งสามอาณาจักรโดยติดอาวุธให้ชนพื้นเมืองที่สนับสนุนและมีการติดต่อสัมพันธ์อันดีกับฝ่ายตน

จะเห็นว่า ในบรรดานักสำรวจด้วยกัน ออกุส ปาวี เป็นนักสำรวจเพียงคนเดียวที่ได้ปรับเปลี่ยนสถานภาพจากการเป็นนักสำรวจก้าวขึ้นมารับตำแหน่งเป็นกงสุลประจำเมืองหลวงพระบาง* และดำรงตำแหน่งดังกล่าวเป็นระยะเวลายาวนานถึง ๒๐ ปี

* ขณะนั้นหลวงพระบางขึ้นอยู่กับราชอาณาจักรสยาม

คือตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๒๙ - พ.ศ. ๒๔๔๘

ยิ่งไปกว่านั้น แนวคิดของปาวีสอดคล้องกับนโยบายแผ่ขยายอาณานิคมของรัฐบาลฝรั่งเศส ที่มีนายคาร์โนต์เป็นประธานาธิบดี และได้ส่งลาแซง นักการเมืองที่เขียนหนังสือสนับสนุนให้มีการขยายดินแดนอาณานิคม มาดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการอินโดจีน และต่อมาลาแซงได้แต่งตั้งให้ปาวีเป็นทูตฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ (พ.ศ. ๒๔๓๖) กระทั่งนำไปสู่ปัญหาขัดแย้งครั้งสำคัญ คือปาวีขอให้รัฐบาลฝรั่งเศสส่งเรือลู่แดงมาปิดปากแม่น้ำเจ้าพระยาตรงหน้าสถานทูตฝรั่งเศส และยิงปืนใหญ่ข่มขู่ไทยในวันที่ ๑๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ โดยบังคับให้สยามยกดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง พร้อมทั้งเกาะแก่งทั้งหมดให้กับฝรั่งเศส ได้มีการยิงต่อสู้กันขึ้นกับกองกำลังป้องกันของสยามที่เรียกว่า “เหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒” และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๔๕ - ๒๔๔๖ (ค.ศ. ๑๙๐๒ - ๑๙๐๓) ฝรั่งเศสนำกลาเมืองขึ้นโดย ม. ปาวี ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นทูตฝรั่งเศสประจำกรุงสยาม ได้บีบบังคับให้ไทยยกดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงปากเซและฝั่งตรงข้ามนครหลวงพระบางให้อีก ดินแดนลาวที่เคยอยู่ภายใต้อธิปไตยของศักดินาสยามก็ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศสนับแต่บัดนั้น แต่เรียกชื่ออย่างหลอกลวงว่า “รัฐในอารักขา”

โดยในอีกด้านหนึ่ง ม. ปาวี ได้ใช้เล่ห์เพทุบายให้เจ้าชีวิตลาวเห็นด้วยว่า สยามประเทศไม่อาจจะให้ความคุ้มครองและยังความเจริญก้าวหน้าให้กับราชอาณาจักรลาวได้ ซึ่งเจ้าชีวิตลาวเห็นด้วย และเมื่อฝรั่งเศสเสนอตัวเข้าเป็นประเทศผู้อารักขาแทนสยาม เจ้าชีวิตลาวก็เห็นดีเห็นงามโดยไม่ลังเล เพราะประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาบอกให้ลาวรู้ว่า นอกจากราชอาณาจักรสยามไม่อาจยังความเจริญก้าวหน้าให้กับราชอาณาจักรลาวแล้ว ราชอาณาจักรสยามยังรังแกข่มเหงผู้รักชาติ รักปิตุภูมิของลาว อย่างกรณีเจ้าอนุวงศ์เป็นต้น เจ้าชีวิตลาวโดยเจ้าอุปราชอุ้นคำลงนามมอบประเทศลาวให้อยู่ภายใต้การอารักขาของฝรั่งเศส ผลงานสำคัญในการปกครองดินแดนอาณานิคมลาวช่วยให้ปาวีได้รับการยกย่องจากฝรั่งเศสว่าเป็น “ผู้พิชิตใจ” (Conqueror of the hearts) (Gunn 1988 : 27)

ตลอดช่วงระยะเวลาประมาณ ๘๐ ปีที่ฝรั่งเศสเข้ามาปกครองดินแดน

อินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเข้ามาครอบครองดินแดนลาว กล่าวได้ว่า แนวทางหลักที่นำมาใช้ในการปกครองนั้นเป็นกลวิธีที่อูกุส ปาวิ ได้คิดค้นและนำมาใช้ปฏิบัติแทบทั้งสิ้น

ตัวอย่างผลงานของอูกุส ปาวิ ช่วงทำหน้าที่เป็นกงสุลอยู่ในหลวงพระบาง ศูนย์กลางอำนาจของลาว ก็คือการแก้ปัญหาเขตพรมแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน มีการลงนามในสนธิสัญญาเขตแดนระหว่างลาว - จีน ลาว - พม่า และ ลาว - สยาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสนธิสัญญาเขตแดนลาว - สยาม ที่รัฐบาลฝรั่งเศสใช้อำนาจทางการทหารคือ “นโยบายการทูตเรือปืน” บังคับกดดันให้รัฐบาลสยามยินยอมลงนามในวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖

การกำหนดเนื้อหาของสนธิสัญญาดังกล่าว ฝรั่งเศสดำเนินการตามอำเภอใจ โดยไม่สนใจว่า ฝ่ายไทยรวมทั้งประชาชนลาว กัมพูชา และเวียดนาม จะมีความคิดเห็นประการใด

รายละเอียดข้อตกลงในสนธิสัญญาระหว่างรัฐบาลสาธารณรัฐฝรั่งเศสและรัฐบาลราชอาณาจักรสยาม มีเนื้อหาสำคัญ ดังนี้ :

๑. รัฐบาลสยามยอมสละซึ่งข้ออ้างที่ว่า มีกรรมสิทธิ์ทั้งหมดในดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงและบรรดาเกาะต่างๆ ในลำน้ำโขง

๒. รัฐบาลสยามจะไม่ใช้หรือให้เรือและยานพาหนะ ที่มีอาวุธใหญ่น้อย เล่นไปมาในทะเลสาบเขมร หรือในลำแม่น้ำโขง หรือในลำแม่น้ำสาขาที่แยกจากแม่น้ำโขง ซึ่งอยู่ในเขตที่กำหนดไว้

๓. รัฐบาลสยามจะไม่สร้างค่ายหรือที่ตั้งทางทหารในท้องที่เมืองพระตะบอง และเสียมเรียบ และบริเวณฝั่งขวาของแม่น้ำโขงในเขตรัศมี ๒๕ กิโลเมตร

๔. ภายในเขตที่ได้ระบุไว้ในข้อ ๓ กำลังตำรวจจะมีไว้ได้ตามธรรมเนียม โดยใช้พนักงานในแขวงนั้น และจะมีได้เพียงจำนวนเท่าที่จำเป็นจริงๆ จะไม่บำรุงพลถืออาวุธแบบประจำที่หรือไม่ประจำที่ในพื้นที่นั้น

๕. รัฐบาลสยามจะต้องเปิดเจรจาเกี่ยวกับรัฐบาลฝรั่งเศส ว่าด้วยเรื่องระเบียบการศุลกากรและการค้าภายในเขตที่ระบุไว้ในข้อ ๓ ภายในกำหนด ๖ เดือน และ

แก้ไขบทบัญญัติต่างๆ ของหนังสือสัญญาว่าด้วยพระราชไมตรีทางการค้าและการเดินเรือปี พ.ศ. ๒๓๙๙ เสียใหม่ มิให้รัฐบาลสยามเก็บภาษีใดๆ ในเขตที่ระบุไว้ในข้อ ๓ รัฐบาลฝรั่งเศสจะปฏิบัติตอบแทนแบบเดียวกันกับสินค้าต่างๆ ที่มีกำเนิดในเขตที่ได้กล่าวมาแล้ว

๖. เนื่องจากความเจริญของการเดินเรือในลำแม่น้ำโขง ถ้าเป็นความจำเป็นที่จะก่อสร้าง หรือสร้างท่าจอดเรือ หรือสร้างสถานที่เก็บพินและถ่านในดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขง รัฐบาลสยามรับรองว่า เมื่อรัฐบาลฝรั่งเศสขอมาจจะให้ความสะดวกเท่าที่จำเป็นทุกอย่าง

๗. คนในสัญชาติฝรั่งเศสและคนในบังคับหรือในสังกัดชาติฝรั่งเศสจะไปมาทำการค้าขายได้สะดวกในเขตที่ระบุไว้ในข้อ ๓ เมื่อมีหนังสือเดินทางของเจ้าพนักงานฝรั่งเศส ส่วนราษฎรที่มีภูมิลำเนาในเขตที่กล่าวไว้นี้จะได้รับสิทธิเช่นเดียวกัน

๘. รัฐบาลฝรั่งเศสจะรักษาสีทธิที่จะตั้งกงสุลไว้ในที่ใดๆ ก็ได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อรักษาผลประโยชน์ของผู้อยู่ในสังกัดชาติฝรั่งเศส เช่น ที่โคราชและน่าน เป็นต้น

๙. ในกรณีที่เกิดข้อยุ่งยากในการตีความหมายของสัญญานับนี้ สัญญานับภาษาฝรั่งเศสเท่านั้นที่จะใช้เป็นหลักในการพิจารณา

๑๐. สัญญานับนี้จะต้องได้รับสัตยาบันภายในระยะเวลา ๔ เดือน นับแต่วันที่ได้ลงนามเป็นต้นไป

พร้อมกันนี้ยังมีอนุสัญญากฉบับหนึ่ง เพื่อกำกับให้ปฏิบัติตามข้อบัญญัติของสนธิสัญญา พ.ศ. ๒๔๓๖ ซึ่งมีเนื้อหาดังนี้ :

๑. กองทหารกองสุดท้ายของสยาม ที่ตั้งอยู่ในฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง จะต้องถอนออกมาอย่างช้าที่สุดภายใน ๑ เดือน นับตั้งแต่วันที่ ๕ กันยายน

๒. บรรดาป้อมค่ายที่ตั้งอยู่ในเขตที่ได้ระบุไว้ในข้อที่ ๓ ของสนธิสัญญานับใหม่ ที่ลงนามกันนี้ จะต้องรื้อถอนให้หมดสิ้น

๓. ผู้ที่เป็นตัวการก่อเหตุที่ทุ่งเชียงคำและคำม่วนนั้น พนักงานฝ่ายสยามจะต้องนำตัวมาพิจารณาลงโทษ ผู้แทนฝรั่งเศสจะมาดูการพิจารณาลงโทษผู้กระทำผิด

รัฐบาลฝรั่งเศสมีสิทธิที่จะเห็นชอบว่าการลงโทษนั้นสมควรกับรูปคดีหรือไม่ หากเห็นว่ายังไม่สมควร รัฐบาลฝรั่งเศสจะร้องขอให้พิจารณาใหม่โดยศาลผสมและตุลาการ ซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสจะตั้งขึ้นเอง

๔. รัฐบาลสยามจะต้องมอบบรรดาคนในบังคับฝรั่งเศส คือ เวียดนาม ลาว กัมพูชา ที่มีภูมิลำเนาอยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง และถูกจับกุมไม่ว่าจะในคดีใดให้แก่ราชทูตฝรั่งเศสประจำบางกอก หรือเจ้าหน้าที่ประจำชายแดน รัฐบาลสยามจะไม่ทำการขัดขวางโดยทางหนึ่งทางใด ในการที่จะให้ผู้ที่เคยอยู่ฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงมาก่อนกลับคืนไปท้องถิ่นเดิมของตน

๕. ผู้แทนของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสยามคนหนึ่งคนใด จะต้องนำבקเขียน* แห่งทุ่งเชียงคำและพรรคพวก พร้อมทั้งเครื่องอาวุธและธงที่เจ้าหน้าที่สยามยึดเอาไว้ มามอบคืนให้สถานทูตฝรั่งเศส

๖. รัฐบาลฝรั่งเศสจะคงยึดเมืองจันทบุรีไว้จนกว่ารัฐบาลสยามจะได้ปฏิบัติตามเนื้อหาในอนุสัญญาอย่างครบถ้วน เป็นต้นว่า ถอนกองทหารออกไปจนหมดสิ้น และมีความสงบเรียบร้อยทั่วบริเวณฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง และในเขตที่ระบุไว้ในข้อ ๓ แห่งสัญญาที่ได้ลงนามกันนี้

สนธิสัญญาลาว - สยามและอนุสัญญาลับนี้จัดทำขึ้นคู่กัน ๒ ฉบับ ผู้มีอำนาจเต็มแต่ละฝ่ายที่ได้ลงนามและประทับตราไว้ในวันที่ ๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ คือ เลมีเด วินลีเอ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ

การกีดกันให้ลงนามในสนธิสัญญาของฝรั่งเศสดังกล่าว สร้างความเคียดแค้นให้แก่ประชาชนสองฟากฝั่งแม่น้ำโขงเป็นอย่างมาก เนื่องจากสาระสำคัญในสนธิสัญญาดังกล่าว กำหนดให้ใช้แม่น้ำโขงเป็นเส้นพรมแดน ทำให้ดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทั้งหมดตกอยู่ใต้อาณัติของอาณานิคมฝรั่งเศส แบ่งแยกญาติมิตรพี่น้องออกจากกัน อีกทั้งยังสร้างความเป็นศัตรูให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ที่อยู่คนละฝั่งฟากแม่น้ำ

* ขาวลาว ซึ่งเป็นคนในบังคับของฝรั่งเศส ผู้ก่อการนิต่อต้านอำนาจของรัฐบาลสยาม

ก่อนหน้านีปี พ.ศ. ๒๔๓๑ ฝรั่งเศสได้ใช้อำนาจเข้าไปถือครองเหนือดินแดนสิบสองจุไทย หัวพันทั้งห้าหัวพันทั้งหมากแล้ว* ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ อังกฤษและฝรั่งเศส ที่แข่งขันกันครอบครองดินแดนมั่งคั่งด้วยทรัพยากรธรรมชาติในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้ลงนามแบ่งเขตพื้นที่อิทธิพลในภูมิภาคแถบนี้ ในลักษณะที่ไม่ต่างอะไรกับการแบ่งเค้ก โดยกำหนดให้ไทยเป็นรัฐกันชน

หลังจากนั้นฝรั่งเศสก็ได้แผ่ขยายอำนาจเข้าครอบคลุมในดินแดนลาวอย่างเป็นระบบ โดยมีประกาศแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำลาว ในวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๔๒

แนวทางการปกครองอาณานิคมอินโดจีน โปมดูเมอใช้วิธีแบ่งแยกแล้วปกครอง โดยออกประกาศในวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ ให้ผนวกลาวเป็นแคว้นที่ ๕ ของสหพันธ์ฝรั่งเศส นอกเหนือจากแคว้นดงเกีย (เวียดนามภาคเหนือ) แคว้นอันนัม (เวียดนามภาคกลาง) แคว้นโคชินไชน่า (เวียดนามภาคใต้) และแคว้นกัมพูชา โดยให้อยู่ภายใต้ระบบการปกครอง เศรษฐกิจ และระบบเงินตราของสหพันธ์ฝรั่งเศส

การเข้าครอบครองดินแดนลาวใช้ว่าจะราบรื่นเสียทีเดียว หลังยึดครองได้เพียงแค่ ๘ ปี ฝรั่งเศสต้องเผชิญกับการลุกฮือขึ้นต่อต้าน ทั้งจากคนลาวและชนกลุ่มน้อย ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๔ คนลาวทั้งจากฝั่งซ้ายและฝั่งขวาของแม่น้ำโขงได้รวมตัวกันในรูปของ “ขบวนการผู้มีบุญ” จักรวรรดิต่อต้านอำนาจการปกครองของฝรั่งเศส โดยเริ่มที่เมืองสองคอนและเมืองเขมลาด ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๕๐ ฝรั่งเศสก็ได้เข้าครอบครองเสียมราฐ พระตะบอง และศรีโสภณ

ในปีเดียวกันนี้ คือ พ.ศ. ๒๔๔๔ ชนชาติขมุหรือข่าในภาคใต้ไม่พอใจที่ฝรั่งเศสเก็บภาษีมีมาตรการเข้มงวดในด้านการค้า บังคับใช้แรงงานในการสร้างเส้นทางคมนาคมทางบกและการสำรวจเส้นทางเดินเรือในแม่น้ำโขง** องแก้ว ผู้นำชาวขมุ

* ขณะนั้นสิบสองจุไทย หัวพันทั้งห้าหัวพันทั้งหมากขึ้นอยู่กับราชอาณาจักรสยาม

** ฝรั่งเศสได้เกณฑ์แรงงานชนชาติข่า (ขมุ) ไปสร้างเส้นทางเพื่อลำเลียงแร่จากเหมืองในเขตพื้นที่ภาคกลาง และเชื่อมการคมนาคมระหว่างเมืองต่างๆ รวมทั้งใช้เป็นแรงงานในการก่อสร้างแม่น้ำโขงจากหลวงพระบางขึ้นไปยังมณฑลยูนนาน

จึงนำชาวขมุกว่า ๑๕,๐๐๐ คน จับอาวุธขึ้นต่อต้าน ใช้ธนูอาบยาพิษชุ่มโจมตีทหารฝรั่งเศส ต่อมาองแก่วถูกบิดาของขุนอัม ฌ จำปาลัก ผู้สนับสนุนฝรั่งเศสในการปกครองลาว หลอกว่าฝรั่งเศสเปิดการเจรจา แล้วพาไปยิงทิ้ง

องกมมะด้าได้ก้าวขึ้นมาหาขบวนการต่อต้านฝรั่งเศสต่อ แต่ว่าหันไปต่อสู้แบบสันติวิธี เขียนจดหมายขอร้องต่อผู้ปกครองฝรั่งเศสให้ผ่อนผันมาตรการต่างๆ หวังกลับถูกล้อมปราบอย่างเหี้ยมโหด ชาวขมุในทุ่งบลิเวนรวมทั้งในพื้นที่เขตเทือกเขาที่องกมมะด้าตั้งเป็นฐานที่มั่นถูกสังหารอย่างไร้ความปราณี

หลังจากองกมมะด้าเสียชีวิต ลูกชายคือคำพัน กมมะด้า และสีทน กมมะด้าได้ก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำชาวขมุต่อสู้กับฝรั่งเศสอย่างเข้มแข็ง โดยได้ร่วมมือกับขบวนการประเทศลาว ภายใต้การนำของเจ้าสุพานวง ต่อสู้จนได้รับเอกราช รวมระยะเวลาที่ชนชาติขมุต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศสอย่างยืดยาวนานถึง ๓๕ ปี

นอกจากนี้ยังมีขบวนการของคนลาวและกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ลูกฮือจับอาวุธขึ้นต่อต้านอำนาจการปกครองของฝรั่งเศสอีกหลายพื้นที่ทั่วประเทศ อาทิ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๑ - ๒๔๕๓ เจ้าวันนะพุมได้นำประชาชนชาวเมืองอยู่ในพงสาลิลูกฮือขึ้นต่อต้าน จากนั้นในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๕๓ - ๒๔๕๘ ประชาชนในอำเภออีกได้จับอาวุธขึ้นต่อต้าน

สาเหตุที่นำไปสู่การลุกฮือขึ้นต่อต้านอำนาจฝรั่งเศสก็เนื่องจากผู้ปกครองฝรั่งเศสดำเนินการเก็บภาษีจากผู้ชายชาวลาวและชนเผ่าต่างๆ ผู้มีอายุระหว่าง ๑๘ ถึง ๖๐ ปีอย่างเข้มงวด โดยชาวลาวต้องเสียภาษีรายปีเป็นมูลค่าจำนวน ๕ เหรียญเปียสตัด (5 gold francs) และทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างอีก ๑๐ - ๒๐ วัน หรืออาจเปลี่ยนเป็นจ่ายเงินแทนอีก ๕ เหรียญเปียสตัด ส่วนชนเผ่าต่างๆ จ่ายภาษีเพียงครึ่งหนึ่งของคนลาว และทำงานโดยไม่ได้รับค่าจ้างเพียง ๑๐ วัน สำหรับชาวเวียดนามเสียภาษีรายปีเพียงแค่ ๕ เหรียญเปียสตัด และไม่ต้องใช้แรงงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ชาวจีนและชาวอินเดียต้องเสียภาษีรายปีสูงถึง ๑๒.๕ เหรียญเปียสตัด ทั้งนี้ยกเว้นพระภิกษุสงฆ์ เจ้าหน้าที่การปกครองของท้องถิ่น คนพิการ และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (garde indigene) หรือผู้ที่เคยทำงานในตำแหน่งเจ้าหน้าที่รักษาความ

ปลอดภัยมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๔ ปี นอกจากนี้ยังมีการจัดเก็บภาษีการออกใบอนุญาตผ่านทางการค้า เช่น อาวุธ สัตว์เลี้ยง และภาษีสัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควาย และช้าง รวมทั้งภาษีฝิ่น

ฝรั่งเศสตอบโต้ด้วยการใช้ยุทธวิธีให้คนลาวเช่นฆ่าคนลาว โดยตั้งกองกำลังติดอาวุธและให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่บรรดาชาวลาวยุติดยอมเป็นพวกเดียวกับฝรั่งเศส ทำหน้าที่เป็นทหารบ้าน (garde indigène) คอยควบคุมดูแลและปราบปรามฝ่ายต่อต้าน

เนื่องจากฝิ่นเป็นสินค้าสำคัญที่สุด นำมาซึ่งรายได้หลักของรัฐบาลสหภาพฝรั่งเศสที่ปกครองดินแดนอินโดจีนทั้งหมด ช่วยให้มีรายได้จากการส่งออกฝิ่นไปยังประเทศในยุโรปปีละมหาศาล เพื่อให้สามารถงรายได้ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง และทวีมูลค่าการส่งออกฝิ่นเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ฝรั่งเศสได้เข้าไปควบคุมการผลิต การซื้อขาย และการขนส่งฝิ่น พร้อมกันนี้ก็มีมาตรการจัดเก็บภาษีอย่างเข้มงวด

มาตรการดังกล่าวได้นำไปสู่การลุกฮือจับอาวุธต่อต้านอำนาจการปกครองของฝรั่งเศสของบรรดาชาวม้งในภาคเหนือ ภายใต้การนำของเจ้าฟ้าป่าใจ (หรือปัดใจ) การต่อต้านดำเนินไปอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาติดต่อกันถึง ๕ ปี คือในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๖๑ - ๒๔๖๕

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ก็ได้มีการลุกฮือของประชาชนต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสในกรุงเวียงจันทน์ ภายใต้การนำของนายคูดำ

นอกเหนือจากยุทธศาสตร์ที่ฝรั่งเศสนำมาใช้ในการปกครองเมืองขึ้น ด้วยการแบ่งแยกแล้วปกครองแล้ว ยุทธศาสตร์อีกประการหนึ่งก็คือ การสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับสถาบันกษัตริย์ของลาว โดยออกุส ปาวี ได้เสนอให้ตั้งสถานภาพของกษัตริย์เหมือนเดิม ให้การสนับสนุนระบอบการปกครองดั้งเดิมแบบสมบูรณาญาสิทธิราช และยินยอมให้เจ้าชีวิตมีสิทธิอำนาจในบางเรื่อง เว้นในเรื่องสำคัญต้องอยู่ภายใต้การอนุมัติเห็นชอบจากผู้ปกครองอาณานิคมฝรั่งเศสเสียก่อน หรือผ่านการปรึกษาหารือกับที่ปรึกษาคนสำคัญ ซึ่งก็คือออกุส ปาวี นั่นเอง

ที่สำคัญ ฝรั่งเศสมีอำนาจเต็มในการจัดการด้านการเงิน - การคลัง การจัด

เก็บภาษีในอินโดจีนทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดเก็บภาษีฝิ่นจากบรรดาชาวเขาในภาคเหนือ ซึ่งทำรายได้มหาศาลในแต่ละปี อันเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุที่มาในการลุกฮือขึ้นต่อต้านของชาวม้งภายใต้การนำของเจ้าฟ้าปาใจ

ส่วนหนึ่งของเงินภาษีที่จัดเก็บจากชาวบ้านเหล่านี้ ฝรั่งเศสได้นำมาจัดแบ่งเป็นงบประมาณสำหรับการสนับสนุนช่วยเหลือทางการเงินแก่สถาบันกษัตริย์ในรูปของเงินงบประมาณใช้จ่ายรายปี

ด้วยวิธีการดังกล่าวนี้ สถาบันกษัตริย์ของราชอาณาจักรลาวจึงดำรงอยู่ภายใต้อาณัติของฝรั่งเศสอย่างแนบแน่น โดยที่เจ้าชีวิตไม่รู้สึกละแวกแยกหรือเกิดปัญหาขัดแย้งแต่อย่างใด ทั้งที่ฝรั่งเศสไม่ยินยอมให้เจ้ามหาชีวิตมีอำนาจตัดสินใจอย่างอิสระดังเช่นแต่ก่อน ไม่ว่าจะเป็นทางการเมืองหรือในทางการทหาร

ดังจะเห็นได้ว่า อำนาจการตัดสินใจและการบริหารราชการ การแต่งตั้งโยกย้าย เลื่อนตำแหน่ง ลงโทษให้ออกไปรับเบี้ยบำเหน็จบำนาญ หรือขึ้นเงินเดือนข้าราชการ ผู้บริหารระดับสูงฝ่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายมหาดไทย การคลัง การค้า เกษตรกรรม ยุติธรรม และศาสนา ล้วนต้องผ่านการพิจารณาอนุมัติเห็นชอบของผู้สำเร็จราชการอินโดจีนอีกชั้นหนึ่งก่อนทั้งสิ้น

ในทางปฏิบัติ แม้ว่าผู้สำเร็จราชการอินโดจีนจะมีอำนาจครอบคลุมทั่วทุกองคาพยพของดินแดนอินโดจีน แต่กลับมิได้ใช้อำนาจดังกล่าวโดยตรง หากแต่ใช้วิธีลอยตัวอยู่ข้างบน แล้วแต่งตั้งคนไปปกครองและพิทักษ์รักษาผลประโยชน์ในรูปของผู้สำเร็จราชการหัวเมืองเวียตนาม ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว และผู้สำเร็จราชการหัวเมืองกัมพูชา

เมื่อมองย้อนกลับไปในประวัติศาสตร์จะเห็นว่า การที่อาณานิคมฝรั่งเศสมีอำนาจบริหาร - จัดการอย่างเบ็ดเสร็จในราชอาณาจักรลาว เป็นผลจากการที่ “เจ้าชีวิตลักกะรินทร์” ได้ลงนามในข้อตกลงเมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๐ ยินยอมให้ราชอาณาจักรหลวงพระบางมีฐานะเป็น “ดินแดนในอารักขาพิเศษ” (Special Protectorate) ของฝรั่งเศส

สำหรับกลวิธีอันแยบยลของฝรั่งเศสที่ใช้ในการดำเนินความพยายามเพื่อมุ่ง

ครอบงำอาณานิคมอินโดจีนไว้ได้อาณัติของตนให้นิ่นนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ คือ การสร้างผู้นำรุ่นใหม่ที่เป็นเชื้อพระวงศ์ขึ้นมาสืบทอดอำนาจของผู้นำรุ่นเก่า

กลวิธีดังกล่าวนี้ออกุส ปาวิ เป็นผู้คิดค้นขึ้น เพื่อมุ่งให้ฝรั่งเศสสามารถ ครอบงำทางความคิด และหล่อหลอมความคิดคนลาว กัมพูชา และเวียดนาม ให้อยู่ ในกรอบแห่งอำนาจการปกครองของตนอย่างยาวนาน โดยให้อภิสิทธิ์แก่ลูกหลาน เชื้อพระวงศ์ และผู้ใกล้ชิดสนิทสนมกับเชื้อพระวงศ์ หรือบรรดาลูกหลานของผู้ทำงาน รับใช้สถาบันพระมหากษัตริย์เดินทางไปศึกษาที่โรงเรียนของฝรั่งเศสในเวียดนาม อันได้แก่ โรงเรียน ซาเชลูป โลบา (College Chasseloup Laubat) ในไซ่ง่อนหรือ เมืองโฮจิมินห์ในปัจจุบัน ที่เจ้าเพชรละดเคยไปศึกษา หรือโรงเรียนอัลแบร์ต ซาโร (Lycee Albert Sarraut) ในชานอย ที่เจ้าสุพานวงเคยศึกษา ก่อนจะเดินทางข้ามน้ำ ข้ามทะเลไปศึกษาต่อที่ประเทศฝรั่งเศส

ส่วนลูกหลานของประชาชนคนธรรมดา ไร้ซึ่งยศฐานบรรดาคักดีใดๆ หาก สนใจไปศึกษา พ่อแม่ก็สามารถพาไปฝากฝังให้บวชเรียนเป็นสามเณรในวัดวาอาราม ที่มีอยู่มากมายในเมืองหลวงพระบาง อันเป็นรูปแบบการศึกษาตามประเพณีดั้งเดิม ที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ

กรณีตัวอย่างของนักเรียนเชื้อพระวงศ์ลาวที่สะท้อนถึงกลวิธีของปาวิและ อาณานิคมฝรั่งเศสได้อย่างชัดเจนก็คือ "เจ้าเพชรละด" ผู้ซึ่งหลังเรียนจบจากโรงเรียน อาณานิคมและวิทยาลัยมงเตย์ ก็ได้เดินทางกลับมาทำงานให้อาณานิคมอินโดจีนฝรั่งเศส ช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยประจำอยู่ในสำนักงานผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำลาว ก่อนจะหันมาเป็นผู้นำขบวนการลาวอิสระหรือขบวนการกู้เอกราช

ส่วนเจ้าสุพานวง หลังเรียนจบจากโรงเรียนประถมศึกษาหลวงพระบาง หรือ โรงเรียนฝรั่งเศส - ลาว (Ecole Franco - Laotaine) ก็ได้เดินทางพร้อมด้วยบรรดา ลูกหลานเชื้อพระวงศ์อีกสิบกว่าคน ไปเรียนต่อชั้นอุดมศึกษาตอนปลายที่โรงเรียน อัลแบร์ต ซาโร (Lycee Albert Sarraut) ในกรุงชานอย เจ้าสุพานวงจบทั้งสาย วิทยาศาสตร์และสายศิลปศาสตร์ด้วยคะแนนผลการเรียนดีเยี่ยม จากนั้นไปศึกษา ต่อในประเทศฝรั่งเศสที่โรงเรียนแซงลุยส์ (Saint Louis) และมหาวิทยาลัยสร้างทาง

แห่งชาติ (Ecole Nationale des Pont et Chaussées) สาขาวิศวกรรมพลเรือน

จะเห็นว่า ฝรั่งเศสมุ่งใช้กลวิธีระบบอุปถัมภ์ ด้วยการให้ผู้ตรวจราชการหัวเมืองฝรั่งเศสคัดเลือกบรรดาคนหนุ่มผู้เป็นลูกหลานเชื้อพระวงศ์ของลาวและลูกหลานเหล่าขุนนางเจ้าหน่อกษัตริย์ในหลวงพระบาง เดินทางไปศึกษาต่ออย่างกัมพูชา เวียดนาม และฝรั่งเศส เพื่อนำความรู้กลับไปปรับใช้ฝรั่งเศสปกครองอาณานิคมอันเป็นบ้านเกิดเมืองนอน

กลวิธีดังกล่าวนี้ ออกุส ปาวี ได้เริ่มดำเนินการอย่างจริงจังในปี พ.ศ. ๒๔๔๒ โดยปาวีได้คัดเลือกนักเรียนชุดแรกจากกัมพูชา ๑๐ คน ส่งไปศึกษาที่โรงเรียนอาณานิคม ช่วงต่อมาได้คัดเลือกนักเรียนจากเวียดนามและลาวอีกจำนวนหนึ่งส่งไปเข้าเรียนในโรงเรียนดังกล่าว พร้อมกันนี้ปาวีก็เล็งผลเลิศว่า ในอนาคตหลังจากคนกลุ่มนี้สำเร็จการศึกษา ก็จะกลับมาทำงานในฝ่ายบริหารของสำนักงานผู้สำเร็จราชการอาณานิคมในอินโดจีน ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองเวียดนาม และผู้สำเร็จราชการหัวเมืองกัมพูชา เพื่อช่วยทำหน้าที่ปกครองดูแลเมืองขึ้นและรักษาผลประโยชน์ของฝรั่งเศสต่อไป

สำหรับโรงเรียนอาณานิคมนั้น กระทรวงอาณานิคมของรัฐบาลฝรั่งเศสได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมบุคลากรที่เตรียมตัวสมัครเป็นข้าราชการฝ่ายปกครองหัวเมืองขึ้นหรืออาณานิคมของฝรั่งเศสเป็นการเฉพาะ โดยแบ่งออกเป็น ๒ แผนกคือแผนกสำหรับผู้ที่จะไปอยู่ในอาณานิคมอินโดจีนและแผนกสำหรับผู้ที่จะไปอยู่ในอาณานิคมแอฟริกา

แผนกสำหรับผู้ที่จะไปอยู่ในอาณานิคมอินโดจีนมีวิชาร่วมคือวิชาการปกครอง จากนั้นแยกเรียนวิชาเฉพาะ อันได้แก่ วิชาพุทธศาสนา ขนบธรรมเนียมของชาวญวน เขมร และลาว และต้องเลือกเรียนภาษาใดภาษาหนึ่งข้างต้น พร้อมทั้งมีการสอนภาษาไทยให้แก่ผู้สนใจเป็นกรณีพิเศษอีกด้วย

ส่วนแผนกสำหรับผู้จะไปอยู่ในอาณานิคมแอฟริกามีวิชาร่วมคือวิชาการปกครอง และต้องเรียนวิทยาศาสตร์อิสลาม ภาษาอาหรับ และขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

ต่อมารัฐบาลฝรั่งเศสได้อนุมัติให้โรงเรียนอาณานิคมแห่งนี้เปิดแผนกใหม่

ขึ้นเป็นกรณีพิเศษตามคำขอของออกุส ปาวิ คือแผนกสำหรับชาวอินโดจีนเพื่อรองรับลูกหลานเชื้อพระวงศ์หรือชนชั้นสูงของประเทศในอินโดจีนเป็นการเฉพาะอาทิ จากเวียดนาม เขมร ลาว และไทจากเมืองไลในดินแดนสิบสองจุไท*

การเปิดแผนกดังกล่าวนี้ นอกเหนือจากให้การศึกษาด้านวิชาหลักการปกครองดินแดนอาณานิคมแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อหล่อหลอมความคิดและสร้างทัศนคติให้ลูกหลานเชื้อพระวงศ์และชนชั้นสูงของประเทศในอินโดจีนมีความจงรักภักดีต่ออาณานิคมฝรั่งเศส ก่อนจะแยกย้ายกันเข้าเรียนต่อชั้นสูงขึ้นไปในวิทยาลัยต่างๆ ตามแต่สาขาวิชาที่สนใจ

เมื่อพิจารณาถึงกลวิธีที่ฝรั่งเศสนำมาใช้ในการปกครองเมืองขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีท็อกุส ปาวิ นำมาใช้ในการปกครองดินแดนอาณานิคมลาว จะเห็นว่านอกเหนือจากการใช้ระบบอุปถัมภ์และการสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจแล้ว กลวิธีสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือการปิดกั้นโอกาสและปิดหูปิดตาคนลาวไม่ให้ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร เว้นแต่ลูกหลานเชื้อพระวงศ์ที่เห็นว่าจงรักภักดีต่ออาณานิคมฝรั่งเศสเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่ส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาชั้นสูงในต่างประเทศ

ดังจะเห็นได้ว่า ตลอดช่วงระยะเวลา ๘๐ ปีที่ฝรั่งเศสปกครองลาว มีการตั้งโรงเรียนขึ้นมาให้การศึกษแก่คนลาวเพียงแห่งเดียว และมีเด็กๆ ผู้เป็นลูกหลานของประชาชนลาวเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีโอกาสเข้าศึกษา นั่นคือ โรงเรียนออกุส ปาวิ (Lycee Auguste Pavie) ที่ปาวิก่อตั้งขึ้นริมถนนล้านช้าง ใกล้ประตูชัยกรุงเวียงจันทน์ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ และปัจจุบันคือโรงเรียนอุดมเวียงจันทน์

ยิ่งไปกว่านั้น โรงเรียนแห่งนี้ได้สร้างปมปัญหาที่เปรียบเสมือนบาดแผลร้ายในจิตใจของประชาชนลาวทั้งมวล นั่นคือการออกกฎระเบียบอันเข้มงวด ซึ่งคำเพ้าบุญยง อดีตเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งชาติ สำนักงานแขวงหลวงพระบาง กล่าววาทกฏระเบียบดังกล่าวคือการห้ามมิให้นักเรียนพูดภาษาลาวในโรงเรียนอย่างเด็ดขาด หากฝ่าฝืนจะถูกกลงโทษด้วยการเฆี่ยนตี

* หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท เช่น ไทขาว ไทดำ ไทแดง

คำพา พอนแก้ว ครูผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของโรงเรียน ปาวี กล่าวถึงระบบการจัดการของโรงเรียนแห่งนี้ว่า อธิปไตยกรมมัธยมศึกษาเป็นคน ฝรั่งเศส ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ผู้ดูแลนักเรียน และผู้เบิกเงินเดือนล้วน เป็นคนฝรั่งเศส แต่ใช้งบประมาณของกระทรวงศึกษาลาว แม้ว่าโรงเรียนแห่งนี้จะมี ระเบียบเคร่งครัดคือไม่ให้พูดภาษาลาวกับนักเรียน อย่างไรก็ตาม ความรัก ความ สามัคคีระหว่างครูลาวกับนักเรียนลาวยังคงมีอยู่แน่นแฟ้น นักเรียนส่วนหนึ่งไปพูด คุยกับครูอย่างพี่น้องที่บ้านพักครู โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นเกี่ยวกับปัญหาบ้านเมือง

สิ่งคำ สิริวัฒนา มัคคุเทศก์ของการท่องเที่ยวหลวงพระบาง อดีตเจ้าหน้าที่ ในหอพระสมุดหอสนามหลวงที่มีบรรณารักษ์คือเจ้าศรีธรรมราช ผู้อุปถัมภ์เลี้ยงดู เจ้าสุพานวงมาตั้งแต่เล็ก กล่าวถึงเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่า ประชาชนชาวลา วมีความเคียดแค้นชิงชังออกุส ปาวี อดีตกงสุลฝรั่งเศสประจำหลวงพระบางเป็นอย่าง มาก ความเคียดแค้นชิงชังดังกล่าวได้แสดงออกมาในวันสังหารล่องหรือวันปีใหม่ สงกรานต์ โดยประชาชนชาวเมืองหลวงพระบางได้ชุมนุมรวมพลัง ช่วยกันชักลากรูป หล่อของออกุส ปาวี ที่ตั้งอยู่หน้าสำนักงานกงสุลฝรั่งเศสประจำหลวงพระบางไปทิ้งลง ในแม่น้ำโขง ต่อมารัฐบาลฝรั่งเศสได้ว่าจ้างให้มรปูหล่อดังกล่าวนี้ขึ้นมา แล้วนำไป ตั้งไว้หน้าสถานทูตฝรั่งเศสประจำกรุงเวียงจันทน์ในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าดินแดนอินโดจีน คือ เวียดนาม กัมพูชา และลาวจะตก เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสเป็นระยะเวลายาวนานถึงเกือบหนึ่งศตวรรษ แต่ดูเหมือนว่า การไม่มีพรมแดนติดชายฝั่งทะเลกลับเป็นการดีที่สามารถช่วยปกป้องทรัพยากร ไว้จากการกอบโกยของฝรั่งเศส อีกทั้งอุปสรรคของธรรมชาติ คือ เกาะแก่ง ไซดหิน และสายน้ำเชี่ยวกรากในลำน้ำโขงที่คอนพะเพ็งและสิทันดอน ซึ่งยากเกินกว่าจะแก้ไข เป็นข้อดีที่ช่วยให้เส้นทางการเดินเรือในเส้นทางคมนาคมลำน้ำโขงระหว่างลาวกับกัมพูชา และเวียดนามมีอันต้องสะดุดลง

ปัญหาอุปสรรคนามาซึ่งความไม่สะดวกปลอดภัยในการเดินเรือ ทำให้ฝรั่งเศส ไม่อาจกอบโกยทรัพยากรธรรมชาติจากลาวได้มากเท่าที่ควร จึงได้ให้ความสำคัญน้อย กว่าเวียดนามและกัมพูชา อาจกล่าวได้ว่าลาวมีฐานะเสมือนเป็นรัฐชายขอบ (Periphery

State) ของสหพันธ์อินโดจีน (Indochinoise Federation)

ที่สำคัญคือ การเข้ามาครอบครองดินแดน การกบฏภัยการ และการใช้อำนาจทางทหารปกครองชนพื้นเมืองอย่างเข้มงวดนำไปสู่การลุกฮือขึ้นต่อต้านของชาวลาวย่างต่อเนื่อง กระทั่งนำไปสู่การต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชและการเป็นประเทศที่มีอำนาจอธิปไตยโดยสมบูรณ์ในที่สุด

เจ้าเพ็ดชะลาด

ในการศึกษาประวัติศาสตร์สังคมและพัฒนาการของสังคมลาวช่วงยุคสมัย อยู่ภายใต้อาณานิคมฝรั่งเศส โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมพลังของขบวนการประชาชน ที่ลุกขึ้นต่อสู้เพื่ออิสรภาพ อำนาจอธิปไตย และความเป็นเอกราชสามารถมองผ่าน พัฒนาการในช่วงชีวิตบุคคลสำคัญที่มีชีวิตอยู่ในช่วงนั้นคือ “เจ้าเพ็ดชะลาด” ผู้นำคน สำคัญของ “คณะกู้เอกราช” (ก.อ.พ.) และน้องชายคือ “เจ้าสุพานวง” ผู้เป็นประธาน แนวลาวรักชาติ

เจ้าเพ็ดชะลาดเป็นโอรสของเจ้าบุญคง มหาอุปราชฝ่ายหน้า ประสูติที่วัง สีสุวันนะหอคำ ได้วัดมหายาตุ เมืองหลวงพระบาง เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๓ เริ่มเรียนหนังสือครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๓๙ ขณะอายุได้ ๗ ขวบ โดยมีเจ้าสีหามะราช ผู้เป็นอาเป็นครูสอน จากนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ เข้าศึกษาที่โรงเรียนประถมศึกษา หลวงพระบาง หรือที่เรียกว่าโรงเรียนฝรั่ง - ลาว (Ecole Franco Laotaine) มีเจ้า จิตรราช (พี่ชายร่วมมารดาเดียวกับเจ้าเพ็ดชะลาดและเจ้าสุวันพูมา) เป็นผู้สอน ครูอีก ท่านหนึ่งคือบูเตยเย (Bouteiller) ชาวฝรั่งเศสผู้มีภรรยาเป็นคนลาว

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๗ เจ้าเพ็ดชะลาดเดินทางไปศึกษาต่อที่วิทยาลัยชาสเสอือบโลบา (College Chasseloup Laubat) ที่ไซ่ง่อน เป็นเวลา ๑ ปี วิทยาลัยแห่งนี้มีลูกหลานเชื้อพระวงศ์จากหลวงพระบางเดินทางไปเรียนกันหลายคน อาทิ เจ้าจิตรราช เจ้าปัญญาทิพ เจ้าอุ่นคำ รวมทั้งลูกหลานชาวเมืองโขง อัดตะปือ จำปาสัก และสะหวันนะเขต

จากนั้น ในปีต่อมาได้เดินทางไปศึกษาต่อที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยเข้าศึกษาที่โรงเรียนอาณานิคม (Ecole Coloniale) ที่กระทรวงอาณานิคมของรัฐบาลฝรั่งเศสก่อตั้งขึ้นเพื่อฝึกอบรมบุคลากรที่เตรียมตัวสมัครเป็นข้าราชการฝ่ายปกครองหัวเมืองขึ้นหรืออาณานิคมของฝรั่งเศสในดินแดนโพ้นทะเลเป็นการเฉพาะ หลังจากนั้นเจ้าเพ็ดชะลาดได้เข้าศึกษาต่อที่วิทยาลัยมงแตญ (Lycee Montaigne) และใช้ช่วงเวลาย่อยดพักเรียนทุกๆ ปีข้ามช่องแคบอังกฤษไปศึกษาภาษาอังกฤษที่เมืองโปรเจตัน

ช่วงปิดภาคเรียนในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ เจ้าเพ็ดชะลาดได้เดินทางกลับมายังหลวงพระบาง ทำหน้าที่เป็นล่ามให้บิดา พาจูลีเยง เดลปี (Julien Delpit) หัวหน้าฝ่ายเศรษฐกิจประจำหัวเมืองลาว (Chef Mission Economique du Laos) ไปตรวจพิสูจน์พื้นที่ “พูไฟไหม้” ในเมืองหงสา ซึ่งปัจจุบันเป็นเหมืองถ่านหินและโรงผลิตไฟฟ้าพลังงานความร้อน ในเขตพิเศษเชียงฮ่อน - หงสา ตรงข้ามจังหวัดน่าน

หลังสำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยมงแตญ ในปี พ.ศ. ๒๔๕๕ เจ้าเพ็ดชะลาดได้กลับมาบวชเป็นภิกษุที่วัดหนองช้างแก้ว เมืองเชียงแมน ซึ่งตั้งอยู่อีกฟากฝั่งหนึ่งของแม่น้ำโขง ตรงข้ามเมืองหลวงพระบาง หลังลาสิกขาแล้วอภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงคำแ่วน พระราชธิดาเจ้ามหาชีวิตสัถกะรินทร์ (คำสูก) และเจ้าหญิงคำปิ่น จากนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ทำหน้าที่เป็นล่ามภาษาฝรั่งเศสให้บิดา เดินทางไปเมืองยูและเมืองดอนโม เพื่อต้อนรับเมไร (Meray) ผู้ตรวจราชการทั่วไปประจำดินแดนอาณานิคม (Inspecteur General les Colonies)

ในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ เจ้าเพ็ดชะลาดเริ่มต้นงานราชการ เป็นผู้แต่งหนังสืออยู่ที่พระคลังมหาสมบัติของเจ้าชีวิตสีสว่างวง ช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๔๕๗ การ์นิเย (M.Garnier) ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว (Resident Superieur du Laos) ได้มาทูลเจ้าอุปราชขุนคอง ขอเจ้าเพ็ดชะลาดไปทำงานเป็นผู้แต่งหนังสือประจำสำนักงานผู้สำเร็จ

ราชการหัวเมืองลาวที่เวียงจันทน์

เจ้าเพ็ดชะลาดได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเลขานุการของผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้ขึ้นไปตรวจราชการตามหัวเมืองลาวต่างๆ กับผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว อีกทั้งมีบทบาทในการนำพลเมืองลาวไปช่วยฝรั่งเศสสู้รบในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๑ การ์นิเยจึงได้ขอให้เจ้าชีวิตสีสว่างวงพระราชนานบรรดาศักดิ์ให้ และในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๑ เจ้าเพ็ดชะลาดได้รับพระราชโองการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าราชภาทินัย

การที่เจ้าเพ็ดชะลาดทำงานในสำนักงานผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว (Resident Supérieur du Laos) ซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจของฝรั่งเศสที่ปกครองลาว ช่วยให้เห็นถึงบทบาทในกลวิธีการปกครองของฝรั่งเศส และกลไกอำนาจในการปกครองดินแดนอาณานิคม อีกทั้งการร่วมเดินทางตรวจราชการกับผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว ก็ช่วยให้ได้รับรู้ปัญหาของชนลาวทั่วทั้งประเทศ

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๒ เจ้าชีวิตสีสว่างวงได้มีพระราชโองการเลขที่ ๑๕ ลงวันที่ ๑๑ มีนาคม ๒๔๖๒ มอบเจ้าเพ็ดชะลาดให้แก่ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว เจ้าเพ็ดชะลาดได้รับแต่งตั้งจากผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาวให้เป็นอธิบดีกรมการปกครอง (Directeur du Bureau des Affaires Indegenes) การได้รับแต่งตั้งในตำแหน่งหน้าที่สำคัญดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เจ้าเพ็ดชะลาดได้ทำงานให้การ์นิเย ผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว จนได้รับความไว้วางใจ

เจ้าเพ็ดชะลาดได้ใช้โอกาสนี้ปฏิรูปโครงสร้างอำนาจและโครงสร้างองค์การปกครอง โดยปรับปรุงการจัดองค์กรบริหารในรูปของกรม คือ กรมมหาดไทย กรมยุติธรรม ธรรมการและศึกษาธิการ กรมสัสดี โยธา พาณิชยกรรมและเกษตรกรรม โดยให้อธิบดีได้รับเงินค่าเพิ่มหน้าที่อีก ๒๐๐ เหรียญ*

ในการจัดระเบียบองค์การการปกครอง กำหนดให้ข้าราชการมีชั้นยศ ตำแหน่ง และบรรดาศักดิ์ และที่สำคัญคือจัดให้มีระบบสวัสดิการ เช่น ให้ได้รับบำเหน็จ

* เงิน Piastre ที่ฝรั่งเศสใช้ในสหพันธอินโดจีน

บ้านญหลังเกษียณอายุ บาดเจ็บ หรือเสียชีวิตจากการปฏิบัติหน้าที่

นอกจากนี้ ยังได้สร้างผลงานที่เป็นคุณูปการแก่ประเทศชาติและประชาชนลาวไว้มาก อาทิ ด้านการพัฒนาบุคลากร ได้ก่อตั้งโรงเรียนรัฐประศาสน์ลาว สอนวิชากฎหมายและการปกครอง ให้ผู้สอบได้ประกาศนียบัตรชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียน ฝรั่งเศส - ลาว สอบเข้าศึกษา หลังสำเร็จ แต่งตั้งเป็นเสมียนหรือผู้ช่วยในสำนักงานอุปราช ศาลเจ้าเมือง และเจ้าแขวง แล้วเลื่อนชั้น ตำแหน่ง เงินเดือน ขึ้นเป็นลำดับ

ด้วยผลงานดังกล่าว เยเนอราล โบ (Gouverneur General Beau) ผู้สำเร็จราชการอินโดจีน ช่วง พ.ศ. ๒๔๖๒ - ๒๔๗๓ ได้แต่งตั้งเจ้าเพ็ดชะลาดให้เป็นสมาชิกคณะที่ปรึกษารัฐบาลอินโดจีน (Grand Conseil du Gouvernement de l'Indochine) เดินทางไปเข้าร่วมประชุมที่ฮานอยและไซ่ง่อน

เพื่อให้พลเมืองลาวรู้กฎหมายที่ฝรั่งเศสบังคับใช้ในเมืองลาว เจ้าเพ็ดชะลาดได้ติดต่อผ่านเยเนอราล โบ ผู้สำเร็จราชการอินโดจีน ในปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ขอให้เจ้าชีวิตสิสว่างวงมอบหมายให้น้องชาย คือเจ้าสุวันนะราช เป็นผู้แปลกฎหมาย อาทิ กฎหมายแพ่ง กฎหมายลักษณะพิจารณาความแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอาญา กฎหมายลักษณะพิจารณาความอาญาเป็นภาษาลาว หลังแปลเสร็จได้ให้โรงพิมพ์รัฐบาลเวียงจันทน์จัดพิมพ์เผยแพร่ต่อประชาชน

ปี พ.ศ. ๒๔๖๕ เจ้าเพ็ดชะลาดไปตรวจราชการที่เมืองหลวงพระบางเป็นครั้งแรกกับจูส์ โบส์ (Jules Bose) ผู้สำเร็จราชการ ด้วยเครื่องบินนำของทหาร ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้ตรวจราชการฝ่ายนโยบายการเมืองและการบริหารของลาว (Inspecteur Indegene des Affaires Politiques et Administratives du Laos) กำหนดให้เจ้าเมืองและเจ้าแขวงทุกแขวงเดินทางเข้าประชุมที่เวียงจันทน์ปีละครั้ง

นอกจากนี้เจ้าเพ็ดชะลาดยังมีผลงานสำคัญอีกหลายประการ อาทิ การทำแผนที่ร่องน้ำกะดิงในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ โดยจัดทำแผนที่ร่องน้ำตั้งแต่ต้นน้ำถึงปากน้ำ ซึ่งในสมัยนั้นยังไม่มีบุคคลใดสามารถล่องเรือตามแม่น้ำสายนี้ได้ จากนั้นปี พ.ศ. ๒๔๖๙

ได้กำกับการระเบิดแก่งและเปิดร่องน้ำตามลำแม่น้ำโขงระหว่างเวียงจันทน์ - หลวงพระบาง เช่น แก่งจันทร์ แก่งหลวง แก่งสะยอก แล้วทำเครื่องหมายตามโขดหินและแก่งต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มความปลอดภัยในการเดินเรือ

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้ทดลองเอาเครื่องยนต์ดีดใส่เรือ ขับทวนน้ำจากเวียงจันทน์ไปตามลำน้ำโขงเป็นระยะทาง ๒๓๐ ไมล์ ผ่านแก่ง ๘๔ แก่ง ไปจนถึงเมืองหลวงพระบาง จากนั้นในวันที่ ๒๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๑ ได้พาปิแยร์ ปาสกีเยร์ ผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำอินโดจีน พร้อมด้วยผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาวคือ จูล โบส์ และบรรดาข้าราชการฝรั่งเศสอีกหลายท่าน เดินทางด้วยรถยนต์ ๔ ลำ จากเวียงจันทน์ไปยังเมืองหลวงพระบาง ใช้เวลาเล่นทวนน้ำโดยนอนพักกลางทาง ๔ คืน หลังเข้าเฝ้าเจ้ามหาชีวิตแล้วล่องกลับคืนเวียงจันทน์โดยปลอดภัย ใช้เวลาพักกลางทาง ๒ คืน

ต่อมาในปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๒ เจ้าเพ็ดชะลาดขับรถยนต์ขึ้นไปตามลำน้ำโขง ผ่านแก่งทั้งอ้อไปถึงเมืองเชียงลาบ เขตเชียงตุง ประเทศพม่า ในช่วงขากลับได้ทดลองเล่นรถยนต์ขึ้นไปตามลำน้ำอูถึงเมืองขวา และเล่นเรือในลำน้ำทาจนถึงบ้านเหล่า เพื่อทำแผนที่ร่องน้ำสำหรับการเดินเรือ

หลังกลับมาถึงเวียงจันทน์ เจ้าเพ็ดชะลาดได้เรียนผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำลาวให้บริษัทเรือเมลล์ฝรั่งเศส คือ Compagnie des Messageries Fluviales de Cochinchine สร้างรถยนต์ที่พระองค์ได้ออกแบบคิดค้นขึ้นสำหรับใช้ในเส้นทางจากเวียงจันทน์ไปยังหลวงพระบาง แทนเรือถ่อที่มีการเกณฑ์ชาวบ้านมาเป็นกูลีถ่อเรือ พร้อมทั้งไม่ให้เกณฑ์ชาวบ้านมาเป็นกูลีถ่อเรืออีกเป็นอันขาด

เจ้าเพ็ดชะลาดได้วางแผนสร้างเส้นทางจากเมืองสิงลงมายังริมแม่น้ำโขง บริเวณเหนือแก่งทั้งอ้อ พร้อมทั้งระเบิดแก่งทั้งอ้อเพื่อเปิดร่องน้ำให้เดินเรือได้สะดวก เพื่อให้เมืองสิงสง้าวไปเลี้ยวแขวงหัวของ* และหลวงพระบาง ทว่าฝรั่งเศสไม่เห็นด้วย โครงการนี้จึงพับไป

* ปัจจุบันคือแขวงบ่อแก้ว

นอกจากนี้เจ้าเพ็ดชะลาดได้สั่งให้อู่ต่อเรือของราชการที่เวียงจันทน์ ต่อเรือยนต์มอบให้ผู้ตรวจการเมืองหลวงพระบางไว้ใช้ ๑ ลำ และให้ผู้ตรวจการแขวงหัวของหรือแขวงบ่แก้วในปัจจุบันอีก ๑ ลำ บริษัทเรือเมอร์ของฝรั่งเศสไม่พอใจ หลังจากได้รับเงินชดเชยจากฝ่ายการคลังของลาวแล้วจึงได้ประกาศยกเลิกการเดินทางเรือเจ้าเพ็ดชะลาดได้ให้บริษัทเพี้ยเมืองกง บ้านเชียงม่วน ดำเนินการเปิดเดินเรือยนต์ในเส้นทางหลวงพระบาง - ห้วยทราย และหลวงพระบาง - เวียงจันทน์ ขึ้นล่องแทน

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เจ้าเพ็ดชะลาดได้รับแต่งตั้งจากผู้สำเร็จราชการอินโดจีนให้เป็นสมาชิกที่ประชุมใหญ่ฝ่ายเศรษฐกิจและการคลังอินโดจีน (Grand Condeil des Interets Economiques et Financiers de l'Indochine) โดยให้ดำรงตำแหน่งถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๐ จากนั้นได้รับแต่งตั้งจากผู้สำเร็จราชการอินโดจีนให้เป็นนายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐลาว

เจ้าเพ็ดชะลาดได้ถือโอกาสนี้ปรับปรุงองค์กรสงฆ์ ออกระเบียบสงฆ์ให้มีกองประชุมสงฆ์ เจ้าราชคณะแขวง เจ้าคณะเมือง เจ้าคณะตาแสงหรือเจ้าคณะตำบล และเจ้าอธิการวัด มีการตั้งโรงเรียนบาลีในเมืองเวียงจันทน์และแขวงต่างๆ เพื่อให้พระสงฆ์ได้ศึกษาเรียนรู้ มีการส่งพระสงฆ์ไปศึกษาต่อที่โรงเรียนบาลีชั้นสูงที่กรุงพนมเปญ ประเทศกัมพูชา โดยมีการถวายเงินบำรุงการเรียนให้ มีการตั้งหอสมุดขึ้นที่วัดจันทน์ เพื่อรวบรวมพระคัมภีร์โบราณ หนังสือภาษาฝรั่งเศส ลาว ไทย เขมร และเวียดนาม รวมทั้งมีการพิมพ์หนังสือไวยากรณ์แบบเรียนสำหรับโรงเรียนบาลี

นอกจากนี้ ยังได้ก่อตั้งโรงเรียนศิลปศาสตร์ลาว (Ecole des Arts Laotaine) ให้พระสงฆ์ สามเณร และชายหนุ่มได้ศึกษาวิชาชีวิตศิลป์ เปิดสอนสาขาช่างต่างๆ ทั้งช่างวาด ช่างแกะสลัก ช่างปั้น ช่างหล่อ ช่างจักสาน ช่างไม้ โดยมีเงินบำรุงการเรียนให้ พอเรียนจบแล้วก็ส่งไปประจำอยู่ในแขวงต่างๆ เพื่อรับจ้างก่อสร้างวัดวาอารามและเคหสถาน

การที่เจ้าเพ็ดชะลาดทำงานให้สหพันธ์ฝรั่งเศสปกครองอาณานิคมอินโดจีนด้วยดีมาโดยตลอด ในวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ เจเนอรัล ปีแยร์ ปาสกีเยร์ (Pierre Pasquier) ผู้สำเร็จราชการอินโดจีน จึงได้แต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษาผู้สำเร็จราชการ

หัวเมืองลาว (Conseiller aupres du Resident superieur au Laos)

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้มีการอภิวัฒน์สังคมไทยในแนวคิดแบบเดียวกับการอภิวัฒน์สังคมของฝรั่งเศสโดยคณะราษฎร ซึ่งมีปรีดี พนมยงค์ และผองเพื่อนนักเรียนไทยในฝรั่งเศสเป็นกลุ่มแกนนำ การอภิวัฒน์สังคมไทยดังกล่าวเป็นแรงบันดาลใจสำคัญให้ผู้รักชาติในดินแดนอินโดจีนมุ่งมั่นที่จะสรรค์สร้างสังคมให้มีอิสรภาพ มีความเสมอภาค และมีราตรภาพ รวมทั้งมีความเป็นเอกราชจากการปกครองของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศส

ในช่วงนี้แนวคิดชาตินิยมและการเป็นประเทศเอกราช มีความเป็นประชาธิปไตยได้ก่อตัวขึ้นทั้งในหลวงพระบาง เวียงจันทน์ ท่าแขก และสะหวันนะเขต โดยมีเจ้าพิเดชะลาดเป็นผู้นำ แนวคิดดังกล่าวขยายตัวออกไปยังคนรุ่นใหม่อย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าแขวงต่างๆ ที่ทำงานร่วมกับเจ้าพิเดชะลาด และในหมู่นักเรียนโรงเรียนออกุส ปาวี ที่มีปฏิภักยาคัดค้านอำนาจของฝรั่งเศส

การใช้อำนาจทางทหารเข้าปกครองดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศสได้นำไปสู่การต่อต้านของประชาชนลาวในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ การใช้อำนาจทางทหารมิได้มีเพียงในดินแดนอินโดจีนเท่านั้น หากแต่ฝรั่งเศสยังใช้แสนยานุภาพทางทหารของตนกดดันบีบบังคับไทยในรูปแบบของ “นโยบายการทูตเรือปืน” เพื่อเรียกร้องเอาดินแดนจากไทยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ เกิดกรณีพิพาทระหว่างฝรั่งเศส - ไทย ส่งผลให้การเดินเรือในลำน้ำโขงต้องหยุดชะงักลง เจ้าพิเดชะลาดได้ควบคุมดูแลการสร้างถนนหมายเลข ๑๓ โดยเอานักโทษในคุกเมืองเวียงจันทน์ไปทำทางจากบ้านบวบกูกไปถึงเมืองกาสิ และเอานักโทษจากคุกเมืองหลวงพระบางและเชียงขวางทำทางจากพูคนไปยังเมืองกาสิ โดยในการสร้างทางสายดังกล่าวได้ตั้งเจ้าคำหมั้น วงกตรัตนะ เจ้าเมืองหลวงพระบางเป็นหัวหน้า

การสร้างเส้นทางช่วงพูคนไปยังเมืองกาสิได้รับการยกย่องจากพลเรือเอกของ เดอกู (Admiral Jean Decoux) ผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำอินโดจีน และเจ้าคำหมั้นก็ได้รับการเลื่อนชั้นพิเศษจากอาเดรียน เรก (Adrien Regues) ผู้สำเร็จ

ราชการฝรั่งเศสประจำหัวเมืองลาว ให้เป็นเจ้าเมืองชั้น ๓

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในช่วงระยะนี้อยู่ในสภาวะตึงเครียด เนื่องจากฝรั่งเศสเพ่งเล็งไทยด้วยความไม่พอใจว่า ให้การสนับสนุนช่วยเหลือขบวนการกู้เอกราชภายใต้การนำของเจ้าเพ็ดชะลาด อีกทั้งยังมีปัญหาพิพาทเรื่องพรมแดนฝั่งซ้าย - ฝั่งขวาแม่น้ำโขง จนเกิดการฉัดแย้งกันอย่างรุนแรง และนำไปสู่การปะทะสู้รบในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๔๓ - ๒๔๔๔

เหตุการณ์ในครั้งนั้น ฝรั่งเศสได้ใช้เรือลาดตระเวนลามอปีเกต์บุกเข้ามายังเรือหลวงธนบุรีที่เกาะช้าง และกองทัพอากาศไทยได้ปฏิบัติการตอบโต้ด้วยการส่งเครื่องบินเข้าไปโจมตีฐานที่ตั้งทางทหารภาคพื้นดินของฝรั่งเศสที่เมืองไพลิน เครื่องบินหลักที่ใช้ในการปฏิบัติการโจมตีก็คือเครื่องบินแบบ จ. ๒๖ หรือนาโกย่าที่เพิ่งซื้อมาจากญี่ปุ่น

พร้อมกันนี้ยังได้ส่งเครื่องบินจากหมวดบินที่ ๑ ผูกบินโจมตีที่ ๓๕ กองบินผสมภาคบูรพาเข้าไปประจำการที่สนามบินดงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี และส่งผูกบินขับไล่ ข. ๑๘ (ฮอว์ค ๒) จำนวน ๙ ลำ และเครื่องบินโจมตีแบบ จ. (คอร์แซร์) อีก ๙ ลำ จากกองบินผสมภาคใต้ ซึ่งอยู่ที่ดอนเมือง เข้าไปปฏิบัติการรบทางอากาศในพื้นที่ชายแดนตะวันออกด้านจังหวัดปราจีนบุรี ทั้งนี้เนื่องจากกองทัพบกมีเป้าหมายที่จะเข้ายึดปอยเปต สวายจิก ศรีโสภณ มงคลบุรี และพระตะบองตามลำดับ (พล.อ.ท. อุสาคิ ชัยนาม ๒๕๔๒ : ๒๖)

ญี่ปุ่นเห็นว่าทั้งฝรั่งเศสและไทยอ่อนกำลังลงมากแล้ว ก็ได้เข้ามาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทจนยุติการสู้รบได้ในปี พ.ศ. ๒๔๔๔ หลังยุติกรณีพิพาทระหว่างฝรั่งเศส - ไทย เจ้าเพ็ดชะลาดได้นำเครื่องบินไปกับผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำอินโดจีนและผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำหัวเมืองลาว เพื่อเข้าเฝ้าเจ้ามหาชีวิตกราบบังคมทูลขอความเห็นชอบในอันที่จะยกเมืองปากลาย เมืองไชยบุรี และเมืองหงสาให้ไทย เจ้ามหาชีวิตดำรัสตอบว่าไม่ขัดข้องแต่ประการใด ฝรั่งเศสและไทยได้ไปตกลงเซ็นสัญญากันที่กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ในวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๔

หลังฝรั่งเศสและไทยได้ลงนามในสัญญาดังกล่าวแล้ว เจ้าเพ็ดชะลาดได้เชิญ

เจ้าชีวิตพร้อมด้วยผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาวไปเยี่ยมคำนับผู้สำเร็จราชการอินโดจีนที่सानอย เพื่อทำสนธิสัญญาให้ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสลงนามยกแขวงเวียงจันทน์ เวียงขวาง หัวพัน หัวของ (แขวงบ่อแก้วในปัจจุบัน) และพงสาลี รวมเข้าเป็นอาณาจักรล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง

สนธิสัญญาฉบับนี้ ผู้สำเร็จราชการอินโดจีน (Gouverneur General) ได้ส่งให้จอมพลเปแตง ประมุขรัฐบาลฝรั่งเศสที่เมืองวีชี (Vichy) ให้ความเห็นชอบแล้วส่งกลับมา จากนั้นส่งต่อไปให้อาเดรียน เรก ผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำหัวเมืองลาว (Resident Supérieur du Laos) เป็นผู้ลงนามแทนรัฐบาลฝรั่งเศส โดยมีเจ้าสว่างวัฒนา รัชทายาท เป็นผู้ลงนามแทนเจ้าชีวิตสีสว่างวง ที่เวียงจันทน์ ในวันที่ ๒๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

อาศัยสนธิสัญญาฉบับนี้ เจ้าชีวิตสีสว่างวงมีพระราชโองการเลขที่ ๑๐๐ ลงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ โปรดเกล้าตั้งเจ้าราชภาคิไนย์เพ็ดชะลาด เชื้อสายเจ้าอุปราชอุ้นแก้ว ขึ้นเป็นสมเด็จพระเจ้ามหาอุปราช และมีพระราชโองการเลขที่ ๑๐๑ ในวันเดียวกัน ให้ดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีประจำหอสนามหลวง* พร้อมกันนี้ได้ยกเลิกสำนักงานเลขาธิการพระราชอาณาจักรหลวงพระบาง ซึ่งเจ้าฟ้าสว่างวัฒนาดำรงตำแหน่งอยู่ และให้หอสนามหลวงมี ๔ กระทรวง คือ

๑. กระทรวงมหาดไทยและป้องกันประเทศ
๒. กระทรวงโยธาธิการ เกษตรกรรม และพาณิชย์การ
๓. กระทรวงยุติธรรมและสถิติ และ
๔. กระทรวงธรรมการ

ขณะที่กระแสแนวคิดชาตินิยมได้แพร่หลายอยู่ในอินโดจีน ขบวนการกู้เอกราชได้ก่อตัวขึ้นและขยายตัวออกไปตามเมืองต่างๆ นั้น สถานการณ์โลกได้อยู่ในภาวะสงครามโลกครั้งที่ ๒ และในวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ กองทัพญี่ปุ่นได้เคลื่อนกำลังทหารจากกองทัพที่ ๑๕ ผ่านชายแดนกัมพูชาเข้ามายังกรุงเทพฯ โดย

* เทียบได้กับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ก่อนหน้านั้นในเช้าวันที่ ๘ ธันวาคม ญี่ปุ่นส่งกำลังทหารเคลื่อนพลขึ้นบกในจังหวัดริมทะเลต่างๆ ของไทยในหลายจุดด้วยกันคือ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร บ้านดอน นครศรีธรรมราช สงขลา และ ปัตตานี

ในช่วงนั้นบรรดาผู้รักชาติชาวลาวส่วนใหญ่รวมตัวกันอยู่ภายใต้ร่มธงของ “คณะกู้เอกราชพหุ” (ก.อ.พ.) ที่เจ้าเพ็ดชะลาดได้ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ องค์การแห่งนี้มีบทบาทอย่างสำคัญในการรณรงค์เคลื่อนไหวทั้งในกรุงเวียงจันทน์ หลวงพระบาง ท่าแขก และสะหวันนะเขต เพื่อเผยแพร่แนวความคิดการต่อสู้กู้เอกราชและสถาปนา การปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามแนวทางการอภิวัฒน์ของฝรั่งเศสที่มุ่งเน้น ในหลักแห่งอิสราภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ

วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ เจ้าเพ็ดชะลาดได้เสด็จจากเวียงจันทน์โดยรถยนต์ไปยังเมืองหลวงพระบาง แล้วไปอยู่ที่วังเชียงแก้ว ริมแม่น้ำโขง ชานเมืองหลวงพระบาง จากนั้นได้ตั้งเสนาบดีประจำกระทรวงในสังกัดหอสนามหลวง* คือ เจ้ากรมพระวังเซษฐาเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทยและป้องกันประเทศ เจ้ากรมแสงสว่นนะราชเป็นเสนาบดีกระทรวงโยธาธิการ เกษตรกรรม และพาณิชย์การ เจ้าพระยาเมืองจันทร์ (ท้าวอุ๋ทอง สว่นนะวง) เป็นเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมและสัสดี และพระยาหมื่นเป็นเสนาบดีกระทรวงธรรมการ

ช่วงเวลานั้น กองทัพญี่ปุ่นเริ่มแสดงแสนยานุภาพทางทหารให้ปรากฏในดินแดนของประเทศต่างๆ แถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อชักจูงให้เข้ามา ร่วมตามแนวนโยบาย “การร่วมวงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา” ภายใต้คำขวัญ “เอเชีย เพื่อชาวเอเชีย” อำนาจทางทหารของฝรั่งเศสก็ได้ลดถอยลงเป็นลำดับ

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ เจ้าเพ็ดชะลาดได้ตามเสด็จเจ้าสีสว่างงไปรับเอาแขวงเวียงจันทน์จากฝรั่งเศส ต่อมาไปยังแขวงเชียงขวางเพื่อรับมอบเมืองพวนจากฝรั่งเศส แล้วชักธงล้านช้างร่มขาวของลาวขึ้นคู่เคียงธงชาติฝรั่งเศสที่หน้าอาคารผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำหัวเมืองลาว

* เทียบได้กับคณะรัฐมนตรี

ช่วงเวลานั้น กระแสแนวคิดชาตินิยมได้แผ่ขยายออกไปทั่วทุกภูมิภาคของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอาณานิคมต่างๆ ทั้งในทวีปเอเชียและแอฟริกา กรณีของลาว ขบวนการชาตินิยมได้ก่อตัวเป็นปีกแผ่นพร้อมกับขยายแนวคิดที่จะปลดปล่อยประเทศไปสู่อิสรภาพ พ้นจากการเป็นประเทศอาณานิคมของฝรั่งเศส จุดมุ่งหมายที่เปรียบเสมือนศูนย์รวมจิตใจของประชาชนลาวทั้งประเทศก็คือ การมีเอกราช อิสรภาพ และอธิปไตยโดยสมบูรณ์ภายใต้อุดมการณ์ร่วมของทุกๆ ฝ่าย ดังที่เรียกขานกันในประเทศลาวว่า “ลัทธิฮักชาติ”

เจ้าเพี้ยชะลาด ผู้นำ “คณะกู้เอกราช” ตระหนักดีว่า ในการดำเนินความพยายามเพื่อประกาศเอกราชของลาว ประการแรกสุดต้องสร้างความสมัครสมานสามัคคีของคนในชาติให้ได้ ภายใต้บริบทของสังคมลาวในยุคนั้นที่เรียกว่า “ลัทธิฮักชาติ” และเพื่อให้บรรลุผลในด้านปฏิบัติต้องมีการประสานความร่วมมือของกลุ่มผู้รักชาติต่างๆ อย่างแข็งขัน ทั้งในเวียงจันทน์ หลวงพระบาง เชียงขวาง และเมืองอื่นๆ ในภาคใต้

ทั้งนี้เนื่องจากลาวได้แตกแยกออกเป็นสามฝ่ายคือ ฝ่ายเหนือมีศูนย์อำนาจอยู่ที่หลวงพระบาง ฝ่ายภาคกลางมีศูนย์อำนาจอยู่ที่เวียงจันทน์ และฝ่ายภาคใต้ ซึ่งมีสถานะเสมือนรัฐอิสระ มีศูนย์อำนาจอยู่ที่สะหวันนะเขต

ญี่ปุ่นยึดครองลาว

ในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ กองทัพญี่ปุ่นได้ทยอยเสริมกำลังทหารจากกองทัพภาคใต้ (Southern Army) ภายใต้การบัญชาการของนายพลเทรอุชิ เข้ามาเพิ่มในอินโดจีน กำลังที่ส่งเข้ามานี้เป็นกำลังในสังกัดกองทัพที่ ๓๘ อันประกอบด้วยกองพลที่ ๒ กองพลที่ ๒๑ กองพลที่ ๒๒ และกองบินที่ ๕ โดยแยกเป็นกองกำลังทหารราบ ๓ กองพล และกองกำลังทางอากาศ ๑ กองบิน เพื่อขับไล่กองทหารฝรั่งเศสออกไปจากดินแดนภาคเหนือของลาว และยึดครองพื้นที่ในภาคเหนือของอินโดจีน

อดีตทหารญี่ปุ่นสมาชิกในหน่วยกล้าตายที่ร่วมในการปฏิบัติการครั้งนั้น และใช้ชีวิตในวัยชราอยู่กับการรักษาชาวไทยที่จังหวัดลำพูน กล่าวถึงการปฏิบัติการกิจในครั้งนั้นว่า

“หน่วยของผมถูกส่งไปประจำอยู่ในประเทศจีน ที่กวางตุ้ง ๒ ปี แล้วได้รับคำสั่งให้เข้ามารบในพม่า เป็นระยะเวลา ๕ ปี ก่อนจะแพ้สงคราม โดยนั่งเรือมาขึ้นบกที่สงขลา แล้วเดินทัพขึ้นมากรุงเทพ ฯ ก่อนจะเดินทัพต่อไปยังแม่น้ำแคว และ

เข้าสู่พม่าเพื่อยึดเมืองมณฑลเจ็ลและย่างกุ้ง ระหว่างเดินทางถูกต่อต้านจากคนไทย โดยตลอด กระทั่งจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีคำสั่งให้หยุดต่อต้าน"

กำลังทหารญี่ปุ่นที่ยกพลขึ้นบกได้เดินทางเข้าไปยึดมลายูและสิงคโปร์ กำลังทหารภายใต้การนำของนายพลยามาซิตะ สามารถยึดมลายูและสิงคโปร์ไว้ได้ในที่สุด ส่วนกำลังทหารที่ยึดครองอินโดจีนได้รับคำสั่งให้เคลื่อนพลไปยึดครองสิบสองจุไทย (สิบสองเจ้าไท) หน่วยที่ถูกส่งไปนี้หากเปรียบกับหน่วยโมริ* ที่ปฏิบัติงานในพม่า หน่วยนี้มีประสิทธิภาพในการรบสูงมาก

ช่วงเดือนมกราคม กองทหารญี่ปุ่นได้ตั้งฐานบัญชาการขึ้นที่สะพานมะเซด กองกำลังฝ่ายสัมพันธมิตรโดยนายพล ลอร์ดหลุยส์ เมาท์แบทเทน ผู้บัญชาการกองกำลังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สั่งการให้เครื่องบินบี-๒๙ ซึ่งเรียกว่า "บอมบินยักษ์" (Super-Fortress) เนื่องจากมีขนาดใหญ่ รัศมีการบินไกล บินจากอินเดียไปถึงระเบิด ถล่มฐานทหารญี่ปุ่นที่ไซ่ง่อนและอีกหลายจุดในอินโดจีน และในต้นเดือนกุมภาพันธ์ มีการตั้งฐานบัญชาการที่เชียงขวาง ช่วงนี้หน่วยเคมเปไต (Kempetai) ได้จัดส่งคนเข้าไปในพื้นที่ต่างๆ ของลาวในฐานะของการเป็นนักสำรวจแร่ธาตุและตัวแทนการค้าของบริษัทชิโอวะ (Shiowa) ประจำเมืองหลวงพระบางและเมืองท่าแขก โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือรวบรวมข้อมูลทางด้านการเมือง - การทหารในลาว เพื่อวางแผนเตรียมการที่จะยึดครอง

วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘ กองทหารญี่ปุ่นส่งกำลังเข้าไปในกรุงเวียงจันทน์เพื่อเตรียมบุกเข้ายึด เจ้าพิเดชะลาด ซึ่งไปราชการที่เวียงจันทน์ ได้นำรถยนต์มาถึงเมืองกาสี จากนั้นขี่ม้าไปทางบ้านมั่งผาชมและเมืองน่าน เมื่อมาถึงหลวงพระบางได้แจ้งให้เจ้าชีวิตสีสว่างวงทราบ ช่วงนี้กองบินที่ ๑๔ (14th USAAF) ของสหรัฐอเมริกาได้ปฏิบัติการโจมตีทั้งระเบิดที่ตั้งทางทหารของญี่ปุ่น สะพาน ถนนในพื้นที่อินโดจีน รวมทั้งจุดสำคัญทางยุทธศาสตร์ในกรุงเทพฯ ฯ

* หน่วยปฏิบัติการแบบกองโจร

คืนวันที่ ๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ กองทหารญี่ปุ่นจากกองพันที่ ๑ ในสังกัด กองพลที่ ๒๘ ภายใต้การบังคับบัญชาของซาโกะ มาซาโนริ ได้เคลื่อนพลเข้ายึดกรุง เวียงจันทน์ กองทหารฝรั่งเศสหนีไปทางหลวงพระบาง นายพลตุรแกง (General Turquin) นำชาวฝรั่งเศสจากเวียดนามและเวียงจันทน์เดินทางหลบหนีทหารญี่ปุ่น เข้ามาอยู่ในหลวงพระบาง ก่อนจะหนีต่อไปทางด่านน้ำอู ภายใต้การช่วยเหลือของ อ้วน ราทิกุล เพื่อเข้าไปยังดินแดนของประเทศจีน อีกส่วนหนึ่งหนีข้ามแม่น้ำโขง มายังหนองคาย

ในการหลบหนีมายังหลวงพระบาง ได้มีการระเบิดสะพานไม้และสะพาน เหล็กทั้งตั้งแต่บ้านหินเห็บในเวียงจันทน์ไปจนถึงหลักกิโลเมตรที่ ๕ เมืองหลวง พระบาง รวมทั้งสิ้น ๒๔ แห่ง เพื่อป้องกันมิให้กองทหารญี่ปุ่นติดตาม ด้านบอนามิ (Bonami) ข้าหลวงฝรั่งเศสประจำเมืองหลวงพระบาง ขอให้ช่วยจัดเรือและมาให้ เจ้าเพ็ดชะลาดจึงให้เจ้าสุวันนะพาลม พระอนุชาซึ่งเป็นเจ้าแขวงหลวงพระบางใน ช่วงเวลานั้น จัดการให้ตามประสงค์

ส่วนนายติ โฟเรล (De Forel) หัวหน้าฝ่ายโยธา ได้ระเบิดค่ายทหารธาตุโอบสถ หลวง สะพานข้ามน้ำคานที่ทำมาบัง อาคารสงวิทย์ ทางลงท่าเรือ และเรือยนต์ที่ทำเรือ เมลล์ อีก ๒ ลำ จากนั้นจะไประเบิดสำนักงานข้าหลวงฝรั่งเศสและบังกาโลที่พัก ทว่า เจ้าเพ็ดชะลาดห้ามไว้ด้วยเกรงจะลูกกลามไหม้บ้านเรือนราษฎรบ้านวัดธาตุและบ้าน หอเสียง นายติ โฟเรล จึงระเบิดฉางของการโยธาแทน แล้วขึ้นเครื่องบินหนีไปทาง ด่านทิศเหนือ

กองพันที่ ๘๓ ของญี่ปุ่นได้เข้ายึดเมืองสะหวันนะเขต เมืองท่าแขก และส่ง กองพลที่ ๔ เข้ายึดปากเซ จากนั้นในวันที่ ๑๒ มีนาคมก็เข้ายึดเมืองเซโปนและ เมืองสาละวัน

ในช่วงที่กองทัพญี่ปุ่นเตรียมเคลื่อนพลมายึดเมืองหลวงพระบาง ไทโซ วาตา นาเบ้ กงสุลญี่ปุ่นประจำกรุงไซ่ง่อน* เดินทางมาเข้าพบเจ้าเพ็ดชะลาดที่หลวงพระบาง

* ปัจจุบันคือโฮจิมินห์ซิตี

แจ้งว่า มีจดหมายจากเจ้าสุพานวงมาถึงเจ้าเพ็ดชะลาด ช่วงนั้นเจ้าสุพานวงทำงานแผนกกองทางในเวียดนาม ใจความในจดหมายมีว่า “เจ้าสุพานวงจะร่วมมือกับญี่ปุ่นประกาศเอกราช” พร้อมกันนี้ก็บอกว่า ญี่ปุ่นจะให้เอกราชแก่ลาว

วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๘ เวลาประมาณ ๑๔.๐๐ น. กองทหารญี่ปุ่นเคลื่อนกำลังมาถึงบ้านหลวง ห่างจากตัวเมืองหลวงพระบาง ๑ กิโลเมตร เจ้าเพ็ดชะลาดสั่งให้เสนาบติ ๒ ท่าน พร้อมด้วยเจ้าแขวงและเจ้าเมืองออกไปเชิญให้กองทหารญี่ปุ่นเข้ามาโดยไม่มีการใช้กำลังต่อต้าน วันรุ่งขึ้นเวลา ๐๘.๐๐ น. มีการชักธงชาติญี่ปุ่นขึ้นสู่เสาแทนธงชาติของฝรั่งเศส เคียงคูธงล้านช้างร่มขาวหลวงพระบาง ที่หน้าหอคำ*

การที่เจ้าเพ็ดชะลาด ผู้นำขบวนการชาตินิยมของลาว ส่งคนไปเชิญกองทหารญี่ปุ่นให้เคลื่อนพลเข้ามาในหลวงพระบางโดยไม่มีการปะทะ ก็เนื่องจากพยายามหลีกเลี่ยงมิให้เกิดการสูญเสียชีวิตของประชาชน มิใช่เป็นการฝากผีเป็นพวกเดียวกับญี่ปุ่นแต่อย่างใด ขณะเดียวกันยังเป็นการดำเนินยุทธวิธียืมมือกองทหารญี่ปุ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ฝ่ายตน

เจ้าเพ็ดชะลาดมิได้มุ่งที่จะฝากความหวังในการกู้ชาติไว้ที่กองทหารญี่ปุ่นแต่อย่างใด การสร้างความสัมพันธ์อันดีกับกองทหารญี่ปุ่นเป็นการพลิกสถานการณ์ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนลาวให้มากที่สุด โดยยืมมือกองทหารญี่ปุ่นที่เคลื่อนพลเข้ามายังเวียงจันทน์และหลวงพระบาง กดดันขับไล่กองทัพฝรั่งเศสให้ออกไปพ้นจากประเทศ

เจ้าเพ็ดชะลาดตระหนักดีว่า การเคลื่อนพลของกองทัพญี่ปุ่นเข้ายึดครองหลวงพระบาง เมืองที่ประทับของเจ้ามหาชีวิต รวมทั้งเวียงจันทน์และเมืองอื่นๆ เป็นการแสดงแสนยานุภาพทางทหารเพื่อขับไล่กองทัพฝรั่งเศสออกไปจากดินแดนลาว อีกทั้งญี่ปุ่นได้แผ่แสนยานุภาพทางทหารเข้าครอบครองดินแดนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อมุ่งแสวงหาความร่วมมือกับฝ่ายตนในการ “รวมวงไฟบุลย์มหาเอเชียบูรพา” และร่วมกับมิตรประเทศทำสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร

* ปัจจุบันคือพิพิธภัณฑสถานหลวงพระบาง

สำหรับเป้าหมายการยึดครองของกองทัพญี่ปุ่นมิใช่มีเพียงแค่อินโดจีนหรือมาเลเซียซึ่งเป็นดินแดนอาณานิคมของอังกฤษเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงเวียดนาม ลาว กัมพูชา ซึ่งเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ฟิลิปปินส์อาณานิคมของสหรัฐอเมริกา และอินโดนีเซียอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ จึงไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใดที่ญี่ปุ่นใช้ยุทธวิธีชุดบ่อล่อปลา โหมโฆษณาชวนเชื่อในเรื่องการปลดปล่อยประเทศให้เป็นเอกราช โดยประกาศว่า จะสนับสนุนช่วยเหลือให้ประเทศอาณานิคมในอินโดจีนที่เข้าร่วมวงไพบูลย์มหาเอเซียบูรพาได้รับเอกราช มีอธิปไตย และมีอิสรภาพอย่างแท้จริง โดยมุ่งเน้นการชูคำขวัญ “เอเซียเพื่อคนเอเซีย”

ในการเข้ายึดหลวงพระบาง มีข้าราชการพลเรือนชาวฝรั่งเศสจำนวน ๖๐ คน ถูกทหารญี่ปุ่นควบคุมตัวไว้ในฐานะเป็นเชลยศึก มีการรื้อค้นเอกสารการเมืองของประเทศลาวออกมาสำรวจ พบเอกสารชิ้นหนึ่งที่ผู้สำเร็จราชการประจำอินโดจีนส่งไปถึงผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาว มีข้อความว่า “เจ้าเพ็ดชะลาดจะกู้เอกราช ให้ระมัดระวังเจ้าพระองค์นี้ สิ้นสงครามแล้วเจ้าเพ็ดชะลาดจะร่วมมือกับประเทศไทย กู้เอกราช”

วันที่ ๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๘ หลังเสร็จสิ้นการปฏิบัติการในรหัส “มา - โกะ” ผู้บัญชาการกองพันที่ ๑ แห่งกองพลที่ ๒๘ คือ ซาโกะ มาซาโนริ ได้ประกาศการยึดครองลาวอย่างเป็นทางการ ที่บริเวณหน้าสำนักงานผู้สำเร็จราชการหัวเมืองลาวประจำเวียงจันทน์ ไว้ดังนี้

“นับแต่บัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าจะทำหน้าที่แทนผู้สำเร็จราชการประจำหัวเมืองลาว เป้าหมายของเรามีใช้การยึดครองลาว หากแต่ญี่ปุ่นเป็นมิตรกับพวกท่าน เราเห็นอกเห็นใจต่อการต่อสู้เพื่อเอกราชของพวกท่าน เราต่างล้วนนับถือพุทธศาสนาเหมือนกัน มีผิวเหลืองเหมือนกัน จงมาร่วมมือกันเพื่อก้าวไปสู่การเป็นเอกราชของลาว ข้าพเจ้าจะขอรับผิดชอบในด้านการป้องกันรักษาสันติสุขและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง และในการที่ลาวได้รับเอกราช เราได้ให้ชาวลาวเป็นผู้บริหารประเทศของตน ขอให้ประชาชนชาวลาวทุกคนอย่าได้ตื่นตกใจ จงกลับไปประกอบ

อาชีพเหมือนเช่นปกติ และขอให้เข้าใจการปฏิบัติการของเราในครั้งนี้ว่า มิใช่เป็นการกระทำเพื่อประเทศญี่ปุ่น หากแต่กระทำเพื่อประเทศชาติของพวกท่าน ขอให้ช่วยกันบอกต่อคำประกาศนี้ไปยังเพื่อนร่วมชาติของท่าน ที่ไม่ได้มาร่วมในวันนี้ด้วย” (Gunn 1988 : 110)

ในวันเดียวกันนี้ เจ้าชีวิตลีส่วงวงได้มีพระราชโองการประกาศเอกราชของอาณาจักรหลวงพระบาง และร่วมสร้างความเจริญก้าวหน้ากับญี่ปุ่น ตามคำประกาศร่วมวงไฟบูลย์ในเอเชียอาคเนย์

“พิจารณาตามสถานการณ์โลกปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออก เราขอประกาศอย่างเปิดเผยว่า นับแต่วันนี้เป็นต้นไป ราชอาณาจักรลาวของเรา ซึ่งเคยเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส บัดนี้ได้กลับมาเป็นเอกราชและจะพยายามป้องกันรักษาเอกราชไว้เหมือนกับประเทศอื่นๆ พร้อมกันนี้จะร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลายสร้างความเจริญก้าวหน้าตามคำประกาศสร้างวงไฟบูลย์ร่วมกันของมหาอำนาจในเอเชียตะวันออก ฉะนั้น เพื่อความไว้นือเชื่อใจเป็นอันดีกับจักรพรรดิญี่ปุ่น เราขอประกาศว่า ราชอาณาจักรได้ตกลงใจร่วมได้ร่วมเสียทุกกรณีกับประเทศญี่ปุ่น เพื่อสร้างความสำเร็จร่วมกันดังกล่าวข้างต้น”

ญี่ปุ่นยึดครองดินแดนลาวและอินโดจีนไว้ได้ตามแผนปฏิบัติการที่มีชื่อรหัสว่า “มา - โกะ” (Ma - Go) ในการยึดเมืองหลวงพระบาง ซึ่งมีฐานะเป็นเมืองหลวงของประเทศและเป็นเมืองที่ประทับของเจ้าชีวิต ใช้กำลังทหารเพียงแค่ ๒ กองพันเท่านั้น คือกองพัน ที่ ๑ ในสังกัดกองพลที่ ๒๘ ภายใต้การบังคับบัญชาของนายทหารนามว่า ซาโกะ มาซาโนริ ส่วนอีกกองพันหนึ่งอยู่ภายใต้การบัญชาการของโทโซ วาตานาเบ้ ผู้มีตำแหน่งเป็นกงสุลญี่ปุ่นประจำเวียตนาม ที่เคลื่อนพลเข้ามาทางด้านเมืองวินห์ และผ่านเชียงขวางลงมายังหลวงพระบาง

ส่วนกองทหารราบจากกองพันที่ ๒๒ และกองพันที่ ๘๕ ที่เคลื่อนพลผ่าน

ต้องกินข้ามายังลาว ต้องเผชิญกับการต่อต้านอย่างเหนียวแน่นและเด็ดเดี่ยวจากชาวม้งในโลเจาและตรานินห์

ต่อมาโทโซ วาดานาเบ้ ได้รับมอบหมายให้เป็นกงสุลญี่ปุ่นประจำลาวอีกตำแหน่ง ได้พาเจ้าสว้างวัฒนา รัชทายาทของเจ้าสิสว้างวง เดินทางไปยังไซ่ง่อนเพื่อพบเจรจากับพลเอก หรุชิบาชิ ผู้บัญชาการกองพลที่ ๒๘ และออกประกาศเอกราชร่วมกับญี่ปุ่นทางวิทยุที่เมืองไซ่ง่อน

หลังจากนั้นญี่ปุ่นได้ก่อตั้งสำนักงานเพื่อเตรียมการสู่เอกราช (Laosu Dokoritsu Junbi Jimusho) พร้อมทั้งร่วมมือกับปัญญาชนลาวที่สนับสนุนฝ่ายญี่ปุ่น อันได้แก่ หนู อภัย กระต่าย โตนสะโฮลิด และฟวง พิมมะสอน ออกหนังสือพิมพ์ในชื่อ “ลาวเจริญ” เพื่อใช้เป็นเครื่องมือดำเนินการรณรงค์โฆษณาชวนเชื่อให้ชาวลาวร่วมมือกับญี่ปุ่นหาเอกราช

ขณะที่กองทัพญี่ปุ่นบุกเข้ามายึดเวียงจันทน์และหลวงพระบาง ฝรั่งเศสได้สร้างปัญหาร้ายแรงเสมือนเป็นระเบิดเวลาทิ้งไว้ นั่นคือทำลายระบบเศรษฐกิจการเงินของลาวให้ขาดสภาพคล่อง วิธีที่ฝรั่งเศสใช้ก็คือ ก่อนหน้าที่กองทหารฝรั่งเศสจะถอนตัวออกไปจากดินแดนลาว ได้ถอนเงินในคลังออกไปจนเกือบหมด เหลือเงินหมุนเวียนอยู่ในตลาดไม่มากนัก ส่งผลให้เศรษฐกิจของลาวตกอยู่ในภาวะวิกฤตอย่างร้ายแรง

การที่ฝรั่งเศสสามารถทำลายระบบเศรษฐกิจของลาวทั้งระบบได้โดยง่าย ก็เนื่องจากช่วงที่ปกครองลาว เวียดนาม และกัมพูชา ในฐานะเป็นดินแดนอาณานิคม ฝรั่งเศสได้บัญญัติเงินเปียสตราสำหรับใช้ในอาณานิคมทั้งสามประเทศ และได้จัดสรรเงินงบประมาณให้แก่ลาวสำหรับใช้หมุนเวียนในประเทศจำนวนหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การเข้ามายึดครองของญี่ปุ่นในอีกด้านหนึ่งนับได้ว่ามีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการผลักดันให้บรรดาผู้รักชาติที่กระเจายอยู่ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเวียงจันทน์ หลวงพระบาง เชียงขวาง สะหวันนะเขต คำม่วน และท่าแขกได้เข้ามารวมตัวกันอย่างเป็นเอกภาพ ภายใต้แนวคิดของการรวมพลังกันต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราช เสรีภาพ ความเสมอภาค และอธิปไตย

ขบวนการชาตินิยม

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๓ ประเทศไทยได้ยื่นคำขาดเรียกร้องเอาดินแดนบางส่วน
ของลาวและกัมพูชาจากฝรั่งเศส และต่อมาในวันที่ ๓๐ ตุลาคม ปีเดียวกัน ได้เกิดการ
ปะทะกันระหว่างกองทหารไทยกับกองทหารฝรั่งเศสในดินแดนอินโดจีน การสู้รบมี
ขึ้นบริเวณพรมแดนในหลายจุด

ช่วงเดียวกันนี้ ได้มีการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลผู้รักชาติ กลุ่มนักศึกษา
วิทยาลัยปาวีที่มีแนวคิดชาตินิยมอย่างแรงกล้า ออกบรรณรค์เคลื่อนไหวเพื่อเอกราช
อยู่ในเวียงจันทน์ ขบวนการชาตินิยมได้ก่อตัวขึ้นอย่างเงียบๆ ทั้งในกรุงเวียงจันทน์
หลวงพระบาง สะหวันนะเขต ท่าแขก และเมืองอื่นๆ มีการเรียกชื่อกลุ่มคนที่เคลื่อนไหว
เรียกร้องเอกราชเหล่านี้ว่า “คณะกู้อิสระภาพ”

บรรดาผู้รักชาติที่ต้องการให้ลาวเป็นอิสระจากการปกครองของฝรั่งเศสกระจาย
อยู่ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ การรวมตัวกันเคลื่อนไหวดังกล่าวตกเป็นเป้าของ
หน่วยข่าวกรองฝรั่งเศสว่ากระทำการต่อต้านเป็นปฏิปักษ์รัฐบาล สหภาพฝรั่งเศสมี
แผนใช้กำลังทหารและหน่วยคอมมานโดที่ประจำการอยู่ในเมืองต่างๆ เข้ากวาด

ล่างจับกุม

บรรดาสมาชิกระดับนำขบวนการชาตินิยมกว่า ๕๐ คน ที่เคลื่อนไหวต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศสอยู่ในกรุงเวียงจันทน์ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นนักศึกษาวิทยาลัยปาวี หวั่นภัยจากการปราบปรามของฝรั่งเศส จึงจำต้องหนีตายข้ามแม่น้ำโขงมาลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย โดยกระจายกันอยู่ทั้งที่จังหวัดหนองคาย ลพบุรี และกรุงเทพฯ ดังเช่น อุ๋น ชะนะนิคอน มหาสิลา วีระวงส์ ทัม ไชยะลิตเสนา บง สรีร์ตนะกุน บัวจัน อินทะวงค์ คำไบ พิลาพันเดต อุดอน ชะนะนิคอน ท้าวจันทะลิ และท้าวมะลิ เป็นต้น

หากวิเคราะห์ถึงสมาชิกระดับแกนนำของขบวนการชาตินิยมจะเห็นว่า แกนนำสายฝ่ายปกครองส่วนใหญ่ล้วนก้าวขึ้นมามีตำแหน่งและอำนาจผ่านระบบอุปถัมภ์ และเครือข่ายความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นเจ้าบุญยะวัด เจ้าแขวงหลวงพระบาง พูมี วงวิจิต เจ้าแขวงเชียงขวาง พญาคำม้าว เจ้าแขวงเวียงจันทน์ ซึ่งต่างล้วนเป็นเครือญาติหรือมีความสนิทสนมคุ้นเคยกับเจ้าเพ็ดชะลาดทั้งสิ้น

สำหรับสมาชิกแกนนำขบวนการชาตินิยมที่มีเชื้อสายเจ้า นอกจากเจ้าเพ็ดชะลาดซึ่งเป็นผู้นำแล้วยังมีเจ้าสุพานูวง เจ้าสุวันพูมา เจ้าสิสุมัง สรีสเลิมคัก เจ้าคำหมั้น วงกตรัตนะ เจ้าสมสนธิ วงกตรัตนะ เป็นอาทิ

แกนนำส่วนหนึ่งได้เข้าไปมีบทบาทในหน่วยงานของตำรวจและกองทัพในช่วงเวลาต่อมา เช่น พันเอก บง สรีร์ตนะกุน (อัยการศาลทหาร) นายพล ทัม ไชยะลิตเสนา ร้อยตรี อุ๋นแก้ว พ.ต. อ้วน ราทิกุล (ยศขณะนั้น) พันเอก ประสาน ทองภักดี พลเอก พูมี หน่อสะหวัน นายพล อุดอน ชะนะนิคอน และ พ.ต.ต. บุญมี ปันยาทิบ เป็นอาทิ

แกนนำฝ่ายพลเรือนมีทั้งประชาชนธรรมดาและปัญญาชนท้องถิ่นที่มีแนวคิดชาตินิยมและมีความรักชาติ อันได้แก่ มหาสิลา วีระวงส์ อำพอน พลราช พญา คำไบ พิลาพันเดต เกื่อง ปะทุมชาติ บัวจัน อินทะวงค์ อุ วรวงส์ อุ๋น ชะนะนิคอน หนูอั้ง รัตนะสมัย สีชนะ สีสาน พญาอุ๋นเรือน นรสิงห์ พญาคูน พิลาวัน ไม่นึงค์ ชัตติยราช ลุงหมอก ลุงตัน ลุงตุลาน ลุงโอคำ อนุรัก ลุงคำเหล็ก และลุงสิงคำ สิริวัฒนา เป็นต้น

สมาชิกในขบวนการชาตินิยมเหล่านี้ ในช่วงต่อมาได้เข้ารับราชการอยู่ในกรม กองต่างๆ ทั้งฝ่ายปกครอง ฝ่ายทหาร - ตำรวจ และฝ่ายพลเรือน ส่วนหนึ่งเป็นปัญญาชน ท้องถิ่นและชาวบ้านที่รักชาติ นอกจากนี้ยังมีส่วนหนึ่งเป็นลูกหลานเชื้อพระวงศ์ที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ และปรับเปลี่ยนแนวคิดจากอนุรักษนิยมไปสู่แนวคิดเสรีนิยม

ในเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ กองทหารญี่ปุ่นได้เคลื่อนกำลังเข้ามายังตะวัน ออกเฉียงใต้ โดยยกพลขึ้นบกที่บริเวณชายฝั่งทะเลปากตะวันออกของมาลายา (มาเลเซีย) เช่น พื้นที่ชายฝั่งรัฐกลันตันและชายฝั่งทะเลทางภาคใต้ของไทย เช่นที่ นครศรีธรรมราชและสงขลา โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือเคลื่อนกำลังพลและอาวุธ ยุทโธปกรณ์เข้าสู่พม่าทางภาคใต้ด้านมะริด - ตะวาย และเข้าสู่มะละแหม่ง

การปฏิบัติการยกพลขึ้นบกและการสู้รบเพื่อยึดครองดินแดนมาลายา (มาเลเซีย) และสิงคโปร์ของกองทหารญี่ปุ่นดำเนินไปภายใต้การบัญชาการของนายพล ยามาอิตะ ผู้ได้รับฉายาว่า “เสือป่าแห่งมาลายา” หลังจากยึดครองพื้นที่ยุทธศาสตร์ดังกล่าว ได้แล้ว ในช่วงต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ก็ได้ลำเลียงเสบียงจากกองกำลังเอ (A Force) ซึ่งเป็นทหารจากสหราชอาณาจักร เข้าสู่ประเทศไทยโดยเส้นทางรถไฟเพื่อใช้เป็น แรงงานในการสร้างเส้นทางรถไฟจากหนองปลาตูกไปยังธานีบูซายาร์ (Thanbyuzayar) อันเป็นจุดที่เชื่อมต่อเส้นทางรถไฟสายเย - มะละแหม่งที่มีอยู่แล้ว

สำหรับการสร้างทางรถไฟสายยุทธศาสตร์ดังกล่าว ฝ่ายญี่ปุ่นเห็นว่าจะเป็น เส้นทางลำเลียงกำลังพลและอาวุธยุทโธปกรณ์เข้าไปยังพม่าได้สะดวกและปลอดภัย กว่าเส้นทางผ่านช่องแคบมะละกาไปยังกรุงย่างกุ้ง อีกทั้งยังร่นระยะทางช่วยให้ การเคลื่อนกำลังพลสนับสนุนมีความรวดเร็วขึ้นกว่าเดิม จึงได้ตัดสินใจสร้างทาง รถไฟยาว ๒๕๐ ไมล์ โดยลำเลียงเสบียงจากสัมพันธมิตรจากชางกี (Changi) ใน สิงคโปร์ มายังแคมป์ที่บ้านโป่งและกาญจนบุรี* จำนวน ๓,๐๐๐ นาย และนำเสบียง จากเนเธอร์แลนด์ เวสต์ อินดิส เข้ามาร่วมสมทบ การก่อสร้างเริ่มขึ้นในช่วงต้น เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

* ส่วนหนึ่งจากหน่วย A Force และ H Force ของกองพลที่ ๑๔

ก่อนหน้านี้ เดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ กองทัพญี่ปุ่นเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย รัฐบาลไทยในขณะนั้นซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศสงครามต่อฝ่ายสัมพันธมิตรในวันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ และในทันทีทันใดที่ญี่ปุ่นเข้าประเทศไทยเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้จัดตั้งขบวนการใต้ดินต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งต่อมาขบวนการนี้ได้รับการขนานนามจากสัมพันธมิตรว่า “ขบวนการเสรีไทย” นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งขณะนั้นดำรงฐานะเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เป็นหัวหน้าขบวนการและมีชื่อภายใต้รหัส “รัฐ” ได้พยายามรวบรวมผู้รักชาติให้มาร่วมกันต่อสู้เพื่อให้ชาติไทยได้รับเอกราชและมีอธิปไตยสมบูรณ์

มีการส่งตัวแทนไปติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตรที่มีกองบัญชาการอยู่ที่จุงกิงในประเทศจีนคือนายจำกัต์ พलगูร และคณะ และต่อมากองกำลังสัมพันธมิตรคือ กองกำลัง-๑๓๖ ของสหราชอาณาจักรได้ร่วมกับหน่วยบริการทางยุทธศาสตร์ (โอ.เอส.เอส.) ของสหรัฐอเมริกา ให้การช่วยเหลือด้านอาวุธยุทโธปกรณ์และการฝึกอบรมด้านการทหารในพื้นที่เทือกเขาภูพาน

นายพล ลอร์ด หลุยส์ เมาร์ทแบทเทน ผู้บัญชาการกองกำลังสัมพันธมิตรที่แคนดี ได้มีการติดต่อกับ “รัฐ” และจัดวางกำลังในแผนยุทธศาสตร์ให้กองพลที่ ๑๒ รับผิดชอบพื้นที่ด้านไทยและอินโดจีน โดยในไทยประกอบด้วยกองกำลังฝ่ายสัมพันธมิตรหน่วยที่ ๗ (7th Division) หน่วยที่ ๒๖ (26th Division) และหน่วยกองทัพเสรีไทย (Siamese Army) ที่มีนายเตียง ศิริขันธ์ เป็นผู้บัญชาการกองพล ส่วนในอินโดจีนได้มอบหมายให้กองกำลังหน่วยที่ ๒๐ (20th Division) และกองทหารฝรั่งเศส (French Corps) เป็นผู้รับผิดชอบพื้นที่

กรณีของไทย กองทัพเสรีไทยได้ปฏิบัติการภายใต้การสนับสนุนของหน่วยอิ กองกำลัง-๑๓๖ และหน่วยบริการทางยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา โดยมีกองกำลังหน่วยที่ ๗ (7th Division) ร่วมปฏิบัติการในพื้นที่ของไทยโดยตรง ส่วนกองกำลังที่ ๒๖ (26th Division) นั้นมิได้เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยแต่อย่างใด หากแต่เดินทางจากมณฑลสไปย้งสู่มาตราในช่วงสัปดาห์แรกของเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

(Kirby 1969 : 495)

ในการนี้ นายเตียง ศิริขันธ์ และกลุ่มผู้นำเสรีไทยสายอีสาน ได้ติดต่อกับบรรดานักกู่ชาติลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิก “คณะกู่อิสระพาบ” ที่เข้ามาลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย เป็นต้นว่า บง สิริรัตนะกุน อดีตอัยการศาลทหารในเวียงจันทน์ ผู้เคยมารับการฝึกในกองทัพบกเสรีไทยที่ภูพาน และทัม ไชยะลิตเสนา ฯลฯ แล้วชักชวนให้เขามาร่วมงานกับเสรีไทยในการต่อต้านญี่ปุ่น

พันตรี จอห์น เอช. ฮอลลิเดย์ เจ้าหน้าที่ของหน่วยบริการด้านยุทธศาสตร์ของอเมริกา (โอ.เอส.เอส.) ซึ่งพูดภาษาไทยได้คล่องแคล่ว เนื่องจากเป็นมิชชันนารีนิกายโปรเตสแตนต์อยู่ในพื้นที่ภาคเหนือของไทยเป็นเวลานาน ได้พบกับอุน ษะนะนิคอน พร้อมด้วยบง สิริรัตนะกุน และนายทัม ไชยะลิตเสนา ที่เข้าร่วมในขบวนการเสรีไทยกับนายเตียง ศิริขันธ์ รวมทั้งผู้นำลาวอิสระอีกจำนวนหนึ่งแล้วแจ้งให้ทราบว่า เดอโกลได้ตั้งกองทัพบกฝรั่งเศสเสรีขึ้นในอังกฤษ เพื่อต่อสู้กับกองทัพเยอรมันที่ยึดครองฝรั่งเศสอยู่ และมีการก่อตั้งกองกำลังฝรั่งเศสเสรีขึ้นในลาวเพื่อต่อสู้กับญี่ปุ่น ในการนี้ต้องการความช่วยเหลือจากคนลาว โดยฝรั่งเศสได้ให้คำมั่นว่า ภายหลังจากขับไล่ญี่ปุ่นออกไปจากลาวแล้วจะคืนเอกราชให้แก่ประชาชนลาว ซึ่งบุนอุม ฌ จำปาลักกับเกือ วรวงส์ เจ้าเมืองปากเซได้ให้การสนับสนุน

ทว่าอุน ษะนะนิคอน ไม่เห็นด้วยที่จะไปร่วมมือกับฝรั่งเศสเสรีต่อต้านญี่ปุ่น และให้ความเห็นว่า ลาวอิสระอาจจะเผชิญกับศัตรูทั้งสองด้านในคราวเดียวกันคือฝรั่งเศสและญี่ปุ่น จึงเห็นควรติดต่อรับความช่วยเหลือจากเสรีไทย และ พ.ต. เจมส์ ฆอมสัน แห่งหน่วยบริการด้านยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา (โอ.เอส.เอส.) ได้แนะนำให้ติดต่อกับนายเตียง ศิริขันธ์ ผู้นำขบวนการเสรีไทยสายอีสาน เพื่อขอรับความช่วยเหลือทางด้านการทหาร

บรรดาผู้ที่มุ่งกอบกู้เอกราชของลาวล้วนตระหนักดีว่า การที่กองทหารญี่ปุ่นกดดันให้กองทหารฝรั่งเศสหลบเร้นหนีออกไปจากดินแดนลาว แล้วเข้ายึดครองแทนในรูปของการร่วมวงไพบูลย์มหาเอเซียบูรพานั้น ไม่ต่างอะไรกับกระท่อมหลังน้อยที่เสื่อออกไปทางประตูหน้าแล้วหมาป่าเข้ามาทางประตูหลัง

อุ้น ขณะนิกรอน ผู้ที่มีความรู้ภาษาฝรั่งเศสในชั้นดี ด้วยเคยเรียนหนังสือในสถาบันเดียวกับเจ้าสุพานวง คือโรงเรียนอัลแบร์ต ซาโรทีในกรุงซานอย และได้เข้าทำงานในกรมโฆษณาการที่มีนายไฟโรจน์ ชัยนาม เป็นอธิบดี ทำหน้าที่เป็นผู้ฟังข่าวต่างประเทศจากสถานวิทยุทั่วโลกที่ส่งเป็นภาษาฝรั่งเศส แล้วเสนอเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบภาคข่าวต่างประเทศภาษาไทย เพื่อนำเสนอข่าวที่สำคัญๆ ในภาคภาษาไทยเป็นประจำวันต่อไป

อุ้นได้เขียนบันทึกถึงช่วงนี้ไว้ว่า เขาได้รับการติดต่อจากนายไฟโรจน์ ชัยนามชวนให้เข้าร่วมงานกับเสรีไทย และได้แนะนำให้รู้จักกับนายเตียง ศิริขันธ์ นายจำลอง ดาวเรือง ผู้นำขบวนการเสรีไทยสายอีสาน ซึ่งมีสายสัมพันธ์อันดีกับผู้รักชาติชาวลาว โดยเฉพาะนายจำลอง ดาวเรือง มีความสนิทสนมเป็น "เลี้ยวฮักเลี้ยวแพง" กับสิงกะโปลีโคตจุนนะมาลี ซึ่งต่อมามีบทบาทหนาในกองทัพลดปล่อยประชาชนลาว นายเตียงได้แนะนำให้อุ้นติดต่อบรรดาสมัครพรรคพวกผู้รักชาติชาวลาวที่มุ่งมั่นในการต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชและอธิปไตยโดยสมบูรณ์ ซึ่งข้ามมาลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย แล้วรวมตัวกันก่อตั้ง "คณะลาวอิสระ" ขึ้น

อุ้น ขณะนิกรอน เห็นด้วยกับข้อเสนอของนายเตียง ศิริขันธ์ และนายจำลอง ดาวเรือง และได้แสดงทัศนะว่า ในสถานการณ์ช่วงนั้นต้องร่วมมือกับเสรีไทยและชาติพันธมิตรในการต่อต้านญี่ปุ่น จากนั้นได้ไปติดต่อกับพญาคำม้าว วิไล เจ้าแขวงเวียงจันทน์ และคำฝุย บัญญา รองเจ้าแขวง ซึ่งให้เห็นว่า ญี่ปุ่นกำลังใช้เวียงจันทน์เป็นฐานบัญชาการในการยึดครองลาวทั้งประเทศ

อุ้น ขณะนิกรอน ผ่านงานในราชการไทยมาหลายตำแหน่ง รวมทั้งเป็นผู้อำนวยการสวนสัตว์ที่ลพบุรี และนายทหารประจำอยู่ที่ค่ายทหารปืนใหญ่ จังหวัดลพบุรี ก่อนที่จะมาอยู่กรมโฆษณาการกับนายไฟโรจน์ ชัยนาม และต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ อุ้นก็ได้ก่อตั้งกองกำลังลาวอิสระ มีฐานบัญชาการอยู่ที่จังหวัดหนองคาย โดยมีตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการ จากนั้นส่งผู้รักชาติชาวลาวที่สมัครเข้าเป็นทหารในกองกำลังลาวอิสระจำนวนหนึ่งมารับการฝึกอาวุธร่วมกับทหารอาสาสมัครของกองทัพลเสรีไทยที่ค่ายฝึกในเทือกเขาภูพาน จังหวัดสกลนคร

ในช่วงเวลานั้นการฝึกทหารของฝ่ายสัมพันธมิตรมีขึ้นที่ค่ายใหญ่บ้านโนนหอม และบ้านโพนนอก ในป่าทางซีกตะวันตกและตะวันออกของเทือกเขาภูพาน โดยกองกำลัง-๑๓๖ ซึ่งมีพันตรี เดวิด สไมเลย์ หัวหน้าปฏิบัติการพื้นที่แคนเดิล สิบเอก กันเนอร์ คอลลินส์ พนักงานวิทยุ และร้อยเอก กฤษณ์ โตษยานนท์ เป็นผู้ทำการฝึกอบรม

ช่วงต่อมามีพันตรี ปีเตอร์ เคมป์ พันตรี โรว์แลนด์ วินน์ และสิบเอก สไปเดอร์ ลอร์สัน นายทหารอังกฤษเป็นผู้ทำการฝึกอบรม ภายใต้การอำนวยความสะดวกของ นายเตียง ศิริขันธ์ ซึ่งมีชื่อรหัสว่าพลูโต ("นายฉันทนา" ๒๔๔๙ : ๔๔๘ และ สวัสดิ์ ศรีสุข ๒๕๕๐ : ๑๙ - ๒๓)

นอกจากนี้ ผู้รักชาติชาวลาวได้เกลี้ยกล่อมท้าวกระต่าย โตนสะโสลิต ที่เห็นพ้องและเชื่อในคำมั่นสัญญาของญี่ปุ่นที่จะช่วยเหลือปลดปล่อยประเทศอาณานิคมในเอเชียให้เป็นเอกราช ให้หันมาสนับสนุนงานกู้ชาติด้วยการต่อต้านญี่ปุ่น

การติดต่อสมาชิกใน "คณะกู้อิสระพาบ" และบรรดาผู้รักชาติชาวลาวดังกล่าว อยู่ภายใต้การสนับสนุนของนายปรีดี พนมยงค์ ที่ให้ความช่วยเหลือในนามของ ขบวนการเสรีไทย ซึ่งนายปรีดีได้ก่อตั้งขึ้น

จุดมุ่งหมายของขบวนการเสรีไทยในช่วงนั้น คือ ร่วมมือกับสมาชิก "คณะกู้อิสระพาบ" และบรรดาผู้รักชาติลาวทั้งหมดก่อตั้งกองทัพอของคณะกู้ชาติขึ้นมาอย่างเป็นทางการในชื่อ "กองทัพลาว"

ในทางปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือเพื่อมุ่งกอบกู้เอกราชของประเทศในอินโดจีน ดำเนินการผ่านคณะผู้นำเสรีไทยสายอีสานและสมาชิกหลายท่านด้วยกัน นอกเหนือจากผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็น "สี่ขุนพลอีสาน" อันได้แก่ นายเตียง ศิริขันธ์ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ แล้ว ยังมีครูครอง จันดาวงศ์ แห่งจังหวัดสกลนคร นายเลียง ไชยกาล และครูฟอง สิทธิธรรม แห่งจังหวัดอุบลราชธานี พร้อมกันนี้ยังมีพระภิกษุสงฆ์คือพระสมเพช เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งในทางตรงและทางอ้อม

สำหรับครูฟอง สิทธิธรรม ได้ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่หน่วยบริการ

ด้านยุทธศาสตร์ของอเมริกา (โอ.เอส.เอส.) และติดต่อกับครอบครัวของบุนฮุ้ม ณ จำปาสัก ที่เข้ามาลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย ช่วงที่บุนฮุ้ม ณ จำปาสัก และเกื้อ วรวงส์ เคลื่อนไหวอยู่ตามแนวลำน้ำโขงในฐานะสมาชิกของกองกำลังฝรั่งเศสเสรีในอินโดจีน

ในการประชุมร่วมกันระหว่างสมาชิกระดับนำของเสรีไทยสายอีสาน คือนาย เติง ศิริจันทร์ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ กับสมาชิกใน “คณะกู้อิสระภาพ” ที่บ้านพักของบัวจัน อินทวงค์ ในจังหวัดหนองคาย ฝ่ายเสรีไทยได้เสนอให้ “คณะกู้อิสระภาพ” ร่วมมือกับขบวนการเสรีไทยต่อต้านญี่ปุ่น โดยก่อตั้งขบวนการเสรีลาวขึ้นในประเทศ ผู้เจรจาของ “คณะกู้อิสระภาพ” เห็นพ้อง ด้วย และได้มีการก่อตั้ง “ขบวนการเสรีลาว” ขึ้นในชื่อ “คณะลาวอิสระ” (สีลา วีระวงส์ ๒๕๑๘ : ๑ - ๒)

ในการดำเนินการตามแผนการดังกล่าว ได้มีการมอบหมายให้ห่ม ไชยะลิต เสนา เป็นหัวหน้ารับผิดชอบด้านการเมืองและการทหาร เดินทางข้ามแม่น้ำโขงไป สสำรวจหาสถานที่สำหรับใช้เป็นที่ตั้งกองบัญชาการและก่อสร้างสนามบิน ในที่สุดก็ได้ สถานที่เหมาะสมบริเวณภูเขาควายด้านตะวันออก จากนั้นเดินทางกลับมาฝั่งไทย

ช่วงเวลานี้ กระแสต่อต้านอำนาจการปกครองของฝรั่งเศสยังคงดำเนินอยู่ อย่างต่อเนื่อง ทั้งในโคชินไชน่า ตองกิง อันนัม ลาว และกัมพูชา กองทหารญี่ปุ่นที่ เข้าไปในดินแดนของลาวได้ยื่นคำขาดต่อนายพลเรือ เดอกูซ์ (Admiral J. Decoux) ผู้ว่าราชการอินโดจีนของรัฐบาลวีซีฝรั่งเศส ให้กองทหารและตำรวจฝรั่งเศสยอมวาง อาวุธและอยู่ใต้คำสั่งของกองทัพญี่ปุ่นโดยให้คำตอบภายใน ๒ ชั่วโมง

นายพลเรือ เดอกูซ์ตอบว่า จะยอมรับเงื่อนไขก็ต่อเมื่อสหรัฐอเมริกาได้เข้า มาในดินแดนแห่งนี้แล้วเท่านั้น ฝ่ายญี่ปุ่นจึงส่งกำลังทหารเข้าควบคุมตัวนายพลเรือ เดอกูซ์ พร้อมกันนี้กับปฏิบัติการโจมตีกองทหารฝรั่งเศสทั่วทุกจุดของประเทศ ใน บางพื้นที่แม้ว่าทหารฝรั่งเศสจะยอมจำนนแล้วแต่ก็ไม่วายถูกทหารญี่ปุ่นสังหารทั้ง ทหารฝรั่งเศสในตองกิงส่วนหนึ่งถอนกำลังออกจากเวียดนามเข้าไปอยู่ในดินแดน ประเทศจีน แล้วถูกส่งตัวต่อไปยังอินเดีย โดยผ่านทางกองบัญชาการสัมพันธมิตรที่ เมืองจุงกิง ส่วนทหารฝรั่งเศสในลาวส่วนหนึ่งได้รับการช่วยเหลือจากชาวลาวพาไป

ซ่อนตัวอยู่ตามป่าเขา

ฝ่ายญี่ปุ่นได้ก่อตั้งรัฐบาลหุ่นเชิดขึ้นมาภายใต้การนำของจักรพรรดิเบาได๋ (The Emperor Bao Dai) บรรดาฝ่ายผู้รักชาติที่ต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชและอธิปไตย ปฏิเสธไม่ยอมรับรัฐบาลดังกล่าว (Kirby 1969 : 290)

สถานการณ์สงครามในด้านยุโรปเริ่มพลิกผัน เมื่อนายพล ชาร์ล เดอโกล ได้จัดตั้งรัฐบาลฝรั่งเศสเสรีขึ้นที่อังกฤษ หลังจากนั้นกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรเริ่มปฏิบัติการรุกรบตีตอบโต้กองทัพเยอรมัน กองทหารอเมริกันและอังกฤษได้ยกพลขึ้นบกที่หาดนอร์ม็องดีและบริเวณชายฝั่งทะเลด้านตะวันตกของฝรั่งเศสอีกหลายแห่ง

กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรรุกไล่กองทัพเยอรมัน ซึ่งยึดครองกรุงปารีส ให้ล่าถอยออกไป และสามารถยึดกรุงปารีสกลับคืนมาได้ ชาวฝรั่งเศสมีโอกาสดำเนินการวีรบุรุษของตนคือนายพล ชาร์ล เดอโกล และต่อมากองทัพเยอรมันได้ประกาศยอมจำนนอย่างปราศจากเงื่อนไข ในวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๗ อีก ๒ วันถัดมาได้มีการให้สัตยาบันเงื่อนไขการยอมจำนนที่กรุงเบอร์ลิน นับแต่นั้นเป็นต้นมา สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในยุโรปก็ได้สิ้นสุดลงอย่างเป็นทางการ

ส่วนทางด้านเอเชีย ญี่ปุ่นซึ่งเป็นพันธมิตรกับเยอรมันและอิตาลี ได้ถูกกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรปฏิบัติการโจมตีตอบโต้อย่างต่อเนื่องในหลายแนวรบ โดยนายพล แม็คอาเธอร์ได้ยกพลขึ้นบกที่ซานเปเมียนและลิงกาเยนในฟิลิปปินส์ เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ หลังจากนั้นมีการยกพลขึ้นบกที่หาดอิโวจิมาของญี่ปุ่น

เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๘๘ เครื่องบินทิ้งระเบิดจากกองบินที่ ๑๔ ของกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกาได้ปฏิบัติการทิ้งระเบิดสนามบิน สถานีรถไฟ และสะพานในพม่าและอินโดจีน

วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘ เครื่องบินทิ้งระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตรคือสหรัฐอเมริกา ได้ปฏิบัติการทิ้งระเบิดทางภาคใต้และภาคตะวันออกของเกาะกิวชิว จากนั้นในวันที่ ๑ เมษายน ปีเดียวกัน กองทัพสัมพันธมิตรภายใต้การบัญชาการของนายพล แม็คอาเธอร์ ได้ยกพลขึ้นบกที่โอกินาวา ต่อมาก็สามารถยกพลขึ้นบกที่ริเยทางตะวันตกของโอกินาวาได้อีก พร้อมกันนี้สหรัฐอเมริกาได้ส่งฝูงบินทิ้งระเบิด

เข้าปฏิบัติการโจมตีเมืองต่างๆ ทางภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะกิวชิวอย่างหนักหน่วงและต่อเนื่อง รวมทั้งเมืองต่างๆ ในเกาะซอนชู ทั้งนี้เว้นเมืองนาราและเกียวโตที่เป็นเมืองประวัติศาสตร์ สหภาพโซเวียตซึ่งก่อนหน้านี้ได้ลงนามกับญี่ปุ่นว่าจะไม่รุกรานซึ่งกันและกัน แต่เมื่อถึงเวลาอันเหมาะสมได้ประกาศสงครามกับญี่ปุ่น

หลังจากนั้นได้เกิดจุดเปลี่ยนที่สำคัญนั่นคือ รัฐบาลฝรั่งเศสได้เปิดเจรจากับโฮจิมินห์ที่เมืองดาลัด อันเป็นเมืองตากอากาศที่มีชื่อเสียงของเวียดนาม และมีการลงนามในสนธิสัญญาระหว่างเวียดนาม - ฝรั่งเศส ในวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ โฮจิมินห์ได้ประกาศเอกราช สถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม (เวียดนามเหนือ) เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ ในขณะที่เดียวกันฝรั่งเศส ด้วยความช่วยเหลือของอังกฤษ กลับเข้ามายึดเวียดนามใต้ (ไซ่ง่อน) และบุกขึ้นไปยึดภาคเหนือ (ฮานอย) แต่ได้รับการต่อต้านจากกองทหารเวียดนามใต้ ฝรั่งเศสไม่สามารถเอาชนะได้ จึงได้เปิดเจรจากับฮานอยที่ดาลัด ทำให้การสู้รบระหว่างสองฝ่ายยุติลงชั่วคราว และฝรั่งเศสได้ถือโอกาสนี้ส่งกำลังทหารเข้ามาเปิดแนวรบในลาวได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องกังวลแนวรบในด้านเวียดนาม

การลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวนี้นับว่าเป็นยุทธโยบายที่ถูกต้องและแหลมคมของโฮจิมินห์ เพราะได้ใช้โอกาสว่างเว้นจากการสู้รบมาปรับปรุงและเสริมความแข็งแกร่งให้แก่กองกำลังปฏิวัติเพื่อเตรียมปฏิบัติการโจมตีทหารฝรั่งเศสทั่วทั้งอินโดจีน

เหตุผลที่โฮจิมินห์ต้องจ่ายอคมลงนามในข้อตกลงกับข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสเนื่องจากช่วงนั้นฝรั่งเศสไม่ยอมให้เอกราชแก่ลาว ยังคงใช้กำลังทหารเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งอำนาจของประเทศเจ้าอาณานิคม โฮจิมินห์หวังว่า เมื่อเวียดนามเข้มแข็งดีแล้วจึงค่อยกลับเข้าไปสนับสนุนช่วยเหลือลาวในการกู้เอกราชจากฝรั่งเศสอีกครั้ง

สาระสำคัญของข้อตกลงระหว่างโฮจิมินห์กับข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสมีดังนี้

๑. รัฐบาลฝรั่งเศสรับรองว่า รัฐบาลเวียดนามเป็นรัฐบาลอิสระ มีรัฐบาลมีงบประมาณแผ่นดิน มีกองทัพ และมีรัฐสภาเป็นของตนเอง รัฐบาลนี้อยู่ภายใต้

อำนาจของรัฐบาลเวียดนามและสมาคมฝรั่งเศส ส่วนการรวมเวียดนามทั้งสามภาค
เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้นให้เป็นไปตามประชามติ

๒. รัฐบาลเวียดนามจะยอมรับรองรัฐบาลฝรั่งเศสในฐานะเป็นมิตรประเทศ
เมื่อจีนได้ถอนตัวออกไปแล้ว พร้อมกันนี้มีสัญญาอีกฉบับหนึ่งกำหนดหน้าที่ในการ
ปฏิบัติของทั้งสองฝ่าย และ

๓. ข้อตกลงดังกล่าวให้มีผลบังคับใช้ในทันที เมื่อมีการแลกเปลี่ยนสัตยาบัน
กันแล้วจะได้ออกคำสั่งทั่วไป ในช่วงนี้ให้กองทหารของทั้งสองฝ่ายอยู่ในที่ตั้ง ใน
การเจรจาครั้งต่อไปจะตกลงกันในเรื่องการทูตของเวียดนามกับนานาประเทศ ระบอบ
การปกครอง และระบอบเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ยังมีสัญญาระหว่างเวียดนามกับฝรั่งเศสอีกฉบับหนึ่ง มีเนื้อหา
เกี่ยวกับการรับมอบหน้าที่ของกองทหารฝรั่งเศสแทนทหารจีน สำคัญสำคัญของสัญญา
ดังกล่าวมีดังนี้

๑. ให้กองทหารฝรั่งเศสเข้ามาดูแลอินโดจีนภาคเหนือแทนทหารจีน

๒. ให้กองทหารฝรั่งเศสที่จะมาประจำอินโดจีนภาคเหนือ ตั้งแต่เส้นขนานที่
๑๖ ขึ้นมา จำนวนทั้งสิ้น ๑,๕๐๐ นาย ทั้งนี้รวมทั้งทหารฝรั่งเศสที่เข้ามาประจำการ
อยู่ในภาคนี้อยู่แล้ว โดยอยู่ภายใต้คำสั่งสูงสุดของผู้บัญชาการทหารฝรั่งเศส ซึ่งมี
เวียดนามเป็นที่ปรึกษา และกองทหารดังกล่าวมีภารกิจที่ต้องปฏิบัติดังนี้

ก. ให้ทหารส่วนหนึ่งของกองทัพฝรั่งเศสทำหน้าที่ดูแลความสงบในค่าย
เชลยศึกญี่ปุ่น ภายหลังเสร็จสิ้นการส่งเชลยศึกญี่ปุ่นกลับคืนประเทศ ต้องถอนตัว
ออกไปภายใน ๑๐ เดือน

ข. ทหารฝรั่งเศสส่วนหนึ่งมีหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยของรัฐบาล
และประชาชน

ค. ฐานทัพเรือซึ่งจะเป็นที่ตั้งของกองทหารฝรั่งเศส จะได้กำหนดในสนธิ
สัญญาถาวรต่อไป และ

ง. รัฐบาลฝรั่งเศสรับรองว่า ตลอดเวลาที่อยู่ในอินโดจีนภาคเหนือจะไม่ให้
ทหารญี่ปุ่นต่อสู้กับทหารเวียดนามเป็นอันขาด (ลีลา วีระวงศ์ ๒๕๑๘ : ๔๒)

หลังลงนามในข้อตกลงระหว่างโฮจิมินห์กับข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสเป็นที่เรียบร้อยแล้ว รัฐบาลเวียดนามได้แจ้งให้รัฐบาลลาวทราบ สร้างความไม่พอใจให้แก่ชาวเวียดนามจำนวนมากหลายพันคนที่อาศัยอยู่ในกรุงเวียงจันทน์ และนำไปสู่การชุมนุมเดินขบวนคัดค้านการกระทำของรัฐบาลเวียดนามในวันที่ ๑๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ต่อมาคณะรัฐมนตรีของรัฐบาลอิสระได้เรียกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าประชุมเป็นการด่วนในวันที่ ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ เพื่อหารือกันกำหนดแนวทางการต่อสู้ต่อไป

ในการเดินขบวนของชาวเวียดนามในครั้งนั้น เจ้าสุวณะพูมา รองนายกรัฐมนตรีได้ขึ้นกล่าวคำปราศรัย ประกาศเจตนารมณ์ของชาวลาวที่จะสนับสนุนรัฐบาลลาวอิสระต่อสู้กับฝรั่งเศสต่อไปจนถึงที่สุด จากนั้นนายจันทน์ หัวหน้าชาวเวียดนามได้ประกาศมอบกองทหารเวียดนามทั้งหมดให้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของผู้บัญชาการทหารลาว เพื่อร่วมกันต่อสู้กับฝรั่งเศสต่อไป (อ้างแล้ว ๒๕๑๘ : ๔๓)

พร้อมกันนี้ “คณะลาวอิสระ” ก็ได้ส่งคนออกชักชวนบุคคลสำคัญของประเทศที่อยู่ในกรุงเวียงจันทน์ ให้มาร่วมมือกันดำเนินการกอบกู้เอกราช และได้ตั้งสำนักงานลาวพันธมิตรขึ้นสำหรับเป็นศูนย์กลางทางด้านการเมือง และเป็นสำนักงานติดต่อกับฝ่ายสัมพันธมิตร

ในวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ สหรัฐอเมริกาที่ระเบิดปรมาณูลูกแรกที่เมืองฮิโรชิมา ถัดจากนั้นอีกสองวันถัดมา ก็ได้ทิ้งระเบิดปรมาณูลูกที่สองที่เมืองนางาซากิ เป็นเหตุให้เมืองทั้งสองแห่งพินาศย่อยยับ และมีผู้เสียชีวิตไปหลายแสนราย

ช่วงนั้นโฮจิมินห์ผู้นำคนสำคัญขององค์กรพันธมิตรเพื่อเอกราชของชาวเวียดนามหรือเวียดนามดอกกล้วยมณฑล ซึ่งเรียกกันสั้นๆ ว่า “เวียดนาม” ได้นำกองทหารเวียดนามประมาณ ๕,๐๐๐ คนเข้าโจมตีกรุงฮานอย ในวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ โดยที่ทหารญี่ปุ่นจำนวนกว่า ๓๐,๐๐๐ มิได้ทำการต่อต้านแต่อย่างใด ส่วนทหารและพลเรือนฝรั่งเศส ที่ญี่ปุ่นควบคุมตัวไว้ ได้หลบหนีขึ้นไปอยู่ในประเทศจีน (สวัสต์ คิริสุข ๒๕๔๐ : ๗๑)

ในวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ บราไซ ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศส ได้สวมเครื่องแบบมาพบเจ้าพิเดชะลาด ซึ่งเวลานั้นมีตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีรัฐบาลลาว

หลวงพระบาง แจ้งความประสงค์ที่จะคงอำนาจในการปกครองลาวต่อไป ตามสัญญา
ปารีส พ.ศ. ๒๔๔๑ เจ้าเพ็ดชะลาดไม่ยินยอม โดยให้เหตุผลว่า ฝรั่งเศสพ่ายแพ้
ต่อญี่ปุ่นไม่สามารถป้องกันลาวไว้ได้ และลาวเป็นเอกราช ขณะนี้เจ้าชีวิตได้ประกาศ
เอกราชแล้ว อำนาจของฝรั่งเศสหมดไปแล้ว ฝรั่งเศสหมดข้อผูกพันใดๆ กับลาว
หากจะกลับเข้ามามีอำนาจปกครอง ต้องมาทำสัญญากันใหม่

ทางด้านเวียดนาม ในวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๘ มีการรวมตัวของ
ประชาชนกว่า ๑ แสนคนที่กรุงฮานอย โฮจิมินห์ได้ประกาศว่า เวียดนามเป็นเอกราช
พ้นจากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส และได้ประกาศก่อตั้งรัฐบาลเอกราช
เวียดนาม มุ่งเน้นการสรรค์สร้างความเป็นปึกแผ่น สร้างความเป็นเอกภาพ
ภายในประเทศเป็นสำคัญ

การประกาศเอกราชดังกล่าวถือเป็นชัยชนะครั้งยิ่งใหญ่ของประชาชน
เวียดนามทั้งหมด

ส่วนในลาว แม้การประกาศรวมดินแดนแขวงภาคใต้เข้ากับราชอาณาจักร
หลวงพระบางจะได้รับการสนับสนุนตอบรับอย่างกว้างขวางจากเจ้าแขวงและประชาชน
ทั่วทั้งประเทศ แต่ก็ถูกคัดค้านและตอบโต้อย่างแข็งกร้าวจากเจ้าชีวิตสีสว่างวง ในวันที่
๗ กันยายน พ.ศ. ๒๔๔๘ ได้มีโทรเลขจากรัฐมนตรีมหาดไทยถึงเจ้าเพ็ดชะลาด
แจ้งพระราชโองการของเจ้าชีวิตสีสว่างวงว่า ทรงยินยอมให้ฝรั่งเศสกลับมาปกครอง
ลาว ในฐานะเป็นประเทศอาณานิคมดังเดิม สำเนาโทรเลขราชการ ฉบับที่ ๒๓๓ มี
ใจความว่า “ขอเรียนให้ทราบ ว่า เจ้าชีวิตเรียกร้องขอให้ราชอาณาจักรหลวงพระบาง
เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสต่อไป” (ลีลา วีระวงศ์ ๒๕๑๘ : ๑๕)

เจ้าเพ็ดชะลาดไม่เห็นด้วย และได้เขียนแถลงการณ์ถึงประชาชนลาวทั้งสี่
แขวง แสดงเจตจำนงค์ในการรวมชาติไว้ดังนี้

“พี่น้องชาวแขวงสะหวันนะเขต สาละวัน คำม่วน จำปาสัก ทั้งหลาย หลายปี
มาแล้วที่พวกเรา ลาวเหนือ ลาวใต้ อยากจะรวมเข้าเป็นชาติเดียวกัน แต่มีเหตุการณ์
หลายอย่างขัดขวางความตั้งใจของเราไว้ จึงไม่ได้รับความสำเร็จ แต่เวลานี้โอกาสได้

มาถึงแล้ว นับแต่วันนี้เป็นต้นไป คำว่าลาวเหนือ ลาวใต้ นั้นไม่มีอีกแล้ว เราได้รวมกันเป็นชาติเดียว เป็นชาตินี้ลาวแห่งเดียว เหมือนดังที่เคยเป็นมาแล้วสมัยเจ้าฟ้าผู้มั่งเจ้าเชษฐาธิราช และเจ้าสุริยวงศา”

“รัฐบาลราชอาณาจักรหวังว่า พี่น้องทั้งหลายคงจะตอบรับด้วยความยินดี การรวมลาวเป็นการสร้างประโยชน์ให้แก่ประชาชนลาว ความสำเร็จของประชาชนลาวจะมีขึ้นก็ต่อเมื่อผู้แทนของชาติได้เปิดประชุมลงมติเป็นเอกฉันท์ร่วมกัน สภาจะพิจารณาเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การฟื้นฟูชาติ และจะสร้างความเจริญก้าวหน้าให้เทียบเท่าเทียมใกล้เคียงกับเพื่อนร่วมทวีปในเอเชีย อีกทั้งจะรักษาป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของคนต่างด้าวทุกท่าน ผู้เป็นที่เคารพนับถือหรืออยู่ในความคุ้มครองของกฎหมายแห่งชาติ สำหรับรัฐบาลใหม่ที่ตั้งขึ้นจะอยู่ที่เวียงจันทน์ โดยคณะรัฐบาลประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณวุฒิ มีความรู้ ความสามารถ และเคยรับราชการมาก่อน”

ในการดำเนินความพยายามประกาศเอกราช “คณะลาวอิสระ” ได้เปิดประชุมและมีมติออกมาว่า ภารกิจหลักของคณะลาวอิสระหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติ ก็คือ ดำเนินการให้ฝ่ายสัมพันธมิตรรับรองความเป็นเอกราชของลาว จึงควรยื่นคำร้องต่อฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งมีสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเป็นหัวหน้า ให้ประเทศลาวได้รับเอกราชตามเงื่อนไขของกฎบัตรแอตแลนติก ที่ระบุไว้ว่า “เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลง จะให้ประเทศทั้งหลายที่เป็นอาณานิคมได้รับเอกราช” โดย ๕ ชาตินมหาอำนาจ อันประกอบด้วยอังกฤษ สหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน และฝรั่งเศสได้ลงนามกันเมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘

ทว่า “คณะลาวอิสระ” ยังมีได้เป็นองค์กรที่มีหลักประกันหรือได้รับการรับรองจากประเทศใดๆ ทาง “คณะลาวอิสระ” จึงเรียกประชุมสมาชิกที่เข้ามาลี้ภัยและดำเนินการต่อสู้เพื่อเอกราชอยู่ในประเทศไทย ที่ประชุมมีมติเห็นพ้องต้องกันให้ส่งพันตำรวจตรี บุญมี ปันยาทิบ และสมาชิกส่วนหนึ่งข้ามแม่น้ำโขงไปติดต่อกับเจ้าเพ็ดชะลาดที่กรุงเวียงจันทน์ ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีรัฐบาลลาวหลวงพระบาง

แจ้งให้ทราบทั่ว ที่ประชุม “คณะลาวอิสระ” เห็นสมควรให้เจ้าเพ็ดชะลาดเป็นผู้ยื่นคำร้องขอเอกราช ทั้งนี้เนื่องเพราะ พระองค์เป็นนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลที่อยู่ภายใต้การดูแลของฝรั่งเศส เมื่อฝรั่งเศสพ่ายแพ้ต่อญี่ปุ่นและญี่ปุ่นพ่ายแพ้ต่อสัมพันธมิตร รัฐบาลของเจ้าชีวิตสีสว่างวงศ์ก็ฟื้นสภาพไปด้วย

เจ้าเพ็ดชะลาดนัดหมายให้ตัวแทน “คณะลาวอิสระ” เดินทางมาพบและเจรจากันตรงหลักกิโลเมตรที่ ๗ ในเส้นทางไปหลวงพระบาง ตรงจุดที่เคยเป็นโรงเลี้ยงกำไบ โดยให้ทุกคนแต่งตัวเป็นชาวนาเดินไปตามถนน ส่วนเจ้าเพ็ดชะลาดจะขับรถมาตามทาง ตัวแทนคณะลาวอิสระ อันได้แก่ พันตำรวจตรี บุญมี ปันยาทิบ พันเอก บง สิริรัตนกุล และมหาสิลา วีระวงส์ ได้ว่าจ้างเรือต่อจากหนองคายลัดเลาะตามลำน้ำโขงไปยังบ้านหม้อ แล้วข้ามแม่น้ำโขงไปพบเจ้าเพ็ดชะลาดในจุดนัดหมาย

ความร้ายแรงของระเบิดปรมาณูเป็นสิ่งที่ไม่มีใครคาดคิด ความเสียหายและความสูญเสียที่ญี่ปุ่นได้รับในช่วงระยะเวลาห่างกันเพียงแค่ประมาณ ๔๘ ชั่วโมง ส่งผลให้สมเด็จพระจักรพรรดิอริฮิโตะประกาศยอมจำนนอย่างไม่มีเงื่อนไขในวันที่ ๑๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ถือเป็นการยุติสงครามของญี่ปุ่นโดยสิ้นเชิง

แม้ว่าการประกาศยอมจำนนของญี่ปุ่นจะมีผลให้สงครามโลกครั้งที่ ๒ ในทวีปเอเชียยุติลง ทว่าทหารญี่ปุ่นในลาวยังคงตั้งเวรยามตรวจตราอยู่ที่สนามบินวัดไถ และในเส้นทางสายต่างๆ เหมือนยังเป็นสถานการณ์สู้รบอยู่เช่นเดิม

จากนั้นในวันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ตัวแทน “คณะลาวอิสระ” ได้เข้าพบเจ้าสุวณนะพумаเพื่อแจ้งวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการเรียกร้องเอกราช และทางเจ้าสุวณนะพумаได้ให้ตัวแทน “คณะลาวอิสระ” ไปรอคำตอบหรือรอรับเอกสารร้องขอความเป็นเอกราชของเจ้าเพ็ดชะลาด อยู่ที่บ้าน “จารย์เบ็ง” ที่ตาแสงสีไค เพื่อนำไปมอบให้แก่ตัวแทนฝ่ายสัมพันธมิตร คือสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ ประจำจังหวัดสกลนครและหนองคาย

หลังจากนั้นในอีกสองวันต่อมา เจ้าสมสนิด วงศ์รัตนะ (ผู้ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี) ได้นำเอกสารร้องขอการรับรองความเป็นเอกราชของลาวจากเจ้าอุปราชเพ็ดชะลาดมาให้ เอกสารดังกล่าวมีจำนวน ๓ ซอง

สำหรับนำไปมอบให้นายทหารตัวแทนสหรัฐอเมริกา ประจำจังหวัดสกลนคร นายทหารตัวแทนอังกฤษ ประจำหนองคาย และนายปกรณ อังสุสิงห์ ผู้ว่าราชการจังหวัดหนองคาย เพื่อให้เสนอผ่านขึ้นไปยังรัฐบาลไทย

นอกเหนือจากการดำเนินความพยายามเรียกร้องเอกราชอย่างสันติ โดยยื่นเอกสารขอการรับรองความเป็นเอกราชของลาวต่อผู้แทนฝ่ายสัมพันธมิตร คือ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา และไทยแล้ว ยังมีการจัดตั้งกองทหารขึ้นมากองหนึ่ง โดยรวบรวมอาวุธของทหารญี่ปุ่นที่ทิ้งไว้หลังประกาศยอมจำนนและเดินทางกลับประเทศ กองทหารนี้มีพันตรี สิง รัตนะสมัย เป็นผู้บังคับบัญชา

ต่อมามีการเปลี่ยนตัวเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย จาก นายเอ็ด. เอ็ฟ. แสตนตัน มาเป็นนายโดโนเวน เจ้าพิตชะลาดได้ส่งเจ้าสุพานวงเงินทางเข้ามาติดต่อกขอให้เป็นคนกลางเจรจากับฝรั่งเศสอีกครั้ง โดยมีพันเอก เวิร์จเนีย ทอมสัน ทูตทหารอเมริกันเป็นผู้ช่วยเหลือ ต่อมาพันเอก เวิร์จเนีย ทอมสัน ถูกปลดและมีการแต่งตั้งพันเอก ลอว์มารับหน้าที่แทน

เจ้าอุปราชพิตชะลาด พยายามดำเนินการเรียกร้องเอกราชด้วยวิธีการเจรจาอย่างสันติวิธี หว่าความพยายามดังกล่าวไม่เป็นผล แม้จะพยายามอยู่หลายครั้งแต่ก็ไม่มีความสำเร็จใดๆ ความพยายามที่ล้มเหลวอยู่ครั้งแล้วครั้งเล่านี้ ทางฝ่ายลาวได้สรุปว่า เป็นผลจากสหรัฐอเมริกาเกรงใจฝรั่งเศสที่ร่วมรบด้วยกันในนามฝ่ายสัมพันธมิตร

ภายหลัง “คณะลาวอิสระ” สิ้นหวังจากการให้สหรัฐอเมริกาเป็นคนกลางในการเจรจาขอเอกราชจากฝรั่งเศส ก็ได้เปิดประชุมวางแผนทางการเมืองการประกาศเอกราช และจัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศ บุคคลสำคัญที่เข้าร่วมในการประชุมดำเนินงานครั้งนั้นประกอบด้วย พญาคำม้าว (ต่อมาได้เป็นนายกรัฐมนตรี) กระต่าย โตนสะโฮลิต เจ้าสุวันนะพูมา ทัม ไชยะลิตเสนา บง สิริรัตนะกุน ท้าวหุยย มหาสิลา วีระวงส์ มหาประสาณ ทองภักดี อำพอน พลราช คำไบ พิลาพันแดด เกื่อง ปทุมชาติ บัวจัน อินทวงส์ สิงรัตนะสมัย ยาพ่อพิมมะสอน บุญเลี้ยง ยาพ่อเมืองโขง ท้าวสมสี เจ้าสมสนิด วงกตรัตนะ (ต่อมาได้เป็นนายกรัฐมนตรี) พญาอุ่นเรือน นรสิงห์ และพญา

คุณ พิลาวัน เป็นต้น

ที่ประชุมมีความเห็นตรงกันว่า ในการประกาศเอกราชนั้นต้องมีกฎหมายรัฐธรรมนูญสำหรับใช้เป็นหลักในการปกครองประเทศ จึงได้มีการตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวขึ้น หลังมีการร่างรัฐธรรมนูญเสร็จเรียบร้อยแล้ว “คณะลาวอิสระ” ได้เข้าพบเจ้าเพ็ดชะลาด เสนอแผนการและข้อตกลงของคณะ พร้อมเสนอให้เจ้าเพ็ดชะลาดประกาศยุบรัฐบาลอาณาจักรหลวงพระบางเสีย แล้วจัดตั้งรัฐบาลใหม่ให้เป็นรัฐบาลของประชาชนชาวลาวทั้งประเทศ เป็นรัฐบาลที่มีอิสระ ไม่อยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมอารักขาของชาติใดๆ

เจ้าเพ็ดชะลาดเห็นพ้องด้วย แต่ขอให้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน คือในขั้นต้นให้ประกาศรวมดินแดนที่ฝรั่งเศสแบ่งออกเป็นสองเขตปกครอง คือเขตเหนือที่มีหลวงพระบางเป็นเมืองหลวง และเขตใต้ที่มีเวียงจันทน์เป็นเมืองหลวง ให้มารวมกันเป็นอาณาจักรเดียวที่มีเอกภาพ พร้อมถามความเห็นไปยังเจ้าแขวงในภาคใต้ทั้งสิ้นแขวง คือ สะหวันนะเขต สาละวัน คำม่วน และจำปาสักว่าเห็นพ้องด้วยหรือไม่ พร้อมกันนี้ให้โทรเลขไปปรึกษาหารือกับเจ้าชีวิตสีสวางง

จากประสบการณ์ทำงานให้อาณานิคมฝรั่งเศสมายาวนาน เจ้าเพ็ดชะลาดตระหนักดีถึงกลวิธีแบ่งแยกแล้วปกครองที่อาณานิคมฝรั่งเศสนำมาใช้ในการปกครองลาว จึงดำเนินการรวบรวมดินแดนลาวที่ถูกฝรั่งเศสแบ่งแยกเข้าด้วยกันให้เป็นเอกภาพ ทั้งนี้โดยถือว่า การกระทำดังกล่าวเป็นการแสดงถึงความรักชาติเป็นความชอบธรรมที่ผู้มีตำแหน่งเป็นเจ้ามหาอุปราชและนายกรัฐมนตรีสามารถกระทำได้ เจ้าชีวิตจะถือว่าเป็นขบถหรือขัดต่อพระบรมราชโองการไม่ได้

ช่วงนั้นแนวคิดชาตินิยมในลาวได้แพร่ออกไปอย่างกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ ศูนย์กลางอำนาจของ “คณะลาวอิสระ” มีฐานอยู่ทั้งที่หลวงพระบาง เวียงจันทน์ สะหวันนะเขต และท่าแขก ความมุ่งมั่นในการรวบรวมราชอาณาจักรลาวให้เป็นหนึ่งเดียวและการประกาศเอกราชไม่อยู่ภายใต้อาณัติของชาติอื่นของเจ้าเพ็ดชะลาด ผู้เป็นนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลราชอาณาจักรหลวงพระบาง ภายใต้อาณัติอย่างแข็งขันของ “คณะลาวอิสระ” ก่อให้เกิดความขัดเคือง และนำไปสู่การขัดแย้งอย่างรุนแรง

กับเจ้าชีวิตสีสว่างวงศ์ ทั้งในด้านความคิดและแนวทัศนะทางการเมือง

ความพยายามประการแรกของเจ้าเพ็ดชะลาดในการที่จะประกาศเอกราชจากฝรั่งเศสก็คือการรวมชาติให้เป็นเอกภาพ และได้มอบหมายให้โง่น ชะนะนิกร ไปขอความคิดเห็นจากเจ้าแขวงภาคใต้ เมื่อได้รับคำตอบครบแล้ว ในวันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ เจ้าเพ็ดชะลาดจึงได้ออกประกาศในนามของตำแหน่งมหาอุปราชและนายกรัฐมนตรี ผนวกดินแดนแขวงภาคใต้ให้เป็นหนึ่งเดียวกับราชอาณาจักรหลวงพระบาง จากนั้นโทรเลขแจ้งให้เจ้าชีวิตสีสว่างวงศ์ทราบ

ก่อนหน้านั้นเจ้าเพ็ดชะลาดได้ประชุมสอบถามความเห็นในเรื่องการรวมชาติจากเจ้าแขวงทางภาคใต้มาแล้วหลายท่าน อาทิ พญาคำม้าว วิไล เจ้าแขวงเวียงจันทน์ พญาโพธิ์ทิต เจ้าแขวงสะหวันนะเขต พญาคำบัว มากคำผิว เจ้าแขวงอัตตะปือ และอ่อน วรวงส์ เจ้าเมืองปากเซ แขวงจำปาสัก ซึ่งทุกคนล้วนต่างมีความเห็นร่วมกันเป็นเอกฉันท์ในอันที่จะรวมเป็นอาณาจักรเดียวกัน

ต่อมาเจ้าเพ็ดชะลาดได้ให้โง่น ชะนะนิกร เดินทางไปติดต่อเจ้าแขวงภาคใต้ ทั้งสี่แขวง เพื่อโหวตเสียงประชาชนของแขวงเหล่านั้น ว่ายินดีจะเข้าร่วมอยู่ในอาณาจักรหลวงพระบางหรือไม่ หรือจะอยู่กับฝรั่งเศสตามเดิม ผลการโหวตเสียงแสดงว่า ประชาชนลาวมีความต้องการที่จะรวมราชอาณาจักรลาวให้เป็นเอกภาพเป็นหนึ่งเดียว

ในการดำเนินการกู้เอกราชจากฝรั่งเศสในช่วงแรกนี้ มิได้มีจุดมุ่งหมายจะทำลายล้างฝรั่งเศสในลาวให้พ่ายแพ้ราบคาบแต่อย่างใด เพียงแต่ต้องการให้ฝรั่งเศสคืนเอกราชแก่ลาวโดยสันติ

คณะราษฎรประกาศเอกราช

สถานการณ์ด้านความมั่นคงของลาวช่วงนั้นกล่าวได้ว่า ตกอยู่ในสภาพตึงเครียดอย่างรุนแรง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทั้งนี้เนื่องจากในวันที่ ๙ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ เจียงไคเช็คได้ส่งกำลังทหารจีนคณะชาติเข้ามารับผิดชอบในการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นเหนือเส้นทางที่ ๑๖ เป็นจำนวนถึง ๔ กองทัพ และ ๓ กองพลผสมอิสระ รวมกำลังพลทั้งสิ้นถึง ๑.๒ แสนคน ทหารเหล่านี้ไม่ค่อยมีระเบียบวินัยให้อำนาจอริ่งเกาขวบ้าน หลังปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นแล้วมีแผนการที่จะยึดครองพื้นที่เหนือเส้นทางที่ ๑๖ ซึ่งครอบคลุมภาคเหนือของเวียดนาม ลาว และภาคอีสานของไทย

ในช่วงเดียวกันนี้ พลตรี ดักลาส เกรซี ได้นำกำลังทหารอินเดียจากกองพลทหารราบที่ ๒๐ ในนามของอังกฤษ จำนวน ๑ กองพล มาโดยทางเรือ และขึ้นบกที่ไซ่ง่อนเพื่อทำการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นใต้เส้นทางที่ ๑๖ ได้ปลดปล่อยนักโทษและทหารฝรั่งเศสที่ถูกญี่ปุ่นขังไว้ รวมทั้งแจกจ่ายอาวุธของญี่ปุ่นให้ และเกิดการปะทะกันระหว่างทหารฝรั่งเศสกับทหารเวียดนามในพื้นที่ต่างๆ หลายแห่ง จน

อังกฤษต้องประกาศกฎอัยการศึก (สวัสดี ศรีสุข ๒๕๔๐ : ๗๒)

สำหรับกองพลทหารราบที่ ๒๐ ที่ส่งเข้ามาจากอินเดียนั้นประกอบด้วยกองทหารปืนใหญ่จากกรมที่ ๑๑๔ กรมที่ ๒ และกรมที่ ๒๓ (Mountain Regiment) ภายใต้การบัญชาการของพลจัตวา เจ. เอิร์ท กองพลทหารราบจากกรมที่ ๔ หน่วยปืนกล กรมที่ ๒/๘ หน่วยทหารปัญจาบ กรมที่ ๙/๑๒ หน่วยกองบัญชาการ พร้อมกันนี้มีการส่งทหารราบเข้ามาอีก ๓ กองพลน้อย คือ กองพลน้อยที่ ๓๒ ภายใต้การบัญชาการของพลจัตวา อี. วูดฟอร์ด ซึ่งประกอบด้วยกรมที่ ๙/๑๔ ทหารปัญจาบ กรมที่ ๔/๒ ทหารปืนเล็กยาวกุ่มซ่า กรมที่ ๓/๘ ทหารปืนเล็กยาวกุ่มซ่า กองพลน้อยที่ ๘๐ ภายใต้การบัญชาการของพลจัตวา ดี. ทอนตัน ซึ่งประกอบด้วยกรมที่ ๔/๑๗ จากโคกรา กรมที่ ๑/๑๔ จากไฮเดอราบัด และกรมที่ ๓/๑ ทหารปืนเล็กยาวกุ่มซ่า และกองพลน้อยที่ ๑๐๐ ภายใต้การบัญชาการของพลจัตวา ซี. รอดแฮม ซึ่งประกอบด้วยกรมที่ ๑๔/๑๓ ทหารชายแดน กรมที่ ๑/๑ ทหารปืนเล็กยาวกุ่มซ่า และกรมที่ ๔/๑๐ ทหารปืนเล็กยาวกุ่มซ่า (Kirby 1969 : 526)

ด้านนายพล เดอโกลล์แห่งรัฐบาลฝรั่งเศสเสรีได้ส่งนายพล ฌัก ฟิลิปเป เลอเคิร์ค พร้อมด้วยทหารคอมมานโด ๒ กองพัน มาแยงเวียดนามโดยทางเรือ ในช่วงต้นเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ และติดอาวุธทันสมัยล่าสุดของอเมริกันที่ฝรั่งเศสได้เข้าซื้อมา อีกทั้งยังได้รับมอบอาวุธของญี่ปุ่นที่กองทหารอังกฤษปลดมาอีกจำนวนหนึ่ง

สถานการณ์ด้านการทหารของอาณานิคมฝรั่งเศสในดินแดนลาวช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ เรียกได้ว่ายังคงมีอำนาจทางการทหารในระดับที่เข้มแข็ง ทั้งนี้เนื่องจากการปกครองดินแดนอินโดจีนนั้น ฝรั่งเศสได้วางกำลังทหารไว้ตามเมืองต่างๆ ที่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ทั่วประเทศ รวมทั้งเมืองหลักตลอดแนวลำน้ำโขง

ฐานที่ตั้งทางทหารตามเมืองริมแม่น้ำโขงที่อยู่เหนือสุดคือป้อมคาร์โนท์* ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขงที่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ตรงข้ามอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย เมืองถัดลงมาตามลำน้ำโขงซึ่งมีฐานทางทหารตั้งอยู่ก็คือเมืองหลวงพระบาง

* ปัจจุบันเป็นหน่วยงานราชการของลาว

เวียงจันทน์ ปากซัน ท่าแขก สะหวันนะเขต แก่งกอก และปากเซ

นอกจากนี้ฝรั่งเศสยังมีฐานที่ตั้งทางทหารและฐานหน่วยคอมมานโดกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ เช่น ในภาคเหนือ มีฐานกองทหารหน่วยคอมมานโดตั้งอยู่ที่เมืองไซ ในแขวงอุดมไซ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีฐานกองทหารหน่วยคอมมานโดตั้งอยู่ที่เมืองเชียงขวางและที่เมืองจำเหนือ ในภาคกลางมีฐานกองทหารหน่วยคอมมานโดตั้งอยู่ที่เมืองคำเกิด ยมราช ส่วนภาคใต้มีฐานกองทหารหน่วยคอมมานโดตั้งอยู่ที่สะหวันนะเขต สาละวัน และอัตตะปือ (Gunn 1988 : 12)

ขณะเดียวกันทางฝ่ายเวียดนามก็ยังมีหน่วยงานของฝ่ายตนตั้งอยู่ในพื้นที่เมืองชายแดนต่างๆ ของไทย ที่มีรอยต่อตะเข็บชายแดนกับลาว คือบริเวณฝั่งตรงข้ามกับเมืองเวียงจันทน์ ปากซัน ท่าแขก และสะหวันนะเขต โดยมีฐานของเวียดนามที่อยู่ในดินแดนลาวที่เมืองเซโปนและนาเป นอกนั้นเป็นฐานที่ตั้งในพื้นที่ชายแดนเวียดนามด้านตรงข้ามจำเหนือ เชียงขวาง และหัวพัน

ในช่วงเวลานั้นเมืองต่างๆ ทางภาคใต้ของลาว ตั้งแต่เมืองสะหวันเขตลงไปจนถึงชายแดนกัมพูชาที่อัตตะปือ ล้วนเป็นพื้นที่ภายใต้การควบคุมของ “คณะลาวอิสระ” ซึ่งมีส่วนหนึ่งรับแนวคิดสังคมนิยมและอุดมการณ์มาร์กซิสต์ - เลนินนิสต์ ที่มีการเผยแพร่อยู่ในทุกภาคของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวียงจันทน์และเมืองต่างๆ ในทางภาคใต้ อันได้แก่ ปากเซ สะหวันเขต เซโปน สาละวัน อัตตะปือ เขมลาด คำเกิด รวมทั้งเชียงขวางในภาคเหนือ

กลุ่มแนวคิดมาร์กซิสต์ - เลนินนิสต์ ดังกล่าวมีแกนนำคนสำคัญคือ เจ้าสุพานวง สิงกะโป สีโคตจุนนะมาลี หนูฮัก พุมสะหวัน ไกสอน พมวิหาน และคำไต สีพันดอน เป็นต้น

ที่สำคัญก็คือ การกู่ชาติของลาวไม่ค่อยมีความเป็นเอกภาพในองค์กรเท่าใดนัก อันเนื่องมาจากการรวมตัวกันของบุคคลที่มีความแตกต่างในสถานภาพทางสังคมและมีความหลากหลายในทัศนะความคิดค่อนข้างมาก โดยมีทั้งพื้นฐานความคิดแบบเสรีนิยม อนุรักษนิยม และสังคมนิยม

ในช่วงเวลานั้นพลังประชาชนยังมีความเข้มแข็ง แม้ว่าบรรดาผู้มิชอบพาทนา

ในการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศจะมีความแตกต่างกันในด้านความคิด ทว่าบรรดาสมาชิกในขบวนการกู้ชาติของลาวมีแก่นแกนความคิดที่เป็นจุดร่วมเดียวกัน และหล่อหลอมให้ทุกคนร่วมใจกันต่อสู้ นั่นคือความรักชาติซึ่งเรียกขานกันในช่วงเวลานั้นว่า "ลัทธิรักชาติ" อันเป็นแนวคิดที่ปรากฏขึ้นในท่ามกลางกระแสแนวคิดชาตินิยมที่แผ่ขยายไปทั่วโลก (Ibid 1988 : 12)

เหียงน ไอ่ ก๊อกหรือโฮจิมินห์และเหล่าพลพรรคได้เข้ามาปฏิบัติงานใต้ดิน เคลื่อนไหวเผยแพร่แนวคิดอุดมการณ์มาร์กซิสต์ - เลนินนิสต์ ในเวียดนาม กัมพูชา ลาว และไทย ตั้งแต่ในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๓๐ ก่อนหน้าที่แนวคิดชาตินิยมจะก่อตัวขึ้นเป็นรูปเป็นร่างอย่างจริงจังในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๔๐

การเผยแพร่ลัทธิอุดมการณ์ดังกล่าวดำเนินอย่างต่อเนื่องและมีการขยายตัวอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยเงื่อนไขการเข้าครอบครองและปกครองเป็นเจ้าอาณานิคม การแย่งชิงทรัพยากร และกดขี่ขูดรีดแรงงานชนพื้นเมืองเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้มาตรการเข้มงวดทางภาษี และการใช้กำลังปราบปรามต่อชนเผ่าม้งซึ่งมีถิ่นฐานในบริเวณพื้นที่ภาคเหนือ และกรณีการบังคับให้แรงงานชนชาติข่าในภาคกลางและภาคใต้ในการก่อสร้างเส้นทางคมนาคมทางบก และเป็นแรงงานถ่อเรือสำราญแม่น้ำโขง กระทั่งนำไปสู่การก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนขึ้นอย่างเป็นทางการในวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๓

การขยายตัวของแนวคิดมาร์กซิสต์ - เลนินนิสต์ ดำเนินไปภายใต้การชี้นำของสำนักงานศูนย์บัญชาการของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน "สาขาลาว - สยาม" (Laos - Siamois) ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี รับผิดชอบการปฏิบัติการในพื้นที่ดินแดนอินโดจีน และมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงโดยตรงกับพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศส โดยมีการจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๕ เขต คือ เขตงานภาคกลางมีสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพฯ เขตงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสำนักงานอยู่ที่จังหวัดอุบลราชธานี รับผิดชอบวารินชำราบและจังหวัดสุรินทร์ เขตงานภาคเหนือมีสำนักงานอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ และเขตงานภาคใต้เคลื่อนไหวกับ "พรรคสยาม - มาลายา" ทั้งนี้สมาชิกระดับนำในศูนย์บัญชาการพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนสาขา "ลาว - สยาม" บางคน

มีตำแหน่งเป็นคณะกรรมการบริหารพรรคคอมมิวนิสต์สยาม ซึ่งมีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงโดยตรงกับพรรคคอมมิวนิสต์จีน

สำหรับการปฏิบัติงานเคลื่อนไหวเผยแพร่แนวคิดอุดมการณ์มาร์กซิสต์ - เลนินนิสต์ มีสำนักงานสาขาย่อยกระจายอยู่ในหลายเมือง ตลอดแนวสองฟากฝั่งแม่น้ำโขง อันได้แก่ เวียงจันทน์ หลวงคาย หมาแข้ง สกลนคร มุกดาหาร ธาตุพนม นครพนม อุบลราชธานี เหมืองแร่ที่คำม่วน ท่าแขก สะหวันนะเขต และ ปากเซ (Ibid 1988 : 11)

สมาชิกผู้ปฏิบัติงานมวลชนมีหลากหลายอาชีพ สำหรับโฮจิมินห์นั้นเป็นทั้งนักเขียนและกรรมกร นอกจากนี้ยังมีส่วนหนึ่งเป็นปัญญาชน ครู-อาจารย์ เช่น สิงกะโปลีโคตจุนนะมาลี บ้างเป็นชาวนา กรรมกร เช่น หนูฮัก พุมสะหวัน หรือแม้กระทั่งเชื้อพระวงศ์แห่งราชสำนักเมืองหลวงพระบาง อันได้แก่ เจ้าสุพานวงหรือ “เจ้าแดง”

ท่ามกลางกระแสชาตินิยมและการขยายตัวของ “ลัทธิฮักชาติ” มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์กันในหมู่สมาชิกคณะกรรมการราษฎรและประชาชนทั่วไปว่า มีสมาชิกบางคนแฝงใจเป็นใจกับฝรั่งเศส บางคนเอาใจฝักใฝ่เวียดนาม และบางคนก็ฝักใฝ่เป็นใจกับไทย เพื่อลบล้างข้อหาดังกล่าวจึงมีการตั้ง “สมาคมลาวเป็นลาว” ขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลและสรรค์สร้างความสมัครสมานสามัคคีภายในชาติ โดยใช้บ้านของคำไบ พิลาพันแดด ในกรุงเวียงจันทน์เป็นที่ประชุม ผู้รับหน้าที่เป็นประธานคนแรกก็คือพันเอก บง สรีรัตนะกุล และมีคำไบ พิลาพันแดดเป็นรองประธาน ท้าวอำพอน พลราช เป็นที่ปรึกษา พร้อมกันนี้มีคณะกรรมการอีก ๘ ท่าน และเลขานุการอีก ๓ ท่าน

“สมาคมลาวเป็นลาว” ได้ขยายสาขาออกไปยังแขวงต่างๆ อีก ๔ แขวง คือ

๑. แขวงหลวงพระบาง มีเจ้าสีสุ่มัง สรีสเลิมลัก เป็นประธาน คณะกรรมการประกอบด้วย เจ้าบุญยะวัตี เจ้าแขวงหลวงพระบาง ร้อยตรี อุ่นแก้ว (ยศขณะนั้น) และพันตรี อ้วน ราชิกุล (ยศขณะนั้น) เป็นต้น

๒. แขวงสะหวันนะเขต มีอู่น ชะนะนิกอน เป็นประธาน คณะกรรมการประกอบด้วยบุคคลสำคัญหลายท่านคือ พันตรี พูมี หน่อสะหวัน (ยศขณะนั้น)

ลีชนะ สีสาน โอคำ อนุรัก อุวรรณสี หนูงิ่ง รัตนะสมัย ลุงตุลาน ลุงหมอก และ
ลุงตัน* เป็นต้น

๓. แขวงเชียงขวาง มีพุมิ วงจิต เป็นประธาน และมีการมการอื่นๆ อีกหลายท่าน

๔. แขวงคำม่วน มีเจ้าสุพานวง ผู้ที่เรียกขานกันว่า “เจ้าพัน” หรือ “เจ้าแดง”
เป็นประธาน และมีคณะกรรมการอีกส่วนหนึ่ง เช่น สิงกะโป ลีโคตจุนนะมาลี

พร้อมกันนี้ “สมาคมลาวเป็นลาว” ได้มีการก่อตั้งกองทัพราชกรขึ้นในแขวง
ใหญ่ๆ หลายแขวงด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศส และ
ช่วยเหลือกองทหารของรัฐบาล ภายใต้การบัญชาการของนายพล สิง รัตนะสมัย
ซึ่งเพิ่งเริ่มก่อตั้งและมีกำลังทหารไม่มากนัก

กองทัพราชกรที่เวียงจันทน์อยู่ภายใต้การบัญชาการของอำพอน พลราช มี
กองกำลังทหารที่เป็นชาวลาวผู้รักชาติอยู่จำนวนหนึ่ง ที่ทำแซก อยู่ภายใต้การบัญชา
การของเจ้าสุพานวง มีกองกำลังผสมลาว - เวียดนาม และที่สะหวันนะเขตอยู่ภายใต้
การบัญชาการของอุ้น ชะนะนิคอน มีกำลังทหารอยู่อีกจำนวนหนึ่งเช่นกัน

ในวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ สมาชิกในขบวนการชาตินิยมส่วนหนึ่งที่
รวมตัวกันเป็น “คณะลาวอิสระ” ได้เปิดประชุมวางแผนประกาศเอกราชและอิสรภาพ
รวมทั้งเตรียมการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นปกครองประเทศ สมาชิกคณะลาวอิสระที่เข้าร่วม
ประชุมในครั้งนั้นเรียกขานกันว่า “คณะกรรมการราชกร” ประกอบด้วย พญาคำมัว
กระต่าย โตนสะโลลิด เจ้าสุวันนะพูมา นายพล อุดอน ชะนะนิคอน นายพล ทัม
ไชยะลิตเสนา พันเอก บง สิริรัตนะกุน อำพอน พลราช คำไบ พิล่าพันเดต บัวจัน
อินทะวงค์ พันตรี สิง รัตนะสมัย เกื่อง ปทุมชาติ พญาอุ้นเรือน นรสิงห์ มหาสีลา
วีรวงส์ และพันโท ประสาน ทองภักดี

ที่ประชุมมีมติใน ๓ หัวข้อสำคัญ คือ

๑. ให้กำหนดเอาวันที่ ๑๒ ตุลาคม เป็นวันประกาศเอกราชและอิสรภาพ

๒. คัดเลือกบุคคลมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่ากระทรวง

* ลุงตุลาน ลุงหมอก และลุงตันเป็นผู้รักชาติในกลุ่มของเจ้าสุพานวง

ต่างๆ คือ ญาคำม้าว เป็นรองนายกรัฐมนตรี กระต่าย โตนสะโลลิต เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคลัง เจ้าสุวันนะพума เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงโยธาธิการและขนส่ง หยุอภัย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เจ้าสุพานวงเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม (ช่วงนั้นยังอยู่ที่เวียดนาม) พันตรี สิง รัตนสมัย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงป้องกันประเทศ (กระทรวงกลาโหม) อุ่น ชะนะนิคอน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร (ช่วงนั้นยังอยู่ที่สะหวันนะเขต) เจ้าสมสนิด วงกต รัตนะ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและกระทรวงภายใน (กระทรวงมหาดไทย) ญาอุ่นเรือน นรสิงห์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงภายใน นายพล ทัม ไชยะสิตเสนา เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ และเกื่อง ปทุมชาติ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร ส่วนตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ประชุมมีความเห็นว่า ควรเชิญเจ้าอุปราชเพ็ดชะลาดมาดำรงตำแหน่ง และ

๓. ให้โทรเลขทูลเชิญเจ้าชีวิตสีสว่างวงเป็นเจ้าชีวิตของลาวทั้งหมด ภายใต้รัฐธรรมนูญที่จะประกาศให้หลังประกาศเอกราชแล้ว (สีลา วีระวงส์ ๒๕๑๘ : ๑๖ - ๑๗)

ต่อมาในวันที่ ๙ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ประธานที่ประชุมได้โทรเลขกราบทูลเจ้าชีวิตสีสว่างวง โดยกำหนดให้ตอบภายใน ๔๘ ชั่วโมง มีใจความดังนี้

๑. คณะกรรมการราษฎรขอให้พระองค์ทราบในจุดประสงค์ของการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่คณะกรรมการราษฎรจะได้ประกาศ

๒. ขอให้พระองค์ทรงรับรองกฎหมายรัฐธรรมนูญใหม่ของประเทศ ที่คณะกรรมการราษฎรจะได้นำขึ้นทูลเกล้าถวาย

๓. ขอให้พระองค์ประกาศลบล้างรัฐบาลแห่งอาณาจักรหลวงพระบาง แล้วให้การรับรองรัฐบาลใหม่แห่งราชอาณาจักรลาวทั้งหมด ที่จะได้ประกาศจัดตั้งขึ้นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญใหม่ และ

๔. ขอเชิญพระองค์ดำรงตำแหน่งเป็นกษัตริย์ของคนลาวทั่วประเทศ ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ (อ้างแล้ว ๒๕๑๘ : ๑๘)

ในวันรุ่งขึ้นคือวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ คณะกรรมการราษฎรได้พากันเข้าพบเจ้าเพ็ดชะลาด ซึ่งแจ้งวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นในวันที่ ๑๒

ตุลาคม พร้อมกันนี้ได้เชิญเจ้าเพ็ดชะลาดให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในรัฐบาล
ทว่าเจ้าเพ็ดชะลาดปฏิเสธการรับตำแหน่งดังกล่าว โดยให้เหตุผลว่า ขณะนี้ยังดำรง
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลราชอาณาจักรหลวงพระบางของเจ้าชีวิตสีสว่างวงศ์อยู่
ในเมื่อเจ้าชีวิตสีสว่างวงศ์ไม่มีประกาศลบหลู่รัฐบาลเก่า ก็ไม่อาจรับตำแหน่งนาย
กรัฐมนตรีในรัฐบาลใหม่ได้ เนื่องจากจะเป็นการกบฏ อย่างไรก็ตาม เจ้าเพ็ดชะลาด
ไม่คัดค้านการที่คณะกรรมการราษฎรและประชาชนจะดำเนินการจัดตั้งรัฐบาลและ
ประกาศเอกราช

ในวันเดียวกันนี้ “คณะกรรมการราษฎร” ได้เปิดประชุมด่วนเพื่อสรรหาคน
ที่จะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ที่ประชุมได้เสนอชื่อพญาคำม้าวซึ่งมีอาวุโสสูงสุด
พญาคำม้าวยินดียิ่งรับตำแหน่ง จึงมีการปรับจากรองนายกรัฐมนตรี เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วน
ตำแหน่งอื่นๆ ในรัฐบาลนั้น ได้มีการปรับให้เจ้าสุพานวงษ์มารับตำแหน่งรัฐมนตรี
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และให้นายพล ทัม ไชยะลิตเสนา เป็นรัฐมนตรีช่วย
ว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

โทรเลขของ “คณะกรรมการราษฎร” ได้เปิดประเด็นความขัดแย้งอย่างรุนแรง
เจ้าชีวิตสีสว่างวงศ์ได้ให้รัฐมนตรีมหาดไทยมีโทรเลขปลดเจ้าเพ็ดชะลาด ถึงท้าวอุทอง
ส่วนนางส์ รัฐมนตรีคลัง ระบุเวลา ๙.๓๐ น. ของวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘
มีใจความว่า

“ด้วยมีพระราชโองการให้ปรับปรุงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อความเหมาะสม
กับการเมืองและการปกครอง ซึ่งขัดแย้งกับมติมหาชน เรื่องนี้พระองค์มิได้ปรึกษ
กับเจ้าตัว (เพ็ดชะลาด) มาก่อน และได้สั่งให้ปลดตำแหน่งศักดิ์นาของอุปราชแล้ว
จึงเรียกท่านขึ้นไปหลวงพระบาง เพื่อรักษาหน้าที่และตำแหน่งตามปกติ” (อ้างแล้ว
๒๕๑๘ : ๒๑)

จากนั้นให้รัฐมนตรีมหาดไทยโทรเลขเรียกตัวผุย ปันยา รัฐมนตรีกระทรวง
ธรรมการ ซึ่งเดินทางมาราชการที่กรุงเวียงจันทน์ ให้รีบเดินทางกลับไปปฏิบัติหน้าที่

ในนครหลวงพระบาง

ข้อความในโทรเลขโทรเลขระบุ เวลา ๙.๓๐ น. ของวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ มีใจความว่า

“ด้วยมีพระราชโองการให้ปรับปรุงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อให้เหมาะสมกับการเมืองและการปกครอง ซึ่งขัดแย้งกับมติมหาชน เรื่องนี้พระองค์มิได้ปรึกษากับเจ้าตัว (เพ็ดชะลาด) มาก่อน และได้สั่งปลดตำแหน่งศักดิ์นาของมหาอุปราชแล้ว จึงเรียกท่านขึ้นไปที่หลวงพระบาง เพื่อรักษาตำแหน่งหน้าที่ตามปกติ ขอให้เปิดเผยพระราชโองการนี้ให้ประชาชนทราบ และให้ท่านตกลงกับ ฯพณฯ ท่านอุทอง เพื่อหาวิธีป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของประชากรราษฎร และให้ชี้แจงเรื่องทั้งหมดนี้ให้พญาคำมัวทราบ เพื่อถือปฏิบัติตามคำสั่งนี้ต่อไป” (อ้างแล้ว ๒๕๑๘ : ๒๒)

เช้าวันเดียวกันนี้ เจ้าเพ็ดชะลาดได้มีคำสั่งให้บรรดาข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนในนครเวียงจันทน์เข้าเฝ้าที่เรือนพัก แล้วเอาโทรเลขสั่งปลดจากตำแหน่งอุปราชมาเปิดเผยให้ทุกคนได้ทราบ จากนั้นประกาศต่อหน้าทุกคนในที่นั้นว่า นับแต่นี้เป็นต้นไปจะขอวางมือจากกิจการงานบ้านเมืองทั้งหมด ขอดำรงชีวิตอยู่อย่างสามัญชนคนลาวคนหนึ่งเท่านั้น

ภายหลังมีการเปิดเผยคำสั่งปลดเจ้าเพ็ดชะลาด ผู้เป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชนทั้งประเทศ ประชาชนและข้าราชการในกรุงเวียงจันทน์ต่างแสดงความไม่พอใจในการกระทำของเจ้าชีวิตสีสว่างวง ที่ดำเนินนโยบายทางการเมืองตามอำเภอใจ ไม่รับฟังเสียงของอาณาประชาราษฎร์ และไม่สนใจสถานการณ์ของโลก

สมาชิก “คณะกรรมการราษฎร” ซึ่งอยู่ในที่นั้นด้วย รีบเดินทางกลับจากตำหนักเจ้าเพ็ดชะลาด แล้วเปิดประชุมหารือกันเป็นการด่วนเพื่อเตรียมการประกาศเอกราชและอิสรภาพในรุ่งเช้าวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ การประชุมเตรียมการครั้งนั้นมีการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของฝ่ายทหารและตำรวจรวมทั้งฝ่ายพลเรือนไว้ ๓ ประการด้วยกัน คือ

๑. ให้ฝ่ายทหารและตำรวจจัดการรักษาความสงบ ทั้งภายในและภายนอกนคร เวียงจันทน์

๒. ให้ฝ่ายพลเรือนจัดการประกาศเชิญชวนข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน มาร่วมชุมนุมฟังคำประกาศเอกราช ในเวลา ๐๗.๓๐ น. ของวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ และ

๓. ให้ติดต่อผู้บัญชาการทหารจีน ที่ประจำอยู่ในกรุงเวียงจันทน์ รับรู้ถึงการประกาศเอกราช และขอความร่วมมือช่วยป้องกันเหตุร้ายอันจะเกิดจากศัตรูภายนอกด้วย ซึ่งเรื่องนี้ผู้บัญชาการทหารจีนได้ให้การรับรองเป็นอย่างดี (อ้างแล้ว ๒๕๑๘ : ๒๓ - ๒๔)

เจ้าเพ็ดชะลาดได้บันทึกเหตุการณ์ผันผวนในช่วงนั้นไว้ในบันทึกส่วนพระองค์ มีใจความส่วนหนึ่งดังนี้

“เมื่อได้รับประกาศของพระองค์ดังนั้น ข้าพเจ้าก็โทรเลขกราบทูลตอบว่า ยอมรับปฏิบัติตามคำสั่งของพระองค์ทุกประการ แล้วจึงเอาโทรเลขเกี่ยวกับเรื่องที่พระองค์ประกาศให้อาณาจักรหลวงพระบางอยู่ในการปกครองของฝรั่งเศสต่อไปมาเปิดเผย พร้อมกับนำโทรเลขรับสั่งปลดข้าพเจ้าออกจากหน้าที่มาเสนอให้ข้าราชการลาวและประชาชนทราบทั่วกัน โดยชี้แจงว่า ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ข้าพเจ้าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจการแผ่นดินต่อไปแล้ว”

รุ่งเช้าวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ประชาชนชาวลาวและชาวต่างประเทศ อันได้แก่ จีนและเวียดนาม ได้มารวมตัวกันรอฟังคำแถลงประกาศเอกราชอยู่บริเวณด้านหน้าอาคารสำนักงานแขวงเวียงจันทน์ เวลา ๐๗.๓๐ น. พญาคัมม้าว ประธานคณะกรรมการราษฎรได้ขึ้นกล่าวปราศรัยต่อประชาชน ชี้แจงถึงเหตุการณ์บ้านเมืองและจุดประสงค์ของ “คณะกรรมการราษฎร” เกี่ยวกับการประกาศเอกราชและอิสรภาพ

จากนั้นนายพล ทัม ไชยะสิตเสนา ได้ขึ้นมาอ่านคำประกาศ ๕ ฉบับ คือ

๑. คำประกาศเอกราชและอิสรภาพของประเทศลาว

๒. คำประกาศรวมผืนแผ่นดินลาวเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
๓. คำแถลงการณ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
๔. คำประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว และ
๕. คำประกาศแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี

หลังเสร็จการประกาศเมื่อเวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. คณะกรรมการราษฎร ซึ่งมีพญาคำมัวเป็นประธาน รวมทั้งบรรดาประชาชน ได้พากันไปเข้าเฝ้าเจ้าพิเดชลาด และแจ้งให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่มีขึ้น

เจ้าพิเดชลาดออกมาต้อนรับและชี้แจงให้ทุกคนทราบว่า เวลานี้หมดภาระหน้าที่ในการบริหารประเทศชาติบ้านเมืองแล้ว ต่อไปนี้เป็นภาระหน้าที่ของรัฐบาลใหม่ที่จะตั้งขึ้นในวันนี้เป็นผู้รับผิดชอบ คณะกรรมการราษฎรจึงกลับมาประชุมเพื่อจัดตั้งสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราว และจัดตั้งรัฐบาลขึ้นตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ

ในการดำเนินการจัดตั้งสภาผู้แทนราษฎร ได้มีการเชิญข้าราชการ ทหาร พ่อค้า และประชาชนผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมเป็นสมาชิกจำนวนทั้งสิ้น ๔๕ คน ที่ประชุมได้เลือกพญาคูน ฟิลาวัน เป็นประธานสภา คำไบ ฟิลาพันแดด เป็นรองประธาน และอำพอน พลราช เป็นเลขาธิการ หลังจัดตั้งสภาผู้แทนราษฎรเป็นที่เรียบร้อยแล้ว สภาผู้แทนราษฎรได้ให้การรับรองรัฐบาลที่ได้จัดตั้งมาก่อนหน้านี้ โดยมีพญาคำมัวเป็นนายกรัฐมนตรี

การประกาศเอกราช การมีอิสรภาพ - อธิปไตย การจัดตั้งสภาผู้แทนราษฎรและการมีรัฐบาลเอกราชแห่งชาติบรรลุวัตถุประสงค์โดยสมบูรณ์ในวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ถือได้ว่า เจ้าพิเดชลาดและ “คณะกรรมการราษฎร” ได้มีบทบาทอย่างสำคัญยิ่ง

หลัง “คณะกรรมการราษฎร” ประกาศเอกราชและอิสรภาพ ส่งผลให้ลาวมีรัฐบาลเอกราชเป็นครั้งแรก หลังจากนั้นรัฐบาลได้โทรเลขแจ้งไปยังนานาประเทศ เพื่อให้รับรู้และรับรองการเป็นเอกราช ทว่ามิเพียงเวียดนามประเทศเดียวเท่านั้นที่ให้การรับรองในทันที นอกนั้นไม่มีประเทศอื่นใด

รัฐบาลฝรั่งเศสได้ออกมาแถลงคัดค้านการประกาศเอกราชและอิสรภาพ โดย

ถือว่า เจ้าชีวิตสีสว่างวงศ์ ผู้เป็นประมุขสูงสุดของประเทศ ได้ยินยอมให้ฝรั่งเศสกลับเข้ามามีอำนาจปกครองลาวดังเดิม จึงตอบใต้รัฐบาลเอกราชด้วยการถอนเงินในคลังออกไปเป็นจำนวนมาก จนส่งผลให้เกิดภาวะเงินฝืดขึ้นในประเทศ และเมื่อกองทัพญี่ปุ่นถอนตัวออกไปจากลาว ก็ได้ขนเงินออกไปอีกเป็นจำนวนมาก ช่วงนั้นมีเงินเหลือคงคลังไม่ถึงหนึ่งแสนกีบ ส่งผลให้ลาวต้องเผชิญกับวิกฤตด้านเศรษฐกิจการเงินอย่างรุนแรง

ต่อปัญหาดังกล่าว “สมาคมลาวเป็นลาว” ขบวนการชาตินิยม ที่แสดงจุดยืนว่าเป็นสมาคมของคนลาวผู้รักชาติ ได้เข้ามามีบทบาทในการพยุลงฐานะทางเศรษฐกิจของรัฐบาล ด้วยการขออนุญาตต่อรัฐบาลลาวอิสระ ทำการเรียกรับเงินจากประชาชนทั่วประเทศ เพื่อนำมาใช้จ่ายในภาครัฐ และใช้ในการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ป้องกันประเทศ พร้อมกันนี้ทางด้านรัฐบาลลาวอิสระได้ติดต่อขอความช่วยเหลือไปยังประเทศเวียดนาม ขอแบ่งเงินงบประมาณที่รวมกันอยู่ทั้งสามประเทศ ตามที่ฝรั่งเศสได้จัดสรรงบประมาณไว้ให้ลาวทั้งสิ้น ๔ ล้านกีบ ทว่าคำร้องขอดังกล่าวไม่เป็นผล ด้วยเหตุนี้รัฐบาลลาวอิสระจึงคิดหาทางออกด้วยการพิมพ์ธนบัตรออกมาใช้เองใบละ ๕๐ อัฐ และ ๑๐ กีบ

นอกเหนือจากปัญหาภาวะวิกฤตด้านการคลังแล้ว ลาวยังต้องเผชิญกับปัญหาที่หนักหน่วงไม่แพ้กัน นั่นก็คือ รัฐบาลไม่มีกำลังทหารและไม่มีอาวุธยุทโธปกรณ์มากพอที่จะต่อต้านฝรั่งเศส ซึ่งหวนกลับมาเป็นเจ้าอาณานิคมใหม่

ด้านคณะกรรมการราษฎรได้ยุบตัวเองและยุติบทบาทลงโดยปริยาย ตามมาตรา ๑๔ แห่งรัฐธรรมนูญชั่วคราว ทั้งนี้เนื่องจากการตั้งสภาผู้แทนราษฎร ผู้ได้รับเลือกให้เข้ามาส่วนใหญ่เป็นสมาชิกในคณะกรรมการราษฎรนั่นเอง

หลังจากตั้งรัฐบาลอิสระขึ้นเป็นทางการเรียบร้อยแล้ว เกิดปัญหาที่รัฐบาลเข้าซ้อนสองรัฐบาล คือ รัฐบาลหลวงพระบาง ซึ่งมีเจ้าเพ็ดชะลาดเป็นนายกรัฐมนตรี หลังถูกเจ้าชีวิตปลดออกจากตำแหน่งมหาอุปราช ได้ประกาศลาออกจากตำแหน่งวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ และรัฐบาลลาวอิสระ ซึ่งมีพญาคำมัวเป็นนายกรัฐมนตรี

รัฐบาลลาวอิสระได้เสนอเส้นทางในการแก้ปัญหาดังกล่าว โดยโทรเลขไปยังเจ้า

ชีวิตสีสว่างวง ขอให้รับรองว่า รัฐบาลลาวอิสระเป็นของพระองค์เพียงรัฐบาลเดียว และในการดำเนินการดังกล่าว รัฐบาลลาวอิสระได้ขอให้เจ้าชีวิตสีสว่างวงตอบกลับ ภายใน ๒๔ ชั่วโมง หากว่าเลยกำหนดนี้แล้วมิได้รับคำตอบประการใด รัฐบาลลาวอิสระก็จะดำเนินงานทุกอย่างเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ

ทว่าไม่มีคำตอบใดๆ จากเจ้าชีวิตสีสว่างวง รัฐบาลลาวอิสระจึงได้ส่งกำลังทหารจำนวนหนึ่งพร้อมกับคณะกรรมการพิเศษ ลงเรือเดินทางไปยังหลวงพระบาง เพื่อกราบทูลทำความเข้าใจ แต่ยังไม่ทันเดินทางไปถึงเมืองหลวงพระบาง บรรดาประชาชน ซึ่งมีเจ้าบุญะวัตติ เจ้าแขวงหลวงพระบางเป็นหัวหน้า ได้พากันเข้ากราบทูลให้ทราบถึงการประกาศเอกราชและอิสรภาพ เจ้าชีวิตสีสว่างวงจึงได้ประกาศสละราชสมบัติ โดยให้เหตุผลว่า สุขภาพไม่สมบูรณ์เนื่องจากทรงดำเนินการกิจมานาน ประกอบกับชรามากแล้ว ในการประกาศสละราชสมบัตินี้ไม่มีการแต่งตั้งผู้ใดให้ทำหน้าที่เป็นเจ้าชีวิตสืบราชสมบัติแทน (อ้างแล้ว ๒๕๑๘ : ๒๘)

จากนั้นในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘ เจ้าสีสว่างวง อดีตเจ้าชีวิต ก็ได้ส่งบันทึกลงวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘ ให้คำมั่นสัญญาแก่รัฐบาลลาวอิสระ ซึ่งมีพลุณคำมัวเป็นนายกรัฐมนตรี ๓ ข้อ มีใจความสำคัญดังนี้

- “๑. ข้าพเจ้าสีสว่างวงอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศลาวอย่างแท้จริง
๒. ช่วงที่ข้าพเจ้าเป็นเจ้าชีวิตอยู่นั้น มิได้ลงนามในสัญญากับทูตฝรั่งเศสผู้หนึ่งผู้ใด เกี่ยวกับประเทศชาติลาว และ
๓. รัฐบาลใหม่นี้ตั้งขึ้นโดยประการใดก็ดี ข้าพเจ้ามิได้ผูกอาฆาตพยาบาทต่อคณะกรรมการราษฎรแต่อย่างใด ขอให้โอกาสเลิกแล้วต่อกัน ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้ทำหนังสือนี้ไว้เป็นสำคัญ” (อ้างแล้ว ๒๕๑๘ : ๒๙)

การกลับมาของฝรั่งเศส

นับแต่มีการลงนามในสนธิสัญญาระหว่างโฮจิมินห์กับผู้สำเร็จราชการฝรั่งเศสประจำอินโดจีน การสู้รบระหว่างทหารเวียดนามกับทหารฝรั่งเศสก็ได้ยุติลงชั่วคราว ฝรั่งเศสได้ถือโอกาสนี้ส่งกำลังทหารของตนเข้าไปในประเทศลาวเพิ่มมากขึ้น การปะทะสู้รบกับทหารฝรั่งเศสได้เกิดขึ้นในหลายพื้นที่ และทวีความถึงขั้นเรื่อยๆ

ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘ กองทหารลาวได้เคลื่อนกำลังจากบ้านสีโคเข้าปฏิบัติการโจมตีทหารฝรั่งเศสที่เมืองทุระคม และได้ปะทะสู้รบกันอย่างหนักตั้งแต่วันที่ ๑๙ พฤศจิกายน หลังสู้รบกันเป็นเวลา ๓ วัน ทหารฝรั่งเศสได้ล่าถอยออกไปจากเมือง ทิ้งอาวุธยุทโธปกรณ์และเสบียงอาหารไว้เป็นจำนวนมาก

ฝรั่งเศสเตรียมการกลับเข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในพื้นที่ภาคเหนือของอินโดจีนแทนกำลังทหารก๊กมินตั๋ง ภายใต้การบัญชาการของนายพล หลิว ฮั่น ที่จำต้องถอนกำลังทหารก๊กมินตั๋งทั้งหมดกลับคืนประเทศจีน สาเหตุสำคัญที่ทำให้ นายพล เจียงไคเช็คต้องถอนกำลังทหารกลับคืนประเทศก็เนื่องจากการต้องเตรียมต่อสู้กับกองทัพแดง ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตุงและนายพล จูเต๋อ ฝรั่งเศสได้ใช้

โอกาสนี้เปิดเจรจากับนายพล เจียงไคเช็คที่จุงกิง เสนอคืนสิทธิในดินแดนที่ฝรั่งเศสยึดครองไว้ อันได้แก่ เชียงไฮ่ เทียนสิน ทางโจว และกวางตุ้ง เพื่อแลกกับการกลับเข้าไปมีอำนาจในดินแดนลาวและเวียดนามดั้งเดิม เจียงไคเช็ครับข้อเสนอดังกล่าว และมีการลงนามกับฝรั่งเศสในวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๔

ก่อนหน้านั้นในการประชุมที่ปอตสดัม เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้กำหนดว่า หลังสงครามยุติ ให้กองทหารจีนรับผิดชอบการปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในดินแดนอินโดจีนเหนือเส้นขนานที่ ๑๖ ส่วนดินแดนใต้เส้นขนานที่ ๑๖ ลงไป ให้อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกองทหารอังกฤษ หลังสงครามยุติ ประเทศสัมพันธมิตรคือ จีน อังกฤษ และฝรั่งเศสได้ประชุมร่วมมือกันในการครอบครองพื้นที่อินโดจีน

ผลจากการลงนามในข้อตกลงร่วมกันดังกล่าว เอื้ออำนวยให้ฝรั่งเศสทุ่มกองกำลังทหารคอมมานโดพร้อมอาวุธยุทโธปกรณ์ทันสมัยเข้ามาในसानอยเป็นจำนวนถึง ๑๕,๐๐๐ คน และได้ส่งกองทหารอีกจำนวนหนึ่งกระจายอยู่ในภาคเหนือของเวียดนาม อีกส่วนหนึ่งกลับเข้าไปตั้งฐานบัญชาการอยู่ที่เมืองสิงและหลวงน้ำทาในภาคเหนือของลาว

หลังกองทหารญี่ปุ่นประกาศยอมจำนน และถอนตัวออกไปจากดินแดนลาวหมดแล้ว ทหารฝรั่งเศสที่กระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ป่าเขาพยายามรวมตัวกันอีกครั้ง โดยตั้งฐานบัญชาการอยู่ที่พูเขาควาย จัดแบ่งกำลังเป็นกรมกอง มีการส่งคนออกไปชักชวนชาวลาวยให้มาร่วมเป็นทหาร และเริ่มเคลื่อนไหวกฎบัตรทางทหารเพื่อกลับมาครอบครองลาวดั้งเดิม

ในช่วงแรก ทหารฝรั่งเศสจากพูเขาควายได้เคลื่อนกำลังประมาณ ๕๐๐ นาย เข้ายึดเมืองพระคม ทว่าถูกทหารจากกองทัพราษฎร ภายใต้การนำของอำพน พลราช ซึ่งมีกำลังอยู่ทั้งสิ้นเพียง ๑๖๐ คน เข้าปฏิบัติการซุ่มโจมตีแบบกองโจรด้วยอาวุธเก่าที่ทหารญี่ปุ่นทิ้งไว้ จนทหารฝรั่งเศสต้องถอนกำลังกลับ

ในด้านยุทธศาสตร์ ทหารกองทัพราษฎรมีกำลังน้อยกว่ามาก เพื่อหลบหลีกการปฏิบัติการโจมตีของกองทหารฝรั่งเศส จึงได้เคลื่อนย้ายกำลังไปตั้งอยู่ที่เมืองโพนไฮ หลังจากนั้นไม่กี่วันต่อมา กำลังทหารฝรั่งเศสได้เคลื่อนพลกลับมายึดเมือง

พระคมอีกครั้ง แล้วใช้เป็นฐานในการส่งกำลังบำรุงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยทางเครื่องบิน หลังกองทหารฝรั่งเศสระดมกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ได้มากแล้ว ก็เคลื่อนกำลังทหาร ๖๐๐ นายเข้ายึดบ้านท่าเตือซึ่งอยู่ตรงข้ามจังหวัดหนองคาย ในวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ กองบัญชาการกองทัพราษฎรที่เวียงจันทน์รับรายงานจากทหารด่านท่าเตือ จึงแจ้งให้ผู้บัญชาการทหารจีนในเวียงจันทน์ทราบ เพื่อมุ่งหวังให้กองทหารก๊กมินตั๋งที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นเหนือเส้นขนานที่ ๑๖ ได้ช่วยเจรจา ผู้บัญชาการทหารก๊กมินตั๋งได้ส่งผู้แทนทหารจีนเดินทางไปเจรจา ขอทราบวัตถุประสงค์ และขอให้ยุติการปฏิบัติการ ทว่าทหารฝรั่งเศสไม่สนใจและยิงใส่รถผู้แทนทหารจีนซึ่งติดธงชาติไว้ด้วย ผู้แทนทหารจีนจึงกลับมายังเวียงจันทน์ และแจ้งเรื่องที่เกิดขึ้นให้กองบัญชาการกองทัพราษฎรทราบ กองบัญชาการกองทัพราษฎรจึงส่งกองกำลังผสมลาว - เวียดนาม ออกไปปฏิบัติการต้านการรุกรานของกองทหารฝรั่งเศส การปะทะสู้รบดำเนินตั้งแต่วันที่ ๑๗.๐๐ น. เรื่อยไปจนถึง ๐๔.๐๐ น. ของวันใหม่

สำหรับทหารเวียดนามนั้นเป็นกำลังทหารที่ฝ่ายเวียดนามที่ส่งมาช่วยเหลือ หลังให้การรับรองในเอกราช อิสระภาพของลาว รวมทั้งให้การรับรองรัฐบาลลาวอิสระที่ได้ก่อตั้งขึ้น และแม้ว่ากองทัพราษฎรและกองกำลังผสมลาว - เวียดนามจะมีกำลังทหารน้อยกว่าถึง ๑๐ ต่อ ๑ อาวุธด้อยประสิทธิภาพกว่า อีกทั้งเสียเปรียบในด้านยุทธภูมิ แต่ก็สามารถตีได้จนทหารฝรั่งเศสได้รับบาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนมาก ต้องถอยร่นลงไปยังชายฝั่งแม่น้ำโขง และแตกกระจายแยกย้ายหนี ขนทหารที่ได้รับบาดเจ็บส่วนหนึ่งข้ามไปรักษาที่หนองคาย อีกทั้งสูญเสียอาวุธยุทโธปกรณ์ คือ ปืนครก ๕ กระบอก ปืนกลหนัก ๑๐ กระบอก ปืนเล็กยาว ๓๐๐ กระบอก ระเบิดมือ และกระสุนอีกหลายพันนัด

ต่อมาทหารฝรั่งเศสกลับไปรวมตัวกันที่เมืองพระคมอีกครั้ง และจัดแบ่งกำลังออกเป็นหมวดหมู่ มีการส่งกำลังทหารมาเพิ่มทางเครื่องบิน เพื่อเตรียมปฏิบัติการครั้งใหญ่ คือรุกเข้าโจมตีเพื่อยึดกรุงเวียงจันทน์

กองทหารผสมลาว - เวียดนาม ได้ออกปฏิบัติการซุ่มโจมตีกองกำลังส่วนหน้า

ของฝรั่งเศสที่บ้านท่าอ่อน ริมแม่น้ำโขง อย่างต่อเนื่อง ก่อนจะเคลื่อนกำลังเข้าโอบล้อม ทหารฝรั่งเศสที่เมืองพระคม ในวันที่ ๒๒ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ การสู้รบดำเนิน อย่างต่อเนื่องตลอดสองวัน ในวันที่ ๒๔ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ เวลาประมาณ ๐๕.๐๐ น. กองทหารฝรั่งเศสอีกกองหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ที่บ้านท่ามั่งได้ยกกำลังมาถึง และ กระจายกำลังกันเข้าโอบล้อมกองทหารผสมลาว - เวียดนาม กว่าจะตีแหวกวงล้อม ออกมาได้ใช้เวลาประมาณ ๑๐.๐๐ น. ก็ต้องสูญเสียกำลังทหารไปเป็นจำนวนมาก

นับแต่นั้นเป็นต้นมา กองทหารผสมลาว - เวียดนามและกองทัพราษฎรได้ ปรับเปลี่ยนยุทธวิธีใหม่ หันมาใช้วิธีการแบบกองโจรเพื่อสว่นกำลังที่มีอยู่ไม่มากนัก และออกปฏิบัติการซุ่มโจมตีทหารฝรั่งเศสเป็นครั้งคราว

กองทหารฝ่ายสัมพันธมิตร คือกองทหารอังกฤษ ได้ช่วยกองทหารฝรั่งเศส ในการยึดครองปากเซ สาละวัน อັตตะปือ และจำปาสัก ก่อนจะถอนตัวออกไปจาก ลาว ในวันที่ ๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ (คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม ๑๙๘๔ : ๑๙๔ - ๑๙๕) ต่อมาทหารฝรั่งเศสได้รวมตัวกันอีกครั้ง แล้วใหม่ปฏิบัติการต่อกอง กำลังทหารของฝ่ายรัฐบาลในแขวงต่างๆ ทั้งในภาคเหนือ คือเชียงขวาง และในภาค ใต้ คือสะหวันนะเขต ส่งผลให้รัฐบาลไม่อาจดำเนินการบริหารประเทศได้ดังปกติ สถานการณ์ทางด้าน การสู้รบกับฝรั่งเศสได้ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ

กองทหารรัฐบาลลาวอิสระเผชิญกับการล้อมปราบในหลายจุด ฝรั่งเศสได้ส่ง กำลังเข้าปฏิบัติการโจมตีเมืองเชียงขวางในภาคเหนือ หลังยึดได้แล้ว กองทหาร ของรัฐบาลลาวจากหลวงพระบางได้ขึ้นไปยึดเมืองกลับคืน ฝรั่งเศสจึงหันไปส่งกำลัง จำนวนมากบุกโจมตียึดเมืองสะหวันนะเขต ในวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ แม้ จะต้านทานจนสุดกำลังแต่ก็สุดท้ายต้องถอย รัฐบาลลาวอิสระมองว่า กำลังของฝรั่งเศส เหนือกว่ามาก และเห็นว่าควรถอนกำลังออกจากสะหวันนะเขต ในวันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ เพื่อสงวนกำลังเอาไว้

หลังยึดสะหวันนะเขตได้แล้ว วันที่ ๒๑ มีนาคม ฝรั่งเศสก็ส่งหน่วยคอมมานโด เข้าโจมตีเมืองท่าแขก ซึ่งเป็นศูนย์กลางอำนาจของ "คณะลาวอิสระ" ในภาคใต้ มีผู้ รักชาติเข้ามาเป็นสมาชิกภูษาคือเป็นจำนวนมาก โดยเจ้าสุพานวงได้ก่อตั้งศูนย์บัญชา

การกองกำลังปลดปล่อยและป้องกันหรือที่เรียกกันว่ากองกำลังผสมลาว - เวียดนาม ซึ่งพระองค์เป็นผู้บัญชาการ มุ่งมั่นต่อสู้ขับไล่เจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสออกไปจากลาว ให้จงได้ กองกำลังผสมลาว - เวียดนามนี้มีลิงกะโป ลีโคตจุนนะมาลี เป็นรองผู้บัญชาการ ช่วงต่อมาได้เป็นผู้บัญชาการทหาร และเป็นหนึ่งในผู้นำคนสำคัญของ "ขบวนการประเทศลาว"

การปะทะสู้รบที่เมืองท่าแขกดำเนินไปอย่างหนักหน่วง ในด้านยุทธการ กองทหารฝรั่งเศสทำสงครามสำเร็จรูป ใช้กำลังเข้าโจมตีทั้งทางภาคพื้นดินและทางอากาศ หลังจากใช้ปืนใหญ่ยิงถล่มตัวเมืองจนเกิดไฟไหม้เผาผลาญบ้านเรือนราษฎรเสียหายไปเป็นจำนวนมาก ก็ใช้รถถังยิงถล่มแนวป้องกันอย่างต่อเนื่อง แล้วใช้เครื่องบินโฉบเข้ามายิงกราดซ้ำ กระทั่งสามารถยึดเมืองท่าแขกไว้ได้ ทหารที่ถอยร่นมาyingชายหาดทรายริมแม่น้ำและที่ว้ายข้ามโขงถูกยิงเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมาก ในการสู้รบปกป้องเมืองท่าแขกเป็นระยะเวลา ๓ วัน มีทหารและประชาชนเสียชีวิตทั้งสิ้นถึงประมาณ ๒,๐๐๐ คน (คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม ๑๔๙๔ : ๑๔๕ - ๑๔๖)

หลังการสู้รบติดพันเป็นระยะเวลา ๓ วัน เจ้าสุพานวงและกองทหารผสมลาว - เวียดนาม ภายใต้การบัญชาการของลิงกะโป ลีโคตจุนนะมาลี ได้ตัดสินใจถอนกำลังออกมา โดยนำเรือที่น้องชายนายเตียง คิริซันท์ และพวกข้ามแม่น้ำโขงไปรับมายังฝั่งไทยที่จังหวัดนครพนม กระนั้นกองทัพฝรั่งเศสยังใช้เครื่องบินรบโฉบยิงกราดเข้าใส่เรือ จนเจ้าสุพานวงได้รับบาดเจ็บสาหัส

ภายหลังยึดเมืองท่าแขกไว้ได้ในวันที่ ๒๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ กองทหารฝรั่งเศสได้เคลื่อนพลเข้าโอบล้อมกรุงเวียงจันทน์ ในวันที่ ๒๔ มีนาคม โดยเข้าร่วมสมทบกับกองทหารฝรั่งเศสอีกส่วนหนึ่งที่กระจัดกระจายหลบซ่อนตัวอยู่ในพื้นที่ป่าเขาหลังญี่ปุ่นเข้ามายึดครอง*

กองทหารฝรั่งเศสได้เปิดฉากปฏิบัติการบุกเข้ายึดเวียงจันทน์พร้อมกันถึงสามด้าน โดยกองทหารฝรั่งเศสได้ใช้ยุทธวิธีปิดล้อมตั้งแต่วันที่ ๓๐ มีนาคม ช่วง

* ดูเอกสารชื่อ นายพลลิงกะโปกับการก่อวินาศกรรมในประวัติศาสตร์ลาว โดย สุพจน์ ด่านตระกูล สำนักพิมพ์สถาบันวิทยาศาสตร์สังคม จัดพิมพ์

สถานการณ์คับขันประชาชนชาวเมืองเวียงจันทน์พากันหนีข้ามโขงไปอยู่ในหนองคาย ในวันที่ ๒ เมษายน รัฐบาลลาวอิสระได้ย้ายที่ทำการไปอยู่ที่นครหลวงพระบาง (อ้างแล้ว ๒๕๑๘ : ๔๘)

ก่อนหน้านี้รัฐบาลลาวอิสระเห็นว่า ทหารฝรั่งเศสมีจำนวนมากเกินจะต้านทานไหว จึงเตรียมแผนการที่จะลี้ภัยออกไปยังต่างประเทศ แล้วตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นต่อสู้อย่างเสียส่วนใหญ่ในรัฐบาลเห็นว่า ไทยเป็นประเทศบ้านพี่เมืองน้องที่ใกล้ชิดสามารถกลับเข้าไปปฏิบัติการทางการเมืองและการทหารได้สะดวก ควรเข้ามาตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นในประเทศไทย ส่วนจีนอยู่ห่างไกลขึ้นไปทางเหนือ ไม่สะดวกแก่การดำเนินงานต่อต้านฝรั่งเศสเท่าใดนัก การเดินทางยากลำบาก การเจรจาสื่อสารก็ติดขัด อีกทั้งยังแคลงใจว่า จีนจะเข้ายึดดินแดนทางเหนือ กระนั้นก็ให้ทหารส่วนหนึ่งขึ้นไปลี้ภัยอยู่ที่นั่น

สถานการณ์ช่วงนี้ กองทหารฝรั่งเศสทำการปิดล้อมแคบลงเรื่อยๆ กระทั่งดำเนินการเข้ายึดกรุงเวียงจันทน์ การปฏิบัติการต้านทานการบุกยึดของทหารฝ่ายรัฐบาลในเวียงจันทน์ดำเนินอยู่เพียงแค่ ๓ วัน ในที่สุดทั้งกองทหารลาวและเวียดนามจำต้องถอนกำลังทั้งหมดออกไปร่วมสมทบกับกองทหารหลวงพระบางในวันที่ ๒๔ เมษายน โดยมุ่งขึ้นไปยังเชียงขวาง หลังมีการปะทะกับกองทหารฝรั่งเศสที่เมืองโพนโฮงและเมืองกาลิ กองทหารฝรั่งเศสติดตามโจมตีอย่างไม่ลดละ กระทั่งยึดเมืองเชียงขวางไว้ได้ ส่วนกองทหารลาวได้ถอนตัวมุ่งไปยังหลวงพระบาง กองทหารฝรั่งเศสได้ตามไปถึงหลวงพระบางและมีการปะทะสู้รบกันในพื้นที่นอกเมืองประมาณ ๑ ชั่วโมง เจ้ามหาชีวิตสีสว่างวงศ์ได้สั่งให้ทหารลาววางอาวุธยอมจำนนต่อกองทหารฝรั่งเศส

วันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นวันที่กองทหารฝรั่งเศสยึดหลวงพระบาง และยึดอำนาจการปกครองของรัฐบาลลาวอิสระไว้ได้โดยสิ้นเชิง

รัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่น

ในการเดินทางจากลาวเข้ามาลี้ภัยและจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นในประเทศไทยนั้น ช่วงแรกเริ่ม บรรดาผู้มีแนวคิดชาตินิยมมุ่งสรรค์สร้างสังคมลาวให้มีความเป็นเอกราชและเพื่ออธิปไตยโดยสมบูรณ์ ที่อยู่ในเวียงจันทน์ส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดได้เดินทางข้ามแม่น้ำโขงมารวมตัวกันที่จังหวัดหนองคาย จากนั้นเดินทางต่อไปยังกรุงเทพฯ ๑ ในช่วงนั้นมีการใช้เส้นทาง ๓ เส้นทางด้วยกันคือ เส้นทางน้ำโขงจากหลวงพระบางไปยังอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เส้นทางจากเวียงจันทน์มายังหนองคายและกรุงเทพฯ ๑ และเส้นทางบกจากหลวงพระบางไปยังเมืองไชยบุรีและเมืองปากลาย จากนั้นเข้าสู่ชายแดนไทยที่อำเภอปากท่า จังหวัดอุดรธานี

คณะที่ข้ามมาทางด้านจังหวัดหนองคายคือคณะของอู่น ชะนะนิคอน สีลา วีระวงส์ อำพอน พลราช เจ้าสุวันนะพูมา ฯลฯ

สำหรับเจ้าพิเดชตลาดและคณะอันประกอบด้วย เจ้าคำตัน เจ้าคำผาย และผู้ติดตามอีกประมาณ ๔๐ คน ได้ข้ามออกจากเมืองหลวงพระบางในวันที่ ๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ฝรั่งเศสได้ส่งทหารกระโดดร่มลงที่ทุ่งนาบ้านเมืองชาย แล้วบุกเข้าค้น

วังเชียงแก้ว ทว่าไม่พบตัวเจ้าเพ็ดชะลาด จึงให้เครื่องบินออกไปล่าสังหาร

เจ้าเพ็ดชะลาดชอบเดินป่าและเคยเดินทางตรวจราชการในพื้นที่ชนบท จึงรู้จักเส้นทางซับซ้อนแถบนั้นเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งเส้นทางที่ชาวม้งใช้ในการลำเลียงฝิ่นเข้าสู่ประเทศไทย บางช่วงเดินป่าได้ลั่นเขาไปตามเส้นทางที่ทอดเชื่อมระหว่างหมู่บ้านม้ง บางช่วงใช้เส้นทางน้ำกระทั้งเข้าสู่เมืองไชยะบูลี มีผู้เดินทางมาร่วมสมทบคือเจ้าบุญยะวัด เจ้าแขวงเมืองหลวงพระบาง และพันตรี อ้วน ราทิกุล (ยศขณะนั้น) จากนั้นเข้าสู่เมืองปากลาย และเข้าสู่เขตแดนไทยที่อำเภอปากท่า จังหวัดอุตรดิตถ์ ในวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๔ ใช้เวลาเดินทางนานถึง ๑ เดือนเต็ม

เมื่อเข้าสู่ดินแดนไทย เจ้าเพ็ดชะลาดได้พักที่บ้านข้าราชการฝ่ายปกครอง คือ บ้านนายอำเภอปากท่า นายอำเภอลับแล นายอำเภอแสนตอ กำนันสนน้ำปาด และกำนันบ้านด่าน ก่อนจะพบกับพันเอก ช่วง เสงวนศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีมหาดไทย ในรัฐบาลของปรีดี พนมยงค์ ที่เดินทางขึ้นไปตรวจราชการที่ตัวจังหวัดอุตรดิตถ์ จากนั้นเจ้าเพ็ดชะลาดได้ขอยืมเงินข้าหลวงจังหวัดอุตรดิตถ์เดินทางลงมายังกรุงเทพฯ (“๓๓๔๔” ๒๕๓๑ : ๑๑๗ - ๑๒๑)

เจ้าเพ็ดชะลาดได้ให้เจ้าคำตันย้อนขึ้นไปทางหนองคาย เจ้าสมสนธิได้หลบจากเวียงจันทน์เอาเสื้อผ้ามาส่งให้ แล้วเดินทางพร้อมทหารและผู้ติดตามไปยังจังหวัดพิษณุโลก เข้าพักที่บ้านข้าหลวงนายพรหมสูตรสุคนธ์ ก่อนจะเดินทางเข้ามาสมทบกันที่กรุงเทพฯ ๑

นอกจากนี้ยังมีผู้ติดตามมาสมทบในภายหลังอีกจำนวนหนึ่ง คือคณะของท้าวคำเหล็กและสมาชิกลาวอิสระจากหลวงพระบาง ที่ถ่อเรือทวนแม่น้ำโขงมายังเชียงแสน จังหวัดเชียงราย อีกส่วนหนึ่งล่องเรือจากหลวงพระบางมายังอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งอยู่ตรงข้ามเมืองสาคูคาม แขวงเวียงจันทน์ในปัจจุบัน จากนั้นเดินทางเข้ามายังกรุงเทพฯ ๑

เมื่อเจ้าเพ็ดชะลาดมาถึงกรุงเทพฯ ๑ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี โดยให้พันเอก ช่วง เสงวนศักดิ์สงคราม รัฐมนตรีมหาดไทย จัดบ้านพักให้หลังหนึ่งที่ตำบลบางกะปิ ซึ่งในเวลานั้นอยู่ในเขตอำเภอพระโขนง และต่อมาได้ย้าย

มาอยู่ที่ซอยงามดูพลี พร้อมกันนี้ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ได้ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกต่างๆ โดยให้หม่อมอมรินพร บุตรสาวของนายเชื้อ ยงใจยุทธไปช่วยทำหน้าที่ติดต่อประสานงานทั้งเป็นแม่บ้านคอยดูแล และต่อมาได้เป็นชายาของเจ้าเพ็ดชะลาด

นอกจากนี้นายปรีดี พนมยงค์ ยังได้จัดที่พักให้สมาชิกลาวอิสระอีกหลายคน ได้พักอาศัยคือ บ้านคิงส์ตันที่ปากซอยสาทร ๑ สำหรับเป็นที่พำนักของเจ้าสุวันนะพума และคณะผู้ติดตาม* อีกหลังหนึ่งคือบ้านไม้สองชั้นในซอยพิบูล สาทร ๔ สำหรับเป็นที่พำนักของเจ้าสุพานวงและสมาชิกลาวอิสระอีกจำนวนหนึ่ง**

ส่วนครอบครัวกระต่าย โตนสะโลลิต รองนายกรัฐมนตรีรัฐบาลลาวอิสระ ผู้ซึ่งต่อมาได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พันเอก ช่วง เสงศวัดสังคราม รัฐมนตรีมหาดไทยได้เข้าบ้านของ ร.ต.ท. เชื้อ สุวรรณศร คือบ้านไชโย ที่หัวลำโพง ให้เป็นที่พำนัก

ในช่วงเวลานั้นมีบรรดานักกู้เอกราชของลาวเข้ามาลี้ภัยอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นจำนวนมาก นอกจากเจ้าเพ็ดชะลาดและเจ้าสุพานวงแล้ว ยังมีเจ้าสุวันนะพума เจ้าคำตัน เจ้าคำผาย เจ้าบุญยะวัด เจ้าสมสนิท วงกตรัตนะ*** พญาเมืองแสน ที่ปรึกษาเจ้ามหาชีวิต จันทล จันทะราลี คำผาย อภัย กุประสิทธิ์ อภัย อุ่น ชะนะนิคอน เวียงแก้ว ชะนะนิคอน สะกุน ชะนะนิคอน เจ้าสุริยาเพ็ดชะลาด ท้าวเกลื่องปะทุมชาติ พันเอก ไย สิงกะโป ลีโคตจุนนะมาลี ลุงตุลาน ลุงคำหมื่น และลุงเลิม เป็นต้น

ต่อมามีการตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นที่กรุงเทพฯ ในวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ โดยมีเจ้าเพ็ดชะลาดเป็นนายกรัฐมนตรี เจ้าสุวันนะพумаเป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีโยธา เจ้าสุพานวงเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศและผู้บัญชาการทหารสูงสุด กระต่าย โตนสะโลลิตเป็นรัฐมนตรีโฆษณา เจ้าคำตันเป็นรัฐมนตรีคลัง นอกจากนี้

* ปัจจุบันคือสำนักงานจัดเม็กของสหรัฐอเมริกา

** ปัจจุบันรื้อไปแล้ว และมีการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ขึ้นแทน

*** เจ้าสมสนิท วงกตรัตนะ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีในช่วงต่อมา

ยังมีนายพล ทัม ไชยะลิตเสนา พันตรี สิง รัตนะสมัย พญาอุ่นเรือน นรสิงห์ พญา
คำม้าว และเจ้าสมสนิท วงกตรัตนะเข้าร่วมในรัฐบาลด้วย

สำหรับเจ้าสุพานวง นอกเหนือจากดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศแล้ว ยังมีตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดอีกตำแหน่งหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าสุพานวง
ได้ก่อตั้งกองกำลังผสมลาว - เวียดนามขึ้นที่เมืองท่าแขก ตั้งแต่ต้นเดือนตุลาคม
พ.ศ. ๒๕๔๘ และมีตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหาร

ส่วนในด้านงบประมาณ รัฐบาลลาวพลัดถิ่นในกรุงเทพฯ ต้องพึ่งตนเอง
ทุรนทุสนในการดำเนินการกู้ชาติได้มาจากการจำหน่ายทรัพย์สินตามโรงจำหน่ายต่างๆ โดย
ทรัพย์สินเหล่านี้เจ้าเพ็ดชะลาดนำติดตัวมา ส่วนเงินที่นำมาใช้ซื้ออาวุธนั้นหม่อม
อภินพรได้กู้ยืมเงินจากหลวงเสรีเริงฤทธิ์เป็นจำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท พร้อมกันนี้ก็
แสวงหาการสนับสนุนช่วยเหลือจากแหล่งต่างๆ

แม้จะได้รับเงินช่วยเหลือส่วนหนึ่งจากนายปรีดี พนมยงค์ และพลเรือตรี
ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ แต่ก็เป็นเพียงจำนวนน้อยเพราะมิใช่เป็นการช่วยเหลือใน
นามรัฐบาล กอปรกับการที่มีสมาชิกอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากทำให้มีรายจ่ายมาก
ต้องดิ้นรนแสวงหาทุนทรัพย์จากแหล่งต่างๆ อีกทั้งต้องเก็บออมเงินส่วนหนึ่งไว้
ซื้อหาอาวุธเพื่อกู้ชาติ สมาชิกในรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นหลายคนต้องออกไปทำงาน

ด้านอุ้น ชะนะนิคอน ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นหัวหน้าลาวอิสระประจำเมืองสะหวัน
นะเขต เรียนมาทางด้านสัตวแพทย์ และเคยทำงานในกรมโฆษณาการของไทย ได้ใช้
สายสัมพันธ์อันดีที่มีกับพันตรี เจมส์ ธอมสัน แห่งหน่วยบริการด้านยุทธศาสตร์ของ
สหรัฐอเมริกา (โอ.เอส.เอส.) ร่วมเป็นหุ้นส่วนในการทำธุรกิจการค้าผ้าไหม* ขณะเดียว
กันก็ติดต่อขอรับการสนับสนุนด้านการเงินและอาวุธยุทโธปกรณ์จากทางนายเตียง
ศิริขันธ์ โดยได้รับคำแนะนำจากพันตรี เจมส์ ธอมสัน

ในช่วงที่ลี้ภัยเข้ามาอยู่ในประเทศไทยนั้น กองกำลังลาวอิสระภายใต้การ
บัญชาการของอุ้น ชะนะนิคอน มีฐานบัญชาการอยู่ที่อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย

* ปัจจุบันคือบริษัทจิม ธอมสัน

และพันตรี เจมส์ ทมมสัน ได้แนะนำให้ฮู่น ชะนะนิคอน ย้ายฐานบัญชาการมาอยู่ จังหวัดอุดรธานีและสกลนครเพื่อติดต่อขอรับการช่วยเหลือจากเสรีไทยได้สะดวก อีกทั้งการที่เข้าร่วมเป็นหุ้นส่วนในธุรกิจค้าผ้าไหมกับพันตรี เจมส์ ทมมสัน ได้เอื้ออำนวยให้ฮู่นเดินทางไปยังจังหวัดต่างๆ ในภาคอีสานบ่อยครั้ง และได้พบปะเจรจาขอรับการสนับสนุนทางการเงินจากนายเตียง ศิริขันธ์ ผู้นำขบวนการเสรีไทย สายอีสาน

นายเตียงได้ส่งมอบเงินช่วยเหลือจำนวนมากผ่านทางโง่น ชะนะนิคอน ไปให้ผู้ปฏิบัติงานกู้ชาติในเมืองต่างๆ ตามที่ลาวอิสระได้มอบหมายหน้าที่ไว้แล้ว คือ เมืองสะหวันนะเขตมีพุมิ หน่อสะหวัน เกื้อ วรวงส์ เป็นผู้รับผิดชอบ และ ดร. พวง หน่อสะหวัน (น้องพุมิ) เป็นผู้ติดต่อประสานงาน เมืองท่าแขกมีโง่น ชะนะนิคอน และพวง ชะนะนิคอน เป็นผู้รับผิดชอบ

ภารกิจสำคัญประการหนึ่งของรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นคือ การแสวงหาแหล่งขายอาวุธและหาเงินมาจัดซื้ออาวุธสำหรับกองทหารเพื่อกลับไปกอบกู้เอกราชจากฝรั่งเศส การจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ในช่วงนั้นมีการแย่งกันซื้อถึง ๕ ชาติ คือ เวียดนาม กัมพูชา พม่า อินโดนีเซีย และลาว สมาชิกในขบวนการกู้เอกราชทั้ง ๕ ชาติ ได้มีการประชุมตกลงกันเป็นการลับในกรุงเทพฯ และมีข้อตกลงร่วมกัน ๒ ข้อ คือ

๑. การสืบแหล่งค้าปืนเถื่อน หากชาติใดสืบพบ ให้ชาตินั้นซื้อจนพอแก้ความต้องการ จากนั้นชาติอื่นจึงซื้อได้ ถ้าชาติที่สืบพบไม่มีเงิน ชาติอื่นควรมือให้ความช่วยเหลือ และ

๒. เนื่องจากขบวนการกู้ชาติทั้ง ๕ ชาติ ต่างทำงานโดยอิสระไม่มีการร่วมมือกันมาแต่แรกเป็นเหตุให้ฝ่ายศัตรูได้เปรียบ จึงมีมติร่วมกันระหว่างเวียดนาม กัมพูชา และลาวว่า ต่างมีศัตรูเดียวกันคือฝรั่งเศส

พร้อมกันนี้ยังมีข้อตกลงย่อย อีก ๒ ประการ คือ

๑. แต่ละชาติจะเข้าไปหลบอยู่ในอาณาจักรของฝ่ายใดก็ได้ ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของฝ่ายนั้น เช่น ญวนเข้ามาอยู่ในลาวก็ต้องขึ้นกับลาว

๒. ลาวและกัมพูชามีพลเมืองน้อย ไม่ให้ทำการรบใหญ่ในสนาม ให้ปฏิบัติ

การแบบกองโจรรบกวนทุกแห่งทุกโอกาส เพื่อหน่วงกำลังฝรั่งเศสให้อยู่ในกัมพูชา และลาวให้มากที่สุด อย่าให้รวมกำลังไปเล่นงานเวียดนามได้ ส่วนเวียดนามมีพลเมืองมาก เมื่อมีโอกาสให้ใช้กำลังโจมตีเพื่อทำลายฝรั่งเศสในเวียดนามให้ละลายไปที่ละน้อย ขณะที่เวียดนามเปิดการรบใหญ่คราวใด ให้กัมพูชาและลาวเปิดการรบแบบกองโจร ประวิงไว้ให้นานเท่านานเท่าที่จะทำได้ (อ้างแล้ว ๒๕๓๑ : ๑๒๔ - ๑๒๕)

การรวมตัวกันเป็นสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์เพื่อร่วมมือกันช่วยเหลือการกอบกู้เอกราช ภายใต้การนำของนายปรีดี พนมยงค์ โฮจิมินห์ และเจ้าเพชรลาดได้เป็นประเด็นปัญหาที่กระทรวงกลาโหมและกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาเป็นกังวลอย่างมาก ทั้งนี้ภายหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมอย่างรุนแรงในสหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน และเวียดนาม กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาหันเกรงว่า บรรดาประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อันได้แก่ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย รวมทั้งในแถบอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งลาวและกัมพูชาจะถูกครอบงำโดยลัทธิคอมมิวนิสต์ จึงเริ่มเฟื่องความสนใจในประเด็นปัญหานี้อย่างจริงจัง และเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวของขบวนการกู้เอกราชในอินโดจีนอย่างใกล้ชิด รวมทั้งมีการรายงานสถานการณ์ในไทย พม่า มาเลเซีย และอินโดนีเซียไปยังกระทรวงการต่างประเทศที่กรุงวอชิงตันอย่างต่อเนื่อง

ที่สำคัญคือ สหรัฐอเมริกาได้มีการปรับเปลี่ยนนโยบายจากการร่วมมือสนับสนุนขบวนการกู้ชาติในอินโดจีน ช่วงที่ท่าสงครามต่อต้านการยึดครองของญี่ปุ่น มาเป็นการร่วมมือกับฝรั่งเศสเพื่อป้องกันการแผ่ขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในดินแดนอินโดจีน ส่งผลให้สถานการณ์ทางการเมืองระดับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มแปรเปลี่ยน

สมาชิกกองกำลังต่อต้านฝรั่งเศสหรือกองกำลังติดอาวุธขบวนการกู้ชาติลาว ได้ข้ามแม่น้ำโขงจากฝั่งไทย เข้าไปปฏิบัติการทางทหารในฝั่งลาวช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๙ และ ๒๔๙๐ ทว่าไม่ได้ก่อความเสียหายร้ายแรงเท่าใดนัก เมื่อเปรียบเทียบกับปฏิบัติการของฝ่ายเวียดนามห์บริเวณชายแดนลาว - เวียดนาม และโดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งในบริเวณภาคใต้ของลาวได้มีการก่อตั้ง “คณะกรรมการลาวฝ่ายต่อต้านภาคตะวันออก” ขึ้นมาทำการต่อต้านฝรั่งเศส โดยมีแกนนำคนสำคัญคือ หนูฮัก พูมสะหวัน และไกสอน พมวิหาน ดำเนินการภายใต้ทิศทางของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน และมีผู้นำชนชาติส่วนน้อยลาวเทิงหรือข่าในพื้นที่ภาคใต้ที่มีประวัติการต่อสู้กับฝรั่งเศสมายาวนาน คือสีหน กมมะดัน และผู้นำชนเผ่าลาวสูงหรือชนเผ่าม้งคือเพี้ยตางเลาเบยยือ เข้าร่วมเป็นแกนนำด้วย

ความเคลื่อนไหวของขบวนการกู้ชาติลาวถูกติดตามตรวจสอบทุกระยะ จากรายงานด้านการข่าว ฝรั่งเศสรู้ดีว่า ในช่วงเวลานั้นมีเพียงไม่กี่คนที่มุ่งมั่นต่อต้านอำนาจของฝรั่งเศส และยื่นกรณทอสู้เพื่อเอกราชของลาวอย่างไม่สิ้นไหวคลอนแคลน กอปรกับช่วงเวลานั้นรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นมีปัญหาในเรื่องการเงินค่อนข้างมาก จำต้องดิ้นรนหารายได้มาใช้ในการดำรงชีพ เจ้าสุวันนะพูมาใช้ความรู้และทักษะในด้านวิศวกรรม สมัครเข้าทำงานที่โรงไฟฟ้าของไทย ส่วนทหารที่กระจายกันอยู่เป็นกลุ่มเล็กๆ ในบริเวณเมืองต่างๆ ตลอดแนวแม่น้ำโขงในฝั่งไทย หาเงินด้วยการขายแรงงานรับจ้างทำงานสุจริตทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นคนงาน คนสวน แม้กระทั่งชกมวยตามงานวัด ฯลฯ โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า เงินที่หามาได้ให้แบ่งออกเป็นสามส่วน ส่วนหนึ่งให้ส่วนตัว อีกสองส่วนมอบให้กองกลางเพื่อนำไปจัดซื้อหาอาวุธต่อสู้เพื่อเอกราช

นอกจากปัญหาด้านการเงินแล้ว ยังมีความแตกต่างและขาดความเป็นเอกภาพทางความคิดค่อนข้างมาก จนนำไปสู่ปัญหาขัดแย้งกันเองในช่วงต่อมา

ปัญหาดังกล่าวเป็นประเด็นที่ฝรั่งเศสนำมาใช้เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน ด้วยการตอกลิ้มให้ปัญหาความขัดแย้งและความแตกต่างทางความคิดมีช่องว่างห่างยิ่งขึ้น วิธีการหนึ่งที่ฝรั่งเศสใช้ก็คือส่งชายาของเจ้าสุวันนะพูมา ซึ่งเป็นสตรีเชื้อสายฝรั่งเศส ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจา ยื่นข้อเสนอให้บรรดาเหล่าสมาชิกและรัฐมนตรีในรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นพิจารณา

ข้อเสนอดังกล่าวก็คือ ให้คำมั่นสัญญาว่า จะให้นิรโทษกรรมไม่เอาผิดใดๆ ทั้งสิ้น จ่ายเงินเดือนย้อนหลังให้ทั้งหมด คินยศและบรรดาคักดีให้ดังเดิม อีกทั้ง

ยังจ่ายค่าเดินทางให้อีก ๘๐๐,๐๐๐ เปียสต้า

การเผชิญปัญหาด้านการเงินและปัญหาความแตกต่างในแนวคิดส่งผลให้คนสำคัญในคณะรัฐบาลพลัดถิ่นคือ เจ้าสุวณะพุมมา คำม้าว วิไล และกระต่าย โตนสะโลลิต ตลอดจนสมาชิกในรัฐบาลหลายคน รวมทั้งทหารลาวอิสระส่วนหนึ่ง ตัดสินใจรับข้อเสนอการนิรโทษกรรมของฝรั่งเศส ยกเลิกการต่อสู้ ยุติการต่อต้าน แล้วเดินทางกลับคืนประเทศในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๒

ทว่าเจ้าเพ็ดชะลาด เจ้าสุพานวง สิงกะโป ลีโคตจุนนะมาลี ลุงตุลาน ลุงคำหมื่น ลุงเลิม และลีหน กมมะด้า ผู้นำของชนชาติขมุ รวมทั้งคนอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่งไม่ยอมกลับ มุ่งมั่นยืนกรานที่จะต่อสู้เพื่อเอกราชและอธิปไตยของประเทศต่อไปให้ถึงที่สุด

กระนั้นฝรั่งเศสก็ไม่ละความพยายาม ใช้วิธีเอาผลประโยชน์เข้าล่อในลักษณะขุดบ่อล่อปลาเหมือนเช่นเดิม โดยยืมมือเจ้ากรมแสงสุวณะราช อนุชาของเจ้าเพ็ดชะลาด ซึ่งยอมรับนโยบายของฝรั่งเศสและยินยอมทำงานให้ ฝรั่งเศสจึงแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทำหนังสือเชิญเจ้าเพ็ดชะลาดและเหล่าบรรดาสมาชิกในคณะรัฐบาลพลัดถิ่น รวมทั้งชักจูงให้กองกำลังทหารลาวอิสระที่กระจายอยู่ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี จังหวัดสกลนคร อำเภอกำแพง จังหวัดหนองคาย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และในบริเวณแนวตะเข็บชายแดนไทย - ลาวด้านริมฝั่งแม่น้ำโขง วางอาวุธยุติการต่อสู้ แล้วเดินทางกลับคืนสู่บ้านเกิดเมืองนอน

นอกเหนือจากการดำเนินความพยายามดังกล่าวแล้ว ฝรั่งเศสยังได้เอาเอกราชมาเป็นกลลวง ด้วยการพ่อนผันให้ลาวเป็นเอกราช แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้อาณัติของฝรั่งเศส โดยเจ้าชีวิตสีสว่างวงศ์ได้ลงพระปรมาภิไธยในสนธิสัญญาฝรั่งเศส - ลาวร่วมกับนายวังซอง โอริโอน (M. Vincent Auriol) ประธานาธิบดีฝรั่งเศส ในวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ มีข้อความสำคัญว่า “ประเทศลาวเป็นประเทศเอกราชพอใจร่วมอยู่ในสหพันธ์ฝรั่งเศส (Union Francaise) โดยสมัครใจ”

ต่อมาในวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๓ นายอัสชิน รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา แจ้งต่อประธานาธิบดี เฮนรี เอส. ทรูแมน ว่า รัฐสภาของฝรั่งเศส

มีมติให้สัตยาบันในอนุสัญญา ให้สถาปนาเวียดนาม ลาว และกัมพูชาเป็น “รัฐอิสระ” (Autonomous State) ภายใต้การกำกับดูแลของฝรั่งเศส พร้อมทั้งแนะนำให้รัฐบาลสหรัฐอเมริการับรองรัฐบาลหุ่นที่จัดตั้งขึ้นในเวียงจันทน์ พนมเปญ และไซ่ง่อน ด้วยเหตุผล ๔ ประการ ดังนี้คือ

๑. สนับสนุนส่งเสริม “ความเป็นชาติ” ตามที่ประชาชนในดินแดนอาณานิคมอินโดจีนเรียกร้อง ทั้งนี้อยู่ภายใต้ผู้นำที่มีใช้คอมมิวนิสต์

๒. ก่อตั้งรัฐบาลที่มีเสถียรภาพและไม่ใช่เป็นคอมมิวนิสต์ขึ้นมาในพื้นที่ติดต่อกับจีน

๓. ให้การสนับสนุนฝรั่งเศสในฐานะเป็นชาติพันธมิตรนาโต้ และ

๔. เพื่อแสดงความไม่พอใจฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่ใช้ยุทธวิธีในม่านชาตินิยมเอเชียไปเป็นพวก โดยใช้ลัทธิชาตินิยมในหมู่ชนชาติส่วนน้อยเป็นเครื่องบังหน้า

ประธานาธิบดีทรูแมนได้พิจารณาข้อเสนอดังกล่าวของรัฐมนตรีต่างประเทศในวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๓ และได้ประกาศรับรองรัฐบาลหุ่นที่ฝรั่งเศสสนับสนุน ทั้งที่เวียงจันทน์ พนมเปญ และไซ่ง่อนอย่างเป็นทางการ (Gunn 1988 : 183)

ในช่วงเวลานั้นความหวาดระแวงไม่ไว้วางใจต่อขบวนการชาตินิยมในอินโดจีนมีขึ้นหลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงในจีน กองทัพก๊กมินตั๋งพ่ายแพ้แก่กองทัพแดงภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตุง โจวเอินไหล และนายพล จูเต๋อ ต้องถอนตัวถอยร่นออกจากผืนแผ่นดินใหญ่ลงมายังพม่า ลาว และไทย ประธานาธิบดีเฮนรี เอช. ทรูแมนและคณะที่ปรึกษาได้พิจารณาว่า การขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ลงมายังดินแดนอินโดจีนนั้นเปรียบเสมือน “การแพร่ตัวของเชื้อโรคร้าย” ต้องหาทางยับยั้งการแพร่ระบาดเสียแต่แรก เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสถานการณ์ร้ายแรงจนเกินกว่าจะควบคุมได้

หลังจากมีการเผยแพร่สมมติฐานแห่งตรรกะของทฤษฎีโดมิโน กระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาได้ปรับเปลี่ยนแนวนโยบายต่างประเทศเสียใหม่ ขณะเดียวกันเพนตากอนหรือกระทรวงกลาโหมก็ได้ปรับเปลี่ยนนโยบายด้านความมั่นคงในภูมิภาคนี้เช่นกัน ดังระบุไว้ในรายงานของเพนตากอน (Pentagon Papers) เสนอให้ช่วยเหลือรัฐบาลหุ่นชุดทั้งในเวียดนามใต้ เวียงจันทน์ และพนมเปญ ที่

ฝรั่งเศสให้การสนับสนุนในการต่อสู้กับกองกำลังติดอาวุธของฝ่ายขบวนการชาตินิยมในอินโดจีน และมุ่งสร้างเสริมความเข้มแข็งมีเสถียรภาพของรัฐบาลที่สหรัฐฯ เข้าไปให้การสนับสนุนโดยถือว่าเป็น "การทำสงครามต่อต้านคอมมิวนิสต์" (อ้างแล้ว ๑๙๘๘ : ๑๘๓ - ๑๘๔)

ยิ่งไปกว่านั้น สหรัฐอเมริกาได้เข้าไปผลักดันสนับสนุนฝ่ายทหารในกองทัพบกของไทย ให้กระทำการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลที่มีพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์เป็นผู้นำ และมีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีคลัง อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในไทย และเป็นจุดหักเหครั้งสำคัญของการเมืองในลาว รวมทั้งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ทางด้านฝรั่งเศสได้แต่งตั้งเจ้านุนอุม ฌ จำปาลัก ที่เคยช่วยกองทหารฝรั่งเศสหลบหนีการปราบปรามของกองทหารญี่ปุ่น ให้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ให้การรับรอง การให้การรับรองดังกล่าวมีผลให้รัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นในกรุงเทพฯ ซึ่งมีเจ้าเพ็ดชะลาดเป็นนายกรัฐมนตรี มีฐานะเป็นรัฐบาลที่ผิดกฎหมายไปทันที

รัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นในประเทศไทย ภายใต้การนำของเจ้าเพ็ดชะลาดเผชิญกับปัญหาครั้งใหญ่ ต้องยุติบทบาทและปิดฉากลงโดยสิ้นเชิง เมื่อฝ่ายกองทัพไทยยึดอำนาจการปกครองประเทศไว้ได้อย่างเบ็ดเสร็จ และต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีแทนนายควง อภัยวงศ์ การก้าวเข้ามามีบทบาททางการเมืองของฝ่ายทหารได้พลิกโฉมการเมืองไทยให้ก้าวเข้าสู่ยุคสมัยที่เรียกว่า "ยุคทมิฬ"

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประกาศรับรองรัฐบาลของบุญอุม ฌ จำปาลัก และมีคำสั่งให้เจ้าเพ็ดชะลาดรวมทั้งสมาชิกรัฐบาลพลัดถิ่นเดินทางกลับคืนประเทศยังผลให้รัฐบาลพลัดถิ่นของขบวนการลาวอิสระป้นปวน ดังที่โชติ เพชราสี อดีตรัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจและวางแผน และหัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายแนวลาวยุทธชาติประจักษ์นครเวียงจันทน์ได้กล่าวไว้ว่า

“ขบวนการลาวอิสระได้รับความเดือดร้อน อยู่ไม่ได้ ข้าพเจ้าเองก็อยู่ไม่ได้ ต้อง
เร่ร่อนไปหลายแห่ง มาสกลนคร นครพนม ลงไปบางกอก ขึ้นไปเชียงใหม่ เชียงราย
ข้ามมาบ้านดั้นฝั้* ในที่สุดเมื่อเดือดร้อนหลาย ก็พากันเสี่ยงภัยข้ามมาอยู่ตามป่า
ตามดงทางฝั่งลาว ทำการต่อสู้แบบกองโจร” (สุชาติ สวัสดิ์ศรี ๒๕๑๘ : ๙๔)

แม้ว่าฝรั่งเศสจะล้มเหลวในการเชิญเจ้าเพ็ดชะลาดกลับคืนประเทศโดยผ่าน
ทางเจ้ากรมสุวันนะราช แต่ก็ได้แสดงความพยายาม ในช่วงต่อมารัฐมนตรีต่างประเทศ
ฝรั่งเศสได้ให้ทูตฝรั่งเศสในกรุงเทพฯ เชิญเจ้าเพ็ดชะลาดไปเป็นแขกที่ปารีส ทว่า
เจ้าเพ็ดชะลาดปฏิเสธ ข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสประจำอินโดจีนจึงส่งดูเกียต์ ทูตที่
ปรึกษา ไปเชิญกลับคืนประเทศอีกครั้ง แต่ก็ไร้ผลเช่นกัน

ด้านเจ้าสุพานวงมีความเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่นว่า วิธีเดียวที่จะบังคับให้ฝรั่งเศส
มอบเอกราชอันแท้จริงให้แก่ลาวก็คือการต่อสู้ในสมรภูมิตานั้น และเพื่อให้บรรลุ
ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าว เจ้าสุพานวง ลิงกะโป ลีโคตจุนนะมาลี และคณะจึงได้
เดินทางไปยังชายแดนลาว - เวียดนามที่ตูเยนกวซึ่งตั้งอยู่ทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ
ของเวียดนาม ขณะนั้นเป็นกองบัญชาการใหญ่ของเวียดนามห์ แล้วจัดตั้งกองกำลัง
ติดอาวุธขึ้นมาต่อสู้ พร้อมกับมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรภายใต้การกำกับชี้นำของ
พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนในนาม “คณะกรรมการลาวฝ่ายต่อต้านภาคตะวันออก”
ซึ่งมีแกนนำคนสำคัญคือหนูฮัก พูมสะหวัน ซึ่งมีเชื้อสายลาว ไกสอน พมวิหาน ซึ่งมี
เชื้อสายลาว - เวียดนาม และผู้นำชนเผ่าลาวเทิงและเผ่าลาวสูงที่มีประวัติศาสตร์ต่อ
ต้านอำนาจของฝรั่งเศสมายาวนานคือสีหน กมมะตัน ผู้นำชนเผ่าชาทางภาคใต้และ
เพยดาง เลาเบยยือ ผู้นำชนเผ่าม้งทางภาคเหนือ ตามนโยบายสามัคคีประชาชาติต่อ
ต้านอำนาจจักรวรรดินิยม

เจ้าสุพานวงได้ปรึกษากับโฮจิมินห์และโว เหงียน เกียบ จากนั้นในวันที่ ๑๓
สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ ก็ได้เปิดประชุมสมัชชาผู้แทนประชาชนของแนวร่วมต่อต้าน

* ปัจจุบันคือเมืองดั้นฝั้ แขวงบ่อแก้ว ฝั่งตรงข้ามสามเหลี่ยมทองคำ

ขึ้นเป็นครั้งแรก

ต่อจากนั้นที่ประชุมสมัชชาก็ได้จัดตั้งรัฐบาล “ฝ่ายประเทศลาว” โดยเจ้าสุพานวง ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศ พูมี วงวิจิต เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงภายใน* หนูฮัก พูมสะหวัน เป็นรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจ โกสอน พมวิหาน เป็นรัฐมนตรีกระทรวงป้องกันประเทศ พร้อมกับแต่งตั้งให้เจ้าเพ็ดชะลาดเป็นที่ปรึกษา (คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม ๑๙๘๘ : ๑๗๘ - ๑๗๙)

ส่วนเจ้าสุวรรณะพูมา หลังกลับไปเวียงจันทน์ ได้รับเลือกให้เป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากฝ่ายเป็นกลาง ได้จัดตั้งรัฐบาลผสมขึ้น แล้วได้ออกคำสั่งเลขที่ ๑๗๖/๙๔ ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ แต่งตั้งให้ท้าวโง่น ชะนะนิคอน เป็นหัวหน้าคณะนำเจ้าสมสันทิ วงกตรัตนะ พญาคำม้าว และท้าวทง สุตวิงนะราช ไปเชิญเจ้าเพ็ดชะลาดกลับคืนประเทศ

พร้อมกันนี้พญาเพ็ง พงสะหวัน ประธานสภาผู้แทนราษฎร มีหนังสือเลขที่ ๑๑/๙๔ ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ แต่งตั้งให้พระยาบริหารศึกษา (ท้าวบง สุวันนะวงส์) เป็นหัวหน้า นำคณะอีกชุดหนึ่งซึ่งประกอบด้วย คำทาส จุลมะณี จำปา พรหมมาจันทร์ ปาว วันทานวง และมหากุ สุวันนะเมที เดินทางไปเชิญเจ้าเพ็ดชะลาดกลับคืนประเทศ

ขณะเดียวกันองค์สังฆนายก คือพระครูคุณนิวงส์ ก็ได้มีเอกสารเลขที่ ๒๑๓/๒๕๓๙ ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ แจ้งความประสงค์ของพระภิกษุสามเณรในการเชิญให้เจ้าเพ็ดชะลาดกลับคืนมาทูลบารุงพระพุทธศาสนาของลาวสืบไป

ต่อมาวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๙ คณะผู้แทนฝ่ายรัฐบาลซึ่งมีท้าวโง่น ชะนะนิคอน เป็นหัวหน้าคณะ และคณะผู้แทนฝ่ายสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมีท้าวบง สุวันนะวงส์ เป็นหัวหน้าคณะ ได้เข้าพบเจ้าเพ็ดชะลาดที่บ้านพักเลขที่ ๑๑๐

* เทียบได้กับกระทรวงมหาดไทย

ถนนวิทย์* เพื่อมอบหนังสือเชิญกลับคืนประเทศ เจ้าเพ็ดชะลาดตอบรับคำเชิญ แต่มีเงื่อนไขว่า จะกลับคืนประเทศก็ต่อเมื่อมีการเจรจาทกลงกับ “ฝ่ายประเทศลาว” ภายใต้การนำของเจ้าสุพานวง และหลังจากเจ้ามหาชีวิตสีสว่างวงกลับมาจากประเทศฝรั่งเศสแล้ว

วันที่ ๑ - ๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๙ ฝ่ายรัฐบาลราชอาณาจักรลาว ซึ่งมีเจ้าสุวรรณพูมา นายกรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าคณะ มีสมาชิกประกอบด้วย โง่น ชะนะนิกอง บง สุวันนะวงส์ ทง สุทิวงนราช หนูอิง รัตนวงส์ พันตรี กุประสิทธิ์ อภัย พันเอก อ้วน ราทิกุล พันโท พูมี หน่อสุวรรณค์ และสีลูก ได้เปิดเจรจากับ “ฝ่ายประเทศลาว” ขึ้นในกรุงเวียงจันทน์ โดยมีเจ้าสุพานวงเป็นหัวหน้า ส่วนสมาชิกคนอื่นๆ ประกอบด้วย พูมี วงวิจิต หนูยัก พูมสะหวัน และท้าวมา การเจรจาของทั้งสองฝ่ายมุ่งแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาคือขัดแย้งตามสนธิสัญญาเจนีวา เพื่อให้ประเทศลาวมีสันติภาพ ประชาธิปไตย เอกภาพ และเอกราชอย่างแท้จริง

ก่อนเดินทางกลับคืนประเทศ เจ้าเพ็ดชะลาดได้แจ้งให้บรรดาเจ้าหน่อกุณที่ กุ้ยมเงินมาใช้จ่ายในการกู้ชาติทราบ ว่า ผู้แทนรัฐบาลและผู้แทนรัฐสภารับปากว่าจะชดเชยหนี้สินดังกล่าวให้ ทั้งในส่วนของการทหารลาวอิสระตามแนวชายแดน การเลี้ยงดูชาวลาวยอพยพ และครอบครัวสมาชิกคณะรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่น

จากนั้นเจ้าเพ็ดชะลาดได้ไปกราบบังคมทูลลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎไทยชั้นทวีติยาภรณ์พร้อมสายสะพาย แล้วไปอำลาจอมพล ป. พิบูลสงคราม รวมทั้งผู้สนิทชิดชอบในช่วง ๑๐ ปี ที่ลี้ภัยอยู่ในเมืองไทย

เจ้าเพ็ดชะลาดเดินทางออกจากกรุงเทพฯ ๖ ไปยังจังหวัดหนองคาย ในวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ โดยรถไฟขบวนพิเศษที่รัฐบาลไทยจัดให้ พร้อมด้วย วิจารณ์ บุพพะสิริ และคณะผู้ลี้ภัยอีกจำนวนหนึ่ง หลังข้ามแม่น้ำโขงไปยังท่าเดื่อรัฐบาลลาวในช่วงนั้นมีเจ้าสุวรรณพูมาเป็นนายกรัฐมนตรี ได้จัดพิธีต้อนรับอย่างยิ่ง

* ปัจจุบันเป็นสำนักงานหน่วยจัดแม่กองสหรัฐอเมริกา

ใหญ่ที่เวียงจันทน์

เจ้าเพ็ดชะลาดเดินทางต่อไปยังหลวงพระบาง เข้ากราบบังคมทูลเจ้ามหาชีวิต สีสว่างวงในวันสังขารล่อง* ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เจ้ามหาอุปราชคืนดังเดิม ตามที่ฝ่ายฝรั่งเศสและรัฐบาลได้ประกาศไว้ จากนั้นเดินทางไปเยี่ยมเยียนเจ้าแขวง เจ้าเมือง ตาแสง นายบ้าน และราษฎรตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ ที่สำคัญคือ ได้ไปเยี่ยมเจ้าสุพานวงยังฐานที่มั่นสำคัญของ “ขบวนการประเทศลาว” ที่ซ่อนอยู่ในวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๐ และได้รับการต้อนรับอย่างดีจากทหารและประชาชน

ในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๐๒ รัฐบาลและหน่วยงานด้านชาวกรองของสหรัฐอเมริกาได้เข้าไปแทรกแซงการเมืองในลาว พยายามจัดตั้งรัฐบาลฝ่ายขวาขึ้นในประเทศ โดยสนับสนุนให้ขึ้นการเมืองฝ่ายขวา คือ ผุย ชะนะนิคอน ผู้เป็นญาติกับ อุ่น ชะนะนิคอน อดีตผู้นำขบวนการลาวอิสระ เมืองสะหวันนะเขต ซึ่งมีความสนิทสนมกับจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นพิเศษ ด้วยเคยเป็นเจ้าหน้าที่ของกองทัพบกไทยที่จังหวัดลพบุรี ให้โค่นล้มรัฐบาลผสมของเจ้าสุวันนะพูมา แล้วขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีสืบแทน

รัฐบาลฝ่ายขวากลายได้การนำของผุย ชะนะนิคอน ชุดนี้มีอดีตรัฐมนตรีในรัฐบาลลาวอิสระพลัดถิ่นบางท่านเข้าร่วม อาทิ คำม้าว วิไล และกระต่าย โตนสะสลิด ซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีในกระทรวงที่สำคัญถึง ๒ กระทรวง คือกระทรวงป้องกันประเทศและกระทรวงภายใน ต่อมาได้มีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลฝ่ายขวายึดบ้านของเจ้าเพ็ดชะลาดในเวียงจันทน์แล้วใช้เป็นสำนักนายกรัฐมนตรี และมีคำสั่งให้จับเจ้าสุพานวง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแผนการก่อสร้างและผังเมือง ลิงกะโป สีใจตจุนนะมาลี สมาชิกขบวนการประเทศลาวในรัฐสภาไปคุมขัง รวมทั้งสมาชิก “ขบวนการประเทศลาว” ในรัฐสภาอีกหลายคน หลังจากนั้นในวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๒ เจ้าเพ็ดชะลาดได้ถึงแก่กรรมที่วังเชียงแก้ว ด้วยเส้นโลหิตตีในสมองแตก ขณะอายุได้ ๗๐ ปี

* วันสงกรานต์

มีข้อที่น่าสังเกตคือ แม้ว่าเจ้าเพ็ดชะลาดจะมีแนวคิดชาตินิยม มีความเป็นนัก
อนุรักษ์นิยมอยู่ค่อนข้างมาก เจ้าสุวันนะพูมามีแนวคิดเป็นกลางแบบเสรีนิยม ส่วน
เจ้าสุพานวงมีแนวคิดก้าวหน้าแบบสังคมนิยม ทว่าทั้งสามพี่น้องไม่เคยขัดแย้งกัน
ถึงขั้นแตกหัก ด้วยต่างรู้ว่า ทุกคนล้วนมีความรักชาติอยู่ในตัวอย่างเต็มเปี่ยม เพียง
แต่ต่างแนวคิดกันเท่านั้น

สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์

ประเทศในอินโดจีนซึ่งเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส มีขบวนการทางการเมืองหรือขบวนการกู้เอกราชก่อตัวขึ้นหลายขบวนการด้วยกัน ขบวนการกู้เอกราชในประเทศลาวคือ “ขบวนการลาวอิสระ” หรือที่เรียกว่า “คณะกู้อิสระภาพ” (ก.อ.พ.) อยู่ภายใต้การนำของเจ้าเพ็ดชะลาด

ในเวียดนาม คือ “ขบวนการพันธมิตรเพื่อเอกราชของเวียดนาม” (ขบวนการเวียดนาม ดอกลีป ดองมินห์) หรือที่รู้จักกันดีในชื่อสั้นๆ ว่า “เวียดมินห์” อยู่ภายใต้การนำของโฮจิมินห์ ในกัมพูชา คือ “ขบวนการเขมรอิสระ” อยู่ภายใต้การนำของ เซิน จ็อก ทันห์ และคณะ

บรรดาผู้นำคนสำคัญในขบวนการกู้ชาติดังกล่าว หลายคนเคยเดินทางไปศึกษาและใช้ชีวิตอยู่ในฝรั่งเศส ได้ซึมซับรับอิทธิพลของแนวความคิดการปฏิวัติสังคมนิยมประชาธิปไตย มุ่งสร้างสรรค์สังคมให้มีอิสระภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ แล้วนำแนวคิดดังกล่าวมาปฏิวัติสังคมนิยมในประเทศของตน อาทิ เจ้าเพ็ดชะลาด เจ้าสุพานวง และโฮจิมินห์

สำหรับไฮจิมีนทร์ ผู้นำคนสำคัญในการเคลื่อนไหวของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนนั้น ช่วงอยู่ในฝรั่งเศสเคยทำงานเป็นคนสวนที่แซงก์ อาเดรเส (Saint Adresse) และศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากหนังสือพิมพ์ หลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ เริ่มต้นได้หันมาเฝ้าจอซีฟเป็นคนตกแต่งฟิล์มและรูปถ่าย โดยย้ายมาเช่าห้องเช่าแคบๆ อยู่ในย่านมงมาร์ต ถิ่นฐานของศิลปินข้างถนนในกรุงปารีส พร้อมกับใช้เวลาส่วนหนึ่งศึกษาหาความรู้แนวคิดทฤษฎีทางการเมืองจากนิตยสารก้าวหน้า และเย็บเยียนเพื่อนร่วมชาติและต่างชาติที่ถูกเกณฑ์มาทำสงคราม

ช่วงต่อมาไฮจิมีนทร์ได้สมัครเป็นสมาชิกพรรคสังคมนิยมฝรั่งเศส และเขียนบทความให้นิตยสารฮิวแมนนิเต (Lu Humanniteu) หลังจากนั้นชาร์ล ลองเกต์ บุตรเขยคาร์ล มาร์กซ์ ได้ชักชวนให้เขียนบทความให้ Le Populaire นิตยสารของฝ่ายซ้ายฝรั่งเศส เมื่อพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสก่อตั้งขึ้นในวันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๓ ไฮจิมีนทร์ก็ได้สมัครเป็นสมาชิกโดยได้หมายเลข ๑ จากนั้นจึงเดินทางกลับมาตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน มุ่งมั่นในการกู้ชาติ ร่วมกันดำเนินกิจกรรมสร้างเครือข่ายผู้รักชาติต่อสู้ขับไล่ฝรั่งเศสที่เข้ามาปกครองเป็นเจ้าอาณานิคม และสถาปนารัฐเอกราชที่มีอำนาจอธิปไตย เพื่อสร้างชาติเวียดนามที่มีเอกราชอธิปไตยโดยสมบูรณ์

ส่วนเจ้าพิเดชลาดและเจ้าสุพานวงได้ไปศึกษาต่อในเวียดนามและฝรั่งเศส เมื่อกลับคืนสู่มาตุภูมิได้ทำงานรับใช้อาณานิคมฝรั่งเศสช่วงระยะเวลาหนึ่ง จากนั้นมีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งขบวนการกู้เอกราชจากฝรั่งเศส รวมทั้งการอภิวัฒน์สังคม ปรับเปลี่ยนการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ขบวนการต่อสู้ทางการเมืองของประเทศแถบอินโดจีนในช่วงนั้น ล้วนมีวัตถุประสงค์หลักร่วมกันคือต่อสู้เพื่อเอกราช อธิปไตย และสิทธิเสรีภาพในการปกครองตนเอง อันเป็นหลักการที่สอดคล้องกับแนวคิดการอภิวัฒน์ฝรั่งเศส ในปี พ.ศ. ๒๓๓๒ และเพื่อความมุ่งมั่นดังกล่าวบรรลู่ซึ่งวัตถุประสงค์ แต่ละประเทศต่างเห็นพ้องต้องกันว่า มีเพียงหนทางเดียวเท่านั้นคือ ต้องต่อสู้ล้มล้างอำนาจการปกครองของฝรั่งเศส ขับไล่กองทหารฝรั่งเศสออกไปจากดินแดนอินโดจีน แล้วสถาปนาการ

ปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนขึ้น

ที่สำคัญ บรรดาผู้นำขบวนการต่อสู้ทางการเมืองของประเทศในอินโดจีนล้วนมีความสัมพันธ์อันดีกับนายปรีดี พนมยงค์ ดังที่ ดร. เดือน บุนนาค ได้บันทึกไว้ว่า

“ท่านปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลลาวโซ่ววางแผนเศรษฐกิจไทยคนแรก ระหว่างที่อยู่ในปารีสมีเพื่อนฝูงเป็นชาวต่างประเทศมาก สำหรับชาวเอเชีย ท่านมีเพื่อนญวนและจีน แต่มีเพื่อนเป็นญวนมากกว่า”

นอกเหนือจากอิทธิพลแห่งแนวคิดการปฏิวัติสังคมนิยมของฝรั่งเศสแล้ว พื้นฐานทางความคิดที่สำคัญของนายปรีดียังมีแนวคิดเชิงอุดมคติของแมกซ์ชีนิ ปฏิภาณของคาวูร์ และเลียดนักต่อสู้ของการบัสตี ซึ่งเซอร์ โจเซอาร์ท ครอสบี อดีตเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย ได้ให้คำพยากรณ์เกี่ยวกับนายปรีดีไว้ว่า

“นักประชาธิปไตยผู้มั่นคง แต่เชิดชูการปกครองระบอบกษัตริย์ตามรัฐธรรมนูญไว้เหนือสิ่งอื่นใดผู้นี้ จะเป็นหัวหน้าซึ่งคนไทยผู้ใฝ่เสรีนิยมย่อมจะบ่าไหล่ไปหาเมื่อเวลามาถึง ภายหลังที่ขับไล่ญี่ปุ่นออกไปจากประเทศไทยแล้ว เพื่อสถาปนารัฐบาลตามระบอบของรัฐธรรมนูญอันแท้จริงขึ้นปฏิบัติการต่อไป ภายใความคุ้มครองของสหประชาชาติ...” (“นายฉันทนา” ๒๔๘๙ : ๔๒)

คำกล่าวของเซอร์ โจเซอาร์ท ครอสบี อดีตเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย ได้รับการพิสูจน์ให้เป็นที่ประจักษ์ และเป็นการยืนยันว่า แนวคิดที่ล้ำหน้าล้ำยุคสมัยในเชิงอุดมคตินั้น ได้รับการดำเนินการให้บังเกิดผลเป็นจริงในเชิงปฏิบัติ

ในการก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับวัตถุประสงค์หลักของเรื่องนี้ไว้ว่า ในอนาคต หากประเทศเมืองขึ้นได้เอกราชและอิสรภาพ และรวมผนึกกำลังกัน ก็จะสามารถทำให้ประเทศไทยและ

ประเทศเหล่านั้นสามารถกำหนดชะตากรรมของตนได้โดยอิสระ หลุดพ้นจากการตกอยู่ภายใต้อิทธิพลการบีบบังคับ และการชักจูงทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร จากประเทศมหาอำนาจดังเช่นในอดีต (วงค์ พลนิกร ๒๕๔๒ : ๗๓)

หากพิจารณาถึงแนวคิดหลักของบรรดาประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ จะเห็นว่า แนวคิดการมุ่งสถาปนารัฐอิสระและการรวมตัวต่อสู้เพื่อความเป็นเอกราชโดยอาศัยพื้นฐานความสัมพันธ์ของประชาชนแต่ละประเทศเป็นสำคัญ ได้พัฒนาไปสู่แผนการร่วมมือของประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือที่รู้จักกันในชื่อ “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ เป็นต้นคิด และได้รับการขานรับอย่างดียิ่งจากโฮจิมินห์และเจ้าเห็ดชะลาด ผู้มีอิทธิพลทางความคิดด้านการปฏิวัติสังคมของฝรั่งเศสเช่นกัน “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” ตั้งขึ้นภายหลังจากที่เจ้าเห็ดชะลาดและคณะได้เข้ามาตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นในกรุงเทพฯ ภายใต้อาณัติการสนับสนุนช่วยเหลือของปรีดี พนมยงค์ และเหล่าสมาชิกในขบวนการเสรีไทย

แนวคิดของนายปรีดี พนมยงค์ ที่แสดงให้เห็นประจักษ์ถึงการยึดกรอบการปฏิวัติสังคม มุ่งให้มีเสรีภาพ ความเสมอภาค และภราดรภาพ ก็คือการเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือนในคณะราษฎรทำการปฏิวัติสังคมและเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยเสนอหลัก ๖ ประการของคณะราษฎร สำหรับใช้เป็นหลักในการดำเนินนโยบายของประเทศ อันได้แก่

๑. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล และในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

๒. จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยให้มากที่สุด

๓. จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกๆ คนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาง

๔. จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน

๕. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวข้างต้น

๖. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร และเสนอร่างรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ฉบับ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๒ : ๖ - ๗)

ในด้านการปฏิบัติตามหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินความพยายามที่จะสร้างความเสมอภาคกับต่างประเทศ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ นายปรีดีได้เริ่มแก้ไขสัญญาต่างๆ ที่ฝ่ายไทยเสียเปรียบให้เท่าเทียมกัน โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของลัทธิการพึ่งพากัน ประเทศไทยจึงได้รับอธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบจากต่างประเทศ แต่ว่าภายในประเทศนั้นนายปรีดียังไม่สามารถกุมอำนาจได้อย่างแท้จริง (อาทร พึ่งธรรมสาร ๒๕๒๘ : ๖)

ในการดำเนินการสรรค์สร้างเอกภาพในหมู่ประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามแผนการร่วมมือของ “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ได้ติดต่อผู้นำขบวนการกู้เอกราชในภูมิภาคนี้เป็นการส่วนตัว และสนับสนุนให้จัดประชุมขึ้นที่กรุงเทพฯ ฯ ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๐ โดยมีผู้นำขบวนการกู้ชาติในเวียดนาม ลาว กัมพูชา และอินโดนีเซีย ฯลฯ เข้าร่วมประชุม หลังเสร็จสิ้นการประชุมมีการประกาศปฏิญญากรุงเทพฯ ฯ พ.ศ. ๒๔๙๐ สาระสำคัญที่ตกลงกันคือ จะผนึกกำลังกันต่อสู้เพื่อต่อต้านการกลับคืนมาของประเทศล่าเมืองขึ้น (Keyes 1967 : 31 และ “๓๓๔๔” ๒๕๓๑ : ๑๒๔ - ๑๒๕)

ต่อมาในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ได้มีการจัดประชุมผู้นำขบวนการกู้เอกราชขึ้นในกรุงเทพฯ ฯ อีกครั้ง และได้มีการประกาศก่อตั้ง “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” (Union of Southeast Asia) อย่างเป็นทางการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อผนึกกำลังกันต่อต้านการกลับคืนมาของลัทธิอาณานิคม และช่วยเหลือกันในการต่อสู้เพื่อเอกราช ในการนี้ได้มีการเลือกคณะกรรมการ นายเตียง ศิริขันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร เป็นประธาน นายตรัน วัน เกียว เป็นรองประธาน นายเลอ ฮี เป็นเหรัญญิก นายถวิล อุดล วุฒิสมาชิก อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นประชาสัมพันธ์ และมีเจ้าสุพานวงเป็นเลขาธิการ (Ibid 1967 : 31)

สำหรับการดำเนินความพยายามเพื่อกอบกู้เอกราชของประเทศในอินโดจีน ในฐานที่ไทยเป็นศูนย์กลางสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ นายปรีดี พนมยงค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย ได้ให้ความสนใจ สนับสนุนช่วยเหลือทั้งในทางตรงและทางอ้อม โดยมอบหมายให้ พล.ร.ต. หลวงสังวรยุทธกิจ (สังวร สุวรรณชีพ) และ ร.อ. พงศ์เลิศ ศรีสุชนันท์ เป็นผู้ดำเนินการส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ของขบวนการเสรีไทย ที่ได้รับความช่วยเหลือจากกองทัพสหรัฐอเมริกา (โอ.เอส.เอส.) และฝ่ายสัมพันธมิตร ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไปช่วยเหลือขบวนการกู้ชาติของเวียดนามภายใต้การนำของโฮจิมินห์ซึ่งก็คือ “ขบวนการเวียดนามห์” ผ่านทางเสรีไทยสายอีสาน

อาวุธดังกล่าวมีจำนวนมากพอที่จะจัดตั้งกองทัพได้ถึงสองกองพัน ความช่วยเหลือดังกล่าวนี้ถือเป็นความช่วยเหลือจากเสรีไทย ในนามของประชาชนไทยทั้งหมด เพื่อเป็นเกียรติและเป็นการรำลึกถึงคุณูปการของนายปรีดี พนมยงค์ และประชาชนไทย โฮจิมินห์ได้ตั้งชื่อกองพันพิเศษของกองทัพเวียดนามห์ทั้งสองกองพันนั้นว่า “กองพันสยาม ๑” และ “กองพันสยาม ๒”

นอกเหนือจากอาวุธยุทโธปกรณ์ที่หน่วยบริการทางยุทธศาสตร์ของกองทัพสหรัฐอเมริกา (โอ.เอส.เอส.) มอบให้ขบวนการเสรีไทย และนายปรีดี พนมยงค์ ได้จัดส่วนหนึ่งส่งไปช่วยโฮจิมินห์ในการตั้งกองกำลังกู้ชาติจากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสแล้ว หน่วยงาน โอ.เอส.เอส. ยังได้ให้ความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทโธปกรณ์แก่ขบวนการพันธมิตรเพื่อเอกราชของเวียดนาม (เวียดนาม ด็อกเลียบ ดองมินห์) หรือที่เรียกโดยย่อว่า “ขบวนการเวียดนามห์” ในการต่อสู้ขับไล่ญี่ปุ่นให้ออกไปจากอินโดจีน เพื่อแลกเปลี่ยนกับการขอให้ขบวนการเวียดนามห์ช่วยเหลือนักบินชาวอเมริกัน ๓ นาย ที่ถูกทหารญี่ปุ่นคุมขังไว้ในเวียดนามหลังเครื่องบินถูกยิงตก

ในการนี้ บอล อี. เฮลลิวอลล์ หัวหน้าสำนักงานของหน่วย โอ.เอส.เอส. ภาคพื้นแปซิฟิก ประจำเมืองคุนหมิง ในมณฑลยูนนาน ได้ขอให้โฮจิมินห์รีบเงื่อนไขว่า หลังจากที่ได้ขับไล่ญี่ปุ่นออกไปจากอินโดจีนแล้ว จะไม่ใช้อาวุธที่ได้รับความช่วยเหลือเหล่านี้ไปรบกับฝรั่งเศส ทั้งนี้เนื่องจากสหรัฐอเมริกาถือว่า ดินแดนอินโดจีนยังคง

เป็นของฝรั่งเศส ทว่าโฮจิมินห์ไม่ยอมรับเงื่อนไขดังกล่าว อย่างไรก็ตามโฮจิมินห์ได้ให้คำมั่นว่า ยินดีให้ความช่วยเหลือทหารอเมริกันที่เข้าไปปฏิบัติการกิจในเวียดนามเหนืออย่างเต็มที่ และได้ส่งกำลังบุกเข้าไปช่วยนักบินทั้ง ๓ นายซึ่งถูกทหารญี่ปุ่นควบคุมตัวไว้ออกมาจากที่คุมขังได้อย่างปลอดภัย

ก่อนหน้านี้ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ กองกำลังติดอาวุธของโฮจิมินห์โจมตีที่ตั้งขนาดกองร้อยของทหารญี่ปุ่นที่ “ตันเตา” และในเดือนกรกฎาคม ปีเดียวกัน กองกำลังติดอาวุธของโฮจิมินห์ได้โจมตีที่ตั้งของกองทหารญี่ปุ่นที่ “ตำดาว” จากนั้นวันที่ ๑๗ สิงหาคม ปฏิบัติการ “Deer Team” ของ โอ.เอส.เอส. คณะทหารอเมริกันนำโดย พ.ต. อาร์คิมิดีส แพตตี (Archimedes Patti) ก็ได้กระโดดร่มลงในดินแดนอินโดจีน และได้ติดต่อกับวัน ชุน ผู้บัญชาการทหารของเวียดนามห์ ซึ่งก็คือ นายพลโว เหงียน เกียบ ที่ช่วงนั้นยังไม่เปิดเผยนามจริงต่อทหาร โอ.เอส.เอส.

ต่อมามีคณะทหาร โอ.เอส.เอส. อีกคณะหนึ่งนำโดย พ.ต. แอลลิสัน ไซมัส พร้อมอาวุธยุทโธปกรณ์หลายชนิดซึ่งมากพอสำหรับทหาร ๓๐๐ กว่าคน ได้เข้าไปช่วยฝึกสอนการใช้อาวุธสมัยใหม่ให้แก่ทหารเวียดนามห์ประมาณ ๓๕๐ คน จากนั้นทหารเวียดนามห์ซึ่งมีทหาร โอ.เอส.เอส. ร่วมด้วย ได้ปฏิบัติการโจมตีที่ตั้งของทหารญี่ปุ่นหลายแห่ง (สวัสดี ศรีสุข ๒๕๓๙ : ๗๐)

นอกเหนือจากความช่วยเหลือของขบวนการเสรีไทยและ โอ.เอส.เอส. ที่มีต่อขบวนการเวียดนามห์แล้ว เวียดนามห์ยังได้รับความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทโธปกรณ์และเวชภัณฑ์ที่ฝ่ายอังกฤษทิ้งมาให้

ต่อมาพันตรี Archimedes L.A.Patti ซึ่งเคยปฏิบัติการร่วมกับกองทหารเวียดนามห์ ภายใต้การบัญชาการของนายพล โว เหงียน เกียบ ได้เขียนหนังสือ “Why Vietnam ? Prelude to America’s Albatross” จัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนียที่เบิร์คเลย์ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ระบุว่า โฮจิมินห์ได้ช่วย โอ.เอส.เอส. วางเครือข่ายข่าวกรองของ โอ.เอส.เอส. ทั่วเวียดนาม และในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ โฮจิมินห์และนายทหาร โอ.เอส.เอส. ผู้หนึ่งได้ร่วมกันร่างข้อตกลงร่วมมือกันระหว่างโฮจิมินห์และสหรัฐฯ จากนั้นยื่นเสนอไปยังรัฐบาลสหรัฐ ฯ

ทว่าทางการสหรัฐ ฯ เพิกเฉย ไม่มีคำตอบใด ๆ โฮจิมินห์จึงหันไปขอรับความช่วยเหลือจากจีนคอมมิวนิสต์ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตงแทน และในทางตรงกันข้าม สหรัฐ ฯ ได้หันไปให้ความช่วยเหลือกองทหารฝรั่งเศสในการสู้รบกับทหารเวียดมินห์

วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๔๘๘ กองทหารเวียดมินห์ ราว ๕,๐๐๐ คน ได้เข้าโจมตีกรุงฮานอย โดยทหารญี่ปุ่นซึ่งมีกำลังราว ๓๐,๐๐๐ คน ไม่ได้ทำการต่อต้าน ทหารฝรั่งเศสที่ญี่ปุ่นควบคุมตัวไว้ รวมทั้งพลเรือนชาวฝรั่งเศสได้หลบหนีเข้าสู่ประเทศจีน (อ้างแล้ว ๒๕๓๙ : ๗๐ - ๗๑)

สำหรับขบวนการเขมรอิสระ ภายใต้การนำของ ดร. เชน ฌ็อก ทั้นท์ ขบวนการเสรีไทยได้มอบหมายให้นายผล แสนสระดี ส.ส. ขอนแก่น เป็นผู้ดำเนินการจัดหาอาวุธของเสรีไทยอีกส่วนหนึ่งมอบให้ผ่านทางนายสอนและนายทัน อดีต ส.ส. พระตะบอง ส่วนขบวนการกู้เอกราชของอินโดนีเซียได้มอบหมายให้นายแซม พรหมยงค์ ขนอาวุธและข่าวสารไปช่วยเหลือซูการ์โนต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมฮอลันดา

ส่วนการสนับสนุนช่วยเหลือที่มีต่อขบวนการกู้ชาติของลาวอิสระ ภายใต้การนำของเจ้าเพชรลาดและเจ้าสุพานวงนั้น นายปรีดี พนมยงค์ ได้มอบหมายให้อยู่ในความรับผิดชอบของกลุ่มผู้นำเสรีไทยสายอีสาน อันได้แก่ นายเตียง ศิริขันธ์ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายทิม ภูริพัฒน์ และนายฟอง สิทธิธรรม (สุพจน์ ด้านตระกูล ๒๕๔๐ : ๘๕)

คุณูปการของปรีดี พนมยงค์

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ในภูมิภาคเอเชียสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. ๒๔๘๘ บริบทใหม่ของสังคมในดินแดนอินโดจีน ซึ่งมีฐานะเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ก็คือการปฏิเสธไม่ยอมรับอำนาจอิทธิพลของเจ้าอาณานิคมฝรั่งเศสอีกต่อไป และได้มีการเคลื่อนไหวของขบวนการกู้เอกราชขึ้นในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา

ปรากฏการณ์ทางสังคมที่สำคัญในช่วงเวลานั้น คือแนวคิดชาตินิยม (Nationalism) ได้แผ่ขยายไปทั่วภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ช่วงเวลานั้น มลายู สิงคโปร์ และพม่ามีฐานะเป็นอาณานิคมของอังกฤษ อินโดนีเซียตกเป็นอาณานิคมของเนเธอร์แลนด์ ฟิลิปปินส์ตกเป็นอาณานิคมของสหรัฐอเมริกา ส่วนบรรดาประเทศในอินโดจีน อันได้แก่ เวียดนาม ลาว และกัมพูชาตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

ผู้นำขบวนการกู้เอกราชของเวียดนาม เขมร และลาว ไม่ว่าจะเป็นโฮจิมินห์ เจ้าพิเดชลาด เจ้าสุพานวง เซิน จ็อก ทันท์ หรือผู้นำคนอื่นๆ ที่เข้ามาเคลื่อนไหวต่อสู้กู้เอกราชอยู่ในกรุงเทพฯ ล้วนได้รับความช่วยเหลืออย่างดีจากนายปรีดี พนมยงค์ ภายใต้หลักการแห่ง “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์”

สำหรับกัมพูชา ขบวนการกู้ชาติซึ่งใช้ชื่อว่า “กลุ่มเขมรอิสระ” ได้มีการรวมตัวเพื่อต่อสู้เรียกร้องเอกราชมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ด้วยการออกหนังสือพิมพ์ นครวัด เสนอแนวคิดทางการเมืองและการกู้เอกราชจากฝรั่งเศส โดยมี ดร. เชน จ็อก ทันท์ เข็ม วา และปาล ณีณ เป็นกำลังสำคัญ พร้อมกันนี้ก็มี อุก เชน มหากระเสม ญก แถม จุม มวง เอียง ซาย เงา สูง อิม สุข บุญจันทร์ มุล และโนน ปุด เป็นผู้ร่วมในขบวนการกู้เอกราชรุ่นบุกเบิก (แก้ว อิสระ ๒๕๒๘ : ๙ - ๑๒)

ในช่วงเริ่มต้นของการกู้ชาติในอินโดจีน สหรัฐอเมริกาและอังกฤษมีส่วนช่วยเหลือขบวนการชาตินิยมทั้งในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ดังที่นายสแตนตัน เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำกรุงเทพฯ มีรายงานไปยังกระทรวงการต่างประเทศในกรุงวอชิงตันว่า ได้ติดต่อกับผู้แทนของเวียดนาม ขบวนการลาวอิสระและขบวนการเขมรอิสระ ในการร่วมมือดำเนินงานต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นในดินแดนอินโดจีน

เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานของนายสแตนตัน คือ พ.ต. เจมส์ ธรอมสัน แห่ง โอ. เอส. เอส. ซึ่งมีสายสัมพันธ์อันดีกับฮุน เซนนิคอน ผู้นำขบวนการลาวอิสระในเมืองสะหวันนะเขต ที่ลี้ภัยเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ได้แนะนำให้ฮุนไปขอรับความช่วยเหลือจากขบวนการเสรีไทย ฮุนรู้จักกับนายเตียงมาก่อนแล้ว ต่อมาฮุนได้พบกับนายเตียง ศิริขันธ์ หัวหน้าเสรีไทยสายอีสานและผู้บัญชาการกองทัพลาว และนายครอง จันดาวงศ์ ซึ่งมีบทบาทการเคลื่อนไหวอยู่ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร จึงได้ขอรับความช่วยเหลือทั้งด้านการเงินและอาวุธยุทโธปกรณ์

การให้ความช่วยเหลือของเสรีไทยในเชิงปฏิบัติ นายเตียง ศิริขันธ์ มิได้ผูกขาดอำนาจการตัดสินใจและการบริหารไว้ที่ตนแต่เพียงผู้เดียว หากแต่ได้มอบหมายภารกิจของขบวนการเสรีไทยในแต่ละจังหวัดให้แก่ผู้รับผิดชอบโดยตรง พื้นที่จังหวัดนครพนมมอบหมายให้นายถวิล สุนทรศารทูล ข้าหลวงหรือผู้ว่าราชการจังหวัดในสมัยนั้นเป็นหัวหน้า พื้นที่จังหวัดหนองคายมอบหมายให้นายแพทย์อ้วน นาคทรพร และนายชัยชนะเป็นหัวหน้า พื้นที่จังหวัดอุดรธานีมอบหมายให้นายมี ศรีทองสุขเป็นหัวหน้า พื้นที่จังหวัดขอนแก่นมอบหมายให้นายสุวรรณ รื่นยศ ข้าหลวงเป็นหัวหน้า จังหวัดเลยมอบหมายให้นายคเชนทร์ เดชบุญขร ศึกษาธิการจังหวัดเป็น

หัวหน้า พื้นที่จังหวัดร้อยเอ็ดมอบหมายให้นายถวิล อุดล เป็นหัวหน้า พื้นที่จังหวัดอุบลราชธานีมอบหมายให้นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นหัวหน้า และพื้นที่จังหวัดมหาสารคามมอบหมายให้นายจำลอง ดาวเรือง เป็นหัวหน้า (สวัสดิ์ ตราชู ๒๕๒๗ : ๔๐)

สำหรับการใช้เงินในการดำเนินงานของขบวนการเสรีไทยหน่วยต่างๆ มุ่งเน้นเพื่อส่วนรวมโดยแท้จริง ซึ่งได้มีการตรวจสอบโดยสภาผู้แทนราษฎรอย่างละเอียดในเวลาต่อมา เป็นตัวอย่างที่ดีของการดำเนินงานอย่างโปร่งใส

ในรายงานของคณะกรรมการเฉพาะด้านที่สภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้จ่ายเงินงบประมาณของขบวนการเสรีไทย และนายดิเรก ชัยนาม ได้นำมาเขียนไว้ในหนังสือ ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒ ระบุว่า นายบุญช่วย อัตถากร ได้ชี้แจงต่อรัฐสภาว่า งบประมาณดังกล่าวมิใช่เป็นเงินจากสำนักงานงบประมาณ หากแต่เป็นเงินบริจาคโดยชาตិพนรมิตร และการใช้จ่ายมีความโปร่งใส ไม่มีการคอร์รัปชัน ยกยกออกไปใช้ในเรื่องส่วนตัวแต่อย่างใดทั้งสิ้น

เงินงบประมาณทั้งหมดฝากไว้ที่ธนาคารเนชั่นแนลซิตีในกรุงนิวยอร์ก ตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๕ มีการเบิกจ่ายไปทั้งสิ้น ๒,๗๓๐,๔๗๘.๖๑ เหรียญสหรัฐ ดังมีรายการดังนี้

๑. ค่าใช้จ่ายของสถานทูตไทยในสหรัฐอเมริกา จำนวน ๖๕๗,๐๙๒.๓๙ เหรียญสหรัฐ

๒. เบิกจ่ายให้หน่วย โอ.เอส.เอส. สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของหน่วยเสรีไทย จำนวน ๔๑๑,๕๕๗.๙๕ เหรียญสหรัฐ

๓. เบิกจ่ายให้หน่วย โอ.เอส.เอส. สำหรับส่งมาให้หน่วยเสรีไทยในประเทศไทย จำนวน ๖๓,๑๒๔.๑๘ เหรียญสหรัฐ

สำหรับตัวเลขจำนวนเงินของสถานทูตไทยในสหรัฐอเมริกานั้นครอบคลุมทั้งเงินเดือนของข้าราชการสถานทูต เงินทุนการศึกษาของนักเรียนไทย ค่าใช้จ่ายของเสรีไทยในอังกฤษและในสหรัฐอเมริกา โดยจำแนกเป็น

๑. ค่าใช้จ่ายของเสรีไทยในอังกฤษ ๓๔,๗๔๗.๐๐ เหรียญสหรัฐ

๒. ค่าใช้จ่ายสำหรับซื้อเครื่องบินของเสรีไทยในสหรัฐอเมริกา ๑๓,๔๕๑.๔๔

เหรียญสหรัฐ และ

๓. เงินสำรองเบิกจ่ายล่วงหน้า สำหรับการส่งเจ้าหน้าที่เสรีไทยจากไทยออกไปปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ยังมีการถอนเงินอีกจำนวน ๖๓,๑๒๔.๑๘ เหรียญสหรัฐ ที่ โอ.เอส.เอส. มอบให้เสรีไทยสำหรับนำไปซื้อทองคำส่งให้ฝ่ายต่อต้านในประเทศ โดยมีเงินเบิกถอนงวดแรกจำนวน ๔๙,๙๕๗.๐๖ เหรียญสหรัฐ ซึ่งตรงกับตัวเลขในจดหมายของชาร์ล ดับเบิลยู. โยสท์ อุปทูตสถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ลงวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ที่มีถึงนายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีต่างประเทศ ที่ระบุว่า เงินงวดแรกที่ส่งผ่าน โอ.เอส.เอส. มีจำนวนทั้งสิ้น ๔๙,๙๕๗.๐๖ เหรียญสหรัฐ

ตัวเลขดังกล่าวตรงกับจดหมายยืนยันของสถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำกรุงเทพฯ ถึงปรีดี พนมยงค์ ที่ลงนามโดยพันตรี เจมส์ เอช. ดับเบิลยู. ธรอมสัน ลงวันที่ ๑๗ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ยืนยันถึงมูลค่าทองคำที่นายวิจิตร ลุลิตานนท์ ส่งมอบให้สถานทูตสหรัฐอเมริกาว่า มีมูลค่าทั้งสิ้น ๔๙,๙๕๗.๐๖ เหรียญสหรัฐ พร้อมกันนี้นายดิเรก ชัยนาม ได้ลงลายเซ็นกำกับไว้แต่แรกแล้วว่า “ขอยืนยันว่าถูกต้อง ดี.เจ. ๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๘๙” อันเป็นการยืนยันว่า ทองคำน้ำหนัก ๕๐ กิโลกรัมดังกล่าวนี้ มีมูลค่าทั้งสิ้น ๔๙,๙๕๗.๐๖ เหรียญสหรัฐ

ทองคำดังกล่าวนี้ นายวิจิตร ลุลิตานนท์ ได้ให้ธนาคารนำไปขาย ได้เงินมาทั้งสิ้น ๑,๔๖๐,๑๘๔.๘๔ บาท (อัตราแลกเปลี่ยน ๑ เหรียญสหรัฐ ต่อ ๒๙.๒๐ บาท) โดยเงินดังกล่าวนี้สำนักงานใหญ่เสรีไทยได้นำไปใช้จ่ายจำนวน ๑๘ รายการ ดังนี้

๑. ค่าใช้จ่ายในการจัดส่งคนไปต่างประเทศ	๑๘๔,๖๐๕.๐๐ บาท
๒. ค่าใช้จ่ายของหน่วยอุตรดิตถ์ - สุโขทัย	๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๓. ค่าใช้จ่ายของหน่วยบางกะปิ	๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๔. ค่าใช้จ่ายของหน่วยเลย	๓๖,๐๐๐.๐๐ บาท
๕. ค่าใช้จ่ายของหน่วยกาญจนบุรี	๓,๕๐๐.๐๐ บาท
๖. ค่าใช้จ่ายของหน่วยนครศรีธรรมราช - เพชรบุรี	๔๒,๑๐๐.๐๐ บาท
๗. ค่าใช้จ่ายของหน่วยชัยภูมิ	๕,๐๐๐.๐๐ บาท

๘. ค่าใช้จ่ายของหน่วยหัวหิน - ปราณบุรี	๑,๐๐๐.๐๐ บาท
๙. ค่าใช้จ่ายของหน่วยระนอง	๘๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๑๐. ค่าใช้จ่ายของหน่วยสกลนคร - นครพนม - หนองคาย - มหาสารคาม - อุดรฯ - อุบล ฯ	๑๖๕,๒๐๐.๐๐ บาท
๑๑. ค่าใช้จ่ายในส่วนเจ้าหน้าที่สายลับพิเศษ	๔๗,๐๐๐.๐๐ บาท
๑๒. ค่าใช้จ่ายสำหรับค่าขนส่งทางน้ำ	๑๖๘,๒๕๓.๓๐ บาท
๑๓. ค่าใช้จ่ายสำหรับแคมป์บัญชาการของ อังกฤษในประเทศไทย	๑๕๘,๒๔๒.๑๐ บาท
๑๔. ค่าใช้จ่ายสำหรับแคมป์บัญชาการของ อเมริกันในประเทศไทย	๑๖๕,๕๑๐.๐๐ บาท
๑๕. ค่าใช้จ่ายสำหรับการติดต่อสื่อสารลับทางวิทยุ	๒๑๑,๑๒๗.๐๐ บาท
๑๖. ค่าใช้จ่ายของหน่วยกิจการด้านเงิน	๕๗,๑๔๗.๕๑ บาท
๑๗. ค่าใช้จ่ายด้านน้ำมัน	๓๐,๘๐๐.๐๐ บาท
๑๘. ค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆ : การต้อนรับ ค่าจ้าง ค่าพาหนะ ค่าซ่อมรถยนต์	๑๒๔,๕๕๙.๙๓ บาท
รวมทั้งสิ้น	๑,๔๑๐,๑๘๔.๘๔ บาท

ในรายงานสรุปทางการเงินที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ถอนจากบัญชีของรัฐบาลไทยในสหรัฐอเมริกา ให้ โอ.เอส.เอส. สองครั้งฯ ละ ๕,๐๐๐,๐๐๐ เหรียญสหรัฐนั้นก็เป็นจำนวนเงินที่ถูกต้องเช่นกัน และมีการเรียกขานกันว่า “งบประชาชน” และต่อมาหันมาเรียกว่า “งบสันติภาพ” ดังมีรายการใช้จ่ายดังนี้

๑. หน่วยทหารกองทัพเสรีไทย	๓๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๒. หน่วยตำรวจเสรีไทย	๒,๐๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๓. หน่วยชลบุรี	๕๖๗,๔๕๐.๐๐ บาท
๔. หน่วยกาญจนบุรี	๕๒๘,๐๐๐.๐๐ บาท
๕. หน่วยสุพรรณบุรี	๒๑๗,๕๐๐.๐๐ บาท

๖. หน่วยปราจีน - ฉะเชิงเทรา	๓๙,๒๑๗.๐๖ บาท
๗. หน่วยอ่างทอง - ออยุธยา	๓๕๐,๔๖๕.๐๐ บาท
๘. กองบัญชาการเสรีไทย	๔๒,๐๐๐.๐๐ บาท
๙. หน่วยอุบล ฯ	๕๓,๐๐๐.๐๐ บาท
๑๐. หน่วยกิจการภายใน	๕๓๖,๔๔๑.๘๗ บาท
๑๑. หน่วยสุโขทัย - อุตรดิตถ์	๑๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๑๒. หน่วยสื่อสาร	๒๒๓,๐๐๐.๐๐ บาท
๑๓. หน่วยกระทุ้มแบน	๒๕,๓๑๐.๕๐ บาท
๑๔. หน่วยแพร่	๖,๑๑๗.๗๒ บาท
๑๕. หน่วยต่างประเทศ	๑๐๙,๒๘๗.๙๗ บาท
๑๖. หน่วยสกลนคร	๕๒,๐๐๐.๐๐ บาท
๑๗. หน่วยตะวันออกเฉียงเหนือ	๑๐๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๑๘. หน่วยโคราช	๕๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๑๙. คำน้ำมันและยานพาหนะ	๓,๕๔๘,๑๙๙.๖๕ บาท
รวมทั้งสิ้น	๘,๘๖๗,๙๘๗.๘๗ บาท

นอกจากนี้ยังมีรายการค่าใช้จ่ายอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งนายอรุณ ประสานทอง เจ้าหน้าที่การคลังของสำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ยืนยันว่า ขบวนการเสรีไทยได้ใช้จ่ายอย่างถูกต้อง ดังมีรายการดังนี้

๑. หน่วยกาญจนบุรี	๔๘๘.๑๐ บาท
๒. หน่วยปราจีน - ฉะเชิงเทรา	๖๑,๒๖๐.๔๙ บาท
๓. หน่วยอ่างทอง - ออยุธยา	๒๘,๗๕๒.๓๙ บาท
๔. หน่วยกระทุ้มแบน	๑,๖๕๐.๐๐ บาท
๕. หน่วยอุบล ฯ	๘,๘๘๕.๐๐ บาท
๖. หน่วยสกลนคร	๑๙๐,๐๐๐.๐๐ บาท
๗. หน่วยนครปฐม	๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท

๘. หน่วยโฆษณาชวนเชื่อและต้อนรับ

๓๒๓, ๑๓๕, ๒๓๒ บาท

๙. น้ำมันและยานพาหนะ

๑๑๓, ๖๖๕, ๗๐ บาท

(Pridi Banomyong 1979 : 54 - 60)

ช่วงนั้นพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนมีการเคลื่อนไหวและขยายตัวอยู่ในพื้นที่ชนบทภาคใต้ของลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมืองท่าแขกมีเครือข่ายสมาชิกเข้มแข็งมาก โดยมีเจ้าฟั่นหรือเจ้าสุพานวง ผู้ซึ่งต่อมาได้รับการเรียกขานว่า “เจ้าแดง” เป็นผู้นำคนสำคัญร่วมกับไกสอน พมวิหาน สิงกะโป ลีโคตจุนนะมาลี และหนูฮัก พูมสะหวัน

เจ้าสุพานวงและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนส่วนหนึ่งได้เข้าร่วมอยู่ในขบวนการลาวอิสระและคณะกรรมการราษฎร ในการต่อสู้เรียกร้องเอกราชและอิสรภาพของลาว เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๘ หนึ่งเดือนก่อนหน้าที่จะมีการประกาศเอกราชจากฝรั่งเศส และเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ ๑๒ ตุลาคม เจ้าสุพานวงได้เปิดประชุมบรรดาสมาชิกและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่ภาคกลางของประเทศเพื่อกำหนดแนวทางการต่อต้านฝรั่งเศส ปลายเดือนตุลาคมได้เปิดประชุมบรรดาสมาชิกและผู้ปฏิบัติงานในประเด็นเดียวกันที่ภาคใต้ จากนั้นเดินทางมาประชุมเคลื่อนไหวศูนย์กลางที่เวียงจันทน์ในวันที่ ๒๕ ตุลาคม และในวันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๘ เจ้าสุพานวงได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศและผู้อำนวยการทหารสูงสุด

แนวคิดมาร์กซิสต์ - เลนินนิสต์ขยายตัวอยู่ในพื้นที่ภาคใต้ของลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนชนบทปาเซา ที่มีชนชาติส่วนน้อยตั้งถิ่นฐานอยู่หลากหลายชาติพันธุ์ ทั้งนี้อาศัยประเด็นปัญหาการถูกกดขี่เป็นทาสแรงงานและการถูกดูหมิ่นเหยียดหยามเป็นพลเมืองที่ต่ำต้อยด้อยกว่ามาแต่โบราณเป็นเงื่อนไขหลัก ด้วยเงื่อนไขดังกล่าวนี้พรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้มีการจัดตั้งแกนนำหมู่บ้านขึ้นในพื้นที่เมืองท่าแขกและชนบทรอบนอก รวมทั้งเมืองต่างๆ แถบภาคใต้

รายงานของเพนตากอนระบุว่า โฮจิมินห์และสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนส่วนหนึ่งได้ใช้กระแสนิยมและกระแสการเรียกร้องเอกราช - อิสรภาพมาเป็น

เงื่อนไขในการดำเนินการปฏิวัติสังคม เพื่อเปลี่ยนแปลงประเทศในอินโดจีนไปสู่การเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ จึงได้รับให้การช่วยเหลือ พร้อมกันนี้ก็แสวงหาแนวทางในการสกัดกั้นหยุดยั้งการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ในดินแดนอินโดจีนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มีการสรุปผลการศึกษาออกมาว่า โฮจิมินห์ใช้วิธีสร้างสามัคคีประชาชาติและหลอมรวมความคิดของคนในชาติให้ลุกขึ้นมาต่อสู้เรียกร้องเอกราช ปลดปล่อยตนเองจากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส โดยผ่านทางแนวคิดชาตินิยมเช่นเดียวกับที่นายพล ตีโต้แห่งยูโกสลาเวียได้นำมาใช้จนประสบความสำเร็จมาแล้ว ดังจะเห็นได้จากกรณีของลาว มีการเรียกขานลัทธิชาตินิยมว่า “ลัทธิฮักชาติ”

ข้อมูลหลักฐานที่เพนตากอนนำมาสนับสนุนข้อกล่าวหาข้างต้น คือโทรเลขของเจ้าสุพานวงในนามของรัฐมนตรีต่างประเทศในรัฐบาลลาวอิสระ ฉบับลงวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๘ ที่มีไปถึงรัฐมนตรีต่างประเทศเวียดนามที่ฮานอยและหัวหน้าลาวอิสระในหลวงพระบาง ซ้ำเหนือ สะหวันนะเขต และตัวแทนประจำเมืองนาเปและเซโปน แจ้งให้ทราบว่าได้มีการตั้งสำนักงานคณะกรรมการลาวอิสระขึ้นที่ถนนบาเดรียงในฮานอย เพื่อทำหน้าที่ประสานงานระหว่างรัฐบาลลาวอิสระกับเวียดนามห์ พร้อมกับกล่าวในนามของรัฐบาลและประชาชนว่า มุ่งมั่นที่จะแจ้งให้ชาวโลกประจักษ์ว่า “ประชาชนลาวพร้อมจะสละทุกสิ่งทุกอย่าง กระทั่งเลือดหยาดสุดท้าย เพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชและอิสรภาพ โดยจะร่วมต่อสู้กับเวียดนามและมิตรประเทศอื่นๆ ” (Gunn 1988 : 170)

ด้วยเหตุผลข้างต้น รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจึงได้ร่วมมือกับรัฐบาลฝรั่งเศสอย่างใกล้ชิด ในการแสวงหาแนวทางการป้องกันการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ ในครั้งนี้ ได้มีการศึกษาถึงยุทธวิธีของโฮจิมินห์ที่ใช้ในการเผยแพร่แนวคิดอุดมการณ์มาร์กซิสต์ - เลนินนิสต์ รวมทั้งการขยายฐานมวลชนในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา

แผนการร่วมมือของประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือ “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” ของนายปรีดี พนมยงค์ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ กับโฮจิมินห์ รวมทั้งความช่วยเหลือด้านอาวุธยุทธโธปกรณ์ที่มี

ต่อ “ขบวนการเวียดนาม ดอกลีป ดองมินห์” หรือ “เวียดมินห์” และบรรดามิตรประเทศในอินโดจีน เช่น การก่อตั้ง “ขบวนการเสรีลาว” หรือ “องค์กรลาวอิสระ” ได้เป็นประเด็นสำคัญในรายงานข่าวกรองของหน่วย โอ.เอส.เอส. ว่า “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” ของนายปรีดี พนมยงค์ นั้นเป็นองค์กรของพวกคอมมิวนิสต์

นอกจากนี้สหรัฐอเมริกายังได้เพ่งเล็งถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างนายปรีดี พนมยงค์ กับบรรดาผู้นำขบวนการชาตินิยมในเวียดนาม ลาว และกัมพูชา พร้อมกับตั้งมาเป็นประเด็นปัญหาที่สร้างความกังวลให้แก่สหรัฐอเมริกาเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเกรงว่า นายปรีดี พนมยงค์ และโฮจิมินห์จะนำบรรดาประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไปสู่ระบบสังคมนิยม โดยก่อนหน้านี้ เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ ช่วงนายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา ได้เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจเพื่อให้พิจารณาใช้เป็นนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ แต่ถูกบรรดานักการเมืองฝ่ายตรงข้ามวิพากษ์วิจารณ์โจมตีว่า เป็นการนำเอาแนวคิดคอมมิวนิสต์มาใช้และเตรียมการปฏิวัติแบบเลนิน ต่อมาสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งกรรมาธิการสอบสวนหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) เป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ ในที่สุดเมื่อวันที่ ๑๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๖ ประธานสภาได้สรุปผลการสอบสวน หลวงประดิษฐฯ ไม่มีมลทินในเรื่องคำกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์เลย

ยิ่งไปกว่านั้น สถานการณ์ภายในประเทศไทยเองก็อยู่ในสภาวะตึงเครียด การปฏิวัติบอลเชวิคในรัสเซียได้สร้างความวิตกกังวลให้แก่สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างมาก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้กล่าวหาว่า เค้าโครงเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ เป็นการนำเอาโครงการแบบคอมมิวนิสต์รัสเซียมาใช้ และหวาดกลัวว่า จะมีการนำเอาการปกครองแบบมหาชนรัฐมาปกครองประเทศ (“วิเทศกรณี” ๒๕๑๑ : ๑๓๒๕)

สำหรับความร่วมมือและความช่วยเหลือที่นายปรีดี พนมยงค์ และขบวนการเสรีไทยมีให้ต่อขบวนการกู้ชาติลาวนั้น โซติ เพชราสี รัฐมนตรีกระทรวงเศรษฐกิจและวางแผน หัวหน้าคณะผู้แทนฝ่ายแนวลาวยุติชาติประจำนครเวียงจันทน์ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“ความจริงแท้อันหนึ่งก็คือ ตอนที่ยกขบวนการลาวอิสระกำลังต่อต้านฝรั่งเศสทางผู้ครองอำนาจของไทยตอนนั้นคือขบวนการเสรีไทย พร้อมทั้งมวลประชาชนไทยได้ให้ความสนับสนุนดูแลอย่างยิ่ง การสนับสนุนของไทยในครั้งนั้นได้เป็นบุญคุณแก่ขบวนการลาวอิสระและประวัติศาสตร์ลาว พวกข้าพเจ้าในขบวนการกู้ชาติขอจารึกคุณงามความดีของประชาชนไทย และบรรดาท่านที่ครองอำนาจในสมัยนั้นไว้อย่างสูงเสมอ” (สุชาติ สวัสดิ์ศรี ๒๕๑๘ : ๙๓)

การครอบโลกของสหรัฐอเมริกา

หลังการยอมจำนนของฝ่ายอักษะ คือเยอรมันและอิตาลีในยุโรป ตามด้วยการยอมจำนนของญี่ปุ่นในเอเชีย สหรัฐอเมริกาได้ขยายบทบาทของตนออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้น บทบาทดังกล่าวมิใช่ปฏิบัติเพียงเฉพาะประเทศฝ่ายศัตรูที่พ่ายแพ้สงครามเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงพันธมิตรของประเทศเหล่านั้นด้วย พร้อมกันนี้สหรัฐอเมริกาได้ปรับเปลี่ยนนโยบายมามุ่งเน้นต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยถือว่า “พรรคคอมมิวนิสต์สากล” นั้นเป็นศัตรูอันดับหนึ่ง

วัตถุประสงค์หลักของสหรัฐอเมริกาคือ “การสร้างศตวรรษใหม่และการครอบโลก” ในเชิงปฏิบัติ สหรัฐอเมริกาได้เข้าไปดำเนินการครอบงำประเทศต่างๆ ทั่วโลก มีผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเข้าไปผูกขาดและยึดกุมครอบครอง เป็นเจ้าของแหล่งทรัพยากรที่สำคัญของโลกไว้จนหมดสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งน้ำมันซึ่งเป็นยุทธปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวด อีกทั้งผูกโยงกับอุตสาหกรรมการผลิตและภาวะเศรษฐกิจโลกอย่างแนบแน่น

พร้อมกันนี้ได้เข้าไปเสริมสร้างความแข็งแกร่งและเพิ่มแสนยานุภาพทาง

ทหาร รวมทั้งสร้างความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจให้แก่บรรดาประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างจริงจัง หลังสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนตัวประธานาธิบดีจากแฟรงกลิน ดี. รูสเวลท์ มาเป็นเฮนรี เอช. ทรูแมน ได้นำไปสู่การปรับแนวนโยบายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ครั้งสำคัญ

เอกสารรายงานของทางการสหรัฐ ฯ ในช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๙ ระบุว่า รัฐบาลสหรัฐ ฯ ได้ทบทวนแนวนโยบายเกี่ยวกับจุดยืนในเรื่องชาตินิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์เสียใหม่ ช่วงสมัยประธานาธิบดีรูสเวลท์ได้ให้ความเห็นอกเห็นใจต่อขบวนการชาตินิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ต่อสู้เพื่อเอกราชจากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส แต่ประธานาธิบดีทรูแมนได้พิจารณาเห็นว่า สมาชิกในขบวนการชาตินิยมบางคนมีแนวคิดอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโฮจิมินห์ผู้ซึ่งในรายงานของหน่วย โอ.เอส.เอส. ระบุว่าเป็น “สมาชิก” ของพรรคคอมมิวนิสต์สากล

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ เอกสารคำร้องขอรับการสนับสนุนช่วยเหลือของโฮจิมินห์ในการต่อสู้เพื่อเอกราชจากอาณานิคมฝรั่งเศส ที่ยื่นเสนอต่อรัฐบาลสหรัฐ ฯ ในช่วงระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๘๙ จึงมิได้รับการพิจารณาเลยแม้แต่ฉบับเดียว (Gunn 1988 : 180)

สถานการณ์ของสหรัฐอเมริกาในช่วงเวลานั้นได้เริ่มแปรเปลี่ยนอย่างมาก เรียกได้ว่าเป็นยุค “หมอมืดครองเมือง” ก็ว่าได้ เนื่องจากประธานาธิบดีเฮนรี เอช. ทรูแมน มีแนวคิดต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง และมีการปลุกผีคอมมิวนิสต์อย่างขนานใหญ่ ผู้นำสหภาพแรงงาน ผู้นำการกรรมากร นักเขียน ศิลปิน ดาราภาพยนตร์ จำนวนไม่น้อยตกเป็นเหยื่อของขบวนการปลุกผีดังกล่าว ต้องหนีไปหลบซ่อนตัวอยู่ในชอกหลิบของเมืองใหญ่ หรือในพื้นที่ชนบททางไกล และมีบางคนที่ย้ายต้องอพยพลี้ภัยออกไปอยู่ในต่างประเทศ หนึ่งในจำนวนนี้ก็คือ ชาลี แชปลิน ที่หลบหนีไปใช้ชีวิตอยู่ในประเทศอังกฤษ และต่อมาได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “เซอร์ ชาร์ล แชปลิน”

หลังพรรคคอมมิวนิสต์จีนและกองทัพประชาชนจีน (กองทัพแดง) ภายใต้การนำของเหมาเจ๋อตง โจวเอินไหล และนายพล จูเต๋อ ได้รับชัยชนะเหนือรัฐบาลและกองทัพก๊กมินตั๋ง ได้จัดตั้งรัฐบาลขึ้นในวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๙๒ สหรัฐ

อเมริกามองว่า จีนจะขยายอำนาจอิทธิพลลงมาทางใต้ สถานการณ์ด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นประเด็นปัญหาที่สหรัฐอเมริกาให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก

กระแสปฏิวัติโลกของรัสเซียและจีนทำให้สหรัฐอเมริกากำหนดนโยบาย "การร่วมมือต่อสู้เพื่อปกป้องโลกเสรีจากภัยพิบัติของลัทธิคอมมิวนิสต์" และกำหนดยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีน ในการปฏิบัตินโยบายตามยุทธศาสตร์ปิดล้อมจีนดังกล่าว รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและหน่วยข่าวกรองได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์สากล ด้วยการรวบรวมบรรดาชาติอิสระมารวมกันเป็นกลุ่ม แล้วก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซีโต้) ขึ้นมาปิดล้อมคอมมิวนิสต์

ผลของการปรับเปลี่ยนนโยบายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของสหรัฐอเมริกาดังกล่าว นำไปสู่การแทรกแซงทางการทหารของลาวและไทยอย่างเต็มตัว มีการส่งที่ปรึกษาทางทหารและครูฝึกเข้าไปให้การช่วยเหลือทางการทหาร พร้อมทุ่มงบประมาณสนับสนุนช่วยเหลือการพัฒนากองทัพในวงเงินมหาศาล ทั้งที่ประเทศไทยลาว กัมพูชา และเวียดนามได้

กรณีของลาว รัฐบาลสหรัฐอเมริกาทุ่มเงินช่วยเหลือรัฐบาลฝ่ายขวาในลาว ผ่านทางสถานเอกอัครราชทูตประจำกรุงเวียงจันทน์ หน่วยงานที่ปรึกษาทางทหาร และองค์กรข่าวกรองกลางที่มีเจ้าหน้าที่ดำเนินงานอยู่จำนวนหนึ่ง ภารกิจในช่วงนั้นคือการเข้าไปเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางทหาร ติดอาวุธยุทโธปกรณ์อันทันสมัย และฝึกอบรมการใช้อาวุธดังกล่าวให้แก่ทหารฝ่ายขวา พร้อมกันนี้ยังได้ให้การสนับสนุนทางการเงินและอาวุธยุทโธปกรณ์แก่กองทัพก๊กมินตั๋งในพม่า เพื่อทำหน้าที่เป็นแนวกันชนป้องกันการแพร่ขยายลงมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของลัทธิคอมมิวนิสต์ (Strong 1961 : 5 - 7)

ส่วนในกรณีของไทย รัฐบาลสหรัฐอเมริกาและหน่วยข่าวกรองกลางได้สนับสนุนนายทหารกองทัพบกทั้งในและนอกประจำการ ภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และพลโท ผิน ชุณหะวัณ อย่างลับๆ ให้กระทำการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลพลเรือตรี ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ ที่มีนายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีว่า

๑๐๘

ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการกู้เอกราชในลาว

การกระทรวงการคลัง ในวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐

คณะนายทหารดังกล่าวประกอบด้วยนายทหารกองทัพบก ตำรวจ และ
กองทัพอากาศ ๓๖ นาย อันได้แก่

๑. จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้นำการทำรัฐประหาร
๒. พลโท ผิน ชุณหะวัณ
๓. พันเอก กาจ กาจสงคราม
๔. พันเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์
๕. พันเอก สวัสดิ์ สวัสดิ์รัตนชัย
๖. พันเอก หลวงสถิตยุทธการ
๗. พันเอก น้อม เกตุญาติ
๘. พันเอก ศิลป รัตนวิบูลชัย
๙. พันเอก เผ่า ศรียานนท์
๑๐. พันเอก ไสว ไสวแสนยากร
๑๑. พันเอก กำนัน จำนงภูมิเวท
๑๒. พันเอก หลวงสวัสดิ์สรยุทธ
๑๓. พันโท ถนอม กิตติขจร
๑๔. พันโท ประภาส จารุเสถียร
๑๕. พันโท เล็ก สงวนชาติสรไกร
๑๖. พันโท ประจักษ์ รังสิยานนท์
๑๗. พันโท บัญญัติ เทพหัสดินทร์
๑๘. พันโท สุรใจ พูนทรัพย์
๑๙. พันโท ชลอ จารุกัลล์
๒๐. พันโท กฤษณ์ ปุณณกันต์
๒๑. พันโท ประเสริฐ รุจิรวงศ์
๒๒. พันโท เผชิญ นิมิบุตร
๒๓. พันโท เฉลิม วงศ์สวัสดิ์

๒๔. พันโท ละม้าย อุทยานนท์
๒๕. พันโท ตริ บุญยกนิษฐ์
๒๖. พันตรี จิตต์ สุนทรานนท์
๒๗. พันตรี พงศ์ ปุณณกันต์
๒๘. ร้อยเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
๒๙. ร้อยเอก ประจวบ สุนทรากร
๓๐. ร้อยเอก ทม จิตต์วิมล
๓๑. ร้อยเอก ณรงค์ สาสีรัฐวิภาค
๓๒. ร้อยเอก ชุนปรีชาณเสฏฐ์
๓๓. ร้อยตรี ทองคำ ยิ้มกำภู
๓๔. นาวาอากาศโท เฉลิม วัฒนางกูร
๓๕. นาวาอากาศตรี นักรบ มีศรี และ
๓๖. ร้อยตำรวจเอก เกษียร ศรีตานนท์

(วิเทศกรณ์ ๒๕๑๑ : ๑๓๒๗)

ในการกระทำรัฐประหารของทหารครั้งนั้น มีการจัดกำลังทหารไปจับกุมบุคคลสำคัญของรัฐบาล ๓ สายด้วยกัน สายแรกคือทำเนียบท่าช้าง ซึ่งเป็นสถานที่พำนักของนายปรีดี พนมยงค์ พันโท กำน จ่านงุมิเวท ได้ออกคำสั่งให้ทหารยิงปืนประจำรถถังใส่ทำเนียบท่าช้าง และให้รถถังเข้าทำลายประตู หว่านนายปรีดี พนมยงค์ได้หลบหนีออกไปก่อนแล้ว สายที่สองไปที่บ้านของพลเรือตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ที่ถนนราชวิถี ข้างสวนจิตรลดา แต่ไม่พบตัว สายที่สามคือบ้านของพลเรือตรี สังวร สุวรรณชีพ อธิบดีกรมตำรวจ หว่านได้หลบไปอยู่ในอารักขาของทหารเรือที่บางนา (อ้างแล้ว ๒๕๑๑ : ๑๓๒๘)

เหตุการณ์ในครั้งนั้น ดุษฎี พนมยงค์ ได้บันทึกไว้ว่า

“คณะรัฐประหารที่นำโดยพลโท ผิน ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) ได้สั่งการให้ พันโท ละม้าย อุทยานนท์ (ยศในขณะนั้น) นำขบวนรถถังบุกมาที่ทำเนียบท่าช้าง

และยังถล่มไปที่เป้าหมายคือห้องนอนของนายปรีดี กระสุนเป็นหลายนัดเจาะทะลวงตึก รอยกระสุนใหญ่ขนาดนกกระจอกมาทำรังในเวลาต่อมา แต่ไม่มีกระสุนนัดใดยิงถูกห้องนอนของนายปรีดีเลย... ทำเนียบท่าช้างที่เราอาศัยอยู่มี ๓ ชั้น คุณพ่อและคุณแม่นอนอยู่ชั้น ๓ ด้านติดกับห้องพระ ส่วนลูกๆ นอนอยู่อีกด้านหนึ่ง คินันห์พอเขาขยับเข้ามา คุณแม่ก็มาอยู่ที่ห้องลูกๆ ดิฉันจำได้แม่นว่า คุณแม่ร้องตะโกนสวนออกไปว่า อย่ายิง อย่ายิง ที่นี้มีแต่ผู้หญิงกับเด็ก... เป็นการทำสงครามโดยที่ไม่มีการประกาศให้ทราบ และฝ่ายที่ถูกประหารชีวิตประหารคือผู้หญิงและเด็กๆ ที่มีแต่มือเปล่าปราศจากอาวุธ นี่เขาเล่นหวังชีวิตเลย เป็นการกระทำที่โหดเหี้ยมยิ่งกว่าสงครามที่มีการประกาศ... สายวันนั้น ร้อยเอก สมบูรณ์ ชุนหวัด* ได้นำกำลังทหารพร้อมรถถังบุกเข้าทำเนียบท่าช้างทางประตูหน้า และพยายามที่จะตรวจค้นบ้าน ครุฑฉลนล้อย พลังกูร ภรรยาของคุณจำกั๊ด พลังกูร เสรีไทยที่ได้พลีชีพเพื่อชาติที่ประเทศจีน ซึ่งอยู่ในที่นั่นด้วย ได้เข้าไปเอะอะห้ามปรามอย่างกล้าหาญโดยไม่เกรงกลัวปลายกระบองปืนเลย..." (ดุษฎี พนมยงค์ ๒๕๔๑ : ๑๙ - ๒๑)

เพื่อสร้างความชอบธรรมในการทำรัฐประหาร ฝ่ายทหารได้ออกแถลงการณ์โจมตีรัฐบาลว่า ไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศได้ และมีการทุจริตคอร์รัปชัน จอมพล ป. พิบูลสงคราม ผู้นำคณะรัฐประหารได้เปิดเจรจากับนายควง อภัยวงศ์ และ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และเห็นควรให้นายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จากนั้นคณะรัฐประหารได้มีคำสั่งยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ที่ประกาศใช้ในสมัยรัฐบาลปรีดี พนมยงค์ แล้วบังคับใช้รัฐธรรมนูญชั่วคราวที่เรียกกันว่า "รัฐธรรมนูญฉบับใต้ตุ่ม" ซึ่งพลโท หลวงกาจ กาจสงคราม ร่างขึ้นแทน

ก่อนหน้าที่จะลงมือกระทำรัฐประหาร ฝ่ายทหารได้วางแผนปฏิบัติการทางจิตวิทยา ปลุกเร้าทหารในสังกัดกองทัพบกทั้งในและนอกประจำการให้โกรธแค้น

* ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นชาติชาย

และซึ่งรัฐบาลด้วยการใช้วิธีโหมโฆษณา กล่าวหารัฐบาลว่า ไม่ให้เกียรติกองทัพ โดยยกกรณีการออกคำสั่งปลดทหารในกองทัพพายัพที่เข้าไปปฏิบัติการกิจในรัฐฉาน หรือ “สหรัฐไทเดิม” ช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๘ และให้ทหารเหล่านั้นเดินเท้ากลับจากเชียงตุงมาจนถึงกรุงเทพฯ

สำหรับคณะนายทหารประจำการของกองทัพบกที่เข้าร่วมปฏิบัติการภาคสนามในเชียงตุงหรือ “สหรัฐไทเดิม” ในช่วงเวลานั้นประกอบด้วย พ.อ. สฤษดิ์ ธนะรัชต์ พ.ท. ถนอม กิตติขจร พ.ท. ประภาส จารุเสถียร พ.ท. กฤษ ปุณณกันต์ พ.ต. พงษ์ ปุณณกันต์ พ.ท. บัญญัติ เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา พ.ต. ประมาณ อติเรกสาร พ.ต. จิตต์ สุนทานนท์ พ.ต. ผาด ตุงคสมิต ร.อ. ประจวบ สุนทรากร ร.อ. สมบูรณ์ ชูณหวัณ (ชาติชาย ชูณหวัณ) และ ร.อ. อนันต์ พิบูลสงคราม ฯลฯ

เป้าหมายหลักของการโฆษณาชวนเชื่อดังกล่าว มุ่งโจมตีนายปรีดี พนมยงค์ โดยตรงว่าหมิ่นศักดิ์ศรีกองทัพบก และในช่วงต่อมานายปรีดี พนมยงค์ ได้มีจดหมายชี้แจงไปยังท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม ดังมีใจความตอนหนึ่งว่า

“รัฐบาลก่อนที่ผมเป็นนายกรัฐมนตรี มิได้ปล่อยให้ทหารที่เกณฑ์มาสำหรับทำสงครามอยู่เฉยๆ คือรัฐบาลก่อนนั้นได้ทำการปลดทหารที่เกณฑ์ไปทำสงครามนั้นแล้ว และขอได้โปรดสังเกตด้วยว่า ระยะเวลา ๗ เดือนก่อนผมเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ก็เป็นเวลานานพอสำหรับรัฐบาลก่อนที่จะทำการปลดทหารเหล่านั้น”

รัฐบาลก่อนหน้านั้นคือรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ซึ่งลาออกเนื่องจากแพ้มติที่ประชุมพิจารณาร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองค่าใช้จ่ายของประชาชนในภาวะคับขัน และต่อมาได้มีพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้นายปรีดี พนมยงค์ ประธานคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ให้เป็นนายกรัฐมนตรีแทนในวันที่ ๑ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙

หลังจากมีการทำรัฐประหารแล้ว การปฏิบัติการด้านจิตวิทยาของกองทัพบกยังคงดำเนินอย่างต่อเนื่อง มีการกล่าวหาจากทหารในกองทัพบกและจากฝ่ายแนว

คิดสายอนุรักษนิยมว่า “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” เป็นองค์กรสันนิบาติคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์ การพุ่งเป้าโจมตีใส่ร้ายป้ายสีดังกล่าว ยังผลให้ “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” ที่ก่อตั้งขึ้นโดยปรีดี พนมยงค์ โฮจิมินห์ และเจ้าอุปราชเพ็ดชะลาด มีอันต้องลบทบบาทและยุบเลิกไปโดยปริยาย

หลังจากนั้น มีการจับกุมบรรดาผู้นำขบวนการเสรีไทยสายอีสาน อันได้แก่นายเตียง ศิริขันธ์ นายถวิล อุดล นายจำลอง ดาวเรือง นายทองอินทร์ ภูริทัต นายทองเปลว ชลภูมิ และคนอื่นๆ ในข้อหากระทำการแบ่งแยกดินแดนอีสานให้เป็นอิสระ

สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ เมื่อนายปรีดี พนมยงค์ ย้ายจากสาธารณรัฐประชาชนจีนมาพำนักในกรุงปารีสได้สองปี ได้เขียนหนังสือ *MA VIE MOUVEMENTEE ET MES 21 ANS D' EXIL EN CHINE POPULAIRE* พิมพ์ครั้งแรกที่กรุงปารีสเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ และจำแนก ภาควรรวฐิ - พรทิพย์ โตใหญ่ ได้แปลเป็นภาษาไทยในชื่อ *ชีวิตผ่นผวนของข้าพเจ้า และ ๒๑ ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราษฎรจีน* กล่าวถึงชีวิตประวัติช่วงที่ศึกษาอยู่ในฝรั่งเศส และที่มาแห่งการก่อตั้ง “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” ไว้ว่า

“นับตั้งแต่การปฏิวัติฝรั่งเศสในปี พ.ศ. ๒๓๓๒ ปารีสกลายเป็นต้นกำเนิดแห่งการปฏิวัติประชาธิปไตยในหลายๆ ประเทศในยุโรปและเอเชีย การปฏิวัติทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติยังคงสืบทอดอยู่ในสมัยที่ข้าพเจ้าเป็นนักศึกษาอยู่ที่นั่น มาร์ก เองเกิลส์ และเลนิน นักปฏิวัติผู้ยิ่งใหญ่ เคยใช้ชีวิตช่วงหนึ่งอยู่ที่นั่น ชาวเอเชียหลายคนที่ปรารถนาเอกราชที่สมบูรณ์ของชาติ และต้องการนำชาติตนให้พ้นจากการปกครองแบบอาณานิคมหรือกึ่งอาณานิคม ต่างอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศส ในยุคสมัยนั้น โดยเฉพาะเทียน ไอ่ ก๊อค (โฮจิมินห์) โจวเอินโหล เจินยี่ และนักปฏิวัติชาติอื่นๆ ”

“สำหรับตัวข้าพเจ้านั้น นอกจากข้าพเจ้าจะรู้จักมักคุ้นกับเพื่อนๆ ชาวไทยด้วยกันและกับเพื่อนชาวฝรั่งเศสแล้ว ข้าพเจ้ายังได้รู้จักนักปฏิวัติเอเชียกลุ่มหนึ่ง และต่อมาพวกเราได้ก่อตั้งสมาคมเพื่อความสามานฉันท์และพันธมิตรแห่งเอเชีย”

“ขอให้นึกถึงว่า ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ ประเทศสยามเป็นประเทศเดียวในบรรดาประเทศในเอเชียอาคเนย์ที่เป็นเอกราช และเป็นสมาชิกดั้งเดิมของสันนิบาติชาติ ซึ่งก่อตั้งขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ขณะนั้นเวียดนาม กัมพูชา และลาวเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส พม่า มาลายู และสิงคโปร์เป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ อินโดนีเซียเป็นเมืองขึ้นของเนเธอร์แลนด์ ส่วนฟิลิปปินส์เป็นเมืองขึ้นของสหรัฐอเมริกา”

“ผู้รักชาติจำนวนหนึ่งในประเทศเหล่านี้ ซึ่งมีแนวคิดทางการเมืองและอุดมการณ์ต่างกัน ก็ได้ลี้ภัยหลบซ่อนเข้ามาอยู่ในสยาม ในบรรดาผู้ลี้ภัยเหล่านี้ เหวียนไอ่ ก๊อค เป็นผู้หนึ่งที่เข้ามาเป็นครั้งแรก ชื่อของเขามักมีความหมายว่า “เหวียนผู้รักชาติ” เขาเป็นผู้รักชาติที่ยิ่งใหญ่ของเวียดนาม โดยใช้นามแฝงหลายชื่อก่อนใช้ชื่อว่า “โฮจิมินห์” ในที่สุด เขาได้ลี้ภัยเข้ามาในสยาม ๒ ครั้ง และพำนักอยู่ระยะหนึ่งโดยใช้ชื่ออีกหลายชื่อ”

“ข้าพเจ้ามีความเห็นใจผู้รักชาติลี้ภัยทุกคนที่ข้าพเจ้ารู้จัก โดยไม่แบ่งแยกอุดมการณ์ เพราะแต่ละคนมีเสรีภาพที่จะเลือกทางของตน”

“ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นได้ยึดครองทั่วเอเชียอาคเนย์ ญี่ปุ่นหวังที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในประเทศอาณานิคมเหล่านี้ จึงได้ช่วยบรรดาผู้รักชาติจัดตั้งรัฐบาลที่ตนเรียกว่า “รัฐบาลเอกราช” เช่น รัฐบาลเอกราชพม่า ภายใต้การนำของประธานาธิบดีบามอ รัฐบาลเอกราชอินโดนีเซีย นำโดยซูการ์โน รัฐบาลเอกราชฟิลิปปินส์ นำโดยลอร์เรล ต่อจากนั้นญี่ปุ่นก็ได้สนับสนุนจักรพรรดิเวียดนาม กษัตริย์กัมพูชา และกษัตริย์ลาวเพื่อประกาศอิสรภาพ ผู้รักชาติส่วนใหญ่รู้ดีว่า การกระทำของญี่ปุ่นมีจุดหมายเพื่อเปลี่ยนเจ้าอาณานิคมเก่าไปเป็นเจ้าอาณานิคมใหม่ โดยมีญี่ปุ่นเป็นนาย เพราะทุกประเทศที่ถือว่าได้รับเอกราชใหม่ จะต้องเข้าไปเป็นอาณานิคมแบบใหม่ของผู้ญี่ปุ่น ซึ่งรู้จักกันในนาม “การร่วมวงไพบูลย์แห่งเอเชียบูรพา” มีการตั้งกระทรวง “กิจการมหาเอเชียบูรพา” ขึ้นเป็นกระทรวงใหม่ของผู้ญี่ปุ่น เพื่อรับผิดชอบกิจการเกี่ยวกับประเทศเหล่านี้ รวมทั้งประเทศที่อยู่ภายใต้การยึดครองของผู้ญี่ปุ่น และรัฐหุ่นเชิดแมนจูกุว รัฐวังจิงไวของจีน และรัฐสยาม”

“จากการที่ข้าพเจ้าได้สนทนากับผู้รักชาติเหล่านี้ เราได้ลงความเห็นกันว่า ใน

อนาคตอันใกล้นี้ทุกประเทศในเอเชียอาคเนย์จะได้รับเอกราช อันเป็นผลจากความพยายามของพวกเขาเอง แต่เราจะต้องเผชิญหน้ากับยักษ์ใหญ่สองประเทศ ได้แก่ จีนคณะชาติ* ซึ่งโดดเด่นขึ้นมาหลังชัยชนะต่อญี่ปุ่น อีกประเทศหนึ่งคืออินเดีย ซึ่งได้เอกราชจากอังกฤษ ฉะนั้นหากพวกเราแต่ละประเทศต่างคนต่างอยู่ภายหลังทุกประเทศในภูมิภาคนี้ได้เอกราชแล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะป้องกันตนเองในกรณีที่ยักษ์ใหญ่สองประเทศรุกรานเรา"

"ด้วยเหตุนี้ เราจึงก่อตั้งสมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์ขึ้นมาเพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการป้องกันประเทศ องค์กรนี้มีได้เป็นสหภาพหรือสมาพันธ์รัฐ เนื่องจากแต่ละประเทศมีอิสระทั้งกิจการภายในและกิจการต่างประเทศของตนอย่างสมบูรณ์ องค์กรนี้เป็นเพียง "ความเข้าใจกันอย่างฉันท์มิตร" ระหว่างรัฐสมาชิกด้วยกันเท่านั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนในภูมิภาคนี้ยอมรับสมาคมดังกล่าว จึงจำเป็นต้องเริ่มก่อตั้งสมาคมให้เป็นองค์การของประชาชน เนื่องจากประเทศสยามตั้งอยู่ในใจกลางภูมิภาคนี้ ข้าพเจ้าจึงรับที่จะให้กรุงเทพ ฯ เป็นที่ตั้งของศูนย์กลางแห่งแรกขององค์การ ด้วยการให้สร้างที่ทำการและจัดสรรเงินช่วยเหลือตามความจำเป็น"

ปรีดี ได้บันทึกไว้ว่า

"ผู้รักชาติในประเทศเอเชียอาคเนย์จำนวนหนึ่งได้เข้าร่วมสมาคมนี้ นักล่าอาณานิคมทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ได้กล่าวหาข้าพเจ้าว่า เป็นผู้นำเหล่าขบถในการต่อต้านรัฐบาลอาณานิคม และเป็นศูนย์กลางของลัทธิคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคนี้"

"รัฐประหารเมื่อเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ ซึ่งกระทำขึ้นเพื่อเอาใจบรรดานักล่าอาณานิคม ได้ยุบสมาคมดังกล่าวและแยกสลายบรรดาสมาชิก"

"สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์มิได้เป็นลัทธิบาติคอมมิวนิสต์ เพราะ

* จีนแผ่นดินใหญ่ในปัจจุบัน

สมาชิกประกอบด้วยผู้รักชาติทุกแนวทาง รวมทั้งเจ้าพิเดชชะลาด อดีตมหาอุปราชลาวด้วย จากการสนทนากับเจ้าพิเดชชะลาดเกี่ยวกับผู้รักชาติบางคนที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ พระองค์ได้ตอบด้วยการตั้งคำถามว่า คนที่กำลังจมน้ำนั้น จะมีเวลาพอหรือที่จะดูว่า มือที่ยื่นมาช่วยนั้นมีสีขาวหรือสีแดง ? ”

เมื่อพิจารณาถึงแนวคิดของ “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” จะเห็นว่า วัตถุประสงค์หลักของสมาคมนี้ คือการร่วมมือกันเพื่อสรรค์สร้างความเป็นเอกราช อธิปไตย และสิทธิเสรีภาพของประชาชนในอินโดจีน ซึ่งเป็นแนวคิดชาตินิยม (Nationalism) สอดคล้องกับหลักแนวคิดการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี พ.ศ. ๒๓๓๒ ที่มุ่งเน้นอิสรภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ

หากพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบจะเห็นว่า สำคัญในแนวคิด “สมาคมสหชาติแห่งเอเชียอาคเนย์” ของนายปรีดี พนมยงค์ มีความแตกต่างโดยสิ้นเชิงกับแนวคิดโครงการ “มหาอาณาจักรไทย” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่มุ่งขยายดินแดนของไทยให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ๆ มีคนเชื้อสายไทยอาศัยอยู่ อันเป็นแนวคิดคลั่งชาติ (Chauvinism) แบบเดียวกับการเน้นสายเลือดอารยันของฮิตเลอร์ และแนวคิด “การรวมวงไพบูลย์มหาเอเชียบูรพา” ของญี่ปุ่น

แนวคิดคลั่งชาติ “มหาอาณาจักรไทย” ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่กองทัพญี่ปุ่นให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ และมีการลงนามร่วมกันในข้อตกลงระหว่างไทย - ญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. ๒๔๘๒ สำคัญของข้อตกลงดังกล่าว ฝ่ายญี่ปุ่นจะสนับสนุน “มหาอาณาจักรไทย” ในการผนวกดินแดนประเทศเพื่อนบ้านมาเป็นของไทย คือ ยึดครองเชียงตุงแล้วเปลี่ยนชื่อเป็นสหรัฐไทเดิม ยึดครองดินแดนภาคตะวันตกและภาคเหนือของลาว สิบสองเจ้าไทย รวมทั้งภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน คือมณฑลยูนนานและภาคใต้ของมณฑลเสฉวน ส่วนทางภาคใต้นั้นญี่ปุ่นได้มอบดินแดนรัฐกลันตัน ตรังกานู ปะลิส และไทรบุรีให้ไทยครอบครอง

อย่างไรก็ตาม ความร่วมมืออันใกล้ชิดระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภายใต้หลักการแห่ง “สมาคมสหชาติแห่งเอเชีย

อาคเนย์" ได้รับการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์โลกว่า แนวคิดในหลักการดังกล่าว เป็นพลวัตของพัฒนาการทางการเมืองและพัฒนาการทางสังคมในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้

ที่สำคัญ เกียรติคุณของนายปรีดี พนมยงค์ ผู้นำขบวนการเสรีไทย ได้รับการยอมรับและเชิดชูจากประชาคมโลกอย่างกว้างขวางว่า เป็นผู้มีความสำคัญ ในการสนับสนุนและส่งเสริมการปฏิวัติสังคม รวมทั้งมีคุณูปการอย่างใหญ่หลวง ต่อขบวนการกู้เอกราชในภูมิภาคอินโดจีน กระทั่งประเทศเหล่านี้บรรลุซึ่งการต่อสู้ เพื่ออิสรภาพ เป็นประเทศเอกราช และมีอธิปไตยโดยสมบูรณ์

บทส่งท้าย

ในการต่อสู้กับภัยเอกราชของบรรดาผู้รักชาติชาวลาว ที่เข้ามาลี้ภัยและตั้ง
รัฐบาลพลัดถิ่นขึ้นในกรุงเทพฯ เป็นที่รับรู้กันว่า ได้รับการช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก
นายปรีดี พนมยงค์ และครอบครัว รวมทั้งสมาชิกในขบวนการเสรีไทย

นายปรีดี พนมยงค์ พล ร.ต. ถวัลย์ ชำรงนาวาสวัสดิ์ พล ร.ต. สังวร
สุวรรณชีพ และ พ.อ. ช่าง เศวตศักดิ์สงคราม ได้จัดบ้านพักเป็นตึก ๒ ชั้น ในซอย
งามดูพลี ถนนพระรามที่ ๔ ให้เจ้าเพ็ดชะลาด ผู้เป็นนายกรัฐมนตรีรัฐบาลลาวอิสระ
พลัดถิ่นและคณะผู้ติดตาม ใช้เป็นที่พำนัก ส่วนเจ้าสุพานวงและคณะผู้ติดตาม ได้
จัดเรือนไม้สองชั้นในซอยพิบูล (ซอย ๔) ถนนสาทร ให้เป็นที่พำนัก ปัจจุบันทั้งสอง
แห่งได้เปลี่ยนเป็นอาคารพาณิชย์ไปแล้ว ส่วนเจ้าสุวันนะพумаและคณะผู้ติดตามนั้น ได้
จัดบ้านคิงส์ดอน ที่ปากซอยสาทร ๑ ซึ่งปัจจุบันเป็นอาคารสำนักงานจัสมั่นของ
สหรัฐอเมริกาให้เป็นที่พำนัก

หลังจากนายปรีดีถูกทำรัฐประหาร ท่านผู้หญิงพูนศุขอยู่คนเดียวที่บ้านสีลม
แต่ก็ได้ไปดูแลเยี่ยมเยียนเจ้าเพ็ดชะลาด พร้อมทั้งมอบหมายให้ภรรยาмайของ

นายสละ แสงชูโต คือหม่อมอมรินพร ซึ่งเป็นบุตรของนายเชื้อ ยงใจยุทธ ช่วยทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อประสานงาน รวมทั้งเป็นแม่บ้าน

สำหรับหม่อมอมรินพร ท่านผู้หญิงพูนศุขรู้จักเป็นอย่างดีตั้งแต่ครั้งอยู่กับสามีเก่า การที่มอบหมายให้ทำหน้าที่เป็นผู้ติดต่อประสานงานและเป็นแม่บ้านดูแล ก็เนื่องจากพระยานุทูตว่าที่บิดาของนายสละ แสงชูโต มีศักดิ์เป็นอาของเจ้าเพ็ดชะลาด และในช่วงต่อมา หม่อมอมรินพรได้เป็นชายาของเจ้าเพ็ดชะลาด

ความช่วยเหลือที่มีต่อขบวนการกู้เอกราชของลาว และการให้การดูแลบรรดาสมาชิกนักต่อสู้กู้เอกราชลาว ที่ตั้งรัฐบาลพลัดถิ่นอยู่ในกรุงเทพฯ ของนายปรีดี พนมยงค์ ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ และบรรดาสมาชิกในขบวนการเสรีไทย รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวถือว่า เป็นการกระทำที่มีคุณูปการต่อลาวอย่างใหญ่หลวง

ด้วยคุณความดีดังกล่าว ท่านคำไต สีพันดอน ประธานประเทศรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้มีรัฐดาร์สเลขที่ ๔๑ กรุงเวียงจันทน์ ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ มอบ “อิสริยาภรณ์มิตรภาพ” พร้อมใบประกาศเกียรติคุณให้ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ โดยมอบหมายให้ท่านสมสวาด เล่งสะหวัด รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีต่างประเทศ จัดพิธีมอบอย่างเป็นทางการขึ้นในวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ที่สถานเอกอัครราชทูตลาวประจำกรุงเทพฯ

ข้อความในใบประกาศเกียรติคุณของท่านคำไต สีพันดอน ประธานประเทศฯ ลงวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ มีใจความว่า :

“ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมอบอิสริยาภรณ์มิตรภาพให้แก่ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ (ครอบครัวท่านปรีดี พนมยงค์) เพื่อระลึกถึงผลงานคุณงามความดีของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ให้การช่วยเหลือการปฏิวัติลาวในระยะหนึ่งที่ขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวอยู่ในสภาพคับขัน”

ก่อนหน้านั้นประธานาธิบดีเล ดึก อันห์ แห่งรัฐบาลสาธารณรัฐสังคมนิยม

เวียดนาม ได้มีคำสั่งที่ 550 KT/CTN วันที่ ๓๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ มอบเหรียญ
 มีตรภาพให้กับท่านผู้หญิงพวนสุข พนมยงค์ ที่ได้สร้างคุณูปการมากมายต่อภารกิจ
 กอบกู้เอกราชของประเทศเวียดนาม

.....

๑๒๐

ปรีดี พนมยงค์ กับขบวนการกู้เอกราชในลาว

สันติภาพ เอกะฉาก ประชาธิปไตย เอกะผาย อดิตะมะทาวอน
PEACE INDEPENDENCE DEMOCRACY UNITY PROSPERITY

สถานเอกอัครราชทูต
สาธารณชนลิก ประชาธิปไตย ประชาธิปไตย
ปะชาธาอะอะมาชิกไท

Embassy of the
Lao People's Democratic Republic
to the Kingdom of Thailand

กรุงเทพฯ วันที่ 07 ตุลาคม 2541

เรียน ท่านอู๋หยิง หุนซุช พนมยงค์

เรื่อง เชิญเข้าร่วมพิธีมอบอิสริยาภรณ์ นิตราภพจากรัฐบาล สปป.ลาว
ให้แก่ ครอบครัว ท่าน ปรีดี พนมยงค์

ข้าพเจ้า ขอถือเป็นเกียรติเรียน ให้ท่านทราบว่า สถานเอกอัครราชทูตแห่ง สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาวประจำราชอาณาจักรไทย โดยการมอบหมายจากรัฐบาล สปป.ลาว
จะได้จัดพิธีมอบอิสริยาภรณ์ นิตราภพ ให้แก่ครอบครัวของ ท่าน ปรีดี พนมยงค์ ในวันที่ 14
ตุลาคม 2541 เวลา 18.00 น. สำนักงานสถานทูต สปป.ลาว ที่ กรุงเทพฯ.

ในวาระโอกาสอันเป็นมงคลนี้ ขพทช. สมสะหวาด เสงสะหวัด. รองนายกรัฐมนตรี,
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ จะให้เกียรติ เป็นประธานในพิธีดังกล่าว.

ข้าพเจ้า หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านจะสละเวลาอันมีค่า เข้าร่วมพิธีดังกล่าวด้วย.

เฮียง พนมะจัน
เอกอัครราชทูต

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ฯพณฯ สมสหัสวาท เล่งสะหวัด มอบอิสริยาภรณ์มิตรภาพให้แก่ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ณ สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กรุงเทพฯ ฯ (๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๑)

ໃບປະກາດເກຢຣຕິຄຸນໂອສຣິຍາກຣດໄມໂຕຣກາຟທີ່ສາຣາຣນຣຸ້ປຣາຊາຢໂປໂຕຍປຣາຊາຊນລາວ
ມອບແຕ່ຄຣອບຄຣັວຣຸ້ນຣຸຊອກຸໂສປຣິຕິ ພນມຍຸງຄ໌

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สันติภาพ เอกราช ประชาธิปไตย เอกภาพ วัฒนาถาวร

อิสริยาภรณ์มิตรภาพ

ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

มอบอิสริยาภรณ์มิตรภาพ ให้แก่ ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ (ครอบครัวท่านปรีดี พนมยงค์)
เพื่อระลึกถึงผลงานคุณงามความดีของท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ให้การช่วยเหลือการปฏิวัติลาว
ในระยະหนึ่งที่ยขบวนการต่อสู้ของประชาชนลาวอยู่ในสภาพคับขัน

รัฐดํารัส ฉบับเลขที่ 41/สปป ลงวันที่ 1/7/1998

เวียงจันทน์ วันที่ 01 JULY 1998

ลงทะเบียนเลขที่ 04

ประธานประเทศ

คำไต สีพันดอน

คำแปลใบประกาศเกียรติคุณอิสริยาภรณ์มิตรภาพ

เอกสารอ้างอิง

- แก้ว อิสระ, (แปล) (๒๕๒๘) *คุกการเมือง*, กรุงเทพฯ : มูลนิธิเสรียวโกเศศ - นาคะประทีป
- จำนงค์ ภควรรุฒิ และภรติพย์ โตใหญ่, (แปล) (๒๕๒๙), ๒๑ ปีที่ลี้ภัยในสาธารณรัฐราชฎารจีน, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ
- ดุษฎี พนมยงค์ และปริญญา ช้างเสวก, (๒๕๔๑) *เสียงหนึ่งแห่งความทรงจำ* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บ้านเพลง
- “นายฉันทนา” (นามแฝง), (๒๔๘๙), *เรื่องภายในขบวนเสรีไทย X. O. GROUP*, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยพานิช
- ปรีดี พนมยงค์, (๒๕๒๖), *ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์*, กรุงเทพฯ : โครงการปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (๒๕๔๐), *วันปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๐*, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (๒๕๕๒), วันปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๒,
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วงศ์ พลนิกร, (๒๕๕๒), “นโยบายต่างประเทศที่พึงปรารถนาและแนวความคิด
ของท่านปรีดี พนมยงค์”, วันปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๒,
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิเทศกรณีย์, (นามแฝง), (๒๕๑๑), ความเป็นมาแห่งระบอบประชาธิปไตย
ของไทย, กรุงเทพฯ : ผ่านฟ้าพิทยา
- “๓๓๔๔”, (นามแฝง), (๒๕๓๑), เจ้าเพชรราช บวรเหล็กแห่งพระราชอาณาจักร
ลาว, กรุงเทพฯ : ไบร่บรสถานทีพิมพ์
- สวัสดิ์ ตราชู, (๒๕๒๗), ลับสุดยอด เมื่อข้าพเจ้าเป็นเสรีไทยกับขุนพลภูพาน
เตี้ยง ศิริจันทร์, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน
- สวัสดิ์ ศรีสุข, (แปล), (๒๕๔๐), งานเสรีไทยในภาคอีสานและเรื่องของพันโท
เดวิด สไมล์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ติตรณสาร
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี, (บก.), (๒๕๑๘), จากโฮจิมินห์ ถึง เป็ลื่อง วรรณศรี, กรุงเทพฯ
: สารสยาม
- สุพจน์ ด่านตระกูล, (๒๕๔๐), นายพลสิงกะโปกับการอภิวัฒน์ในประวัติศาสตร์
ลาว และฐานทัพอเมริกันในประเทศไทย, กรุงเทพฯ : สถาบันวิทยาศาสตร์
สังคม (ประเทศไทย)
- อาท พงษ์ธรรมสาร, (แปล), (๒๕๒๘), รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามและ
สงครามแปซิฟิก, กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์และมูลนิธิโตโยต้า
- อุสาห์ ชัยนาม, พล.อ.ท., (๒๕๕๒), กรณีพิพาทอินโดจีนฝรั่งเศส พ.ศ. ๒๔๘๓ -
๒๔๘๔, ต่วย’ตูน ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๑๔ มิถุนายน

ภาษาลาว

- คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม, (๑๙๘๙), เจ้าสุพานูง ผู้นำปะติวัต, เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ
- คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม, (๑๙๘๙), ประวัติศาสตร์ลาว เล่ม ๓ ๑๘๙๓ ถึงปัจจุบัน, เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ
- คณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคม, (๑๙๙๐), ประธานโฮจิมินห์ มรดกวันเกิดครบรอบ ๑๐๐ปี, เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ
- เจ้าคำหมั้น วงกตรัตนะ, (๑๙๗๑), พระราชประวัติวังหน้า ราชตระกูลเจ้าอุ่นแก้ว, เวียงจันทน์ : หอสมุดแห่งชาติ
- ดวงไซ หลวงพะสี, (๑๙๙๓), สามบุรุษเหล็กแห่งเมืองท่าแขก, เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ
- พูมี วงวิจิต, (๑๙๘๗), ความทรงจำของชีวิตเขา ในขบวนการวิวัฒน์แห่งปวงประชาชาติของปะเทดลาว, เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งรัฐ
- สีลา วีรวงส์, (๑๙๗๕), ประวัติศาสตร์วันที่ ๑๒ ตุลาคม ๑๙๔๕ เวียงจันทน์ : ปากปลักการพิมพ์

ภาษาอังกฤษ

- Gunn, Geoffry C. (1988), *Political Struggles in Laos (1930 - 1954)*,
Bangkok : D. K. Book
- Keyes, Charles F. (1967), *Isan : Regionalism in Northeastern Thailand*,
New York : Cornell University
- Kirby, S. Woodburn (1969), *History of the Second World War Vol.V*,
London : The Majesty's Stationary Office
- Pridi Banomyong. (1979), *Political and Military Tasks of the Free Thai
Movement to Regain National Sovereignty and Independence*,
Bangkok : Amarin Press
- Strong, Anna Louise (1961), *Cash and Violence in Laos*, Peking :
New World Press

ผู้ให้สัมภาษณ์

- คำแพ้ว บุนนัง (การทอ่งเที่ยวหลวงพระบาง)
- คำเหล็ก (บ้านเชียงทอง)
- โมณีวงศ์ ชัตติยราช (เวียงจันทน์)
- วิรัตน์ บุพะสิริ (บ้านเชียงแก้ว)
- วันนา อินทะพอน (บ้านป่าหว่าน)
- ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์
- สิงคำ สิริวัฒนา (การทอ่งเที่ยวหลวงพระบาง)
- แสงคำ (บ้านวัดหนอง)
- พูจิตะ มาลีชิ (อดีตนายทหารญี่ปุ่น ปัจจุบันใช้ชีวิตอยู่ที่อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน)

ภาคผนวก

จุดบรรจบ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

จุดบรรจบ*

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)**

โดยกาลเวลาแห่งยุคสมัย นายปรีดี พนมยงค์ นับว่าห่างไกลจากอาตมภาพ เนื่องจากท่านเป็นคนรุ่นก่อนบิดามารดาเล็กน้อย จะว่าโดยวิถีชีวิต ท่านก็ห่างไกลกับอาตมภาพในแง่ที่ว่า ท่านอยู่ในวงการเมือง แต่อาตมภาพเป็นพระภิกษุอยู่ทางด้านพระศาสนา แต่แม้ห่างไกลอย่างนั้น ก็มีจุดที่ท่านรัฐบุรุษอาวุโสกับอาตมภาพมาบรรจบกัน จุดนั้นก็คือ "ธรรม"

ทุกคนไม่เฉพาะนายปรีดี พนมยงค์ และอาตมภาพเท่านั้น ที่มีจุดบรรจบกันที่ธรรม

มนุษย์ทุกคนมีกรรม คือการกระทำหรือสิ่งที่ตนทำไว้เป็นเครื่องวินิจฉัย และเป็นเครื่องจำแนกว่าเป็นคนอย่างไร แล้วธรรมก็เป็นเกณฑ์หรือเป็นมาตรฐานสำหรับ

* ตีพิมพ์ครั้งแรกใน *คิอวิญญูณสรี ปรีดี พนมยงค์* จัดทำโดย : คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึกงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๕๓

** พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) : เปรียญธรรม ๔ ประโยค, เจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ ประจำปี ๒๕๓๗ จากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - UNESCO -)

ตัดสินกรรมอีกชั้นหนึ่ง

เมื่อพูดในขั้นสุดท้าย ทุกคนจึงบรรจบกันที่ธรรม ไม่ว่าในความหมายที่เป็นความจริงแห่งกฎธรรมชาติ เช่น เกิด แก่ เจ็บ ตาย ที่ทุกคนจะต้องประสบหรือในความหมายว่า เป็นหลักการแห่งความดีงาม ถูกต้อง ที่เป็นเกณฑ์ตัดสินกรรมของแต่ละบุคคล

อย่างไรก็ตาม ธรรมที่เป็นจุดบรรจบในที่นี้ อาตมภาพขอโอกาสยังไม่พูดในความหมายที่แท้จริงต้นนั้น แต่ขอพูดในแง่เป็นเรื่องราวที่เป็นแดนแห่งความสนใจอย่างหนึ่ง

การเมืองก่อให้เกิดเหตุการณ์ใหญ่ๆ และสถานการณ์สำคัญที่กระทบถึงทุกคนในประเทศ โดยเฉพาะการเมืองไทยในช่วงหลายสิบปีก่อนโน้น ที่มีปฏิวัติรัฐประหารบ่อยๆ เป็นจุดสนใจพิเศษที่ประกอบด้วยความตื่นเต้น บุคคลในวงการเมืองจึงเป็นที่รู้จักกันทั่ว นายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญ มีบทบาทมากมายในการเมือง จึงเป็นธรรมดาที่อาตมภาพจะรู้จักชื่อของท่านเช่นเดียวกับที่พลเมืองไทยทั่วไปรู้จัก ไม่ว่าจะจากข่าวสาร ข่าวสร้าง หรือข่าวลือก็ตาม แต่นั่นก็ไม่ใช่จุดบรรจบแห่งความสนใจ

จนกระทั่งได้พบหนังสือของนายปรีดี พนมยงค์ เรื่อง *ความเป็นอนิจจังของสังคม* ซึ่งเป็นการมองความเป็นไปของสังคมมนุษย์ในแง่หลักธรรม แม้เพียงชื่อหนังสือที่มีคำว่า “อนิจจัง” ที่เป็นศัพท์ทางธรรม อาตมภาพก็สะดุดใจและได้อ่านหนังสือของนายปรีดี พนมยงค์

ตามปรกติ เราได้ยืมการอธิบายหลักอนิจจังในแง่ของสังขาร คราวนี้มีการมองอนิจจังในแง่ของสังคม แม้ว่าเวลานั้นอาตมภาพจะเป็นสามเณร และอ่านหนังสือเล่มนี้ไม่จบ แต่นั่นเป็นจุดบรรจบที่อาตมภาพได้มาพบกับนายปรีดี พนมยงค์ ที่มีความสนใจในธรรม

ต่อมาภายหลังได้ทราบว่า นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้ที่มีความสนใจและชวนช่วยในกิจการเกี่ยวกับธรรมะไม่น้อย

การที่นายปรีดี พนมยงค์ สนใจให้ความสำคัญแก่การเมืองนั้น เป็นเรื่องที่เราคุ้นเป็นธรรมดา ไม่แปลกอะไร เพราะท่านเป็นบุคคลในวงการเมืองโดยตรง

การที่นายปรีดี พนมยงค์ สนใจให้ความสำคัญแก่เศรษฐกิจ ก็เป็นเรื่องที่ไม่จำเป็นต้องสาธยาย เพราะงานของท่านด้านนี้เป็นที่รู้จักกันกว้างขวาง

การที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สนใจให้ความสำคัญแก่ปัญหาสังคม ก็เป็นเรื่องที่ชัดเจน เพราะนอกจากการเพียรพยายามแก้ปัญหาทางสังคมด้วยวิธีการทางการเมืองและเศรษฐกิจแล้ว ท่านก็สนใจเรื่องวัฒนธรรมเป็นต้นด้วย

การที่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สนใจให้ความสำคัญแก่การศึกษา ก็ปรากฏเด่นชัด ดังที่ท่านได้ริเริ่มจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ขึ้นมา

แต่การที่นายปรีดี พนมยงค์ สนใจให้ความสำคัญแก่ธรรมะ ดูเหมือนจะไม่ค่อยมีใครสนใจให้ความสำคัญที่จะยกขึ้นมาเล่าขานกัน

ความจริง จุดที่ว่านี้มีความสำคัญมาก ซึ่งควรพิจารณาและรู้ตระหนักกันไว้ เราควรรู้ว่า นักการเมืองผู้นั้นๆ มีความสนใจธรรมหรือไม่ และมีแนวคิดเกี่ยวกับธรรมะว่าอย่างไร

ถ้าเราต้องการให้การเมืองมีคุณค่าและดำเนินไปสู่จุดหมายเพื่อประโยชน์สุขของบ้านเมืองและประชาชนอย่างแท้จริง อย่างน้อย การรู้ว่าการเมืองนั้นมีแนวคิด ความมุ่งหมายในการดำเนินกิจกรรมการเมืองเพื่ออะไรคือผลประโยชน์ หรือเพื่อธรรมะ คือความถูกต้องชอบธรรมและประโยชน์สุขของประชาชน เป็นข้อพิจารณาอย่างสำคัญที่จะช่วยให้มองเห็นวิถีของการเมือง

อาจเป็นเพราะประชาชนไม่ใส่ใจและไม่รู้จักตรวจสอบนักการเมือง ว่ามีแนวคิดเพื่อธรรมบ้างหรือไม่ การเมืองเพื่ออะไรหรือผลประโยชน์จึงดูเหมือนจะกลายเป็นการเมืองกระแสหลักของบ้านเมือง

ถ้าประชาชนสนใจมองเห็นความสำคัญของธรรม และคอยตรวจสอบ อย่างน้อยเพ่งมองนักการเมืองถึงแนวคิดเกี่ยวกับธรรมของเขา ก็จะมีทางเบนกระแสการเมืองนั้นให้เข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง

นอกจากพิจารณาตรวจสอบแนวคิดของนักการเมืองเกี่ยวกับธรรมแล้ว ก็ต้องทำอีกอย่างหนึ่งควบคู่ไปด้วย คือเอาธรรมมาตรวจสอบกรรมคือการกระทำของนักการเมือง

นี่เป็นจุดบรรจบสำคัญที่น่าจะหวังให้เกิดขึ้นในการเมืองไทย

การที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับประกาศยกย่องจากองค์การศึกษาศาสนาวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ นี้ ให้เป็นบุคคลสำคัญระดับโลก ถือว่า เป็นข้อควรภาคภูมิใจของคนไทย

แน่นอนว่า การประกาศยกย่องบุคคลสำคัญระดับโลกนี้ มิได้มีจุดมุ่งหมายจบบอยู่แค่ความภูมิใจ แต่มุ่งเชิดชูคุณค่าบางอย่างที่ทำให้ความเก่งกาจสามารถด้านต่างๆ ที่บุคคลผู้นั้นได้แสดงออกในการกระทำ การสร้างสรรค์ทั้งหลาย เกิดความหมาย เป็นประโยชน์แก่สังคมมนุษย์ และเป็นแบบอย่างแก่มวลมนุษย์ในโลก

บุคคลมากมายในประวัติศาสตร์ที่มีความสามารถเก่งกาจมากมายในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เป็นต้น แต่ความเก่งกาจสามารถของบุคคลเหล่านั้นก่อผลในทางทำลาย ไม่มีคุณค่าที่สร้างสรรค์ และเป็นแบบอย่างแก่ชาวโลก แม้จะมีชื่อเสียงโด่งดังรู้จักกันไปทั่วโลก ก็หาได้รับการประกาศยกย่องเช่นนี้ไม่

ความภูมิใจของคนไทยจะมีความหมายแท้จริงก็ต่อเมื่อประกอบด้วยปัญญา ซึ่งยังเห็นคุณค่าที่ประเสริฐน่าความเก่งกาจสามารถด้านต่างๆ ของบุคคล เข้าสู่จุดหมายแห่งการสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์แก่มวลมนุษย์อย่างสมควรเป็นแบบอย่างดังกล่าวแล้ว

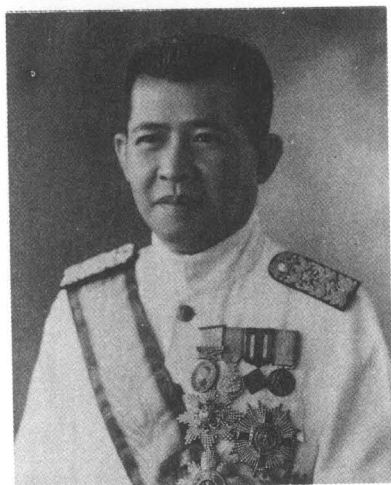
คุณค่าที่ว่านั้น เมื่อพูดด้วยคำสั้นที่สุดคำเดียว ก็คือ “ธรรม” ซึ่งเป็นตัวประเสริฐให้กรรมทุกอย่างที่คนทำมีคุณค่าที่ทำให้เกิดผลตรงตามจุดหมายที่ควรจะเป็น

การประกาศยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญระดับโลก จะมีความหมายแท้จริงต่อเมื่อคนไทยใส่ใจต่อธรรมที่เป็นเครื่องประเสริฐกรรมทั้งหลายของนายปรีดี พนมยงค์ ให้บรรจบสู่จุดหมายแห่งความเป็นบุคคลที่โลกยกย่องและรักษาศรัทธาให้นั้นให้เป็นมาตรฐานในสังคมของตน

ภาพเขียนโดย : ลาวัญย์ อูปอินทร์

ภาคผนวก
(พิเศษ)

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ (ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๘)

สถาบันพระมหากษัตริย์ กับรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

ท่านนายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านอธิการบดี ท่านที่เคารพ
ทุกๆ ท่าน ในการกล่าวเรื่อง คุณูปการของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ที่มีต่อ
สังคมไทย ควรเริ่มต้นด้วยสังขารม สังขารมประการหนึ่งคือ ความเป็นจริงที่ว่า
สรรพสิ่งทั้งหลายล้วนเปลี่ยนแปลง สรรพสิ่งทั้งหลายเป็นอนิจจัง นั่นคือ ทุกสิ่ง
ทุกอย่างล้วนเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น ตั้งแต่จักรวาลไปจนถึงอะตอม ท่ามกลางกระแส
ของความเปลี่ยนแปลง ถ้ามีระบบใดระบบหนึ่งที่ปรับตัวไม่ได้ ระบบนั้นย่อมเกิด
วิกฤตและเสื่อมสลายไป นี่เป็นความจริงที่เกิดขึ้นกับระบบทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น
ระบบชีวิตตั้งแต่จุลินทรีย์ไปจนถึงไดโนเสาร์ องค์กร สถาบัน บริษัท ตลอด
ไปจนถึงอารยธรรมต่างๆ เช่น อารยธรรมเมโสโปเตเมีย กรีก และโรมัน เป็นต้น
อารยธรรมเหล่านี้ล้วนเสื่อมสลายไปเพราะปรับตัวไม่ได้ท่ามกลางกระแสความ
เปลี่ยนแปลง ต้นเค้าของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลกในปัจจุบันเกิดขึ้นเมื่อ
๓๐๐ ปีก่อน เริ่มต้นด้วยการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์ อันนำไปสู่การปฏิวัติทาง
อุตสาหกรรม ซึ่งนำไปสู่อำนาจ และการแผ่ขยายอำนาจของมหาอำนาจตะวันตก
ไปทั่วโลก อันก่อให้เกิดกระแสของการเปลี่ยนแปลงที่เขียวร่าไปทั่วโลก กระทบ
ประเทศน้อยใหญ่ทุกประเทศทั่วไป การที่ประเทศต่างๆ จะปรับตัวต่อกระแสการ
เปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงของโลก เป็นเรื่องที่ยากมาก เพราะการที่จะปรับวิธีคิด
และปรับโครงสร้าง ไม่ว่าสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นเรื่องที่ยากมาก ประเทศต่างๆ
จึงประสบภัยพิบัตินานัปการ เช่น ความขัดแย้ง สงคราม ความผันผวนรุนแรง
ในสังคม วิกฤตการณ์วัฒนธรรม หรือวิกฤตการณ์ในรากเหง้าของตนเอง

พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ และโดยเฉพาะรัชกาลที่ ๕ ทรงพยายามปรับ
ประเทศไทยให้มีความเป็นสมัยใหม่ กระแสความเปลี่ยนแปลงของความเป็นสมัย
ใหม่ของประเทศไทยและของโลกก่อให้เกิดความเครียดเชิงโครงสร้างในสังคมไทย
เพราะโครงสร้างทางสังคมปรับตัวไม่ได้ง่ายๆ ความเครียดเชิงโครงสร้างนำไปสู่

จากคำกล่าวเปิดงานปรีดี พนมยงค์ หน้าตึกโดม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๑๐
พฤษภาคม ๒๕๔๐ โดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี

ความรุนแรงได้ ดังที่มีความพยายามที่จะก่อการปฏิวัติรัฐประหารที่เรียกว่า กบฏ
ในรัชกาลที่ ๖

ในสมัยรัชกาลที่ ๗ เศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ที่เรียกว่า The Great Depression of ๑๙๓๐ เป็นกระแสใหญ่อีกกระแสหนึ่งที่เพิ่มความเครียดให้สังคมไทย ความเครียดเพราะกระแสความเปลี่ยนแปลงจะผลิตปัญหาารุนแรงต่างๆ เข้าใส่รัฐบาลที่รวมศูนย์อำนาจ ถ้าโครงสร้างอำนาจยังรวมศูนย์ ไม่ว่ารัฐบาลนั้นจะเป็นพระมหากษัตริย์ หรือทหาร หรือพลเรือน ดังที่เราเห็นอุบัติเหตุนกภัยที่เกิดขึ้นกับรัฐบาลต่างๆ เรื่อยมา การเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยสันติวิธีเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์ ย้ายบทบาทจากจุดศูนย์รวมทางการเมืองอันเป็นจุดที่ล่อแหลมกลายเป็นศูนย์รวมทางจิตวิญญาณ ซึ่งพ้นอันตรายจากความเครียด และการเป็นเป้าหมายการเมือง ทำให้เกิดความมั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์สืบมา

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.๒๔๗๕ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้สถานะของสถาบันพระมหากษัตริย์มีความปลอดภัยและมั่นคงยิ่งขึ้น ถ้าศึกษาความคิด บทบาท และพฤติกรรมของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นมันสมองของคณะราษฎร ทั้งในระหว่างการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และหลังจากนั้น จะเห็นว่าอาจารย์ปรีดี คือผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ นี่จะเป็นการตรงข้ามกับความพยายามสร้างภาพให้สังคมไทยเข้าใจไปว่าอาจารย์ปรีดีเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ ท่านผู้มีเกียรติครับ ประสพการณ์ตรงอาจจะหลอกเราได้ เช่น ประสพการณ์โดยตรงกับพื้นผิวโลกจะทำให้เราคิดว่าโลกแบนเพราะเราเห็นอยู่ทุกวี่ทุกวัน เราจะสรุปว่ามันแบน แต่การประมวลความรู้โดยอาศัยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่าโลกกลม จากประสพการณ์ตรงจะคิดว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลกเพราะเราเห็นดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออกทุกเช้าและตกทางทิศตะวันตกอยู่ทุกเย็น มนุษย์จะเชื่อนั่นว่าดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ สามารถสรุปได้ว่า โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ ฉะนั้นประสพการณ์ตรงอาจทำให้เราเข้าใจผิดได้ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ ทำให้เรารู้ความจริง

เรื่องท่านอาจารย์ปรีดี เช่นกัน ได้มีผู้สนใจสร้างภาพว่าท่านเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันพระมหากษัตริย์ แต่การประมวลความรู้โดยหลักฐานต่างๆ จะพบความจริง ซึ่งตรงกันข้ามคือ ท่านเป็นผู้ที่พยายามที่จะพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ทั้งในการเปลี่ยนแปลงการปกครองในช่วงที่ท่านมีอำนาจทางการเมืองและในช่วงที่ท่านไม่มีอำนาจแล้ว จนวาระสุดท้ายในชีวิตของท่าน ถ้าวิญญูชนใช้การประมวลความรู้โดยหลักฐานจะพบความจริงตามนี้ ความจริงที่ตรงข้ามกับการเล่าลือประจักษ์เรื่องดวงอาทิตย์โคจรรอบโลก หรือโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์

ท่านผู้มีเกียรติที่เคารพ ความจริงเป็นเรื่องสำคัญ ความจริง ความรัก ความสมานฉันท์ เป็นเรื่องที่ไม่ไปด้วยกันได้ ความไม่จริงก่อให้เกิดความเกลียดชัง ความเป็นปฏิปักษ์ และความแตกร้าง ประเทศไทยมีความแตกแยกกันมากเป็นสังคมทอนกำลัง จนไม่มีกำลังที่จะเผชิญวิกฤตการณ์ต่างๆ มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความรู้ ความรักและความสามัคคี ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ถ้าคิดว่าท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นปฏิปักษ์ต่อสถาบันพระมหากษัตริย์แล้ว จะมองไม่เห็นความดีของอาจารย์ปรีดี ซึ่งมีเป็นอนเอกประการ ถ้ารู้ความจริงว่าอาจารย์ปรีดีเป็นผู้พยายามพิทักษ์สถาบันพระมหากษัตริย์ จะเห็นคุณูปการอันยิ่งใหญ่ต่อสังคมไทยของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ก่อตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองแห่งนี้ โดยมุ่งที่จะสร้างคนที่มีการศึกษาจำนวนมากขึ้นมามีส่วนร่วมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย อาจารย์ปรีดีวางระบบการคลังของประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง อาจารย์ปรีดีพยายามวางความสัมพันธ์ที่ถูกต้องระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศเมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญาสิทธินอกอาณาเขตที่ไทยเสียเปรียบต่างประเทศและเสียศักดิ์ศรี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่ถึง ๑๐ ปี เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ญี่ปุ่นบุกไทย ยกทัพเข้ามาประเทศไทย และบังคับให้ประเทศไทยประกาศสงครามกับสัมพันธมิตร อาจารย์ปรีดีในขณะดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อต่อต้านญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามพันธมิตรถือว่าประเทศไทยแพ้สงครามด้วย อาจารย์ปรีดีใน

ฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ได้ชิงประกาศ
สันติภาพเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔ โดยถือว่าการประกาศสงครามเป็นโมฆะ
ประเทศไทยไม่มีกรณีสงครามกับสัมพันธมิตร และดำเนินการเจรจากับฝ่าย
สัมพันธมิตรให้รับรองอิสรภาพของประเทศไทย

การประกาศสันติภาพของอาจารย์ปรีดีเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ.๒๔๘๔
เท่ากับเป็นการกู้อิสรภาพของประเทศไทย จากการตกเป็นเมืองขึ้นของสัมพันธมิตร
จากคุณูปการในการรักษากันเมืองไว้เมื่อพระมหากษัตริย์ยังทรงพระเยาว์
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงตอบแทนคุณงามความดีของ
ท่านอาจารย์ปรีดี ด้วยการทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้ดำรงตำแหน่ง
รัฐบุรุษอาวุโส เป็นคนแรกและคนเดียวของประเทศไทย

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเป็นตัวอย่างของสามัญชนคนไทยที่มีความรักชาติบ้าน
เมืองอย่างแรงกล้า พยายามเรียนรู้จนเกิดปัญญา ใช้ปัญญาทำงานเพื่อประเทศ
ชาติ ดำรงตนอยู่ในความสุจริต ถูกต้อง มีความกล้าหาญ เป็นกำลังสำคัญใน
การก่อให้เกิดประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พิทักษ์สถาบัน
พระมหากษัตริย์ เชิดชู และพยายามพัฒนาระบบประชาธิปไตย ดำรงตำแหน่ง
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ หัวหน้าขบวนการเสรีไทย นายกรัฐมนตรี เป็น
ผู้รักษากันเมืองไว้ในยามคับขัน ไม่ให้ตกเป็นเมืองขึ้นของประเทศอื่น นับว่า
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ เป็นคนดีศรีสยามโดยแท้

การที่มีคนไทยคนหนึ่งเป็นคนดีถึงขนาดนี้ เป็นเรื่องหาได้ยาก ควรที่สังคม
ไทยโดยเฉพาะอนุชนคนรุ่นหลังจะได้รู้ความจริง มีความภูมิใจในความดีของ
เพื่อนร่วมชาติที่ทรงคุณงามความดีอันสูงยิ่งเช่นนี้ และเกิดความบันดาลใจที่จะ
ทำความดีเพื่อชาติบ้านเมือง

ท่านรัฐบุรุษอาวุโสเกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๔๓ หรือตรงกับ
ค.ศ.๑๙๐๐ ในปี ค.ศ.๒๐๐๐ หรือปี พ.ศ.๒๕๔๓ ปีข้างหน้านี้ท่านจะมีชาติกาลครบ
๑ รอบศตวรรษ ในโอกาสเช่นนี้ ประเทศไทยควรจะทำอะไรอันเป็นสัญลักษณ์
เพื่อให้สังคมไทยระลึกถึงคุณูปการอันยิ่งใหญ่ที่ท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์
รัฐบุรุษอาวุโสมีต่อสังคมไทย เพื่อก่อให้เกิดกำลังใจในชาตินบ้านเมืองในการที่จะก้าว
เดินต่อไปข้างหน้า รัฐบาลควรเป็นเจ้าภาพจัดงานโดยจะเรียกว่า “งานฉลอง

๑ ศตวรรษ ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลราชอาณาจักรไทย” หรือ “๑ ศตวรรษ ปรีดี คนดีศรีสยาม” หรือชื่ออื่นในทำนองนี้ก็ตาม ประกอบกับการสร้างสื่อในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้จักคนไทยที่ประกอบคุณงามความดีแก่แผ่นดินเกิด นอกจากนั้นรัฐบาลควรจะดำเนินการเสนอให้ UNESCO ประกาศให้อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลราชอาณาจักรไทยเป็นบุคคลสำคัญของโลก เพื่อโลกจะได้รับรู้ว่ามีบุคคลสำคัญระดับโลกของประเทศไทย

ท่านผู้มีเกียรติครับ ถ้ารัฐบาลได้ทำตามนี้จะเกิดความเป็นมงคล มงคลกับรัฐบาลเอง และมงคลกับสังคมไทย คนไทยนั้นถือเรื่องมงคล มงคลเกิดจากความจริง ความงาม ความถูกต้อง การมีความกตัญญูต่อกับคนที่มิให้คุณ สังคมที่มีความกตัญญูต่อกับคนที่ควรกตัญญูต่อกับที่ ย่อมเป็นสังคมที่มีความเป็นมงคลอยู่ในตัว ในปี พ.ศ.๒๕๔๓ นี้ หรือ ค.ศ.๒๐๐๐ จะเป็นปีแห่งชาตกาลครบรอบ ศตวรรษของคนไทยผู้ทรงคุณวิเศษอีกท่านหนึ่ง คือ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี การประกาศเกียรติคุณของคนไทยผู้ทรงคุณงามความดีสูงสุดมากกว่า ๑ คน ไม่ใช่ข้อเสียหยาอะไร ตรงข้าม กลับจะเป็นไปในทางที่เป็นคุณยิ่งขึ้น เรายังมีคนไทยที่ทรงคุณงามความดีสูงจำนวนมากคนเท่าใดที่จะให้โลกได้รับรู้ ยังเป็นการดีเท่านั้น

ท่านผู้มีเกียรติครับ สังคมไทยควรจะล่วงพ้นการคิดอย่างชาตุดมภาวะ หรือคิดอย่างเด็กๆ ว่า ถ้ารักคนนี้ต้องไม่รักคนโน้น การคิดแบบแยกข้าง แยกพวก ได้ทำลายสังคมไทยมามากเกินแล้ว ควรจะปรับเปลี่ยนวิธีคิดมาเป็นการคิดแบบเชื่อมโยงเป็นบูรณาการ

ท่านที่เคารพครับ สังคมไทยทอนกำลังกันเองมามาก จนสังคมอ่อนแอ ถึงเวลาที่เราจะสร้างความรักความสามัคคี ความเป็นมงคล ให้เกิดขึ้นในชาติ บ้านเมือง เพื่อสังคมไทยจะได้มีกำลังของแผ่นดินหรือภูมิพละในการดำเนินไป ข้างหน้า สามารถเอาชนะอุปสรรคอันยากลำบากนานาประการ สามารถสร้างสันติภาพและสันติสุขให้เกิดขึ้นในแผ่นดินของเราให้จงได้ อันเป็นสิ่งปรารถนาสูงสุดของท่านอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลราชอาณาจักรไทย ขอขอบพระคุณครับ

ผลการประชุมคณะรัฐมนตรี

เรื่อง การเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลสำคัญ
บรรจุไว้ในปฏิทินของยูเนสโก

คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบตามที่กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยเสนอ ในการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปยังองค์การยูเนสโก เพื่อขอให้องค์การยูเนสโกบรรจุชื่อไว้ในปฏิทินการเฉลิมฉลองบุคคลสำคัญและเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ (Anniversaries of great personalities and historic events) เนื่องในโอกาสครบรอบ ๑๐๐ ปีแห่งชาตกาล และให้ความเห็นชอบโครงการเฉลิมฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทั้งนี้ เนื่องจากในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบชาตกาล ๑๐๐ ปี ของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ผู้ซึ่งประกอบคุณงามความดีอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ส่งเสริมและปลูกฝังจิตสำนึกในด้านการศึกษา สันติภาพ ตลอดจนประชาธิปไตยแก่ชาวไทยและชาวโลก และเป็นผู้ที่ได้สร้างคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ และราษฎรไทย โดยได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต กล้าหาญ เสียสละ ในตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน รัฐบุรุษอาวุโส นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงการคลัง และเลขาธิการคนแรกของสภาผู้แทนราษฎรสยาม อันจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนของชาติที่จะทำนุบำรุงบ้านเมืองต่อไป

ประชุมเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๐

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๓๖๑/๒๕๔๐

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์

ตามที่ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศไทย เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าวดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุซึ่งวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลรายนามต่อไปนี้เป็นกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ คือ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

๑. พระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทภิกขุ)	๑๒. นายประเวศ วะสี
๒. พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต)	๑๓. นายพนัส ลิ้มเสถียร
๓. ประธานรัฐสภา	๑๔. นายมารุต บุญนา
๔. ประธานศาลฎีกา	๑๕. นายระพี สาคริก
๕. ท่านผู้บัญชาทูตฯ พนมยงค์	๑๖. นายสถาพร กวีदानนท์
๖. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล	๑๗. นายสุธี สิงห์เสนห์
๗. นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา	๑๘. นายเสน่ห์ จามริก
๘. นายชวน หลีกภัย	๑๙. นายเลม พริ้งพวงแก้ว
๙. ม.ร.ว.เทพ เทวกุล	๒๐. นายเสริมศักดิ์ การุน
๑๐. นายนิคม จันทรวิฑูร	๒๑. นายเลวตร เปี่ยมพงศ์สานต์
๑๑. นายประมวล สภาวสุ	๒๒. นายอุทัย พิมพ์ใจชน

คณะกรรมการอำนวยการ

๑. นายกรัฐมนตรี	ประธานกรรมการ

รองประธานกรรมการ

๒. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ	๕. ประธานมูลนิธิเสรีไทยโกศ-นาคะประทีป
๓. รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย	๖. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก.สัมพันธ์
๔. นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	

กรรมการ

๗. ผู้แทนสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร	๑๐. ผู้แทนกระทรวงการต่างประเทศ
๘. ผู้แทนสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี	๑๑. ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย
๙. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา	๑๒. ผู้แทนกระทรวงสาธารณสุข

๑๓. ผู้แทนสำนักงบประมาณ	๓๒. ผู้แทนสมาคมสิทธิเสรีภาพแห่งประเทศไทย
๑๔. ผู้แทนกรมธนารักษ์	๓๓. ผู้แทนสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
๑๕. ผู้แทนธนาคารแห่งประเทศไทย	๓๔. ผู้แทนคณะกรรมการรณรงค์เพื่อประชาธิปไตย
๑๖. ผู้แทนการสื่อสารแห่งประเทศไทย	๓๕. ผู้แทนองค์กรเครือข่ายเดือนตุลา
๑๗. ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครหรือผู้แทน	๓๖. ผู้แทนสมัชชาคนจน
๑๘. ผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หรือผู้แทน	๓๗. เลขาธิการสหพันธ์นิสิตนักศึกษา
แห่งประเทศไทย
๑๙. ผู้แทนสำนักจุฬาราชมนตรี	๓๘. นายกองค์การนักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๐. ผู้แทนสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย	๓๙. ประธานสภานักศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๑. ผู้แทนมูลนิธิปรีดี พนมยงค์	๔๐. นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ
๒๒. ผู้แทนมูลนิธิป๋วย อึ๊งภากรณ์	๔๑. นายจาตุรนต์ ฉายแสง
๒๓. ผู้แทนมูลนิธิโกมล คีมทอง	๔๒. นายปรีชา สุวรงค์ทัด
๒๔. ผู้แทนมูลนิธิซูวีย โอวาทัง	๔๓. นายพินิจ จารุสมบัติ
๒๕. ผู้แทนมูลนิธิดวงประทีป	๔๔. นายพีรพันธุ์ พาลุสุข
๒๖. ผู้แทนมูลนิธิเด็ก	๔๕. นายโกศล พลกุล
๒๗. ผู้แทนมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม	๔๖. นายสมคิด สิบตระกูล
๒๘. ผู้แทนมูลนิธิสื่อสร้างสรรค์	๔๗. นายอดิสร เพียงเกษ
๒๙. ผู้แทนมูลนิธิบูรณะชนบท	๔๘. นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
๓๐. ผู้แทนสถาบันสันติประชาธรรม	๔๙. นายอาร์เพ็ญ อุตริสินธุ์
๓๑. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์
ในพระบรมราชูปถัมภ์	
๕๐. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	กรรมการและเลขานุการ
๕๑. นายพนม เี่ยมมประยูร	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๕๒. นายพิภพ ธงไชย	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

๑. นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
๒. ประธานมูลนิธิเสฐียรโกเศศ-นาคะประทีป	ประธานกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน
กรรมการ	
๓. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	๔. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก
๔. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์	ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์
๕. นางสาวิตรี สุวรรณสถิตย์	๕. ประธานอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศึกษาและประมวล
ผลงานของ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	๑๐. ประธานอนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน
๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการ
เสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ต่อองค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และ
วัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ	๑๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
	๑๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
	๑๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
	๑๔. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑๕. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่
เกียรติคุณ รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์
สำหรับเด็กและเยาวชน	๒๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
สำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
๑๖. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา	๒๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
ความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
๑๗. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดประกวด
ภาพยนตร์ รางวัลพระเจ้าช้างเผือก	๒๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
๑๘. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัล
ปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่น
ทางด้านประชาธิปไตยและสันติภาพ	๒๔. นางซุสสิพร เกษโกวิท
๑๙. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการ
อนุสรณ์สถาน ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์	๒๕. นางดุขฎิ บุญทัศน์กุล
๒๐. ประธานอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงาน
โครงการอนุสรณ์สถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	๒๖. นายประณีต ภูมิถาวร
๒๑. นายพนม เอี่ยมประยुर	๒๗. นายวิชณุ วารัญญ
๒๒. นายพิภพ ธงไชย	๒๘. นางวาณี สายประดิษฐ์
๒๓. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์	๒๙. นายสันต์ หัตถิรัตน์
๒๔. นายกมล กมลตระกูล	๓๐. นายสุพล นิตยไกรพนธ์
	๓๑. นายเหวง โตจิราการ

กรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
กรรมการและเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาครัฐ
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
คณะกรรมการดำเนินงานภาคเอกชน

คณะอนุกรรมการดำเนินงาน

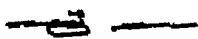
๑. อนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์	ประธานอนุกรรมการ
๒. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การศึกษาวិทยาศาสตร์
และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ	
นายวิเชียร วัฒนคุณ	ประธานอนุกรรมการ
๓. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
๔. อนุกรรมการฝ่ายวิชาการ
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ประธานอนุกรรมการ
๕. อนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน
นางสาววารี หะวานนท์	ประธานอนุกรรมการ
๖. อนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์
นายมานิจ สุขสมจิตร	ประธานอนุกรรมการ
๗. อนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม
นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์	ประธานอนุกรรมการ

๘. อนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ
นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ ประธานอนุกรรมการ
๙. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก
นายสัมพันธ์ หึงประดิษฐ์ ประธานอนุกรรมการ
๑๐. อนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณรัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
สำหรับเด็กและเยาวชน
ผู้แทนมูลนิธิเด็ก ประธานอนุกรรมการ
๑๑. ประธานอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา
นายสันติสุข โสภณสิริ ประธานอนุกรรมการ
๑๒. ประธานอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก
นายโดม ลูขวงศ์ ประธานอนุกรรมการ
๑๓. ประธานอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตย
และสันติภาพ
นายเสมอ พริ้งพวงแก้ว ประธานอนุกรรมการ
๑๔. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน ๑๐๐ ปี
รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
นายพิภพ ธงไชย ประธานอนุกรรมการ
๑๕. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณสถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
นายสุภัทร สุนทรวัต ประธานอนุกรรมการ
๑๖. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง
นายกิตติศักดิ์ ปกติ ประธานอนุกรรมการ
๑๗. อนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์
นายสุริชัย หวันแก้ว ประธานอนุกรรมการ
๑๘. อนุกรรมการฝ่ายประสานงาน
นายพนม เอี่ยมประยูร ประธานอนุกรรมการ

ให้คณะกรรมการที่ตั้งขึ้นนี้ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย และในการนี้ให้มีอำนาจแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพิ่มเติมเพื่อดำเนินการใดๆได้ตามที่เห็นสมควร

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๖ พฤศจิกายน พ.ศ.๒๕๔๐

(พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ)
นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๑๔๕/๒๕๕๐

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส

นายปรีดี พนมยงค์ และคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ

ตามที่ในวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ จะเป็นวาระครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของรัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติและราษฎรไทย และได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ ๓๖๑/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าว ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุดุจดุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงมีคำสั่ง ดังต่อไปนี้

๑. ให้ปรับปรุงชื่อคณะกรรมการฯ เป็นคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

๒. ให้แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ดังนี้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

.....

นายอดุล วิเชียรเจริญ

คณะกรรมการอำนวยการ

.....

นายบรรณิทธิ เศรษฐบุตร

รองประธานกรรมการอำนวยการ

คณะกรรมการดำเนินงาน

.....

๑. นายบรรณิทธิ เศรษฐบุตร

รองประธานกรรมการดำเนินงานภาครัฐ

กรรมการ

๒. นายจรรพ พูนพันธ์

๗. นายครุฑิต ตัมพานุวัตร

๓. นายจรัญวัฒน์ สันตะบุตร

๘. นายภูวดล ทรงประเสริฐ

๔. นายโชคชัย สุทธาเวศ

๙. นางสาวธาสินี วัชรบูรณ์

๕. นายสมเกียรติ อภิญาชน

๑๐. นายอนันต์ วิริยะพินิจ

๖. นายบัณฑิต ลำคำ

คณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายศึกษา วิจัยและประมวลผลงานของนายปรีดี พนมยงค์

๑. ผู้อำนวยการสถาบันปรีดี พนมยงค์ อนุกรรมการ ๒. นายนิคม จันทรวิทุร ๓. นายกนต์ธีร์ ศุภมงคล ๔. นายปรีดี เกษมทรัพย์ ๕. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์ ๖. นายวิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ๗. นายประชุม โฉมฉาย ๘. นายสมจิตต์ อินสิงห์ ๙. นายสัมพันธ์ พึ่งประดิษฐ์ ๑๗. นางสาวปราณี กุรพินทาร์ักษ์	ประธานอนุกรรมการ ๑๐. นายสะอาด พิมพ์สวัสดิ์ ๑๑. นายระวี ฤกษ์จำนง ๑๒. นายสัจด์ ศรีวณิก ๑๓. นายศุภปริดา พนมยงค์ ๑๔. นายฉัตรทิพย์ นาถสุภา ๑๕. นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ ๑๖. นายชัยวัฒน์ สถาอานันท์ อนุกรรมการและเลขานุการ

๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ

๑. นายวิเชียร วัฒนคุณ อนุกรรมการ ๒. ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ๓. รองปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ๔. อธิบดีกรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ๕. รองอธิการบดีฝ่ายวิเทศสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๖. ผู้อำนวยการกองสัมพันธ์ต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ๑๑. นายประณีต ภูมิถาวร ๑๒. นางสาวสุทธิลักษณ์ จงอุดมสุข	ประธานอนุกรรมการ ๗. ผู้อำนวยการกองการสังคม กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ ๘. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์ ๙. ผู้แทนสมาคมธรรมศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ๑๐. นายพนม เอี่ยมประยูร อนุกรรมการและเลขานุการ อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำของที่ระลึก ดวงตราไปรษณียากรและเหรียญกษาปณ์

๑. อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นางยุพิน โภคสุติยกุล

๔. นายหริรักษ์ สูตะบุตร

๓. นายภัทรพงศ์ ศรีเอียรอินทร์

๕. นายอัคนี อรรถยานนท์

๖. นายคณิต พิชาณิชย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางสมศรี กัณทพงศ์

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการ

๑. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายเจริญ โฆษณานนท์

๖. นายพนม เอี่ยมประยูร

๓. นายชัยวัฒน์ บุณนาศ

๗. นางวาณี สายประดิษฐ์

๔. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์

๘. นายสมคิด เลิศไพฑูรย์

๕. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์

๙. นายสันติสุข โสภณสิริ

๑๐. นางสุภาพ ดวงใส

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๑. นางชนันดา ธีญะวุฒิ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายการเงินและจัดหาทุน

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๑. นายกสมาคมธรรมศาสตร์

๔. นายพนัส สิมะเสถียร

๒. นายดำรงศักดิ์ กฤษณมระ

๕. นายสุธี สิงห์เสนห์

๓. นายประมวล สภาวสุ

๖. คุณวารี หะวานนท์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๗. นางจารุพร ไวยนันท์

๑๔. นายสงคราม ชัยประวัติดำรงค์

๘. นายชัชวาลย์ ศรีศรี

๑๕. นายสม จาตุศรีพิทักษ์

๙. นายทองมา หงส์ลดารมภ์

๑๖. นายสมชาย สกุลสุรัตน์

๑๐. นายนิศ ชัยสูตร

๑๗. นายสุสันต์ จิรจิราเวช

๑๑. นางสาวประนอม ไชวรินทร์พัฒน์

๑๘. นายอุทัย อัครพัฒนากุล

๑๒. นายวิเชียร กลิ่นสุคนธ์

๑๙. ผู้อำนวยการกองคลัง

๑๓. นายวีระ มานะคงศรีชีพ

๒๐. หัวหน้างานการเงิน

๒๑. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์

๑. นายมานิจ สุขสมจิตร

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายกมล ฉายาวัดมะ

๑๕. นางวัชรินทร์ วาณิชชา

๓. นายบำรุง สุขพรรณ

๑๖. นายสมเจตน์ ขวนชาติ

๔. นางสาววิภา สุขกิจ

๑๗. นายคณิต พิษณิษฐ์

๕. นายสมหมาย ปาจิณต์

๑๘. นายมณูญ พุฒทอง

๖. นายกำแหง ภริตานนท์

๑๙. นายคณิต พันธรัณย์ราชเดช

๗. นายวรวิทย์ ศรีอนันต์รักษ์

๒๐. นายปราโมช สัมชุกร

๘. นางผาณิต พุนศิริวงศ์

๒๑. นายสมภพ ศรีสมวงศ์

๙. นายวิทยา ตันทสุทธิ์

๒๒. นางกรรณิการ์ วิริยะกุล

๑๐. นายสุวัฒน์ ทองธนากุล

๒๓. นายทวีสิน สถิตย์รัตนชีวิน

๑๑. นายตุลย์ ศิริกุลพิพัฒน์

๒๔. นายสมณา นทีไวยะ

๑๒. นายสมชาย กรุสวนสมบัติ

๒๕. นายธวัชชัย ไพรินทราภา

๑๓. นายคำฤทธิ์ วิริยะกุล

๒๖. นางอุบล เป๊ะยิ้มสอง

๑๔. นายขวรงค์ ลิ้มปัทมปานี

๒๗. นางสาวสุภาณี แก้วมณี

๒๘. นางนุตรฮาชาติ โกศลศักดิ์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

๑. นายศักดิ์ชัย บำรุงพงศ์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายชูชาติ หมั่นอินกุล

๕. นายสุพจน์ แจ่มเร็ว

๓. นายทวีศักดิ์ ไยมือง

๖. นางอุษฎิ บุญทัศน์กุล

๔. นายนิวัติ กองเพียร

๗. นายอำนาจ เย็นสบาย

๘. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

อนุกรรมการและเลขานุการ

๘. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

๑. นายสัมพันธ์ หึงประดิษฐ์

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายระวี ฤกษ์จำนง

๖. นายวันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์

๓. นายกมล กมลตระกูล

๗. นายสมจิตต์ อินสิงห์

๔. นายคณิต พิษณิษฐ์

๘. นายสันติสุข โสภณสิริ

๕. นายพิรุณ ฉัตรวณิชกุล

๙. นายสุกรณ์ พรหมพันธุ์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๐. นายสมชาย หอมละอ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๙. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำสื่อเผยแพร่เกียรติคุณ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส สำหรับ
เด็กและเยาวชน

๑. นายพิภพ ธงไชย

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายกมล กมลตระกูล

๗. นายธีรพัฒน์ อัครสังสิทธิ

๓. นางกาญจนา กาญจนสุต

๘. นางปริญญา ศรีธัญรัตน์

๔. นายจรัส ดิษฐาภิชัย

๙. นายพิรุณ ฉัตรวานิชกุล

๕. นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ

๑๐. นายรังสรรค์ ธนะพรพันธุ์

๖. นางดุขฎิ บุญทัศน์กุล

๑๑. นายสมบัติ บุญงามอนงค์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๐. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา

๑. พระไพศาล วิสาโล

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๒. นายสันติสุข โสภณศิริ

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางสาวฐิติมา คุณติรานนท์

๗. นายนิพนธ์ แจ่มดวง

๔. นายอัครัง ปัทมภาส

๘. นายวรพงศ์ เวชชาลินนท์

๕. นางสาวนงลักษณ์ ตรงศิลป์

๙. นายสมเกียรติ มีธรรม

๖. นางสาวนารี แซ่ตั้ง

๑๐. นางสาวสิริวรรณ นิจเจริญ

๑๑. นายสุรสม กฤษณะจุฑะ

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๐. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดการประกวดภาพยนตร์รางวัลพระเจ้าช้างเผือก

๑. นายโตม สุขวงศ์

ประธานอนุกรรมการ

๒. นายอดิศักดิ์ เข็กรัตน์

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางณิชา จริยเศรษฐการ

๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๔. นายภาณุ อารี

๖. นางสาวชลิดา เอื้อบำรุงจิต

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางสาววิมลรัตน์ อรุณโรจน์สุริยะ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายรางวัลปรีดี พนมยงค์ สำหรับบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านประชาธิปไตย และสันติภาพ

๑. นายเสม พริ้งพวงแก้ว

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายโคทม อารียา

๕. นายมาร์ค ตามไท

๓. นายเดช พุ่มคชา

๖. นายวิชณุ วารัญญ

๔. นางธีรนาถ กาญจนอักษร

๗. นายพิภพ ธงไชย

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน ๑๐๐ ปี นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส

๑. นายพิภพ ธงไชย

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นางดุขฎิ บุญทัศนกุล

๔. นายประเดิมชัย บุญช่วยเหลือ

๓. นายสมศักดิ์ สิบตระกูล

๕. นายชาญวิทย์ อร่ามฤทธิ์

๖. นายอนันต์ วิริยะพินิจ

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นายก่อพงษ์ ตอนสกุล

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๑๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการอนุสรณ์สถาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

อนุกรรมการที่ปรึกษา

๑. นายวิเชียร กลิ่นสุคนธ์

๓. นายพระนาย สุวรรณรัฐ

๒. นายทิวา เงินยวง

๔. นายเจลี๊ว จรัสศรี

๕. นายสุภัทร สุนทรวัต

ประธานอนุกรรมการ

๖. นายปัญญา น้ำเพชร

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๗. นายกฤษดา ณ บิ่อมเพชร

๑๒. นายจรัส ดิษฐาอภิชัย

๘. พันเอก (พ) ชัยนต์ อัมพุนันท์

๑๓. นางสาวนัยนา สุภาพัง

๙. นายยงยศ เล็กกลาง

๑๔. นายสันติ จิยะพันธ์

๑๐. นายนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล

๑๕. นางสาวดวงใจ สุภาพัง

๑๑. นายสมยศ พงกษาเกษมสุข

๑๖. นางสาวชลลดา บุญเกษม

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

๑. นายกิตติศักดิ์ ปกติ

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายอภิชัย พันธเสน

๖. นายธีรยุทธ บุญมี

๓. นายเกษียร เตชะพีระ

๗. นายพนม เยี่ยมประยูร

๔. นายชัยวัฒน์ สถาอานันท์

๘. นายวรพจน์ วิศรุตพิชญ์

๕. นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ

๙. นายประชา หุตานุวัตร

๑๐. ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดปรีดี พนมยงค์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์

๑. นายสุริชัย หวันแก้ว

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. นายไชยนต์ รัชชกุล

๕. นางสาวพรเพ็ญ อันตระกูล

๓. นายเดช พุ่มคชา

๖. นายวิทยา สุจริตชนารักษ์

๔. นายบัณฑิต อ่อนดำ

๗. นางวิระดา สมสวัสดิ์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๑๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

๑. นายพนม เยี่ยมประยูร

ประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒. ประธานชมรม ต.ม.ธ.ก. สัมพันธ์

๔. นายสมเกียรติ วรปัญญาอนันท์

๓. นายพิภพ ธงไชย

๕. นายสินธุ์สวัสดิ์ ยอดบางเตย

๖. นางสาววรรณิ์ สำราญเวทย์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๗. นางวิภา เกตสระ

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๘. นางสาววรรณวิภา แสงสารพันธ์

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ มีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี ชาตกาล
รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ในส่วนที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ทั้งนี้ให้แต่ละฝ่าย

๑. จัดทำแผนงานและรายละเอียดของงานที่จะจัดทำ โดยจะต้องอยู่ในขอบเขตของ
รายละเอียดของงานตามที่เสนอไว้ในโครงการ โดยเน้นว่าต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับ
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์
๒. ระบุว่าเป็นแผนงานของฝ่ายใดและจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังของแผนงานแต่ละเรื่อง
๓. จัดทำงบประมาณทั้งด้านรายรับและรายจ่าย รวมทั้งระบุแหล่งเงินทุนที่จะนำมาใช้จ่ายใน
การดำเนินการตามแผนงาน
๔. จัดทำตารางเวลาในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน
๕. เสนอแผนงานที่ได้จัดทำขึ้น ต่อคณะกรรมการดำเนินงานเพื่อพิจารณานำเสนอให้คณะ
กรรมการอำนวยการอนุมัติและให้ความสนับสนุน และ
๖. ดำเนินการตามแผนงานที่ได้รับอนุมัติให้เสร็จเรียบร้อยตามเวลาที่กำหนดไว้

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

(นายชวน หลีกภัย)
นายกรัฐมนตรี

คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี

ที่ ๔๗/๒๕๔๒

เรื่อง แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี

รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์

ตามที่ในวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๔๓ จะเป็นวันครบรอบ ๑๐๐ ปี ชาตกาลของศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นผู้มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศไทย และได้มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๓๖๑/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ ๑๔๕/๒๕๔๐ ลงวันที่ ๔ สิงหาคม ๒๕๔๐ แต่งตั้งกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ และคณะอนุกรรมการฝ่ายต่างๆ ไปแล้วนั้น

เพื่อให้การจัดงานฉลองในวาระดังกล่าว ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นายกรัฐมนตรีจึงแต่งตั้งบุคคลตั้งมีรายนามต่อไปนี้ เป็นกรรมการเพิ่มเติมในคณะกรรมการจัดงานฉลอง ๑๐๐ ปี รัฐบุรุษอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ดังต่อไปนี้

คณะกรรมการดำเนินงาน

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร ทำพระจันทร์

กรรมการ

คณะอนุกรรมการ

๑. คณะอนุกรรมการฝ่ายนิทรรศการ

๑. นายชาณุวิทย์ เกษตรศิริ

ประธานอนุกรรมการ

๒. นายสมชาย ศรีสุทธียากร

รองประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๓. นางสาวนวลฉวี สุธรรมวงศ์

๕. นางสาวสุดี เมฆา

๔. นายนครินทร์ เมฆไตรรัตน์

๖. ประธานชมรมนักศึกษาเรียนนิติจากชนบท

๗. นางวนิดา จันทนทัศน์

อนุกรรมการและเลขานุการ

๘. นางสาวดาวเรือง แนวทอง

อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒. คณะอนุกรรมการฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

อนุกรรมการ

๑. นายสมชาย วัชรสมบัติ

๒. นายสาโรช เชือกสำลี

๓. คณะอนุกรรมการฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก

นางสาวสุรัสวดี หุ่นยนต์

อนุกรรมการ

๔. คณะอนุกรรมการฝ่ายพิธีกรรมทางศาสนา

อนุกรรมการ

๑. นายศิริลักษณ์ ปันบำรุงกิจ

๓. นายจรูญ พันธุ์เปื้อง

๒. นายคัมภีร์ ดิษฐกรณ์

๔. นายศุภพงศ์ ขจรทิพย์

๕. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินการโครงการอนุสรณ์สถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑. นายสมคิด สิบตระกูล

ที่ปรึกษา

๒. นายนิเวศ พันธุ์เจริญวรกุล

รองประธานอนุกรรมการ

๓. นายบุญลือ ทานาค

อนุกรรมการ

๖. คณะอนุกรรมการฝ่ายดำเนินงานโครงการสำนักวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง

นายจรัส ดิษฐาภิรักษ์

อนุกรรมการ

๗. คณะอนุกรรมการฝ่ายประสานงาน

นายโชคชัย สุทธาเวช

อนุกรรมการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๒

(นายชวน หลีกภัย)

นายกรัฐมนตรี

ประกาศ อานันทมหิดล

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
ประกาศว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหาร
ราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญๆ มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความ
เห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎรให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
และปรากฏว่า ตลอดเวลาที่นายปรีดี พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติ
หน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระ
มหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความปรีชา
สามารถบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอันมากประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะ
รัฐบุรุษอาวุโส และให้มีหน้าที่ปรึกษากิจราชการแผ่นดิน เพื่อความวัฒนาถาวร
ของชาติสืบไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘

เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ม.ร.ว. เส็นีย์ ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๒ ตอน ๗๐ วันที่ ๑๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘)

23 พฤศจิกายน 2542

เรื่อง องค์การยูเนสโกประกาศให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และ ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ เป็น
บุคคลสำคัญของโลก
เรียน ประธานคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก
(ดร.วิเชียร วัฒนคุณ)
อ้างถึง หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่ ทม 0701/4392 ลงวันที่ 24 กันยายน 2542

ตามหนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่อ้างถึงแจ้งมติของคณะกรรมการฝ่ายดำเนินการเสนอชื่อ
ศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ ต่อองค์การยูเนสโก มอบหมายให้ ดร. วิเชียร วัฒนคุณ ประธานอนุกรรมการฯ และ
ดร.ประณีต ภูมิถาวร อนุกรรมการและเลขานุการ เดินทางไปร่วมสังเกตการณ์และติดตามการประชุมคณะกรรมการ
บริหาร ครั้งที่ 157 ขององค์การยูเนสโก ระหว่างวันที่ 5 - 22 ตุลาคม 2542 ความแจ้งอยู่แล้วนั้น

กระทรวงการต่างประเทศได้รับรายงานจากสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีสว่า เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2542
ที่ประชุมคณะกรรมการ (Commission) 1 ของการประชุมสมัชชาสามัญ (General Conference) ขององค์การยูเนสโก
ได้พิจารณารับรองการเสนอให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษ
อาวุโส เป็นบุคคลสำคัญของโลก ตามการเสนอของคณะกรรมการบริหาร (Executive Board) และ เมื่อวันที่ 16
พฤศจิกายน 2542 ในที่ประชุมสมัชชาสามัญ (General Conference) ครั้งที่ 30 ขององค์การยูเนสโก ได้มีมติประกาศ
ให้สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีและศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส เป็นบุคคลสำคัญของ
โลกอย่างเป็นทางการแล้ว และจะมีการจัดพิมพ์การเฉลิมฉลองบุคคลและเหตุการณ์สำคัญเป็นรูปเล่มเพื่อแจกจ่าย
ประเทศสมาชิกขององค์การยูเนสโกต่อไปโดยองค์การยูเนสโกจะเข้าร่วมเฉลิมฉลองด้วย

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

(นายชูชัย เกษมสานติ์)

รองปลัดกระทรวงฯ ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ

กรมองค์การระหว่างประเทศ

กองการสังคม

โทร. 643-5065, 643-5066

โทรสาร 643-5064

